Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

Historiesch GEDENKZUIL,

VAN DE JAREN

1815-1832.

MET PLATEN.

AMSTERDAM. — D. ALLART.

1867.

Digitized by Google

PROV. BIBL. FRIESLAND
0166 9002
Digitized by Google

GEDENKBOEK

DER

GEBEURTENISSEN

VAN

1815-1832.

DOOR

Dr. J. A. STAMKART.

MET PLATEN.

VEREERD MET DE HOOGE INTEEKENING VAN

Z. M. DEN KONING, Z. K. H. PRINS HENDRIK, Z. K. H. PRINS FREDERIK EN H. K. H. MEVROUWE PRINSES MARIANNE DER NEDERLANDEN.

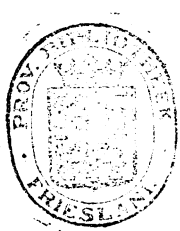

AMSTERDAM. — D. ALLART.
1865.

C 13647

Digitized by Google

71498

Digitized by Google

Naamlijst der Inteekenaren.

ZIJNE MAJESTEIT DEN KONING.

ZIJNE KONINKLIJKE HOOGHEID, PRINS HENDRIK DER NEDERLANDEN.

ZIJNE KONINKLIJKE HOOGHEID, PRINS FREDERIK DER NEDERLANDEN.

HARE KONINKLIJKE HOOGHEID, MEVROUWE PRINSES MARIANNE DER NEDERLANDEN.

Mr. P. J. A. M. van der Does de Willebois, Kommissaris des Konings in Limburg.

M. D. Graaf van Limburg Stirum, Kolonel der Genie te Dordrecht.

W. de Ravalet, Ridder der Militaire Willemsorde en Nederl. Leeuw, Luitenant-Kolonel en Kommandant der Mobiele Schutterij te Dordrecht.

C. Wiegmans, Gepens. Kapitein, Ridder der Militaire Willemsorde, 4de Klasse, der Orde van den Nederl. Leeuw en der Orde van de Eikenkroon, alsmede het Metalen Kruis en de Gesp van 35jarige Officiersdienst.

B. Roosma, Ridder der Militaire Willemsorde, 4de Klasse, voor het overbrengen der dépêches van den Generaal Chassé door de vijandelijke fortificatiën naar Lillo en Liefkenshoek, versierd met de Medaille der Citadel van Antwerpen en Metalen Kruis, en laatstelijk gediend hebbende als dienstdoende Kwartiermeester op de flotille voor Antwerpen voor de Schelde, thans Helbardier op wachtgeld.

J. J. Simons, Ridder der Militaire Willemsorde, 4de Klasse, oud Soldaat der 10de Afdeeling Infanterie, Chef van Dienst bij Rijks-Belasting te Amsterdam.

Jonkhr. W. K. de Rooy van der Does van Wassenaar.

Jonkhr. Mr. J. E. van Panhuis, Kommissaris des Konings in de provincie Friesland. Leeuwarden.

Jonkhr. H. van Andringa de Kempenaer. "

Jonkhr. T. A. M. A. van Andringa de Kempenaer. "

Jonkhr. Mr. E. R. van Bienema. "

Jonkhr. J. F. van Eyzinga. "

J. Schnebbelie, Majoor, Provinciale Adjudant, "

L. H. van Sonsbeeck, Burgemeester te Sloten, c. a.

A. L. van der Niepoort, Wethouder " "

Digitized by Google

AMSTERDAM.

J. A. Stamkart, Dr. in de Lett.
L. J. Hartman, Photegraaf.
Brommeijer.
Hk. Vosteen, Mets. en Steenk.
C. Markus, Mr. Kuiper.
P. A. Lever, Mr Vergulder.
P. Wouters, Stoelenmaker.
H. H. Kroos, Bakker.
J. Schenstok, Pakhuisknecht.
Schroler, Mr. Kastenmaker.
J. van den Bos, Schilder.
J. Lapeire, Waagdrager
Wed. Petersen.
J. Ras.
Van Angelbeek, Pakhuismeest.
Van Hulsen.
Wed. Gieseke.
J. B. Tengnagel, Katechiseerm.
D. Keijzer, Aanspreker.
C. K. Ohm, Stads-Opzigter.
A van Meeteren, in Victualiën.
J. P. Tammen, Mr. Smid.
W. G. Dubois,
B. van Keulen.
G. M. Aninke, Mr Kleederm.
J. T. Rijkhoff, Goudsmid.
Mej de Wed. Berkhout.
J. Braun, Boekbinder.
Hellings, Apothekersbediende.
Wed. Zeegers.
Mej Fransse, Winkelierster.
S. Fruijtier, Katechiseermeest.
S. Leffelaar, Koperslager.
Van Doorn.
Verkerk.
Ketting, Stroohoedenfabriek.
J. A. Hertz.
H. Santveer, Houtzaagmolen.
J. M. Santbergen, Boekbinder.
Van den Berg, Bloemist.
W. Swan.
J. J. Tierie.
Wed. Eggen.
D. Timman.
C. Berendorp, Mr. Schoenm.
De Joode.
V. Greeve, Winkelier.
L. G. Bakker.
Bartelmans, Smid.
B. C. Heinemeijer, Steendrukk.
M. E. Monfrans, Mr. Kastenm.
G. Vis, gedient bij de Artillerie, versiert met het Met. Kruis.
D Tenhengel, Kastenmaker.
P. A. Steiger, Kopergiet., 2 Ex.
P. Roelofs, Kastenmaker.
Gupfert, Plaatzager.
Uittenboogaart, Houtkooper.
Gaskemper, Winkelier.
Ditsman, Mr. Schoenmaker.
F. L. Dankmeijer, Jr., Toonk.
H Hörnmann, Suikerbakker.
P. J. Mijnarends, Mr. Schilder.
J. Schaefer, Mr. Schoen- en Laarsenmaker
H. Nahuijse, Winkelier.
Mej. Sierig, Winkelierster.
V. Schage, Broodbakker.
Mej. Hert en Siegeling, 2 Ex.
Arends, Mr. Koekbakker.
Quien, Mr. Kok.
Wijnrich, idem.
L. Teepe
Scheepmaker.
Aart, Wachtmeester.
D. van Assendelft, Dragonder, 3de Reg. 4de Eskadron.
Woudenberg, idem.
Ras, Stalhouder.
J. J. C. Witte.
H. Bernhard, Scheepmaker.
A. Koghe, Oliekooper.
G. Koghe, idem.
H. J. Pieper.
J. Ras, gedient bij de kanon. op de Citadel van Antw., Ridder van het Met. Kruis en Medaille.
G. L. Hoebe, Smid op 's landsw.
D. Jordan.
A. H. J. Seeman, gep. Onder-Officier.

Digitized by Google

P. A. Allebrandi.
W. Jaski.
W. J. Falsenelle, Muziekant.
A. J. Schmidt.
Johs. Hartsuijker, Wz., Kantoorbediende.
Wed. Ebli.
F. H. van den Hurk.
B. Brouwer.
K. F. Dentzer, Bakker.
Mej. F. C. Haijinga.
B. Bartelmans, Scheepstimm.
A. J. Determeijer, Kunstschild.
F. J. Schage, Mr. Broodbakker.
G. Bosman, Koetsier.
J. Nuttenberg.
L. van Doorn, Mr. Schoenm.
J. A. Scholtz, idem.
Veelwaard Daniell.
J. A. Teepe.
J. Stokvis.
C. Hille, Sergeant bij het korps Mariniers.
J. H. Weissenbruch, Az. Machin.
J. A. Meijer.
J. J. Costmeijer.
D. Tjerks, Houtkooper.
Buijne, Kommand. Landswerf.
Leeger, Schilder Landswerf.
P. W. Gösker, Machinist.
Zwart.
G. de Koning.
Schalm, Scheepstimmerm. 2 Ex.
Mej Withuis, geb. Maaters.
C Klaassen.
Eggen.
Smeedes.
Van der Waater, Scheepstimm.
Kuipers, Mr. Broodbakker.
Bosman.
Roemersma.
Mej. Dalk.
Spruit, Scheepstimmerman.
L. Vermij, Mr. Metselaar.
Akkerman.
Opperman, Kapitein.
J. de Koning, Komm. Landsw.
Van der Haagen, Chirurgijn.
J. A. Kruger, Mr. Broodbakk.
F. de Ridder, Mr. Mandenm.
J. Priot, Mr. Koperslager.
C. Krab Henning, Rijks Ambt.
D. Nijman, als sold. bij de 7de afd. Infant op het citadel van Antw., voorzien van Kruis en Med. en Gedenkp met naam.
J. Kaart, Mr. Schilder.
B. J. Karpesteijn, Machinist bij de Marine.
C. F. Ohm, Opzigt. over stadsw.
H. van den Paauw, Opzigter over de Aschbelt.
J. G. van Bielen, Veehoeder.
J. Momber, Scheepstimmerm.
J. H. Voskuijl, Scheepmaker.
J. Friederich, Mr. Barbier.
Van den Heiden, Mr. Smid.
J. J. Williken, Mr. Kleederm.
G. H van Voort, idem.
J van Houten.
J. C. Kolen.
Kraaije.
J. de Vries, Mr. Schoenmaker.
Justes, Besteller.
Glavimans, Schoen en Laarsenm.
Roest.
A. Vloth.
Muller.
Spierenberg
W. Kors.
F. L. Dankmeijer.
Kellerman, Meubelmaker.
J. S. Smit, Buurtmeester.
J. de Groot.
F. van Poppelen, in Manufact.
C. G. Timmermeister, Renten.
J. H. Koelman, Mr. Wagenm.
Volgraaf.
J. Velthuis, Machinist.
Van der Bie, Deurwaarder.
H. G. Freijer.
S. Krijn, Cz., Commiss. in Eff.
G. B. Kersteman, Voorzitt. van 't Met. Kruis, afd. Haarlemmermeer, Eerelid 2de Sectie Amsterdam.

Digitized by Google

Van der Steen, Dekenwasscher.
Timmerman, Lijstenmaker.
C. W. Poestkoke, in Manufact.
P. H. Craandijk.
Jansen.
Nagel.
Kellij.
P. R. M. Benit, Purmerende.
K. Nuwenhuijzen, "
E. Dommering, "
Jb. Klaver, "
Jan Kroonenburg, Purmerland.
A. van den Berg, Ouderkerk a/d. Amstel.
C. S. Rupke, Landb., Haarlemmermeerpolder.
Dornicks, Machinist.
Van Wijk.
J. F. Thieme.
P. de Boer.
Nicolaas de Jong.
W. Jalles.
F. Prikwinkel, Groenboer.
Klaarmond, Ouder-Amstel.
A. Bakkum, Pastoor, Helder.
M. W. Duppe, Lid van 't Met. Kruis, Dordrecht.
P. Verlinden, "
A. Nielson, "
J. Grendel, Gouda.
G. Weber, "
J. L. van Beresteijn, "

SCHIEDAM.

J. Montfoort, Winkelbediende.
M. Pranger, Mouter.
Schulze, idem.
J. Krommenhoek, Branderskn.
K. Reine, idem.
P. K. Willemse, idem.
G. Make, idem.
H. van Leeuwen, idem.
C. van Munster, idem.
B. Wolswinkel, Branderskn.
N. Bijloo, Besteller.
T. Wiellemans, Mr. Schoenm.
J. van Katwijk, Koopman.
B. van Voorne, idem.
L. C. Verboom, Scheepmaker.
B. J. van Hees, Ambtenaar bij de Gemeente-Belasting.

ROTTERDAM.

D. J. Samot, Presid. der Ver. Met. Kruis, afd. Rott. 2e Sectie.
F. W. Reise, Secret. " " "
te Kralingen.
J. de Laurier, Penningm. " " "
P. Duijsman, Commissaris " " "
B. de Haas, " " " "
J. P. Korsé, Banierdrager " " "
F. T. J. Hesselberg, Lid v. Verd. " " "
te Schiedam.
H. Favier, Lid " " "
H. van Peurse, " " " "
J. Kamerbeek, " " " "
M. Eijberg, " " " "
F. Blonmers, " " " "
S. Hofstede, " " " "
W. Olierook, " " " "
te Capelle a/d. IJssel.
J. Punselie, Jzn.
J. Romijn.
Willem Hazekamp.
J. J. Slier.

Digitized by Google

A. Botermans.
F. W. Sluijter.
A. van Oversteeg.
C. van Noordwijk.
C. van der Noordt.
J. van der Valk.
J Leer, Deurwaarder.
M. Linders.
Joh. Bras.
W. Egeler & Co.
D. de Koning.
J. P. van Tongeren.
J. K. Vermeulen.
J. M Sandwijk.
W. H. Haasse, Deurwaarder.

LEEUWARDEN.

J. G. van Wageningen.
H. M. le Grand.
Jacob S. de Vries.
J. Sutherland.
H. Voskuil, Rijks-Ambtenaar.
T. Lemstra, idem.
J. L. Oosterhoff, idem.
B. Jonkman, idem.
C. Meeter, idem.
S. Monsma.
J. Voorst.
O. Stienstra.
J. v. d. Heide.
J. Barendsma.
H. Bakker.
H. Vermeulen.
M. Hardorff.
F. Blaauw.
H. Luppens.
A. Gramsma.
J. de Vries.
J. H. Roesshart.
H. Oosterwijk
J. Roodenburg.
J. Pater, J. G.Z.
J. Huizinga.
J. A. Pieters.
L. Nauta, Instituteur.
J. C. Maurer.
G. Jellema.
R. J. Deelstra, Tjerkgaast.
A. van Tuinen, Menaldum.
A. P. Leffering, "
P. J. Hiemstra, "
B. Dorenbosch, Predikant te Pijns en Zwijns.
A. van 't Lindenhout, Rijks-Ontvanger, Breskens.
J. Kooistra.
J. Boonstra.
A. Gratema.
R. J. Dorema.
F. Ybes.
H. van Buren.
C. Bakker.
M. Broers.
K. Medendorp.
H. H. Heijinga.
P. Reenalda.
J. C. Ruig.
G. Mulder.
G. S. van Arck.
J. Ollemans.
A. Barends.
J. G. v d. Velde.
S. Suwiën.
C. de Jong.
H. Hakkenis.
L. J Bokma.
J. Ros.
D. v. d. Heide.
E. J. Hofman.
J. J. Groenoda.
G. Kamminga.
P. Jansma.
A. Kuipers.
C. Catje.
D. Dijkstra, Koopman, Wiers.
J. v. d. Laan, Stiens.
T. Gerlsma, Landb. Dronrijp.
O. A. van Druten, Predik. te Minnertsga.
A. L. van Waveren, Predik. te Waverveen.
Sikke de Jong, Minnertsga.
G. J. Gast, Almelo.

Digitized by Google

K. A. Kaan, Offic. bij de Schutt. 1830–1834, Wieringerwaard.
D. Kaan, Burgem. „
Jb. Blaauburch, „
W. van Ballegooijen, Sprang.
Washington, Oud-Officier der Infanterie, Sprang.
C. Phaff, Gep. Onder-Officier van het korps Vrijw. Jagers van van Dam, Emmikboven.

BOEKHANDELAARS.

J. H. en G. van Heteren, 2 Ex. Amsterdam.
D. Wessels, 7 Ex. „
F. H. Brinkman, 7 „ „
J. G. Kemper, 36 „ „
J. Heinen, 3 „ „
Joh. Allart, 154 „ „
H. W. Willems, 2 „ „
Van Min, 5 „ „
J. Rood, „
J. Koning, „
J. G. Lankelma, „
M. Westerman, „
de Wed. A. Anderson, „
Gebr. Ebert, „
Johs. W. Braun, „
F. S. van Staden, „
W. Willems, „
H. W Moorman, 2 Ex. „
J. P. Otten, „
G. Portielje & Zoon, „
J. Burghout & Berse, 22 Ex. Rotterdam.
R. C. Huge, 10 Ex. „
D. Koning, 33 „ „
G. B. Poeschman, „
K. Loos, „
Jan Haan, 3 Ex. Delfzijl.
G. Post, 5 „ Purmerende.
J. C. de Buisonje, 6 Exempl. Nieuwediep.
J. de Haan, 16 Ex. Krommenie.
F. S. Feenstra, 3 Ex. Sneek.
J. F. van Dobben, Haarl.
A. J. Bronswijk, Oostb.
P. van Raaven, de Rijp.
J. J. Honingh, 2 Ex. Schagerbr.
C J. Honingh, Texel.
J. Steenmeijer, Berg. op Zoom.
De Erven J. Tijl, Zwolle.
J. Vons, 15 Ex. Matthenesse.
Johs. Roem, 8 Ex. Alkmaar.
P. Kluitman, „
A. J. v d Sigtenhorst, Devent.
L. Veerman, 2 Ex. Heusden.
Gebr. Muller, 3 „ Maastricht.
W. B. Riesz, Oud-Karsspel.
P. C. Maas, Jr., 3 Ex. Gouda.
Van Dijk & Co., Schiedam.
Blussé & van Braam, 4 Ex. Dordrecht.
C. van Doorn, 2 Ex. 's Hage.
A. H. Bakhuizen, „
P. M. Frederichs, Willemstad.
W. Beets, Delft.
Joh. Wilmes, Almelo.
J. Riesberg, Harlingen.
J. P. Bakker, 4 Ex. „
G. Dauzan, 70 „ Leeuw.
P. J. G. Diderich, Schagen.
T. D. H. Pull, Apeldoorn.
L. Gemert Waalwijk.
A. A. de Kreek, Hellevoetsluis.
A. M. Slothouwer, Amersfoort.
J. Groot, Nieuwe Niedorp.
J. J. Bijleveld, Utrecht.
A. H. Kante, 's Hertogenbosch.
Van Spanjen Koppenol, 2 Ex. Zaandam.

Digitized by Google

INLEIDING.

Toen wij de inleiding schreven voor het Gedenkboek Waterloo, deden wij dit, bezield met gevoelens van dankbaarheid jegens het Opperwezen, die ons zoo genadig uit de handen der vijanden had verlost, en ons dus onze zelfstandigheid had wedergegeven, jegens den toenmaligen Prins van Oranje, den onvergetelijken Willem II, die door zijn heldhaftig gedrag te Quatre Bras en Waterloo zooveel heeft bijgedragen tot het winnen van den slag en jegens alle opregte vaderlanders, die hun bloed hebben gestort voor de vrijheid van hun land, en van welken nu nog enkelen de levende getuigen zijn van die welvaart, waarvan zij den grondslag hebben helpen leggen. Veel zijn wij aan hen verpligt, meer dan wij ooit kunnen vergelden, want niets kan den onvergankelijken roem evenaren, dien deze helden zich hebben verworven. Met gelijke gevoelens bezield, beginnen wij dit werk, dat wij ons hebben voorgesteld te schrijven, *Gedenkboek der gebeurtenissen van* 1815 *tot* 1832. Echter paart zich aan deze vreugde eene smartelijke herinnering. Het is het verlies van onze Zuidelijke provinciën, het tegenwoordige koningrijk België, dat ons, ingevolge het Kongres der Mogendheden, was

Digitized by Google

toegekend en dus van regtswege toekwam. Maar wat vermag verraad tegen regt, verraad, dat eerst stil voortkruipende als eene adder, die onder de struiken verscholen is, eindelijk te voorschijn springt en ongeneeselijke wonden toebrengt. Maar denken wij daarbij aan het heldhaftig gedrag der onzen, onder de leiding van onzen geliefden kroonprins, vooral bij Hasselt en Leuven, dan voorwaar, zwelt ons de borst van vreugde, dan gevoelen wij wat een braaf Hollander steeds over heeft voor zijnen geliefden vorst, voor het stamhuis van Oranje, aan hetwelk wij reeds eeuwen lang zulke groote verpligtingen hebben. Ja dan kunnen wij niet genoeg met onzen vaderlandschen dichter Helmers, bij den aanvang zijner *Hollandsche Natie*, uitroepen :

Ik juich, ...
Dat ik, o Nederland, ben op uw grond geteeld.

Eer wij overgaan tot het beschrijven der genoemde gebeurtenissen, rust er nog op ons het vervullen van een pligt, dien der dankbaarheid jegens allen, die de uitgave van ons vorig Gedenkboek hebben helpen schragen.

Vooreerst dan zij dank toegebragt aan u, derde Willem, die door uwe koninglijke medewerking er veel toe hebt bijgedragen tot opluistering van genoemd werk, vervolgens aan alle leden van het koninglijk gezin, die met uwe inteekening ons zoo welwillend hebt willen vereeren, eindelijk aan alle brave Nederlanders, die daardoor blijken hebben gegeven, dat hun een echt Hollandsch hart in den boezem klopt, en wier medewerking de oorzaak is, dat van het nieuwe werk, dat u wordt aangeboden, eene tweemaal grootere oplaag zal moeten geschieden.

Digitized by Google

Wederom dragen wij dit werk op aan u, Willem III, den telg uit het zoo geliefde vorstenhuis van Oranje, en hopen, dat gij het ook niet thans zult versmaden, door uwe hooge bescherming de uitgever te ondersteunen; aan u, leden van het Koninglijk Gezin, die wij onderdanig om uwe zoozeer geëerde medewerking verzoeken, aan u, Leden van het Metalen kruis, aan wie het zeker niet onaangenaam zal zijn te hooren gewagen van de door u verrigte heldendaden, aan u, die versierd zijt met de medalje der Citadel van Antwerpen, glorierijker gedachtenis en eindelijk aan u, volk van Nederland, dat getoond hebt, dat noch verraad u van het pad der deugd, noch zwakheid van het u ingeschapen gevoel van moed kan aftrekken. En zoo hopen wij, onder Gods zegen, onze taak aan te vangen en te voleindigen, Hem biddende om kracht uit de hoogte, opdat wij gesterkt mogen worden in onzen moeitevollen arbeid.

Digitized by Google

Gebeurtenissen onmiddelijk volgende op den Slag van Waterloo.

Wij zweren trouw aan 's lands belangen,
Elkaâr als broeders aan te hangen,
Verknochtheid aan Oranje en de eer;
Wij zweren af de vreemde wetten,
Wij zweren, alles op te zetten,
Wat ook het Vaderland begeer'.

Dan zeggen we, op de welvaart wijzend,
Met nieuwen glans voor ons herrijzend':
„Ziet, 't loon van trouw aan Vorst en Staat!"
Dan zeggen we, als die jonglingscharen
Met huivring op d' ellendling staren:
„Ziedaar de straf voor landverraad;"

M. Westerman, *De Afzwering van Neêrlands Dwingeland.*

Zoo was dan ons dierbaar vaderland bevrijd van het juk der overheersching, en kon het hopen in het vervolg van tijd, onder het zacht bestuur van zijnen geliefden koning langzamerhand van de slagen zich te herstellen, veroorzaakt door een oorlog, die het bijna zonder eenige tusschenpoozing vier en twintig jaren had geteisterd.

De souvereine vorst, nu koning Willem I, thans met grond mogende verwachten, dat hij in het ongestoord bezit zijns koningrijks zou blijven, besloot nu eene taak te volbrengen, waaraan hij reeds gedacht had vóór het begin van den oorlog, namelijk

Digitized by Google

grondwet, die ook geschikt zou zijn voor België, waartoe hij reeds eene kommissie, uit de beide deelen des rijks gekozen, een ontwerp had laten vervaardigen. Dit ontwerp werd nu door hem aan de voornaamste ingezetenen in België, zoo mede aan de in Holland in dubbele getale vergaderde Staten-Generaal aangeboden. Het aldus gewijzigde ontwerp kwam bijna in alle punten overeen met de vroegere in 1814 aangenomen Hollandsche grondwet, maar de Staten-Generaal zouden, even als in Engeland en Frankrijk, bestaan uit twee deelen. Het eerste deel, door den koning zelven gekozen, zou bestaan uit den voornaamsten adel, het tweede gedeelte, benoemd door de Provinciale Staten, zou openbare vergaderingen houden. Een artikel werd er weggelaten, ten bewijze, dat de denkwijze des konings allezins gematigd was, namelijk dat, waarin werd bepaald, dat de koning de Hervormde godsdienst moest belijden.

Hoewel deze grondwet het toonbeeld was van inschikkelijkheid, ondervond zij echter den grootsten tegenstand, en wel om godsdienstige redenen. Te dien tijde was Maurits van Borglio bisschop te Gent. Deze verbood aan zijne leeken en aan allen, die tot zijne diocese behoorden, ten strengste het aannemen van het ontwerp, zoodat, toen de voornaamsten des rijks eene vergadering hadden belegd, om daarover te stemmen, de uitslag daarvan niet al te gunstig was, voornamelijk omdat volgens het ontwerp aan alle godsdiensten dezelfde voorregten werden toegekend. Het gevolg was, dat 796 het verwierpen en 527 het aannamen, terwijl echter 126 van de afkeurenden verklaarden, dit alleen te hebben gedaan, uit vrees van door anders te handelen, in strijd te zullen zijn met hunne godsdien-

Digitized by Google

stige gevoelens. In de dubbele vergadering der Staten-Generaal ging het anders toe, hetgeen niet te verwonderen was, daar het volk met hart en ziel zijnen koning was toegedaan, wegens zijne verpligtingen aan het Huis van Oranje, zoodat het ontwerp met algemeene stemmen werd aangenomen. Daar nu het grootste aantal stemmen uit het Noordelijk en Zuidelijk deel des rijks te zamen genomen, hetzelve goedkeurden, kondigde de koning het af, als verbindend voor beiden.

Dientengevolge vergaderde den 21sten September voor de eerste maal de algemeene vergadering der Vereenigde Nederlanden. In Brussel, de stad, waar twee honderd zestig jaren gelen, Karel V plegtig afstand deed van de regering, werd de eerste koning der Nederlanden ingehuldigd.

Ondertusschen hadden de Staten-Generaal den 29sten Junij aan den koning het volgende voorstel aangeboden, vergezeld van een behoorlijk adres:

»De Staten-Generaal hebben de eer, met diepen eerbied, aan Z. M. den Koning voor te dragen:

»Dat, daar Hun Edelmogenden, ingevolge artikel 69 der grondwet, het regt hebben, om aan den souvereinen vorst voordragten te doen, zij van dat regt nooit beter gebruik kunnen maken, dan wanneer het dient, om in naam der natie, aan het koninglijk regerend huis bewijzen te geven van hunne verknochtheid, liefde en dankbaarheid.

»Dat deze dankbaarheid nu ten top gestegen is, daar het aan het heldhaftig en manmoedig gedrag van den kroonprins grootendeels te danken is, dat de nu onlangs met dit land vereenigde en zoo belangrijke Zuidelijke provinciën niet eene prooi geworden zijn van den alles vernielenden vijand.

Digitized by Google

» Dat dit manhaftige gedrag van den kroonprins en deszelfs onderhoorige troepen reeds bijzonder uitgeblonken heeft, in het hardnekkig verdedigen van de positie bij Quatre Bras, op den 16den Junij laatsleden, en in den daardoor mogelijk geworden luisterrijken slag van den 18den Junij daaraanvolgende.

» Dat Hun Edelmogenden, in aanmerking nemende den diepen indruk, dien het behoud van Brussel, met de omliggende streken, op de natie gemaakt heeft, ook gaarne, in derzelver naam, een bewijs van dankbaarheid aan den Prins van Oranje zouden geven, en in hem aan de verdienstelijke troepen, die zich daarbij, onder zijn bevel, zoo wel gekweten hebben.

» Dat zij daarom de vrijheid nemen, met allen eerbied aan Zijne Majesteit voor te stellen, om bij eene wet te bepalen:

1°. Dat het domein van Soestdijk, met al deszelfs apen dependentiën, in naam van het Nederlandsche volk, aan den Prins van Oranje zal worden aangeboden, om door hem en zijne erfgenamen, als patrimoniëel goed in vollen eigendom, bezeten te worden.

2°. Dat het koninglijk jagtslot aldaar, ten koste van den lande behoorlijk gemeubileerd, in orde gebragt zal worden.

3°. Dat, tot vereeuwiging van het manmoedig gedrag der troepen, bij de hardnekkige positie bij Quatre-Bras, zoo luisterrijk ten toon gesteld, in het domein van Soestdijk een monument, ten aandenken van die roemrijke gebeurtenis zal worden daargesteld."

Het is ligt in te zien, dat dit voorstel den koning uiterst welgevallig moest zijn, omdat daaruit doorslaande

Digitized by Google

bleek, dat de waarde van het vorstelijk huis door Holland op den regten prijs werd geschat. Het kreeg dus ook, bij een besluit van den 8sten Julij, kracht van wet, en dus werd het domein van Soestdijk aan den prins van Oranje in eigendom geschonken. Daarenboven schonk de vorst zijnen dapperen zoon in het begin van 1816 twee paleizen, een te Brussel en een te Tervueren, in het bosch van Soignes gelegen.

Daarenboven werden aan de krijgslieden gedenkteekenen uitgereikt, bestaande in de versierselen der Militaire Willemsorde, die door den koning, in overleg met de Staten-Generaal werd ingesteld, tot belooning van uitstekende daden van moed, beleid en trouw, bedreven, zoowel ter zee als te land, in dienst van koning en vaderland, zonder onderscheid van rang of stand.

Deze orde bestaat uit vier klassen; Groot Kruizen, Kommandeurs en Ridders van de Derde en Vierde Klasse. De teekenen der orde worden gedragen aan een Oranjelint met twee donkerblaauwe strepen, en bestaat uit een wit geëmaljeerd kruis met acht gouden geparelde punten. Op de armen van het kruis leest men de woorden: »voor moed, beleid en trouw." Daarover ligt het Bourgondische kruis, bestaande uit groene lauriertakken en verbonden door een gouden vuurslag, op de andere zijde vervangen door een blaauw geëmaljeerd medaljon, waarop in het midden van een laurierkrans W, alles gedekt door eene gouden koninglijken kroon.

Een weinig later stelde de koning de ridderorde van den Nederlandschen Leeuw in, tot belooning van bijzondere trouw en ijver in het vervullen der pligten als burger, of van buitengewone bekwaamheden in wetenschap

Digitized by Google

en kunst. Zij bestaat uit drie klassen: Grootkruizen, Kommandeurs en Ridders. Zij, die zich eene onderscheiding hebben waardig gemaakt door daden van menschlievendheid en zelfopoffernig, worden onder den naam van *Broeders* van den Nederlandschen Leeuw aan de Orde verbonden, en genieten jaarlijks tweehonderd gulden, waarvan de helft bij den dood op de weduwen overgaat.

De teekenen der orde worden gedragen aan een Nassauwsch blaauw lint met twee smalle oranjestrepen, en bestaat uit een wit geëmaljeerd kruis met een gouden W, tusschen elk der armen van het kruis: aan den eenen kant in het midden een blaauw geëmaljeerd rond, waarop in gouden letters te lezen staat: *Virtus Nobilitat* (Deugd adelt) en aan den anderen de Leeuw, zoo als hij in het rijkswapen voorkomt, alles gedekt met eene gouden koninglijke kroon. De *broeders* der orde dragen eene zilveren medalje.

Wij moeten nog gewagen van eene plegtige gebeurtenis, die den 23sten Oktober te Amsterdam plaats had, namelijk de terugkomst van de kompagnie vrijwillige jagers te paard, die met militaire eer werd ingehaald en door den graaf van Limburg Stirum plegtig ontbonden Hun viel daarenboven eene bijzondere onderscheiding ten deel. Den 16den November werd hun door de kommissie alhier, tot aanmoediging der gewapende dienst, een zilveren gedenkpenning uitgereikt, hebbende op de eene zijde de woorden: *Veldtogt* 1815 in een krans van olijf- en lauriertakken, en op de andere: *Hulde aan de hoofdkommissie te Amsterdam aan NN.* in een eikenkroon. Dit ging vergezeld van een brief, die aldus luidde:

»Wij voldoen met het levendigste genoegen aan de

Digitized by Google

heilige belofte, welke wij bij het uitbarsten der vijandelijkheden, aan de Nederlandsche krijgslieden plegtig hebben gedaan. Wij hebben aan hen, die door dapperheid en trouw zouden uitmunten, eenig bewijs toegezegd van onze hoogachting en dankbaarheid; wij bieden u in dezen gedenkpenning dit bewijs aan. Toen het gevaar dreigde, hebt gij u vrijwillig aangeboden, ter verdediging van het vaderland: getrouw aan den koning, hebt gij u te zijner beschikking gesteld; toen gij opgeroepen zijt tot de gewapende dienst, hebt gij u bereidvaardig getoond, om uwe haardsteden te verlaten en de vermoeijenissen van het krijgsmansleven, niet zonder velerlei opofferingen, kloekmoedig en standvastig te verduren; had de kans des oorlogs of de drang der omstandigheden u ten strijde gevoerd, de vijand zou de kracht van uwen welgeoefenden arm hebben ondervonden, en uw bloed zou voor de heilige zaak gestroomd hebben, even als dat uwer brave landgenooten bij Quatre-Bras en la Belle-Alliance. Thans hebben wij het genoegen u weder te zien in ons midden. Gij hebt aan uwe roeping loffelijk voldaan; een vereerend ontslag uit 's konings dienst veroorlooft u de welverdiende rust te genieten, welke de ontberingen en vermoeijenissen van uwen togt u dubbel zullen doen smaken. Tot uwe betrekkingen, tot uwe bezigheden, tot uw beroep wedergekeerd, zijn u de burgerpligten des vredes even heilig, als die van den krijgsman in den oorlog en de achting, welke een lofwaardig gedrag vergezelt en beloont, volgt u en blijft u ook bij in rustiger tijden en in vrediger kring. Streelend is het voor ons u in den aangeboden penning daarvan een bewijs te geven. Het geschenk ontleent zijne waarde aan deszelfs doel, van de, aan ons

Digitized by Google

door Zijne Majesteit verleende vergunning, om het te mogen vereeren, van de gezindheid, waarmede het uitgereikt wordt, en van de herinneringen, waartoe het aanleiding geeft. Mogt het u alzoo niet onaangenaam zijn, en u ten duurzamen blijke strekken onzer hoogachting! En indien immer het vaderland weder onregtvaardig mogt worden aangevallen, en onze geliefde koning de Nederlanders andermaal ten strijde riep, dan vure een blik op dezen gedenkpenning geslagen, den ouden moed weder aan, en bevestige de welbeproefde trouw, onder de streelende gedachte, dat heldenmoed en burgertrouw steeds dankbaarheid en achting vinden in het gezegend Nederland."

Bij gelegenheid van de inhuldiging van Willem I tot koning van België, werd een gedenkpenning geslagen. Aan den eenen kant staat het beeld des konings, met het omschrift: *Wilh. Nass. Belg. Res. Luxemb. M. Dux.* dat is: *Willem van Nassau, koning der Nederlanden, Groothertog van Luxemburg*, en aan den anderen een krans van Oranjeloof, met het opschrift: *Patr. Sal. Reg. et Ord. solen. Sacram. Asserta* MDCCCXV, dat is: *Het heil des vaderlands door den plegtigen eed des Konings en der Staten gevestigd* 1815.

Ingevolge de conventie van 1815 werden de Nederlandsche kunstwerken, gedenkstukken, zeldzaamheden, handschriften, enz., die in 1795 en 1812 door de Franschen waren weggevoerd, aan hunne eigenaars teruggegeven. Door den koning werd eene kommissie naar Parijs gezonden, om die zaak in orde te brengen, en deze vervulde hare taak tot het volkomenste genoegen van allen, zoodat onder anderen Amsterdam weder in het bezit werd gesteld

Digitized by Google

van de meeste stukken van Potter, Rembrand, Douwes van der Helst, Jan Steen en anderen.

Toen eenige leden van *Arti et Amicitiae* en nog verscheidene verzamelaars van kunstwerken berigt kregen van den terugkeer van meesterstukken, noodigden de heeren J. H. Molkenboer, A. J. Saportas, G. Muller, E. M. Engelberts en A. Brondgeest, de heeren Apostool, Josi, Koopmans, van Os en Sandra uit, om deel te nemen aan een feest, dat ter eere van de kunst zou worden gegeven, benevens de meeste kunstenaars alhier, den heer Jeronimo de Vries, sekretaris van *Arti et Amicitiae* en den 92jarigen von der Schley.

Dit feest had plaats den 6den Januarij 1816, bij een maaltijd in *den Doelen*, die aan den waterkant des avonds prachtig verlicht was, en bij welke gelegenheid verschillende toasten werden uitgebragt op den koning, als het hoofd van het feest, de koningin, den gelukkigen uitslag van den laatsten veldtogt, den kroonprins, de kommissie, de nagedachtenis der oude meesters, de levende meesters, den direkteur-generaal der kunsten en de regering der stad Amsterdam. De verdere bijzonderheden van dit feest, benevens den inhoud der toasten kan de belangstellende lezer vinden bij C. van der Vijver, *Geschiedkundige beschrijving van Amsterdam*, deel IV, bl. 42 en volgg.

Den 21sten Februarij 1816 werd te Petersburg het huwelijk van den prins van Oranje met de Russische grootvorstin Anna Paulowna, jongste zuster van keizer Alexander, volgens gebruiken der Grieksche kerk ingezegend en daarna in een der zalen van het paleis door den Waalsch Gereformeerden leeraar de la Sausais, in tegenwoordigheid van Hunne Keizerlijke Majesteiten en

Digitized by Google

het Korps Diplomatiek. Eerst den 31sten Augustus kwamen de jonggehuwden op het Huis in 't Bosch aan, om daarna in den Haag te worden ingehaald. Nadat de feesten aldaar waren afgeloopen, die tot den 16den September hadden geduurd, kwamen de kroonprins en zijne gemalin, de koning en de koningin, met het geheele hof te Amsterdam, waar de held van Quatre Bras en Waterloo met gejubel en het strooijen van bloemen werd ontvangen. Groote toebereidselen werden door het bestuur en vele aanzienlijke ingezetenen te dezer stede gemaakt, om de vorstelijke personen luisterrijk te ontvangen. Het vorstelijk paar reed in een heerlijken koets coupé, met zes schimmels bespannen, onder het gejubel eener tallooze menigte, van de 200 Roeden, door de Haarlemmerpoort, en langs het fraaiste gedeelte der stad naar den Dam. Aldaar waren zelfs de daken opgepropt met toeschouwers, op het oogenblik, dat alle leden van het Koninglijke Huis op het balkon van het paleis verschenen.

Acht dagen lang werd hier feest gevierd. Heerlijk schitterden de illuminatiën van stadswege bekostigd, en die door de vorstelijke familie werden bezigtigd. De voornaamste toestellen waren: Een prachtig gedenkteeken aan de Eenhoornsluis, een tempel of pantheon over het Paleis, bij het Koningsplein een tempel van Apollo en Minerva, op de Hoogesluis eene fontein en twee eerezuilen; een tempel van het huwelijksgeluk met altaar en vazen, waaruit het offervuur en reukwerk in statige kolommen ten hemel stegen op de gedempte Reguliersgracht.

---

1) Zie C van der Vijver, deel IV, bladz. 49 - 51, aan wien wij deze beschrijving ontleenen.

Digitized by Google

Voor het stadhuis vertoonde zich eene gaanderij, terwijl op verschillende sluizen dekoratiën waren geplaatst, gewijd aan de krijgskunde, den vrede, de schoone kunsten, den landbouw, den koophandel en de zeevaart. Alle ingezetenen wedijverden in prachtige verlichtingen, en de voornaamste gebouwen, zoo als *Felix Merites*, *Doctrina* en anderen waren prachtig geïllumineerd.

In den schouwburg werd eene voorstelling gegeven, die door de geheele vorstelijke familie werd bijgewoond, bij welke gelegenheid de dichter en tooneelspeler M. Westerman een dichtstuk voordroeg, ter eere van het gesloten huwelijk en van de pas behaalde overwinning op de Algerijnen, waarover wij straks zullen spreken. Daarop volgde eene zinnebeeldige voorstelling, getiteld: *Het feest van Nederland bij de viering van het hooge huwelijk van H.H. K.K. H.H. den Prins en de Prinses van Oranje*, door denzelfden dichter. Ook op het IJ werd feest gevierd. Nadat de koninglijke familie met gevolg, aan de Nieuwebrug in het koningsjagt en andere jagten was gegaan, werd aldaar spelevaart gehouden. De verschillende boeijers, booten, schuiten, jollen en andere vaartuigen, vol toeschouwers, leverden een heerlijk gezigt op. Daar het stil weder was, werd het Koningsjagt geboegseerd door twee prachtige sloepen, bemand ieder met zestien roeijers. Ook was er een jagt, waarop een korps muziekanten zich had geplaatst, die afwisselend volksliederen en andere stukken deden hooren. Terwijl het hooge gezelschap zeilde, manoeuvreerde eene stoomboot, die van Rotterdam was gekomen en den 22sten door Haarlem gevaren, rondom het Koningsjagt, hetgeen, als een tot nu toe onbekend schouwspel aan dezen speeltogt veel luister

Digitized by Google

SPELEVAART OP HET IJ, BIJ GELEGENHEID VAN HET HUWELIJK VAN Z. K. H. DEN PRINS VAN ORANJE.

Digitized by Google

Digitized by Google

bijzette. Eindigen wij deze beschrijving met de dichtregelen van onzen geliefden dichter H. H. Klijn, in zijn gedicht: *De Onafhankelijkheid.*

Liefde voor mijn Land en Koning!
rijs, rijs in den boezem op!
Liefde voor mijn Land en Koning!
voer de ontvonkte vreugd ten top!
Berg en woud en veld en dalen!,
zee en stroomen, meldt het mij!
Ruischt het, koeltjes! ruischt mij tegen!
lispelt: »Nederland is vrij!
Nadert, nadert Heldenvolken!
Neêrland is uw' aanblik waard!
Nadert, nadert Heldenvolken!
Neêrland wordt de kroon der aard'.
Handel, vrijheid, welvaart, kunsten,
daalt met dubblen zegen neêr!
Neêrland was uw wieg, uw tempel.
komt, herneemt uw erfgoed weer!...
Hoor dat dondren langs uw zoomen!
schouw dat woelen langs uw ree!
Zie dat dobbren van uw vloten,
en dat klieven van de zee!
Zie die schat van Oost en Westen,
Neêrland! snellen naar uw' grond!
Hoor hoe 't danken, hoor hoe 't jubelen,
barst en stroomt uit hart en mond!
Zie, wat leven reeds en welvaart,
aan de ontvonkte geestdrift schenkt!
Zie den krans van Lauwerbladen,
die de ontboeide kunsten wenkt!

Digitized by Google

Al die gaven, al die schatten,
weêr langs Neêrlands grond verspreid,
Drupplen, vloeijen van uw vingren
heilige onafhankelijkheid!
Stort dan, leven van ons leven!
stort uw heil in Neêrlands schoot!
Blaas uw' adem langs zijn velden,
't wordt als gij het zegent, groot:
't Wordt, als liefde, en moed, en geestdrift,
aller hart en borst ontbrandt:
't Wordt door u omgord, gelouterd,
weer 't bewonderd Nederland.

Eer wij tot het vermelden van verdere gebeurtenissen overgaan, zij het ons vergund mede te deelen, welke telgen uit dit vorstelijk huwelijk zijn gesproten.

1°. Willem Frederik Paul Alexander Lodewijk, den 19den Februarij 1817, onze tegenwoordige koning Willem III. Gehuwd den 18den Junij 1839 met H. K. H. Prinses Sophia Frederika Mathilda, dochter des konings van Wurtemberg, uit welken echt den 4den September 1840 een zoon geboren is, genaamd Willem Nicolaas Alexander Frederik Karel Hendrik (onze tegenwoordige kroonprins) en den 26den September 1843 een tweede zoon, genaamd Willem Frederik Maurits Alexander Hendrik Karel (overleden). Willem Alexander Karel Hendrik Frederik, geboren 25sten Augustus 1851.

2°. Willem Alexander Frederik Konstantijn Nicolaas Michael, geboren den 2den Augustus 1818.

3°. Willem Frederik Hendrik, geboren den 13den Junij 1820.

Digitized by Google

4°. Willem Alexander Frederik Ernst Casimir, geboren den 22sten Mei 1822, overleden den 22sten Oktober van datzelfde jaar.

5°. Wilhelmina Maria Sophia Louisa, geboren den 8sten April 1824, gehuwd den 8sten Oktober 1842 met Zijne Doorluchtige Hoogheid, den Erfgroothertog van Saksen-Weimar Eisenach.

Wij spraken zoo even over de overwinning behaald op de Algerijnen. De togt daarheen had de volgende aanleiding:

Op de Noordkust van Afrika hielden zich reeds sedert lang eene menigte Barbarijsche zeeroovers schuil, die de Middellandsche zee onveilig maakten en, als men hen ten minste niet door groote sommen tevreden stelde, de schepen prijs verklaarden en alle mannen tot slaven maakten. Daar de dey van Algiers in 1814 verscheidene gewelddenarijen had gepleegd tegen de Nederlanders, was eene vloot onder bevel van den vice-admiraal van der Capellen naar de Middellandsche Zee gegaan, om onze koopvaardijschepen te beschermen. Dit roofnest moest, het kostte wat het wilde, worden uitgeroeid. Nederland verbond zich nu met Engeland, in overeenstemming met andere landen. Twee vloten, eene Engelsche onder lord Exmouth en eene Nederlandsche onder van der Capellen, dwongen de Algerijnsche roovers door een hevig bombardement tot onderwerping.

De dey, wiens stad en haven door 1200 vuurmonden was verdedigd, onderwierp zich, toen bijna half Algiers, met de tuighuizen, magazijnen en schepen, benevens de Algerijnsche vloot, door bommen en kongrevische vuurpijlen vernield waren, terwijl meer dan 5000 Algerijnen

Digitized by Google

sneuvelden of gekwetst werden. De voorwaarden, waarop de vrede werd gesloten waren voornamelijk: Het uitleveren van alle Christenslaven, zonder losgeld. Het terug geven van een milioen aan Napels en Sardinië, die deze landen, kort geleden, tot losgeld aan den dey hadden betaald; benevens de verklaring dat in volgende oorlogen, onverschillig met welke Christenmogendheid gevoerd, de gevangenen door den dey niet als slaven zouden worden behandeld, maar even als de Christenstaten zulks gewoon zijn te doen.

Een groot aantal Christenslaven, ten bedrage van 1083, werden ten gevolge dezer onderhandelingen te Algiers van den slavenstand bevrijd. Op bevel van Zijne Majesteit, onzen geliefden Koning, werd den 20sten Oktober een plegtige gedenkdag gehouden, om den Almagtige te danken voor het roemvol aandeel, dat het aan de Nederlandsche vloot vergund was te nemen aan den eeuwig gedenkwaardigen slag van Algiers, voor de verlossing onzer landgenooten, die jaren lang in vreesselijk drukkende slavernij hadden gezucht en voor den vrede, die op den zoo roemrijk geëindigden oorlog was gevolgd.

In hetzelfde jaar 1816 ontstond er een zware hongersnood, aangezien door plasregens, wolkbreuken, stormen en onweders, die bijna het geheele jaar aanhielden, alle voedsel voor menschen en dieren werd vernield. Daardoor werden vele provinciën, vooral de daar wonende mindere standen, in drukkende armoede gedompeld. Iedereen wedijverde, zooveel het in zijn vermogen was, de behulpzame hand te bieden. Eene algemeene kollekte werd daarom ten behoeve der noodlijdenden gehouden, welke den 20sten November reeds *f* 67,155,67⁵ bedroeg, waarvan alleen

Digitized by Google

Amsterdam *f* 46,899,77⁵ had bijgedragen. Ten gevolge van de duurte der levensmiddelen, deed de koning op den 3den Oktober een besluit uitvaardigen, waarbij de regten van in- en uitvoer werden afgeschaft, ten einde de prijzen te doen dalen en te bewerken dat de fabrieken in het binnenland niet alleen, maar ook andere takken van bestaan meer in overeenstemming waren met den vrijen handel. Toen de koning dit besluit voorstelde, meenden de Noordelijke provinciën dat de Zuidelijke meer zouden worden bevoordeeld, terwijl de laatsten oordeelden, door van de buitengewone duurte gebruik te maken, den invoer naar buiten te verbieden. Dit ging zelfs zoo ver, dat toen dit ontwerp in de Tweede Kamer was aangenomen, de koning tusschen beiden moest komen, om het uitvoeren aan de landzijde te verbieden. Door dezen menschlievenden maatregel werden de prijzen der granen aanzienlijk verminderd.

Toen de Zuidelijke gewesten eene belasting verlangden op de koffij en suiker, die binnenslands gebruikt werd, verhieven zich algemeen stemmen daartegen uit de Noordelijke provinciën, daar men die belasting als schadelijk rekende voor den handel, zelfs Kemper en van Hogendorp bestreden haar. De koning liet het ontwerp echter in de kamers in stemming brengen, die het aannamen, en dus in het belang der Zuidelijke provinciën beslisten.

Digitized by Google

GEBEURTENISSEN VAN 1817—1829.

Derde Eeuwfeest der Kerkhervorming. — Overwinning bij Palembang — Watersnood in 1825, enz.

Wen de vrije volken roemen,
  Op hun braafheid, eer en moed,
En het oord gelukkig noemen,
  'Door der burgren trouw behoed,
O! hoe schoon blinkt dan uw staud,
Uitverkoren Nederland!

Dierbaar Plekje! kroon der Aarde!
  Heerlijke, aangebeden grond!
Waar was 't oord, waar 's menschen waarde,
  Meer een schuts en schuilplaats vond?
Waar zag zich verdraagzaamheid
Ooit een vastren steun bereid?

H. H. Klyn, *Slotzang.*

Tot eene der belangrijkste gebeurtenissen in het volgende jaar 1817 moeten wij voorzeker rekenen het derde eeuwfeest der Hervorming. De uitnoodiging door de Synode aan alle leden der Hervormde gemeente in de Nederlanden, luidde als volgt:

»Het is Ul. bekend dat, nu omtrent drie eeuwen geleden, het licht der gezegende Kerkhervorming werd ontstoken, en dat hetzelve sedert dien tijd met toenemende helderheid het Christendom heeft beschenen.

»Met blijdschap en dankzegging gedenken wij aan het bestuur van den Heer der Gemeente, door wien, in die

Digitized by Google

onvergetelijke dagen, mannen werden verwekt, welker bekwaamheid, moed en godsvrucht hen in staat stelden en genegen maakten, om deze groote zaak met ijver te ondernemen en met standvastigheid voort te zetten, welker bewaring en voorspoed zoo vele en duidelijke blijken vertoonen van de gunstige medewerking des Almagtigen, en welker arbeid de onschatbaarste voordeelen in onderscheidene betrekkingen, aan de wereld en bijzonder aan Europa heeft bezorgd.

»De overtuiging van het groot gewigt dezer gebeurtenissen heeft in sommige landen, als: Pruissen, Zweden, Denemarken en Saksen, de Protestanten doen besluiten, om het derde eeuwfeest der Kerkhervorming gemeenschappelijk godsdienstig te vieren.

»En zouden de Protestanten in Nederland hierin achterlijk zijn?

»In dat Nederland, voor hetwelk het gedenken aan de Kerkhervorming tevens eene blijde herinnering is aan de verlossing van een ondragelijk juk, waar het ontvangen van het groote werk der Hervorming, door den geleerden en godvruchtigen arbeid van onsterfelijke landgenooten reeds zoo vroeg was voorbereid, en hetwelk de hulpmiddelen tot voortzetting dezer groote onderneming, bijna meer dan eenig ander land, heeft opgeleverd.

»Dat Nederland, waar dezelve zooveel bloed gekost, zooveel zegen aangebragt heeft, en dat bij het genot der voorregten, welke de vruchten zijn van Protestantsche vrijheid in het onderzoeken der waarheid, nog in vele opzigten is bewaard gebleven voor de jammerlijke nadeelen, welke het ligtzinnig misbruik dezer vrijheid elders heeft veroorzaakt?

Digitized by Google

» Voorzeker elk, die de waarde van het Protestantisme gevoelt, moet zich bedroeven, dat de treffende geschiedenis der Hervorming bij zoo velen in onze gemeente wordt vergeten, de verdiensten der Hervormers of onbekend zijn, of miskend worden, de geest der Hervorming verzwakt, de beginselen derzelve verloren en verloochend worden, en dus ook God de eer niet ontvangt van Zijn werk, in welks uitnemende voordeelen en zegeningen wij echter zoo ruim mogen deelen. Elk, die de waarde van het Protestantisme gevoelt, zal met vreugde de gelegenheid ontvangen, om een gemeenschappelijk dankoffer den Allerhoogste voor de ons geschonkene en tot heden toe bewaarde voorregten te brengen.

» Het is uit overtuiging hiervan en van het betamelijke en nuttige van zoodanige godsdienstige feestviering, dat de Algemeene Christelijke Synode der Nederlandsche Hervormde Kerk, vergaderd in tegenwoordigheid van Zijne Excellentie den Heer Kommissaris-Generaal, provisioneel belast met de kerkelijke zaken, na gehoord te hebben het praeadvies van de Hoogleeraren, afgevaardigd door de godgeleerde faculteiten der drie Hooge Scholen in de Noordelijke Provinciën, heeft besloten:

1°. Dat het derde Eeuwfeest der Hervorming in alle gemeenten der Nederlanden godsdienstig zal worden gevierd op Zondag den 2den November aanstaande (1817), zijnde de eerste Zondag volgende op den 31sten Oktober, den dag, waarop de groote Luther, nu drie eeuwen geleden, het eerst openlijk optrad en den grond legde tot het groote Hervormingswerk.

2°. Dat in al de godsdienstoefeningen, welke op dien dag gehouden zullen worden, eene openbare vermelding

Digitized by Google

van deze gebeurtenis, gepaard met gebeden en dankzeggingen, zal plaats hebben.

3°. Dat echter in het bijzonder op den voormiddag van dien dag door de Leeraren, die alsdan tot de gemeente zullen spreken, aan dezelve naauwkeurig en in den geest der Christelijke liefde, zal worden voorgedragen de geschiedenis der voorname bijzonderheden van het werk der Hervorming.

4°. Dat aan de Kerkeraden wordt aanbevolen het beramen van gepaste maatregelen, om in de overige godsdienstoefeningen van dien dag de gedachtenis dezer gebeurtenis zoo feestelijk en statig, als de wijze onzer Godsvereering toelaat en de plaatselijke omstandigheden gedoogen, tot roem en prijs des Allerhoogsten te vieren."

De Synode dit besluit tot ulieder kennis brengende, hoopt en vertrouwt dat hetzelve door ulieden met blijdschap zal worden ontvangen, en wenscht en bidt, dat het Gode behage deze feestviering overvloediglijk te zegenen ter bevordering der hoogschatting onzer godsdienstige voorregten en onzer vurige dankbaarheid voor dezelve, en dat Hij onze gebeden, alsdan tot Hem op te zenden, om duurzame bewaring bij de voorregten der Hervorming en om de verbreiding van de kennis en de liefde der waarheid onder alle volken der aarde, genadiglijk verhoore ter eere van Zijnen naam en van den naam van onzen Heer Jezus Christus."

Deze uitnoodiging werd niet alleen gezonden aan de gemeenten onder het ressort der Synode, maar aan alle andere Hervormde Genootschappen, en sloot met de volgende woorden: *„wij vertrouwen dat deze onze uitnoodiging ulieden welkom zal zijn, als een blijk onzer broederlijke*

Digitized by Google

gezindheid, welke bij alle verschil van begrippen, kan en moet bestaan, en tot aankweeking van welke wij ons steeds op het duurst verpligt achten.

Het gevolg hiervan was, dat het eeuwfeest overal werd gevierd en eeuwig herdacht blijft door de leerredenen van eenige Hervormde leeraars te Amsterdam.

Bij deze gelegenheid maken wij gewag van het koninglijk besluit, om aan alle hooge besturen der Hervormde kerk een zegel te geven. Stuart zegt daarvan het volgende: »Het zegel vertoont de Christelijke godsdienst, verbeeld door eene vrouw, kennelijk aan het teeken des geloofs, het kruis en den voor elk geopenden Bijbel, de bron van alle kennis, in rust gezeten op den vasten hoeksteen, tegen welken ook het anker harer hoop rust, de oogen verheffende tot haren Hemelschen Vader, wiens verlichtenden invloed zij ontwaart, en aan wien zij het hart der liefde offert op het voor haar staand altaar, hetwelk tot opschrift voert den tekst: 1 Kor. XIV: 40, terwijl in den bovensten rand het Nederlandsche wapen de kerk *dezer landen* onderscheidend aanwijst."

Nog eene gebeurtenis moeten wij ten slotte uit 1817 vermelden. In het begin des jaars was te Nijmegen eene Pok-epidemie uitgebarsten, die men reeds jaren door koepokinënting was te boven gekomen. Deze rigtte groote verwoestingen aan, vooral bij hen, die om verschillende redenen tegen de inënting waren. De geneeskundige kommissiën, vooral die te Amsterdam, deden zoo vele vertogen, dat eindelijk velen van hun gevoelen terugkwamen, dat de koepok-inënting geen behoedmiddel was tegen de epidemie der kinderziekte, zoodat deze langzamerhand tot wet werd gemaakt.

Digitized by Google

In de jaren 1818 en 1819 valt niets anders op te merken, dat van eenig belang is, dan dat in het laatstgenoemde jaar begonnen werd aan het graven van een kanaal tusschen Amsterdam en het Nieuwe Diep, hetgeen voltooid werd in 1825 en Groot Amsterdamsch of Noord-Hollandsch Kanaal werd genoemd.

De reden tot het graven van dit kanaal was, dat de ondiepte tusschen het IJ en de Zuiderzee zeer gevaarlijk was of ten minste vele zwarigheden had ook voor 's lands zeewezen, als er in tijden van nood oorlogsschepen moesten worden gereed gemaakt. Het voorstel van Amsterdam, dat het zoodanig zou worden gegraven, dat zelfs groote koopvaardijschepen het konden passeren, met het aanbod om in dit geval een milioen gulden tot de kosten bij te dragen, werd door den koning goedgekeurd.

Keeren wij nu een paar jaren terug, ten einde in oogenschouw te nemen wat er in onze overzeesche bezittingen plaats greep. Bij het kongres in 1814 waren ons onze buitenlandsche bezittingen wedergegeven, althans gedeeltelijk; tot dezen behoorden de koloniën Suriname, Curaçao, St. Eustatius, met eenige eilanden in de West Indiën. Even als aldaar, zoo behoefde men ook in de Oost-Indiën, vooral op Java, Sumatra, Borneo, Celebes en de Molukken eene verandering van verkeerde gebruiken, waarbij men overwoog of het oude Monopolie zoude worden behouden, of dat er een vrije handel zoude zijn, welk laatste gevoelen onze koning was toegedaan, daar hij meende daardoor veel toe te brengen tot de welvaart zijner overzeesche onderdanen. Wat de West-Indiën betreft, scheen dit plan goed te wezen, maar in de Oost-Indiën werden de eerste pogingen met geen goeden uitslag bekroond. Nadat

Digitized by Google

Java was overgegeven, ontstond er een oproer op Cheribon, welke spoedig was gedempt, maar het eerste bedrijf mogt worden genoemd van den afschuwelijken moord, die in 1817 op de Molukken aan de Europeanen was begaan. Hierop volgden de vijandelijkheden van den Sultan van Palembang, waarvan de oorzaak de volgende was, zoo als verhaald wordt door den heer D. W. Bosch Dsz. in zijne *Geschied- en Aardrijkskundige Beschrijving van Nederlands Oost- en Westindische bezittingen.*

Een tusschen den sultan van Palembang, Najm Eddîn, en deszelfs broeder gerezen verschil, waarin de Nederlandsche regering tusschen beiden trad en hetzelve, ofschoon eenzijdig, ten nadeele des sultans besliste, gaf tot den oorlog op Sumatra de eerste aanleiding. De sultan sloeg echter hare uitspraak in den wind; gedurige klagten van menschenroof, door zijne onderdanen straffeloos gepleegd, maakten eene voorziening noodzakelijk. Muntinghe, raad van Indië, derwaarts gezonden zijnde, bragt een onregtvaardig verdrag tot stand, waarbij het inlandsche bestuur tusschen de beide broeders verdeeld werd. Raffles, de vijand der Nederlanders, thans gouverneur van de Engelsche bezittingen op dit eiland, bragt niet weinig toe om den in het ongelijk gestelden sultan tegen de Nederlanders op te hitsen; deze vorst liet zich door de Engelschen verschalken; hij beloofde met hunne hulp de Nederlanders en elke andere natie van Sumatra te verdrijven; de Engelsche vlag wapperde reeds van Palembangs sterkte, toen men van onze zijde begreep zich daartegen te moeten wapenen. De jonge sultan werd afgezet en naar Java gebannen, en het geheele bestuur aan deszelfs broeder, Badr Eddîn, den verrader der Nederlanders in 1811 op-

Digitized by Google

gedragen. Doch deszelfs vriendschap was ook thans slechts schijn. In Junij 1819 viel hij het Nederlandsche fort aan, hetwelk na dapperen tegenstand door de bezetting verlaten werd; eene poging van de Nederlandsche vloot onder den schout-bij-nacht Wolterbeek en den kolonel Dibbetz, tot herstel van ons gezag, mislukte volkomen. Intusschen werden, zoowel van onze zijde als van die des sultans de noodige toebereidselen gemaakt om den oorlog met kracht voort te zetten. Verslapping van den kant der Nederlanders, zoo kort na de herstelling hunner magt in die gewesten, kon de vreesselijkste gevolgen na zich slepen, en welligt den ondergang van al onze Oostindische bezittingen ten gevolge hebben. In Mei 1821 koos onze vloot zee; zij stond onder het bevel van den bekwamen generaal-majoor de Kock, aan wiens beleid en volharding de goede uitslag mag toegeschreven worden. Den 23sten Junij werd Palembang heroverd, de sultan gebannen en zijn neef, de zoon des jongeren sultans, in zijne plaats onder den titel van *Soesoehoenan*, met het gezag bekleed. In het versterkt paleis (den Kraton) des sultans, was de gevonden buit zeer aanzienlijk, en men won in het geheel met de batterijen 200 stukken geschut.

Ter verceuwiging van deze overwinning is eene medalje geslagen. Aan den eenen kant staat het borstbeeld des konings, met het randschrift: *Wilh. Nass. Belg. Rex. Luxemb. M. Dux.* (*Willem, Koning der Nederlanden, Groothertog van Luxemburg*), aan den anderen een krijgsman, die eene spiets werpt, staande op den voorsteven van een schip, terwijl een gevleugeld beeld der overwinning hem kroont, met het opschrift: *Ad Palembang. D. XXIV Jun. MDCCCXXI.* (*Bij Palembang 24 Junij 1821*) en

Digitized by Google

het randschrift: *Hostium. Munimentis. Expugnatis. Satrape. Capto. Bello. Confecto.* (*Na het veroveren van de sterkten der vijanden, het gevangennemen des sultans en het voleindigen des oorlogs*).

In ditzelfde jaar barstte er te Paramaribo een hevige brand uit, die den 21sten Januarij begonnen, binnen achttien uren vierhonderd huizen, vele achtergebouwen en pakhuizen, twee kerken, het gebouw van het Hof van Politie, 's Lands Waag, het gebouw der Weeskamer en het Burger wachthuis vernielde. Het laat zich denken dat vele handelshuizen daarbij leden, meer echter nog de ingezetenen zelven. Op bevel des konings, die uit zijne kas *f* 12,000 schonk, werd er eene kollekte gedaan, die *f* 107,754,65 opleverde. Stuart schat de schade op *f* 16,000,000, terwijl A. J. Lastdrager, in zijne *Proeve der Geschiedenis van het koningrijk der Nederlanden*, D. II, bladz. 199 de schade slechts op *f* 8,000,000 begroot.

Keeren wij nu tot het moederland terug. In Januarij 1820 braken de dijken van de Waal en den Rijn door, zoodat de bedding der rivier, die van binnen verhoogd was, den aandrang van het sterk stroomende water niet kon wederstaan en een gedeelte der Betuwe en den Alblasserwaard onder water liep. De elende, daardoor veroorzaakt was groot, maar wederom verloochende zich de Hollandsche menschlievendheid niet. Zelfs de koning begaf zich in persoon op de bedreigde plaatsen en hielp de ongelukkigen, terwijl hij anderen door zijn voorbeeld aanspoorde.

In het jaar 1821 den 1sten Januarij werd het metrieke stelsel van maten en gewigten in werking gebragt, volgens eene wet van den 21sten Augustus 1816.

Het jaar 1823 zal voorzeker nog velen in het geheugen

Digitized by Google

liggen, wegens den strengen winter, die toen hier te lande heerschte, strenger dan in 1740. Reeds in December van het voorgaande jaar was de koude begonnen en langzamerhand toegenomen, zoodat den 29sten December 1822 twee broeders, te Koog aan de Zaan wonende, op één dag de zeven steden in Noord-Holland, Alkmaar, Medemblik, Enkhuizen, Hoorn, Purmerend, Edam en Monnikendam, benevens Amsterdam, Muiden, Naarden, Weesp en Haarlem op schaatsen bezochten en den 2den Januarij drie personen, L. W. Groendijk, D. van Dijk en Jan de Vries, ieder met eene slede van Workum over zee door Kuinre naar Amsterdam gingen, waar zij den 11den, des namiddags ten 3 uur met 1200 pond koffijboonen kwamen. Van den 20sten tot den 23sten Januarij was de koude op het hevigst. Op het huis Zwanenburg bij Halfweg Haarlem, stond de Thermometer van Fahrenheit den 23sten Januarij, 's morgens ten $7^3/_4$ uur op 4 graden onder nul. Des avonds ten 11 uur van denzelfden dag was aan het stadswaterkantoor te Amsterdam de koude 4 graden beneden nul. Te Utrecht had de hoogleeraar Moll waargenomen: den 22sten Januarij 1823, ten 8 uur 0 graden Fahrenheit ten 10 uur 4 graden onder nul, 3 uur des nachts 9 graden onder nul, en de hoogleeraar de Fremery nam met een anderen Thermometer waar: den 23sten Januarij, 's morgens ten 7 uur, 11 graden onder nul. Op denzelfden dag van middernacht tot 3 uur bij Professor Moll 8 graden onder nul, den 24sten Januarij ten 3 uur na middernacht 8 graden onder nul, den 25sten Januarij te middernacht 14 graden boven nul en den 26sten Januarij 's morgens ten 11 uur 17 graden boven nul.

In dit jaar rigtten de heeren W. H. Suringar van

Digitized by Google

Leeuwarden, J. L. Nierstrasz Junior van Rotterdam en W. H. Warnsinck van Amsterdam een genootschap op *Tot zedelijke verbetering der gevangenen*, hetwelk den 12den November te Amsterdam werd gevestigd. Het stelt zich ten doel de zedelijke verbetering te bewerken van de mannelijke en vrouwelijke gevangenen door middel van geschriften van eene zedelijke strekking onder de gevangenen te verspreiden, het oprigten van scholen in de gevangenissen, verbonden met godsdienstig onderwijs, het afzonderlijk opsluiten van jeugdige en bejaarde gevangenen. Daarenboven wordt voor die gevangenen, die hunnen straftijd hebben doorgestaan, gezorgd voor werk, ten einde de nood hen niet andermaal tot misdaad doe vervallen.

In het volgende jaar werden twee maatschappijen opgerigt. Ten eerste de Noord- en Zuid-Hollandsche Redding-Maatschappij, door de heeren H. J. Ortt, J. Hodshon, A. Fock, R. van Spreekens en Mr. A. de Bruine, ingezetenen van Amsterdam, ten doel hebbende het leven van schipbreukelingen te redden. Om dit doel te bereiken, worden door haar aan de kustbewoners reddingbooten, skaphanders en drijftoestellen verstrekt, waardoor menschen, die in zee gevallen zijn of op gestrande schepen zich bevinden, kunnen worden gered. Er worden door haar beloningen uitgereikt en getuigschriften gegeven aan hen, die in hunne pogingen tot redding hunner medemenschen goed slagen. De tweede was eene Haringreederij, waarvan het gevolg was dat Amsterdam voor eigene rekening vijftien schepen voegde bij de haringvloot van Holland.

Thans zijn wij tot het jaar 1825 genaderd, dat zich kenmerkte door eene der grootste rampen, die ons vader-

Digitized by Google

land kunnen treffen, een groten watersnood. In het voorgaande jaar was de winter zeer zacht geweest, waarop in het begin van het genoemde jaar zware regens volgden, welken dijken en dammen geheel en al doorweekten. Hierdoor was het onmogelijk dat zij konden wederstaan aan een hoogen springvloed, opgejaagd door een hevigen orkaan uit het Noordwesten, waardoor de golven met geweld aansloegen tegen de zeeweringen. Groot was de elende, vooral in Noord-Holland, Vriesland, Overijsel, Gelderland en Drenthe, in welke drie laatste gewesten alleen dertien duizend menschen van alles beroofd waren. Groot was de schrik en de ontsteltenis onder hen, die plotseling door de onstuimige golven werden overvallen. Verscheidene huizen stonden geheel onder water, men zag niets dan zee, opgevuld met wrakken van huizen, stallen en huisraad, lijken van vee en paarden. Geven wij een staaltje van de verwoestingen door dien vloed aangerigt, door te beschrijven hoe het toen te Amsterdam was gesteld. Halen wij daartoe de woorden aan van C. van der Vijver in zijne *Beschrijving van Amsterdam*, Deel IV, bladz. 133 en volgg.:

«Nadat den 4den Februarij, des namiddags ten drie uur, het water ter hoogte van 222 Nederlandsche duimen (86 Amsterdamsche duimen boven het Amsterdamsche peil) was gerezen, en ten 8 uur tot op 200 duim Nederl. was gedaald, begon de aanwas op nieuw, zoodat ten 9 uur het water eene hoogte had bereikt van 242 Nederl duimen; ten 10 uur teekende het 242 duim, ten 11 uur 246 duim, en bereikte eindelijk tusschen 12 en 12½ des nachts de tot hiertoe voorbeeldelooze hoogte van 250 Nederl. duimen, of bijkans 98 Amsterdamsche duimen boven

het A. P., dus weinig minder dan 2 Amsterdamsche duimen hooger dan ten tijde van den tot hiertoe bekenden hoogsten vloed, dien van den jare 1757.

»Burgemeesters en Wethouders, die ook des nachts op het stadhuis waren vergaderd en eene overstrooming door kistingen als anderzins poogden te weren, waren ten einde raad. Zoo ook de inwoners aan den IJkant, wier huizen grootendeels waren ondergeloopen, en die van hunne zijde handen aan het werk hadden geslagen, om den wassenden vloed zoo lang mogelijk te keeren. Doch hoe groot was de verbazing, toen even na middernacht het water eensklaps stilstond en de vloed van lieverlede terugkeerde. Dit kon niet anders dan aan eene verandering van den wind, of aan eene doorbraak worden toegeschreven. En pas begon het te dagen, of men hoorde uit den mond van vlugtelingen, die reeds have en goed hadden verloren en naauwelijks het leven mogten bergen, dat de steenen Beer bij Durgerdam bezweken, en Waterland door de inbraak der zee overstroomd was. De breuk in den Waterlandschen dijk was 96 voet diep en 33 roeden breed.

»Amsterdam was bewaard gebleven, maar de naburen! Het berigt der meer en meer aangroeijende vlugtelingen, schier naakt en verkleumd in de Nieuwe Stadsherberg opgenomen en verzorgd, was verpletterend voor het ontroerde hart. Veestapel, goed en leven der bewoners in Waterland zouden het offer der golven worden, daar er duizenden morgen lands waren overstroomd. Dit ging van het oor tot het hart. Het kollegie Zeemanshoop (destijds in de Nieuwe Stadsherberg vergaderd), welks leden bij het vernemen van den nood derwaarts waren gesneld, leverde een toonbeeld van menschlievendheid. Aller kracht, ver-

Digitized by Google

eenigd met de kunde en den moed en het beleid van hen, die gewoon zijn het zwalpend nat te trotseren, en versterkt door de hulp der Noord- en Zuid-Hollandschen Redding-Maatschappij, werd, ondanks den wenk van Anacharsis: *die op het water varen, zijn maar zooveel vingeren van den dood, als het schip dik is*, ingespannen, om menschen te redden. Vaartuigen, in allerijl wel gereed, en kloek bemand, steken trots loeijenden storm en knellende ijsschotsen, koelbloedig van wal, en worden weldra door anderen gevolgd. Terwijl deze edelen heen stormen om menschen te redden, ijveren anderen ter verzameling van hetgeen er noodig is om de verwacht wordende geredden te verplegen. Voorbeeldeloos is de watersnood van het jaar 1825, maar ook voorbeeldeloos de beradenheid, hulpvaardigheid en orde, door het kollegie Zeemanshoop ten toon gespreid, en het is daarom, dat dit kollegie immer aanspraak heeft op de belooning voor edele daden 1).

De spoedige terugkomst van eenigen der vaartuigen met menschen, vee en tilbare haven beladen, was een spoorslag om vol te houden, ondanks de winternachtelijke duisternis. Het berigt der edele redders, dat men van alle kanten het kleppen der noodklokken gehoord, menschen op daken van huizen en schuren met den dood

1) „In Januarij 1826 zond de koning aan het stedelijk bestuur zilveren medaljes van de eerste grootte, benevens getuigschriften op perkament, om te worden uitgereikt aan de koopvaardij-kapiteins Draijer, Sipkes, Feikesz, Zijlstra, Pakes en Heide (leden van Zeemanshoop), ten bewijze van Z. M. tevredenheid over hunne diensten gedurende den watervloed, terwijl een jaar later van wege Z. M. loffelijke getuigschriften, om dezelfde reden, aan de koopvaardij-kapiteins de Jong, Ingerman, Bakker en Bart werden ter hand gesteld."

Digitized by Google

voor oogen gezien had, baarde eene volharding, stout en groot. Van den 5den tot den 11den Februarij werd dag en nacht het reddingswerk voortgezet. Amsterdam bevatte weldra honderden ongelukkigen uit Noord-Holland, die, na in de Nieuwe Stadsherberg en in de woningen van partikulieren te zijn verpleegd, al verder in het Nieuwe-Zijds-Heeren-Logement op de Heerenmarkt 1), in de kaserne Oranje-Nassau, in het Aalmoezeniers-Weeshuis 2) en in het Gasthuis werden opgenomen en verzorgd. Ook was inmiddels een groot getal vee meestal met hooiponten gered, waaromtrent de noodige zorg werd gedragen, terwijl men al verder levensmiddelen voor de achterblijvenden en materialen tot aanvankelijke digting van den Waterlandschen dijk overzond.

De vloed bedaarde en weder week het water van den geteisterden bodem. De liefdadige koning stelde aan de Staten-Generaal voor een onderstand van *f* 8,000,000 uit de schatkist aan de ongelukkigen te verleenen; en ware het niet geweest dat hij ongesteld geweest was, hij zoude voorzeker in persoon te hulp zijn gesneld (even als in 1861 zijn kleinzoon, onzen geliefden Willem III, deed bij gelegenheid van den vreesselijken watersnood), maar hij zond zijnen zoon, den geliefden kroonprins, om overal de ingezetenen op te beuren.

Diep was de wond, geslagen door deze ramp, want groote verliezen waren er te betreuren. Het huwelijk van prins Frederik, tweeden zoon des konings, met Louisa Augusta Wilhelmina Amalia, prinses van Pruissen, dat

1) Tegenwoordig het Herst. Luth. Wees- en Oudemannen- en Vrouwenhuis.

2) Thans het Paleis van Justitie.

Digitized by Google

den 21sten Mei 1825 te Berlijn was voltrokken, bragt eenige leniging aan.

Kortelijk vermelden wij hier nog het voltooijen van het Noord-Hollandsche kanaal, de herstelling der Hoogeschool te Utrecht, welke door Napoleon tot eene *école sécondaire* was vernederd, het oprigten van Hoogescholen te Leuven, Gent en Luik, benevens het teruggeven der regten van de Athenaeums te Deventer en te Franeker.

Schetsen wij nu nog met korte trekken de gebeurtenissen, die het oproer te Brussel voorbereidden.

Het koningrijk der Vereenigde Nederlanden was tot een bloei en welvaart geraakt, zoo als in langen tijd niet beleefd waren. De koning, hoewel omtrent alle onderdanen regtvaardig en zorgzaam, was dit bijzonder met betrekking tot de inwoners der zuidelijke provinciën en poogde door verdraagzaamheid en inschikkelijkheid hun vertrouwen te winnen, vooral daar hij hunne godsdienstplegtigheden beschermde, hunne fabrieken herstelde en ondersteunde, hunne handels-ondernemingen aanmoedigde door geldelijke voorschotten, hunne drukpers vrijliet, kortom alles aanwendde om hen aan zich te verbinden. Maar de beide deelen des rijks waren meer dan twee eeuwen gescheiden, en deze scheiding was onmogelijk op eenmaal in hare gevolgen weg te nemen. Eene der eerste oorzaken van misnoegen werd gegeven door den advokaat de Potter. Hij was een man, die uitgestrekte bezittingen had, vijand van elke godsdienst en die, nadat de bisschop van Gent, Broglio, verbannen was, bij de regering in aanzien poogde te komen door de Roomsche kerk te bestrijden. Daar echter het bestuur niet de godsdienst maar de misbruiken daarin wilde verbannen, en de Potter niet bekwaam genoeg was,

Digitized by Google

achtte men het ongepast om hem belangrijke posten te doen waarnemen. Hierover verbitterd begon hij het volk, in nieuwspapieren door zijne partij uitgegeven, op te hitsen tegen de regering. Door de regtbank tot gevangenisstraf voor eenige jaren veroordeeld, werkte hij zelfs uit den kerker op zijne partij. Geholpen door een zekeren Tielemans, den zoon eens bakkers, die door den koning uit zijnen nederigen stand was verheven, en dezen beloonde door hem aan zijne vijanden te verraden, benevens door de vroegere tirannen van Noord- en Zuid-Holland, Stassart en de Celles, door vele andere aterlingen en nieuwigheidzoekers, door vele dagbladen, die ten koste van eer, deugd, waarheid en goede trouw door aan velen welgevallige lastertaal het aantal der lezers poogden te doen toenemen, naderde de Potter zijn doel, om de bestaande orde van zaken omver te werpen en een gemeenebest op te rigten.

Op het platte land hadden de zamenzweerders reeds velen overgehaald om verzoekschriften te onderteekenen, inhoudende het verzoek om verhelping van eenige *grieven*, waarvan het grootste aantal menschen niets begrepen. Het gouvernement deed al het mogelijke om genoegen te geven. Er werd eene wet gemaakt op de drukpers, waardoor deze van alle banden bevrijd werd, het onderwijs werd van alle teugels ontdaan, het vrije gebruik der Fransche taal in Nederland werd vergund. Alles was vergeefsch! Men verlangde niet de *vervulling* der eischen, neen, men wenschte hunne *weigering*, ten einde eene reden te hebben tot opstand en opdat dus de belhamels daarvan zouden kunnen gebruik maken om in troebel water te visschen. De Hollanders zagen zuchtende de voordeelen, die aan

Digitized by Google

België zoowel in handels- als fabriekzaken werden toegekend, waardoor Antwerpen, ten koste van Amsterdam en Rotterdam, zich begunstigd zag door het verleggen van handelshuizen daarheen, maar zwegen om den onaangenamen toestand des konings niet nog moeijelijker te maken, ja zelfs verstrekten zij hunne gelden tot ondersteuning van België.

Toen in December 1820 de Belgen in de Staten-Generaal de sommen aan het bestuur weigerden, noodig voor het geregelde beloop der dingen, totdat hunne eischen zouden zijn toegestaan, toen was 's vorsten geduld ten einde. Hij weigerde nu verder alle toegevendheid aan hen, die telkens meer verlangden, zich onbeschaamd gelijk stelden met de oude *Geuzen* en pochten op den naam van *eerloozen*. De minister van Maanen, die 's vorsten volste vertrouwen genoot, werd meer en meer een voorwerp van haat voor dit woelzieke volk, maar ondanks dit alles werd de begrooting aangenomen.

Toen ontwikkelde en openbaarde de Potter zijn ontwerp, dat steeds eene regering beoogde, lijnregt staande tegenover de bestaande. In een brief deed hij den koning scherpe dreigementen als zijne gevoelens niet werden gevolgd. Hieruit ontstond een nieuw regtsgeding, waarin velen zijner aanhangers waren gewikkeld. Zij werden allen tot ballingschap veroordeeld. Men zoude hebben verwacht dat, daar de Belgische regters de overtuigendste bewijzen der misdaad even als van hunne diepe onzedelijkheid en laaghartigheid hadden, dit de Belgen de oogen zou hebben geopend omtrent de schuldigen; juist het tegendeel had er plaats.

Digitized by Google

Oproer te Brussel en Luik. — Tooneelen te Leuven, Bergen enz. — De prins van Oranje te Antwerpen. Plunderingen der Belgen. — Gevechten te Waelhem en te Lier. — Schriktooneelen te Brugge.

De Belgische geestelijken hadden reeds lang betrekkingen aangeknoopt met die in Frankrijk. Het was bekend dat er met het Fransche kabinet onder de regering van Karel X in het geheim onderhandeld was, in verband met een plan om, wanneer de koning in het najaar van 1830 te Brussel zoude zijn, de vrijheid der vorsten aan te randen en de Hollandsche regeringsleden en vertegenwoordigers te verdrijven. Nadat de Bourbons uit Frankrijk waren verjaagd, bleek uit eenige dagbladen, die de partij van Karel X waren toegedaan, dat er ontwerpen waren gevonden tot vereeniging van België met Frankrijk.

De Julij-revolutie veranderde het plan der zaamgezworenen, en de hoofdrol zou nu door de omwentelaars worden vervuld. Uit de komst van de Potter te Parijs, waar hij hartelijk door de tegenstanders der Bourbons werd ontvangen, uit de reis van den afschuwelijken Stassart, die door den koning der Nederlanden met een jaargeld werd vereerd, en dit door zwarte ondankbaarheid verbeurde en die trachtte daarom op den vorst wraak te nemen, voorspelde men dat er in het geheim een ontwerp werd beraamd, dat vreesselijk zoude te voorschijn treden.

Digitized by Google

Het Nederlandsche bestuur vermoedde geene de minste ondankbaarheid van den kant van mannen, die zoo hoog door hetzelve waren begunstigd en verviel dus in een al te groot vertrouwen. Tallooze vreemdelingen waren naar Brussel gesneld om de Tentoonstelling van Nationale Nijverheid te bezigtigen, onder anderen vele Franschen, niet alleen uit nieuwsgierigheid, maar ook met strafbare bijoogmerken. Op hen viel geene verdenking, de koning, die het eerst de regering van Lodewijk Philips had erkend, meende niets van hen te vreezen te hebben. Onder de vreemdelingen bevonden zich ook vlugtelingen uit Portugal, voornamelijk de beruchte Juan van Halen, die met levensgevaar aan de gevangenis der inkwisitie was ontsnapt, en die eerlang zoude strijden voor dezelfde zaak, vroeger door Philips II, Granvelle en Alva verdedigd.

Het eene feest volgde op het andere, zoodat de groote stad bijna te klein werd voor de zaamgevloeide menigte. Vuurwerken werden afgestoken, verlichtingen aangebragt, harddraverijen en wedstrijden van toonkunst gehouden, en zelfs de koning kwam om deel te nemen in de vreugde zijner onderdanen. Ofschoon hij geene hartelijke ontvangst genoot, wel verdiend door zijne weldadigheid, bleef zijn vertrouwen nogtans onwankelbaar. Den 24sten Augustus, den verjaardag des Konings, las men in het *Regeringsblad* het volgende:

»De koning verlaat zich op zijn volk; men kan zeggen dat hij zich aan hetzelve geheel overgeeft: laten wij hem dit met een gelijk vertrouwen vergelden, en hem de taak om ons gelukkig te maken, verligten." Hoewel bij die gelegenheid ook werd gesproken van *eenige burgers*, welken het verdroot den koning steeds *den regtvaardige* te hooren

noemen, koesterde men echter geen den minsten twijfel of zij zouden van gevoelen veranderen, *op het zien eener bevolking, opgetogen van vreugde.* Tot meerder voordeel van de Brusselaren werd de tentoonstelling door den koning tot den 10den September verlengd. De vorst begaf zich naar het Loo, vergezeld van den prins van Oranje en prins Frederik, terwijl te 's Hage en Amsterdam alles werd gereed gemaakt om het huwelijk van prinses Marianne met prins Albert van Pruissen te vieren. Alles ademde vreugde, en iedereen was vol gerustheid en vertrouwen, toen als een donderslag de kreet te 's Gravenhage en te Amsterdam, ja door geheel Holland weêrgalmde: *Te Brussel is opstand! Brussel is afgevallen!*"

Ondanks het verbod om oproerige stukken ten tooneele te voeren, liet de politie toe dat eene opera, waarin het oproer het Masaniëllo te Napels werd voorgesteld, en waarin de gewone kreten van oproerlingen, *onderdrukkers, vrijheids-* en *vaderlandsliefde* herhaalde malen voorkwamen, werd opgevoerd. Onder voorwendsel van het ongunstige weder, doch wezenlijk wegens de ongunstige stemming des volks, had het voorgenomen vuurwerk en de verlichting van het Park, bij gelegenheid van 's konings verjaardag, geene plaats. Voordat hiervan iets bekend was, waren er briefjes rondgestrooid, met de woorden: *Heden verlichting, morgen omwenteling.* Ondanks dit alles werden er geene voorzorgen genomen.

De weinig talrijke krijgsmagt te Brussel aanwezig, stond onder bevel van den tachtigjarigen stads-kommandant, den generaal Constant de Villars, benevens den plaatselijken kommandant van Zuid-Brabant, Graaf van Bijlandt, die geloofde niets te kunnen of mogen doen zonder den eerste

Digitized by Google

terwijl de krijgsmagt niets durfde doen zonder de bevelen der politie, die hareerzijds niets deed. Het is niet onwaarschijnlijk dat de zamengezworenen onderrigt zijn geweest van de omstandigheid dat de reglementen dienomtrent zoo bepaald zouden worden opgevolgd, althans hunne stoutmoedigheid en het goede gevolg hunner maatregelen bewijzen dit. Zelfs de opstandelingen bekenden later dat de overheidspersonen gewaarschuwd waren, doch dat alles *met opzet* scheen gedaan om den opstand bevorderlijk te zijn.

Reeds stond eene groote menschenmassa op het plein voor den schouwburg bijeen, toen eene talrijke menigte naar buiten stroomde. Aan het hoofd stelden zich eenige lieden van den aanzienlijken stand, benevens sommige drukkersgezellen van dagbladen van de oproerige partij, of zij vermengden zich met het gemeen, dat des avonds ten tien uur in de kroegen vergaderd uitriep: »*het is tijd, men zal ons wachten!*" Op dit oogenblik nam het oproer een aanvang met de kreten: »*Weg met den Koning! Weg met Holland! Leve Frankrijk!*" Het eerste slagtoffer van de woede van het gemeen was een Italiaan, Libry genoemd, die zoo als men zeide, tot de galeijen was veroordeeld en nu door de regering tot redakteur van *le National* was aangesteld. Men riep onstuimig: »*Naar Libry!*" Alles werd op de drukkerij vernietigd, maar toen men hoorde, dat hij daar zich niet bevond, begaf men zich naar zijn huis, dat geheel werd uitgeplunderd. Hij redde alleen zijn leven, omdat hij afwezig was, maar al de zijnen waren genoodzaakt te vlugten. Een klein aantal soldaten, onder bevel eens luitenants vergezelde de menigte en wachtte op een bevel der politie, terwijl zij met het geweer op schouder de plundering aanzagen en de luitenant eindelijk aftrok

Digitized by Google

op bevel der plunderaars, omdat hem geen tegenbevel was gegeven. Nu maakte zich de menigte meester van de wapenen, die voorhanden waren bij een paar zwaardvegers, en gingen naar het huis van den heer de Knijff, direkteur van politie, waar zij alles vernielde, terwijl zijne vrouw naauwelijks ontkwam. Men verhaalt zelfs dat eenige goed gekleede vrouwen, luidkeels roepende dat zij dorstten naar het bloed van de Knijff, sabels en dolken zetten op de borst der ongelukkige vrouw.

Wonderdadig ontkwam de vrouw van den heer Schuerman, prokureur des konings, die het regtsgeding tegen de Potter had gevoerd. Hem had men den dood gezworen. Het gemeen brulde: »*Zijn hoofd moeten wij hebben, voor van Maanen moet hij betalen, wien hij met lijf en ziel is verkocht!*" Straatsteenen werden door de glazen gesmeten, waarom de bevangste vrouw, die meende dat haar echtgenoot in handen van het gemeen was gevallen, op klagenden toon zijnen naam uitriep. Op het hooren daarvan riep het verwoede graauw: »*Hij is niet te huis; laat ons heengaan!*" Korten tijd daarna kwam hij terug. Het bijzondere toeval alleen, dat de Knijff en Schuerman zich niet te huis bevonden, bespaarde de bende een moord.

Een andere troep, zamengesteld uit lieden van de laagste klasse en wel gewapend, onthield zich eerst van plundering en riep slechts: »*Leve de Potter! Weg met van Maanen!*" en ging naar het plein Sablon, waar onder Alva zoo vele slagtoffers door beulshanden waren gevallen, en dat men nu zou inwijden tot *Revolutieplein* van België. Hier woonde van Maanen, wien de vereeniging van Holland met België nimmer aangenaam was geweest, waarom hij ook overal gehaat was. Hem werd ten laste gelegd de

Digitized by Google

oorzaak te zijn, dat de koning niet alles had toegestaan, wat de Belgen begeerden. Men drong zijn huis binnen, vernielde alles maar plunderde niets. Alle goederen werden op het Sablon verbrand. Eindelijk weêrgalmde de kreet: »*Laten wij niets meer wegdragen, maar het huis in brand steken!*" Hieraan werd gevolg gegeven en de brandspuiten, die tot blusschen aanrukten, werden tegengehouden. Daar stond nu het woedende gemeen en aanschouwde het vuur, dat zoo noodlottig kon worden voor de stad, scheldende en tierende op een man, die hen nooit had beleedigd, dien zij zelfs niet kenden, maar dien zij *bevolen* waren te verafschuwen. Het scheen alsof de hel was losgebroken en hier hare eeuwigdurende vlammen uitbraakte, onder toeschouwing der duivelen.

Alle burgerlijke en militaire bewindvoerders, behalve de Wellens, burgemeester van Brussel, bevonden zich, terwijl dit voorviel, bij den gouverneur van der Fosse, een Belg, maar niets werd er gedaan tot stuiting der gruwelen, niettegenstaande Schuerman verhaalde wat hij had gezien. De plaatskommandant, generaal Wauthier, meende dat het niets te beduiden had. Ondertusschen komt er iemand de vergaderzaal binnenstuiven en roept luidkeels: »*Men steekt het huis van den minister van Justitie in brand!*" Toornig zegt van der Fosse: »*Gij zijt een schrikverwekker (alarmist) en misschien nog iets ergers!*" En de vergadering ging uiteen, zonder dat er iets werd besloten.

Intusschen had de krijgsmagt het hard te verantwoorden. Den generaal Wauthier werd, na gekwetst te zijn, het ridderkruis ontnomen en den generaal Aberson de degen. De Belgen strooiden van dezen laatste rond, dat

Digitized by Google

hij hunne eischen tegen de regering openlijk zou hebben goedgekeurd. Wij voor ons gelooven niet dat zulks met het karakter van een regtgeaard Hollander strookt.

Terwijl het huis van van Maanen in lichtelaaije vlam stond en zijn huisraad door het vuur op het plein verteerd werd, kwamen er twee pelotons jagers, elk 30 man sterk, aanrukken. Een slecht gekleede Brusselaar eischte, *dat zij de wapenen zouden nederleggen.* In plaats van hem te doorsteken, verzocht de luitenant Damman hem heen te gaan. Men antwoordde hem: *„Wij gaan niet heen, voor dat dit paleis tot in den grond afgebrand is!"* Hoewel de jagers den hoop zeer goed hadden kunnen verdrijven, trokken zij terug, omdat zij noch grof noch klein geschut hadden en niet voorzien waren van ammunitie.

De troepen trokken nu naar het paleis des konings, om het te beschermen, de stad aan de oproerlingen overlatende, hetgeen de hoofden des oproers zeer aanstond. Er waren geweren genoeg voor de schutterij van Brussel, die nog niet georganiseerd was en Bijlandt, bevelhebber te Brussel, gaf op verzoek van zekeren Pletincx, die hierin door van der Fosse werd ondersteund, bevel om geweren en scherpe patronen aan de fatsoenlijke burgers van Brussel uit te deelen. Voordat hieraan echter gevolg was gegeven, bemagtigde en plunderde het gemeen het wapenmagazijn der schutterij, waarop het plunderen op nieuw begon. Het paleis van den gouverneur werd geplunderd en in brand gestoken. Andere huizen deelden in dit lot. Het zoo kort geleden nog zoo verheugde Brussel, geleek veel op eene stormenderhand ingenomen stad. Overal zag men slecht gekleede mannen door de straten snellen, brullende: *Leve de Potter! Weg met den*

Digitized by Google

Koning! Weg met Holland! Leve Frankrijk! Leve Napoleon! De weinige manschappen, die in de stad waren, trokken af; alle winkels en vele huizen waren gesloten, de straten waren of geheel eenzaam, of opgevuld met eene razende menigte, die onrust en verwoesting om zich heen verspreidde.

De burgerij bragt echter dien dag de oproerlingen tot bedaren, want men had verkregen wat men wenschte, de werktuigen waren dus overbodig. Eerst was er eene Fransché vlag van het stadhuis uitgestoken, maar, daar dit niet met de wenschen der geheime aanstokers strookte, werd de vlag der hatelijke muiters van 1790 daarvoor in de plaats geheschen. Met de muiters werd door de soldaten eene soort van wapenstilstand gesloten, door tusschenkomst der burgers, die wapenen van de muiters hadden opgekocht. Bijlandt gaf zijn woord, niet aanvallenderwijs te zullen handelen, onder voorwaarde dat de oproermakers dit ook niet zouden doen, en, wanneer de gewapende burgers hem voeding gaven, zich voor de paleizen te plaatsen. Onderwijl stormde de razende menigte de poort uit, ten einde ook buiten de stad alles te verwoesten. In drie partijen gesplitst, werden door haar verscheidene fabrieken vernield, terwijl bij de plunderaars de werklieden zelven eene hoofdrol speelden. Men verwoestte en verbrandde alles. De heer Wilson, een Engelschman, kocht de plundering af, terwijl twee andere fabriekanten, die afwezig waren, geheel werden te gronde gerigt. Twintig lusthuizen en andere woningen werden vernield, zoodat de schade meer dan een milioen gulden bedroeg.

Op den derden dag na het uitbarsten van het oproer rukte men overal de wapenschilden en borden, met 's ko-

Digitized by Google

nings naam voorzien, af en verbrandde den toestel tot het prachtige vuurwerk, waartegen de burgermagt niets uitvoerde, maar het oogluikend toeliet, zelfs geschiedde het bijna onder het oog der troepen, die voor de paleizen stonden. Nu was de taak van het *gemeen* afgeloopen, en de *roemrijke* omwenteling kwam nu aan de beurt; het voorgevallene was slechts tot een voorwendsel voor de muiters om de wapenen op te vatten. Voor den schijn gaven eenige burgers, des avonds van dien dag, vuur op de plunderaars, waardoor drie mannen werden gedood en een einde werd gemaakt aan de zamenscholingen. Men koos den baron Emanuel d' Hoogvorst tot opperhoofd der burgermagt, die nu ook de leus van den opstand begon te dragen. De vonnissen werden in het Fransch gewezen, tegen de verordening des konings, de belasting op het gemaal werd op eigen gezag door de regering afgeschaft en vijf mannen werden naar 's Hage gezonden, ten einde te eischen, dat de minister van Maanen werd afgezet, dat er een nieuw stelsel van verkiezing der Staten Generaal werd gemaakt, dat zij onmiddellijk door het volk zouden worden gekozen, dat de gezworenen werden hersteld, dat eene nieuwe wet werd gemaakt op de regterlijke magt, in verband met het verplaatsen van het Hoog Geregtshof naar de Zuidelijke provinciën. Ook moesten zij verlangen dat de ministers verantwoordelijk zouden zijn, dat men alle schrijvers zoude vrijlaten, die wegens oproerige taal waren vervolgd, dat alle staatkundige misdadigers zouden losgelaten en onder de armen brood zou uitgedeeld worden. Als die voorwaarden werden aangenomen, zou het allen schijn hebben gehad, alsof Holland ondergeschikt was aan België.

Digitized by Google

Het oproer verspreidde zich spoedig naar andere plaatsen. Te Brugge werd het huis van den heer Sandelin, afgevaardigde ter staatsvergadering, geplunderd en verbrand. Te Namen en Verviers hadden vreeselijke tooneelen van roof en plundering plaats. Behalve Leuven, waar de ingezetenen door den jongen Roussel, een woelgast, werden opgezet, werd ook te Luik de banien van den opstand geplan

Terwijl in Brussel alles vervuld was met plundering, moord en brand, was alles in de laatstgenoemde stad in de diepste rust. Allen sliepen gerust en droomden niet dat eerlang ook over hun hoofd het onweder zoude losbarsten. Slechts in het koffijhuis *les deux fontaines* en in de straat *Basse souvenière* werd aan geen slaap gedacht. De belhamels en opstokers van het gemeen, die, azende op grootheid en persoonlijke winst, in het geheim het werktuig bestuurden, waardoor alle raderen zich moesten bewegen, deze aterlingen bleven in het genoemde huis bijeen, wachtende op het berigt van den opstand te Brussel. Nadat de beker lustig was rondgegaan, verzonken zij in een kwijnenden toestand, veroorzaakt door de onzekerheid waarin zij verkeerden. Langzamerhand werd het gesprek stiller en waren er eenigen in slaap gevallen, voordat Aurora met hare rozenvingers de Oosterpoort had geopend. Naauwelijks echter was de mare van het te Brussel gebeurde te Luik aangekomen, of eenigen van hen verspreidden zich door de stad, hitste de menigte op, om zich van wapenen te voorzien en riepen: »*Naar het stadhuis!*"

Dit was echter spoediger gezegd dan gedaan, want talrijke van alle kanten zamenstroomende volksdrommen, ver-

Digitized by Google

sperden als het ware de straten. Met groote moeite drongen de hoofden door tot het stadhuis, en vonden dit reeds met soldaten bezet. Ondanks dit alles staken zij op het groote plein, vóór dit gebouw de Luiksche kleurvaan op. Als door een tooverslag waren de meesten met de Luiksche kleuren versierd, en dansten als krankzinnigen rondom het opgerigte vrijheidsteeken. Plotseling snelde de grootste menigte de aangrenzende straten in, onder het geroep van: »*Leve de vrijheid! Leve Luik!*"

De oorzaak hiervan was, dat een advokaat, Lebeau genaamd, had rondgestrooid dat de bezetting der citadel de kanonnen op de stad had gerigt, en gereed was terstond te vuren, als de opstand niet bedaarde.

Thans riep men eenstemmig: »Zullen wij dit dulden?" »Neen, neen," riepen anderen, »dat in eeuwigheid niet?"

»Voorwaarts dan naar de zwaardvegers, en wapenen gehaald!"

Naauwelijks waren deze woorden gesproken, of allen snelden naar de geweerfabriekanten, die het lijdelijk moesten aanzien, dat men in korten tijd hunne magazijnen plunderde en duizenden zich wapenden, zonder te weten, hoe zij van die wapenen moesten gebruik maken.

Het kleinste gedeelte der burgers was nog onbekend met het doel van den opstand. Maar de regering, het vermoeden daarvan hebbende, zond, na op het stadhuis bijeen gekomen te zijn, eene deputatie naar den gouverneur Sandberg, om te vragen wat er in dezen stand van zaken te doen was.

Het gevolg hiervan was dat er bevolen werd de burgerij van wapenen te voorzien.

Digitized by Google

Inmiddels verscheen ook een generaal aldaar, te kennen gevende, dat hij met de militaire posten wilde terugtrekken, en naar de citadel gaan, terwijl de bezetting der stad aan de schutterij zou worden overgelaten. De kanonnen, die wezenlijk eenigen tijd de stad hadden bedreigd, werden teruggetrokken en de stad scheen dus veilig.

Het doel der muiters was thans duidelijk. Jubelend snelden zij gewapend door de stad en haalden zegepralend elken berigtgever van het oproer te Brussel in. De bewoners der voorsteden voegden zich bij de stedelingen, om den dag, waarop de zon van vrijheid en geluk voor België opging, feestelijk te vieren. Ondanks dat alle herbergen kosteloos bier en drank aan de helden des oproers gaven, bepaalden zich de ongeregeldheden bij het plunderen der zwaardvegerswinkels Evenwel kwam het spoedig tot het uiterste, dat den 28sten Augustus de tweekleurige vaan op den toren van het stadhuis werd geheschen en door de tallooze menigte met kreten van blijdschap, alsmede door de muzijk der schutterij werd begroet. Luik volgde nu ook Brussels voorbeeld na in het eigenmagtig kiezen van een provisioneel bestuur en het doen van eischen, die echter door den koning met verachting werden van de hand gewezen.

Intusschen weêrklonk de mare van het gebeurde te Brussel door het geheele Nederland, dat den geboortedag des konings op eene bijzondere luisterrijke wijze vierde. Terstond was iedereen gereed, om bij te staan tot herstelling der rust. Uit alle plaatsen trokken troepen, ten ten getale van 20,000 man op en werden in booten naar Antwerpen gevoerd.

Digitized by Google

De prins van Oranje kwam te Breda, waar hij hartelijk werd ontvangen. Hier vernam hij, dat ook te Antwerpen de opstand was uitgebarsten. De laagste volksklasse aldaar, toen de berigten omtrent Brussel hun oor troffen, schoolde te zamen, doch werd door de welgezinde burgers, die vuur op hen gaven, uiteengejaagd. De edele Willems, die trachtte de Hollanders en Belgen te vereenigen door een band van gemeenschappelijken taal en letteren, stelde bij die gelegenheid zijn leven in de waagschaal.

Ten gevolge der onlusten te Antwerpen besloot de prins van Oranje eerst het hoofdkwartier te Breda te vestigen, doch de latere tijdingen deden hem besluiten naar Vilvoorden bij Brussel te gaan. Hij hield zich ook te Antwerpen op, waardoor hij vele kostbare oogenblikken liet te loor gaan. Algemeen had men in België veel van den prins van Oranje gehouden, vooral daar hij bij verkiezing Fransch sprak en de Belgen getuigen waren geweest van zijne heldendaden bij Quatre-Bras en Waterloo. De nietswaardige muiters hadden een diefstal van juweelen der prinses weten te bewerken, en de verdenking daarvan op den prins te schuiven, hetgeen vele Belgen geloofden, totdat de daders in Amerika ontdekt werden.

Ongelukkig verkeerde de regering in eene door de Belgen gevoede dwaling, dat de meeste ingezetenen der zuidelijke provinciën welgezind waren en gaarne het bestuur wilden behouden, in welke dwaling vooral de ridderlijke prins van Oranje verkeerde, daar hij indachtig was aan de vroegere toejuiching van Brussels bewoners. Daarom trachtte hij de zaak in der minne te schikken. Hij verlangde de aflegging van de onwettige kleuren van 1789, doch op vaderlijken toon, met de woorden: »dat de prinsen

Digitized by Google

hunne armen opende voor een ieder, die zich tot hen zou willen wenden, dat zij bereid waren om, door de burgerij omringd en de krijgsmagt gevolgd, de stad binnen te komen, zoodra de onwettige kleuren en vlag zouden zijn weggenomen."

In plaats van de menigte tot bedaren te brengen, hitste dit haar nog meer op, en zij begon, even als te Parijs barrikaden in de straten op te rigten. Eene deputatie verliet den 31sten Augustus de stad, om den prins met de gevoelens des volks bekend te maken. Men zegt dat een der afgevaardigden de woorden zou geuit hebben: »Slechts over mijn lijk zal de prins binnen Brussel komen," hoewel wij voor ons hieraan alle geloof weigeren. Men wilde hem, zoo als men zeide, de eer laten *alleen* binnen te komen en de onstuimige golven te doen bedaren, terwijl men beloofde de oproerige kleuren dadelijk bij zijne komst te zullen doen wegnemen.

De prins viel in den val. Na van zijnen broeder afscheid te hebben genomen trok hij de oproerige stad binnen. Ondanks de belofte, was de oproerkleur het versiersel van allen, ja zelfs sluit men de poort achter hem. Minzaam spreekt hij de ingezetenen toe, doch vergeefs. Allen zwijgen, uitgezonderd eenigen, die uitroepen: Wij zijn geene kinderen? wij weten wel wat wij doen." Langzamerhand vermeerdert zijn gevaar. Men poogt hem naar het stadhuis te dringen, waar misschien zijn leven gevaar had geloopen, maar hij zet de sporen in de zijden van zijn moedig ros en springt over de barikade heen, waarna hij naar zijn paleis snelt en zich aan de bewaking der aldaar geposteerde troepen toevertrouwt. Schrikkelijk dus hadden de aterlingen zich misrekend.

Digitized by Google

De ingezetenen van Brussel verlangden dat de beide deelen des koningrijks zouden worden gescheiden, wat betreft het bestuur, de geldmiddelen en alles, behalve het regerende stamhuis. Dit denkbeeld was niet onnatuurlijk, in aanmerking genomen de weinige overeenkomst in zeden en gewoonten, en vooral het verschil van godsdienst. De prins beloofde dus dit voorstel aan den koning te melden en op de vervulling daarvan aan te dringen, om de gemoederen tot bedaren te brengen.

Nu scheen de muiters alles te hebben verkregen wat zij hadden verlangd, daar de prins beloofde hunne voorspraak te zijn tot *scheiding van Holland.* En echter zag hij zich reeds drie dagen na zijne aankomst, gedwongen de stad te verlaten, daar zijn leven gevaar liep.

Terwijl de prins met tien van de hoofden raadpleegde over de middelen om de rust te herstellen, kwamen de afgevaardigden uit 's Hage terug. Zij waren door den vorst met goedheid ontvangen, en hij had hun beloofd de zaak te zullen overwegen, maar bepaald verklaard *met geweld* zich tot niets te laten dwingen. Hij beriep zich op de grondwet en hoopte dat alles zich spoedig zou schikken. Bij den minister van binnenlandsche zaken toegelaten, betuigde deze: »hoe zeer zijn hart geheel voor België klopte." Ook hun beloofde de prins bemiddelaar te zijn. Helaas! Zelfs dit werd door de muiters kwaad opgenomen en de opperhoofden der burgerwacht betuigden *voor 's prinsen veiligheid niet meer te kunnen instaan* en raadden hem dus *met de troepen terstond de stad te verlaten.* Welk eene taal! Oranje echter verloochende ook hier den moed niet, eigen aan zijn doorluchtig geslacht, en ontwoordde: »Hij zou des middags ten drie uur me

Digitized by Google

zijn gevolg vertrekken, de troepen zouden hem des avonds volgen, de kommissie tot herstel der rust was ontboden, den wensch tot scheiding zou hij zelf aan zijnen vader overbrengen." Hierop legde de burgerwacht de plegtige belofte af *op hare eer, geene verandering van het regerende stamhuis te zullen gedoogen*. Te Vilvoorden stortte zijn broeder Frederik tranen van blijdschap toen hij hem weder zag.

Het blad *de Noordstar* meldde juichende de geruststellende tijding, dat de prins te Brussel was en de oproervaan had doen vallen. Hoe vreesselijk zag men zich echter teleurgesteld, toen men de ware toedragt van zaken vernam. De smart daarover groeide weldra aan tot verontwaardiging toen de beruchte Stassart met anderen door de bewoners van Namen naar 's Hage werd gezonden om eenige voorgewende klagten over te brengen. Te Rotterdam herkend zijnde, werd hij slechts met moeite uit de handen van het gemeen gered.

Algemeen werd nu de geestdrift voor den koning, maar ook tevens de begeerte om zich af te scheiden, welke het eerst door Amsterdam werd te kennen gegeven, terwijl ook de prins van Oranje hierop bij zijnen vader aandrong Willem I zag zich genoodzaakt nog een offer te brengen, namelijk den minister van Maanen, die zoo zeer gehaat was bij de Belgen, te ontslaan.

Men zou hebben gedacht, dat de opstandelingen nu bevredigd waren. Juist het tegendeel had plaats; zelfs baatte het niet dat de vorst, wanneer de Staten Generaal zouden bijeengekomen zijn, openlijk bekend maakte de scheiding te zullen voorstellen. Eenigen beweerden dat de toestemming te laat kwam, kortom er bleek uit hunne

Digitized by Google

houding dat geene goedwilligheid der regering de zaak zou kunnen beter maken. Vele gewapende vreemdelingen gingen er naar België, terwijl honderd Luikenaren zich naar Brussel begaven. Een klein aantal Brusselaars deden de troepen voor het paleis des prinsen te Tervueren aftrekken. Eenige leden der Staten-Genernal uit de zuidelijke provinciën, de Gerlache, Surlet de Chokier, een schapenfokker uit Luik, Tersites van België, de hertog van Aerschot, benevens de Brouckère hielden eene afzonderlijke vergadering, ten einde over het antwoord des konings, als dit gekomen mogt zijn, te raadplegen, terwijl zij bij prins Frederik aandrongen op dadelijke maatregelen tot eene scheiding, welke hen aanraadde schriftelijk van hun verlangen aan den koning kennis te geven.

De vergadering der Staten-Generaal kwam den 13den September bijeen. De koning opende haar met eene hartroerende toespraak en besloot met de betuiging, »dat hij, gedachtig aan den storm der omwentelingen, die ook over zijn hoofd had gewoed, zoo min den moed, de liefde en trouw, die het geweld afgeschud, het volksbestaan gevestigd en den schepter in zijne hand gelegd hadden als de dapperheid, welke dien troon bij Waterloo geschraagd had, vergeten zou.' Hieruit bleek ten duidelijkste dat beide deelen des rijks hem nog dierbaar waren.

Doordien de handelingen niet spoedig voortgingen, omdat men geene halve maatregelen wilde nemen, nam de ontevredenheid meer en meer toe. Te Brussel werd een Jakobijnenklub opgerigt onder den naam van centrale vergadering, welke door de uit Luik gekomen hulpbende werd versterkt. Twee afgevaardigden naar 's Hage kwamen met het berigt terug, »dat de Hollandsche leden en het

Digitized by Google

geheele volk ten hoogste op hen verbitterd, en zij zelven, laat staan de afgevaardigden, naauwelijks meer veilig waren; dat men hun dus raadde ten spoedigste weder te keeren." Nu sprak men er van de handen weder vrij te laten aan het Brusselsche graauw, zoodat eenige leden der Staten-Generaal uit de zuidelijke provinciën den koning en prins Frederik dringend verzochten troepen te zenden om de rust te herstellen.

Daar men verzekerd scheen te zijn, dat reeds alleen de komst der troepen voldoende zou zijn, om dit doel te bereiken, werden er sleehts 8000 man zonder geschut afgezonden. De Belgen, die bovengenoemde verzekering hadden gegeven, zeiden: »Vertoont u slechts, breekt des noods eene poort open, want misschien zouden de muitelingen ons kunnen beletten u buiten dezelve in te halen; maar eenmaal binnen de stad zijnde, zult gij zien, hoe alle brave burgers u te gemoet zullen komen, gij zult dan niet langer te strijden hebben." Schandelijke vleitaal, waarop de onzen maar al te zeer vertrouwden.

Des morgens van den 23sten September trokken de troepen met den stormpas de poorten van Schaerbeek, Leuven, Namen en Vlaanderen binnen. In de stad was alles voorbereid op eene wanhopige verdediging. De straatsteenen werden opgenomen en verschillende moordtuigen in de bovenste verdiepingen der huizen gebragt. Met eene weêrgalooze lafhartigheid, waarvoor wij geene woorden kunnen vinden, om onzen afschuw uit te drukken, laten fatsoenlijke burgers het toe, dat men de binnenmuren hunner huizen doorbreekt, ten einde beter gemeenschap daar te stellen en met grootere veiligheid de troepen te kunnen beschieten, zonder hunne wraak te vreezen te hebben

Digitized by Google

Het schuim van het graauw, in gemeenschap met Luiker- en andere Walen, drongen nu de huizen binnen, langs alle mogelijke toegangen, door tuinen, over muren en schuttingen. Zelfs Belgen hebben verzekerd, dat de stille burgers van schrik en angst beefden, toen zij deze woestelingen, die geleken op duivelen uit de hel losgebroken, hunne huizen zagen binnendringen om hen te verdedigen, dat wil zeggen de soldaten, die op de eer der burgers vertrouwden, verraderlijk dood te schieten, omdat zij hen niet in een eerlijk gevecht durfden tegenstand bieden. Weenende vrouwen en kinderen smeeken de aterlingen, doch vergeefs, om toch de wraak der soldaten niet te zeer op te hitsen. Zelfs eenige andere burgers voegen zich bij haar en beginnen, toen smeeken niet baatte, te dreigen, maar worden door de muiters lafaards, verraders en Hollandschgezinden genoemd. Een helsche lach van genoegen schitterde op hunne galgengezigten, als zij zagen dat zij de soldaten met hunne geweren van uit hunne vensters konden treffen. Bloedig werd er menigmaal gevochten tusschen burgers, die niet verkozen, dat men uit hunne huizen schoot, en anderen, die dit zeer gaarne zagen. Anderen maakten de mannen van het graauw, die in hunne huizen waren, dronken en hielden hen dus van het venster af, terwijl er ook waren, die het gespuis ontwapenden en hunne geweren in putten smeten. Eene bende soldaten hoort bij de Namensche poort schieten en verkeert in de meening, dat dit in een naburig huis plaats heeft, waarom zij het doorzoekt, doch niemand vindende het verlaat, zonder iets te vernielen of mede te nemen. Een uur daarna vertoonden zich 15 of 18 oproerlingen in den tuin dezer woning, dreven de bewoners daaruit

Digitized by Google

en schoten uit de vensters op de troepen. Nu schoten ook de soldaten op dit huis en verwoestten het geheel, nadat er meer dan 300 kogels door het venster waren gekomen.

Aangezien het laagste gespuis den boventoon in de stad voerde, en de belhamels dezelve hadden verlaten, besloot de burgerwacht zijn voornemen om geene verdediging in het werk te stellen, op te geven. Akelig zag het er op alle plaatsen in de stad uit. Overal knalde het klein en groot geschut, terwijl de kogels door de straten een ieder om de ooren snorden, alles gaf de vreesselijkste ramp te kennen, die eene stad kan treffen, een gevecht in de straten. Een groot getal der oproerlingen bezat zelfs geene ammunitie, zoodat het scheen, dat zij spoedig het onderspit zouden moeten delven. Maar zij kregen weder nieuwen moed door de omstandigheid, dat de Hollandsche soldaten, die de Namensche poort waren binnen getrokken, en in het eerst geen tegenstand ontmoetten, een bevelhebber der ruiterij verloren. Nu werden zij op alle mogelijke wijze bestookt door schieten, het werpen met straatsteenen, huisraad, groote kisten, kabinetten, kagchels, kokende olie en ongebluschte kalk, terwijl eene menigte paarden gedood werden, door soldaten uit de kelders, waardoor eene onbeschrijfelijke verwarring ontstond, ten gevolge waarvan de troepen afdeinsden.

De grootste bende der troepen, onder bevel van den generaal Schuurman, waren intusschen de Schaarbeeksche poort binnengerukt. Korten tijd geleden had men daar eene nieuwe straat aangelegd en naar den naam des koonings genoemd. Hier werd nu hevig gestreden tusschen de muitelingen en 's konings soldaten, die tot het Park

Digitized by Google

doordrongen en daar post vatten, wachtende dat de burgers hun, volgens hunne belofte, zouden te hulp komen. Deze hulp daagde echter niet op, maar in plaats daarvan ontvingen zij de verpletterende tijding, dat de poging bij de Vlaamsche poort mislukt was en de muitelingen daardoor weder met nieuwen moed waren bezield, terwijl de zoogenaamde *fatsoenlijke burgers* eigenlijk niets anders bleken te zijn dan verraders of lafaards. Prins Frederik wilde de stad niet bombarderen, waartoe hem nu ook de middelen niet ten dienste stonden, maar beval den luitenant kolonel de Gumoëns, een braven Zwitser, de muiters op billijke voorwaarden tot onderwerping te pogen te bewegen. De belhamels hadden eene proklamatie van den prins aan de ingezetenen van Brussel, waarin zelfs lof werd toegezwaaid aan de burgerwacht en alle schuld werd geworpen op vreemde volksleiders, vervalscht. Daar men onvoorzigtelijk een der laatsten, met name Ducpétiaux, die in het hoofdkwartier van den prins den baas had willen spelen, had gevangen genomen en naar Antwerpen gezonden, strekte dit tot een voorwendsel om de Gumoëns smadelijk te bejegenen. In lompen gekleede mannen uit het laagste gemeen, schandelijke, eervergeten booswichten, den naam van mensch onwaardig, rukten hem de krijgsteekenen af en dreigden hem met de dood. Even als eene rots, in het midden der zee, tegen welke de baren klotsen en bruischen, doch welke zij niet van hare standplaats kunnen doen wijken, zoo stond ook deze edele krijgsman, wien een warm hart, blakende van ijver voor zijnen koning in den boezem klopte, onwrikbaar pal en, toen men eischte dat hij zijnen degen en de Oranje-kokarde zoude overgeven, uitte hij deze mannelijke taal: »*Gij kunt mij doo-*

Digitized by Google

den, maar mij niet tegen eer en pligt doen handelen!" Deze trek wordt door den vijand zelven met bewondering vermeld. De Franschman Mellinet redde hem van verdere mishandelingen.

Toen nu prins Frederik de Gumoëns niet zag terugkomen, en zich ernstig ongerust begon te maken over zijn lot, belastte de heer Hoyel, majoor-kommandant van het hoofdkwartier, zich, om met de muitelingen over onderwerping te onderhandelen, onder toezegging van volstrekte vergetelheid. Hij had veel moeite om over de barrikaden bij de Schaarbeeksche poort te geraken, waar een vreemd tooneel zich aan zijne verbaasde blikken opdeed. Hier stond eene bende Hollandsche soldaten op hunne wapenen rustende, daar, op den hoek der straat stegen de vlammen ten hemel uit een aanzienlijk huis, hetwelk als het ware werd bewaakt door een troep muiters, meestal Luikerwalen, in blaauwe kielen gekleed. Hun uitzigt was vreeselijk, en zij stonden daar met loshangende, ongekamde haren, gapende mond, bliksemende oogen en ontblooten hals en borst, gewapend met jagtgeweer en twee pistolen.

Bij de Schaarbeeksche poort zag men een aantal monniken, of als monniken gekleede personen, met een priester aan het hoofd, zoo het scheen vreedzaam voortgaande. Onze troepen wantrouwden en onderzochten hen dientengevolge. Hieruit bleek dat deze zoogenaamde monniken niets anders waren dan verkleede muitelingen, die onder hunne kleederen pistolen hadden verborgen, ten einde verraderlijk op de onzen te schieten.

Intusschen had men ook de Leuvensche en Namensche poorten bemagtigd, maar de aanval op de Laekensche poort mislukte. De werkeloosheid der troepen deed des nachts

Digitized by Google

den hoop oproerlingen vergrooten door eene groot menigte landlieden en mijnwerkers, die uit de omringende vlekken en dorpen waren zamengevloeid; zelfs uit Henegouwen kwamen er aan, zoodat er weldra eene magt werd gevormd, groot genoeg om de troepen den toegang tot de stad zoo goed als onmogelijk te maken.

De opstandelingen vreesden evenwel dat eindelijk het gezond verstand hunner medeburgers de zegepraal zoude behalen. Zij besloten dus de scheiding onherstelbaar te maken, door eischen te doen, welke men hun redelijker wijs niet zou kunnen toestaan. Prins Frederik beloofde op nieuw algeheele vergetelheid, maar zij vorderden dat het leger zich tot op zes uren afstand van Brussel zoude verwijderen, zonder eene daad van vijandelijkheid te plegen, dat alle gevangenen zoude worden uitgewisseld, en dat de Staten-Generaal in eene der zuidelijke steden, behalve Gent en Antwerpen, zouden gehouden worden. De prins antwoordde dat er eene algemeene amnestie zou worden gekozen, dat onder goedkeuring des prinsen door de hoofden der wijken eene regering zou worden gegeven, dat onder goedkeuring des prinsen door de hoofden der wijken eene regering zou worden gekozen, dat alle vreemdelingen ongestraft Brussel zouden mogen verlaten, terwijl hij daarenboven zou trachten te bewerken, dat de Staten-Generaal in de laatstgenoemde stad zouden worden gehouden. Deze voorwaarden werden echter niet aangenomen, het volk eischte dat de prins in allen gevalle voorloopig de stad zou verlaten.

Op den tweeden dag na het begin van den strijd, begon de vijand aanvallender wijs te werk te gaan en het kanon op het Park te rigten. Zij spaarden niets wat maar eenigzins door verraad en laagheid hun in de gedachte

Digitized by Google

kwam. Onbegrijpelijk schijnt het, dat de inschikkelijkheid der onzen zulk een hardnekkigen tegenstand vond, maar men neme in aanmerking, dat de bewoners van Brussel opzettelijk onbekend waren gelaten met de onderhandelingen, en dat er onder hen was rondgestrooid, dat de Hollanders alleen plundering bedoelden. Het was nog minder te verwonderen, daar de vuige laster, in het geheim kruipende als eene slang, die den niets kwaads vermoedenden voetganger eensklaps eene doodelijke wonde toebrengt, op onzen naam verhalen deed van kannibaalsche wreedheden, vrouwen- en kindermoord en gruwelen, die gepleegd zouden zijn in vrouwelijke kostscholen, en dat niet alleen in België, maar zelfs in Engeland.

Toen nu de muiters ook het paleis van de Staten-Generaal en dat van den prins van Oranje hadden aan de vlammen ter prooi gegeven, toen eindelijk geloofde de prins opperbevelhebber, dat het zijn pligt was de stad te ontruimen, wilde hij ten minste zijne manschappen niet geheel en al aan den ondergang prijs geven, wegens den meer en meer toenemenden hoop vijanden, die zich niet alleen wapenden met zwaard, maar ook met brandfakkel en moorddolk, scherp gewet om hem in den boezem der onzen te stooten. De eenige weg tot herkrijging van zijn gezag, de stad door het kanonvuur en de vlammen te doen vernielen, stuite den waardigen telg ven Nassau tegen de borst. Dus verliet hij den 27sten September Brussel, hetgeen de muiters niet weinig verwonderde, die bij zich zelven overtuigd waren, en ook later erkend hebben, *dat men de stad met geweld had kunnen bemagtigen.* De onzen hadden een verlies geleden van meer dan zeven honderd man, zoowel dooden en gekwetsten als gevangenen en ver-

Digitized by Google

misten. Misschien had nog alles kunnen hersteld worden, als men zich in de nabijheid der snoode stad had gelegerd, en, zoo zij geweigerd had zich over te geven, haar aan de vernieling had prijs gegeven. Maar men wilde liever den weg der zachtheid inslaan, dat echter met den zwartsten ondank werd beloond.

Immers het gemeen stak nn onbeschaamd en stout het hoofd op, de Belgische soldaten hadden de zijde der bovendrijvende partij gekozen. Even als men ook den aanval op Brussel opgaf, zoo liet men ook een aanslag op Leuven varen, alwaar 6000 man, onder bevel van Cort-Heyligers, werkeloos hadden gestaan, en eveneens naar Mechelen aftrokken.

Zoo als wij boven zagen, had Luik reeds lang de oproervaan opgestoken, maar nogtans was er eene overeenkomst gesloten, waarbij bepaald werd, dat men de citadel van levensmiddelen zoude voorzien, terwijl deze de stad beloofde te sparen. Het eerste gedeelte van deze overeenkomst werd echter niet gehouden. De generaal Daine, een Belg, die langen tijd in Holland had gewoond en te Haarlem zeer gezien was, wien de Hollandsche regering volkomen meenden te kunnen vertrouwen, ontving bevel om het kasteel van Luik, waar men reeds aan het noodige begon gebrek te hebben, van levensbehoeften te voorzien. Hoe weinig hij dit vertrouwen verdiende, toonde deze laaghartige snoodaard, doordien hij den voorraad den Belgen in handen speelde, terwijl de Hollandsche soldaten de veel sterkere muiters terugdrongen en het transport verwachtten, dat reeds, zonder dat Daine iets daartegen had gedaan, geplunderd was. Het gevolg was, dat Boecop, de bevelhebber, uit gebrek en door de kwaadwilligheid

Digitized by Google

zijner Belgische soldaten, gedwongen was de stad over te geven. De gouverneur der stad, Sandberg, verwijderde zich. De generaal van Geen moest op dezelfde wijs het kasteel van Namen overgeven, terwijl de Hollanders van het garnizoen door de Belgen werden gevangen gehouden. Ook te Bergen in Henegouwen begon het onrustig te worden. Daar de generaal Duvivier, die een Belg was, geen wederstand genoeg bood, werd de dappere Howen in zijne plaats gezonden, welke de orde krachtdadig herstelde, hetgeen niet meer kon geschieden, toen de prins was teruggetrokken. Even als eene zee, wier golven door stevige winden voortgezweept tegen dammen en dijken aanbruischen, die langen tijd weêrstand bieden, maar eindelijk bezwijken, als de storm in een orkaan overgaat en de springvloed hen dus nog meer beukt, eveneens vertoonde zich de bevolking van België in 1830.

Het ontwapenen en gevangennemen der Hollanders had niet alleen plaats te Namen en te Bergen, maar ook te Ath. Toen de Potter uit Parijs komende, hier doortrok, om zich naar Brussel te begeven, geraakte het volk aldaar in opstand, en eene groote hoeveelheid ammunitie viel in de handen des vijands. Hetzelfde had te Doornik plaats, waar eene zonderlinge reden de Belgen aanleiding gaf hunne vaandels te verlaten. Er liep een gerucht, dat, toen de soldaten en de muitende burgers elkander bevochten, een vader door zijnen schoonzoon doodelijk was gewond. Als een loopend vuur verspreidde zich dit door de stad. Overal roept men; »*Wij willen niet tegen onze magen, onze broeders vechten!*"

Alle Belgen deserteren. De generaal Wauthier begaf zich, aan het hoofd van niet meer dan 400 soldaten, naar

Digitized by Google

het kasteel, dat hij echter met eene zoo geringe magt niet kon verdedigen, en de bezetting voor zoo ver zij uit Hollanders bestond, moest zich dus overgeven. Charleroi, eene sterke vesting, gaf zich terstond over, maar het garnizoen mogt vrij aftrekken. Over het algemeen viel eene ontzettende voorraad krijgsbehoeften de Belgen in handen.

Nog was de woede van den opstand in Vlaanderen niet losgebroken, slechts hadden er te Brugge eenige plunderingen en brandstichtingen plaats gehad, maar Oost-Vlaanderen was over het geheel rustig gebleven. Brugge was de geboorteplaats van de Potter en dus zeer wel doordrongen met den geest van oproer. Op het berigt van den tegenstand van Brussel begon het volk den opstand, die niet kon gedempt worden door de 800 man Belgische bezetting, welke dus aftrok naar Ostende. Oogenblikkelijk werd er een bestuur over West-Vlaanderen aangesteld, aan welks hoofd de Meulenaere stond, dien de vijanden der regering vruchteloos hadden getracht tot lid der Staten-Generaal te doen kiezen, in plaats van Sandalin, en waarvan de beruchte geneesheer Rodenbach ook lid was. De Hollanders, die zich in de stad bevonden, redden zich met levensgevaar, onder anderen ook de hoogleeraar Genabeth, die lange jaren hier algemeen geacht was geweest. Zijne hoedanigheid als Hollander echter noodzaakte hem de wijk te nemen, terwijl hij zijne haven en goed ter prooi moest laten aan het razende gemeen.

Te Ostende hadden eveneens oproerige tooneelen plaats gehad, toen namelijk het berigt was ontvangen, dat te Brugge de omwenteling was uitgebarsten. Dientengevolge zond de generaal Goethals de Hollanders te scheep naar Vlissingen, en zijnen gezworen eed schendig brekende,

Digitized by Google

plaatste hij zich aan het hoofd der muiters, ten gevolge waarvan dezen meester werden van eene gewigtige zeehaven, eene vesting, die van alles ruim was voorzien, terwijl hun ook de gemeenschap met Engeland daardoor openstond. Weldra werd het voorbeeld gevolgd door Yperen, Veurne, Nieuwpoort, Meenen en Dixmuiden, terwijl alle inwoners zich eenparig tegen den koning stelden, voornamelijk ten gevolge van den invloed der geestelijkheid. Dus wilde zich een volk aan zijne stam- en taalgenooten ontrukken, om zich met een volk, wiens taal het niet, of ten minste slechts weinig verstond, te vereenigen, en alleen *door geenen ketterschen koning te worden beheerscht.* Deze vereeniging kwam echter niet tot stand, maar alle belangen der ingezetenen werden desniettemin in het Fransch behandeld.

Men kan aan Gent de lof niet ontzeggen van langen tijd wederstand geboden te hebben aan den geest van muiterij. De reden hiervan was, dat deze stad eene groote menigte fabrieken bezat, wier welvaart afhing van de voortdurende vereeniging met Holland, zoodat dus de meeste rijke fabriekanten de zaak des konings waren toegedaan. Bernhard van Saksen-Weimar, een man, bekend niet alleen om zijnen heldenaard, maar ook om zijne menschlievendheid en beschermer en beoefenaar van kunsten en wetenschappen, bekleedde hier reeds vijftien jaren lang de post van krijgsbevelhebber. Algemeen gezien zijnde, gelukte het hem, toen reeds alle omstreken door den storm der omwenteling geteisterd, en met plundering en brandstichting vervuld waren, de rust te handhaven. De stadhouder van Oost-Vlaanderen was de heer van Doorn, een Zeeuw, een man, die de kracht des Hollanders paarde aan zacht-

Digitized by Google

heid, die noodig was, om de Belgen, zoo mogelijk, binnen de palen van gehoorzaamheid te houden. Het burgemeesterschap was vroeger bekleed door zekeren heer Crombrugghe, die nu eene dubbelzinnige rol zoude spelen. Zekere Durand, een Franschman, was redakteur van een dagblad, waarin hij de zijde der regering koos, omdat hij daarin zijn voordeel zag, terwijl een ander dagblad daarentegen, de *Catholique* genoemd, zijn best deed, om overal de fakkel des opstands te doen ontvlammen. Het laat zich denken, dat de regering dit met leede oogen aanzag, weshalve zij een der schrijvers, ten gevolge van de zaak van de Potter, verbande, en een ander gevangen nam, doch kort daarop in vrijheid stelde, onder voorwendsel, van *de openbare rust niet in gevaar te stellen.* Ondanks deze maatregelen barstte er den 29sten September een oproer uit, maar het gemeen werd weldra bevredigd, door dat de bezetting aftrok, gedeeltelijk naar het kasteel, om de stad nog eenigzins in bedwang te houden, gedeeltelijk naar Antwerpen. Gent poogde een middenweg in te slaan tusschen het wettige en het revolutionaire bestuur.

Inmiddels was er te Brussel eene regerings-kommissie aangesteld, bestaande uit de heeren van der Linden d'Hoogvorst, Fogier van Luik, graaf Felix van Merode, Gendebien, van de Weijer uit Brussel, Jolly, de Potter uit Brugge, zekeren van der Linden als thesaurier en Copius en Nicolaï als sekretarissen. Van dezen trokken de Potter, Rogier en van de Weijer, als centraal Comité, weldra het geheele bestuur aan zich. Toen de Potter te Rijssel, waar hij de omstandigheden afwachtte, de tijding ontving van het gelukken der onderneming, trok hij door Ath, waar

Digitized by Google

hij in zegepraal werd ontvangen, en met den naam van *den grooten burger* bestempeld werd.

Het centraal Comité vaardigde nu het besluit uit, om *alle openbare akten niet méer in naam des konings, maar van de regering in voorraad, uit te geven, en het regt mede in derzelver naam te bedienen.* De schelmen hadden namelijk alle burgers weten te doen gelooven, »dat de bloedige daad des prinsen, om zijnen eigenen rijkszetel met vuur en staal aan te randen, omdat dezelve de onvervreemdbare regten van vrije burgers had zoeken te handhaven, de burgerij van alle verpleging ontheven, en alle banden tusschen België en het huis van Nassau verscheurd had 1)." Niet alleen de afscheiding van bestuur, maar ook van het regerende stamhuis werd dus besloten.

Het verdrag van scheiding door de kommissie voorgedragen, was allergunstig voor België. Eene niet onaardige zinsmede kwam daarin voor, dat namelijk de Noordelijke provinciën de zeemagt alleen zouden behouden, maar daarvoor ook *alléén* zich moesten belasten met de verdediging der koloniën, *die in het gemeen moesten blijven.* Nog ééne poging wilde de koning aanwenden, om tot eene schikking te komen. De leden der volksvertegenwoordiging, die meenden in 's Hage niet veilig meer te zijn, deden daartoe den voorslag met de volgende woorden: »Het was om den prins van Oranje, die in de maatregelen van geweld tegen Brussel niet ingestemd had, tot opperlandvoogd met onbepaalde magt over de Zuidelijke gewesten aan te stellen, ten einde aldaar al die veranderingen te bewerken, welke de omstandigheden en de

1) Van Kampen.

Digitized by Google

nu vastgestelde scheiding van het Noorden mogten vereischen." Hoewel deze toegeeflijkheid bijna niet te verontschuldigen was, is zij echter zeer goed te verklaren door de gezindheid van den prins, om alles in der minne te schikken. De scheiding werd dus als bepaald beschouwd, waarom dan ook de heer van Maanen, als minister van justitie werd hersteld.

Nu schenen er geene redenen meer te bestaan, om den opstand door te zetten, maar even als een wagen, wiens paarden op hol zijn gegaan, en die in teugellooze vaart over alles heensnelt, hier over steenen en puin, daar over menschelijke ligchamen, en dus een bloedig spoor achterlaat, terwijl niemand hem in zijne vaart kan stuiten, tot hij eindelijk in den bodemloozen afgrond wegzinkt, even zoo luisterden de belhamels des oproers naar geene bevredigende stem. Overal werden pamfletten tegen den koning verspreid, waarin onder anderen de woorden voorkwamen: *dat de omwentelingen steeds hare bron in edele gevoelens hebben, en altijd het algemeene welzijn bedoelen, gelijk de tegen-omwentelingen het eigenbelang; dat Napoleon zijnen eed aan het volk niet had geschonden, zoo als koning Willem, die het met schroot had doen beschieten.* Alles werd aangewend om de gemoederen te bevredigen. De heeren Aarschot, de Celles, Surlet de Chokier, de Brouckère, Cogels, Fallon, Goelens, Gerlache, le Hon en Veranneman, die nu den raad des prinsen uitmaakten, raadden hem den schijn aan te nemen, alsof hij het eens was met de opstandelingen. Slechts een helsch wezen, zoo als de Celles, kon in staat zijn een regtschapen prins zulk een maatregel te doen nemen. Zij wezen den prins op de noodzakelijkheid, om de vijanden beschaamd te maken

Digitized by Google

door grootmoedigheid, terwijl zij hoog ophaalden van het *edele* karakter der Belgen, van welke men door edelmoedigheid alles, doch met geweld niets kon gedaan krijgen. De prins liet zich overhalen en ontsloeg drie gevangenen: Pletincx, Duepétiaux en Evérard, die op bevel van prins Frederik te Antwerpen in hechtenis zaten. Eindelijk deed hij den 16den de volgende oproeping:

»Belgen! Sedert ik de proklamatie van den 5den dezer maand tot u rigtte, heb ik uwe gesteldheid met zorgvuldigheid overwogen. Ik begreep die, *en erken u voor eene onafhankelijke natie;* hiermede spreekt het van zelven, dat ik mij, zelfs in die gewesten, waarin ik eene groote magt uitoefen, geenszins tegen uwe regten als burgers verzetten zal. Kiest vrijelijk, en op dezelfde wijze als uwe landgenooten der andere gewesten, afgevaardigden voor het Nationale Kongres, hetwelk thans voorbereid wordt, en gaat er handelen over de belangen des vaderlands. *Ik stel mij dus in de door mij bestuurde gewesten aan het hoofd der beweging,* die u tot een nieuwen en vasten staat van zaken geleidt, waarvan de nationaliteit de kracht zal uitmaken. Ziedaar de taal van hem, die zijn bloed voor de onafhankelijkheid van uwen grond plengde, en die zich met uwe pogingen ter vaststelling eener staatkundige nationaliteit, wil vereenigen."

De prins ontbond zijnen door den koning benoemden raad en ontsloeg alle Belgische gevangenen, wier getal honderd bedroeg. Deze goedheid werd door die eervergeten booswichten met den zwartsten ondank beloond, daar zij alle Hollanders, die in hunne handen waren gevallen, in den kerker lieten smachten.

Niet alleen hunne snoodheid, maar ook hunne onbel-

Digitized by Google

schaamdheid deed hen de verachting van alle weldenkenden inoogsten. Den 6den Oktober had de prins iemand last gegeven, om de denkwijze van de Brusselsche volksleiders te onderzoeken, en te vernemen, of het mogelijk zou zijn de geschillen bij te leggen. De snoode Juan van Halen, een Spanjaard, die de bescherming van den koning had genoten, beloonde met de aanvoering van het graauw te Brussel, gaf te kennen, dat alleen het terugtrekken der troepen *over den Moerdijk* hem misschien nog zijn gezag kon doen behouden, *doch dat geen maatregel des prinsen iets zou baten, zoodra men er 's konings hand in herkende.* Als dit zoo werd geschikt, zou, volgens zijn zeggen, aan het bloedvergieten een einde komen. Het bleek tevens, dat de gezaghebbers *niet in een wapenstilstand zouden bewilligen,* welk besluit zij onbeschaamd te kennen gaven, voordat de provinciën Antwerpen, Maastricht, het kasteel van Dendermonde ontruimd en de Hollandsche troepen den Moerdijk overgetrokken waren.

Nu verlieten de staatstroepen, daartoe onophoudelijk door hunne landgenooten opgestookt, openlijk hunne gelederen. De benden der muiters, hoewel ongeordend, bestonden uit krachtige mannen, die wegens den aanvankelijken voorspoed, met het grootste zelfvertrouwen waren vervuld. De soldaten uit de Noordelijke gewesten waren grootendeels nog ongeoefend, behalve de officieren en krijgslieden, die in den oorlog op Celebes en Java gehard waren. De strafbataljons gedroegen zich nog het beste, zoo als te Brussel en te Lier, waar men hen ten zeerste verafschuwde, maar overigens waren de troepen in eene allerongunstigste positie, daar zij geene maatregelen mogten nemen tegen een mogelijken aanval des vijands, het-

Digitized by Google

geen vooral te betreuren was, daar de kans dikwijls zoo gunstig stond, wegens de voortdurende ongeregeldheid der Belgische horden (want beteren naam verdienen zij niet), en dezen dus met goed gevolg zouden kunnen overvallen worden. Het gevolg hiervan was, dat zij meermalen bloot-gesteld waren aan her vuur des vijands, zonder wederstand te kunnen bieden. Wel verre, at er de onzen aan dachten, om Brussel van buiten op alle mogelijke wijzen door bommen en houwitsers lastig te vallen, trokken zij zelfs uit Vilvoorden en Mechelen, hetgeen het sein was tot de vreesselijkste plundering. Te Mechelen waren zelfs vier huizen geplunderd van inwoners, die in verdenking stonden het huis van Oranje toegedaan te zijn. Erger voorbeeld van volkswoede kunnen wij aanvoeren. Te Leuven werd de majoor Gaillard, een verdienstelijk en braaf officier, die wapenen had geweigerd aan de ellendelingen, om de troepen en hunne medeburgers te bestoken, door de schelmen gegrepen en gekneveld. Nu sloeg men hem tot bloedens toe, met stokken op het hoofd, terwijl hij smeekte hem een korten dood te doen sterven. Maar geene smeekingen noch tranen kunnen deze woestaards vermurwen. Nadat zij hem bijna dood hadden geslagen, brandden zij hem de oogen uit, verschroeiden zijne hersenpan en hingen hem, nog zieltogende, aan den *vrijheidsboom* op, terwijl zij vaderlandsche liederen uitbrulden. Waardige tegenhanger van de bloedtooneelen onder Robespierre.

Korten tijd, nadat de wanorde te Brussel ten troon was verheven, werden in Henegouwen eene menigte fabrieken geplunderd, en de eigenaars daardoor van alle bestaan beroofd. De kolenmijn van Hornu, eene der grootste van Europa, werd in weerwil van den tegenstand der mijn-

Digitized by Google

werkers, geheel vernield. Ook te Warmes, Jemappes, St Guillain en Soire sur Sambre werden de grootste baldadigheden gepleegd. Zoo was dan nu het doel van de Potter bereikt, om te midden eener uitbarsting der maatschappij te worden verheven.

Nu Mechelen ontruimd was, sloegen de vijanden de oogen op Antwerpen, waar de rust slechts met groote moeite bewaard werd. Zoo lang echter de Nethe, waarover bij Waelhem eene brug was geslagen, nog in de magt der onzen was, was Antwerpen ongenaakbaar voor het leger der muitelingen, dat voor het grootste deel bestond uit schooijers en landloopers, die door de hoop op buit waren aangelokt. In weerwil van den moed, waarmede de onzen aan de brug te Waelhem streden en Duffel, dat door de vijanden bemagtigd was, hernamen, werden zij teruggeslagen. De graaf van Merode, een der hoofdraddraaijers van den opstand, sneuvelde hier. De Belgische vlag, die op de brug was geplaatst, werd door een bekwaam zwemmer, Bajink genaamd, onder het geschut des vijands weggenomen. Te Lier, dat van de zijde van Aarschot werd bestookt, ontstond eveneens oproer. De muitelingen werden daar aangevoerd door zekeren Berckman, een tuchthuisboef, die vroeger te regt had gestaan voor huisbraak en moord. Eenige dagen daarna werd evenwel Lier door den hertog van Saksen Weimar omsingeld en de vijand geslagen. Even als bij de overige plaatsen verhinderde ook hier de aangenomen stelregel, om de Belgen slechts als verdoolde broeders te beschouwen, krachtige, doortastende maatregelen. Langzamerhand begaven allen zich naar Antwerpen, alwaar men de Belgen van de troepen wilde verwijderen

Digitized by Google

Intusschen had de omwenteling ook in Vlaanderen haar beslag gekregen. Gent had ten einde het bezoek der muiters te ontgaan en het gemeen des te beter binnen de palen te houden, de oproerbanier ontrold. De provisionele regering was hiermede echter niet tevreden, maar vorderde algeheele gehoorzaamheid aan den wil des volks, terwijl zij drie kommissarissen, Splithorn, Callier en de Coppens naar Oost-Vlaanderen afvaardigde, om daar voorloopig het bewind uit te oefenen. Daar men echter zeer goed begreep, dat die heeren het volk niet aangenaam zouden zijn, zond men hen onmiddellijk eenige gewapende manschappen achterna tot ondersteuning.

Bij het begin der omwenteling waren uit Frankrijk eene groote menigte avonturiers en landloopers naar België gekomen. In Frankrijk namelijk bestonden, nevens de regegeringsgezinde partij, twee andere, eene die de Bourbons terugbegeerde, die andere die der omwentelaars, waarvan een der leden de abt de Mennais was, die de buirensporigste jakobijnsche gevoelens uitte. Deze laatstgenoemde partij keurde den opstand tegen een protestantschen, dat is ketterschen vorst, goed. Vandaar kwam het dat, behalve vele jakobijnsche schooijers, ook nog soldaten van de gewezen lijfwacht van Karel X de Brusselsche muiters te hulp snelden. Zij werden aangevoerd door zekeren zich noemenden baron de Pontécoulant, wiens vader vroeger als landvoogd te Brussel in dienst van Napoleon was geweest. Hij ging, vergezeld door nog twee kommissarissen, Gamard en Felix de Mérode, naar Gent, om daar de kroon te zetten op de omwenteling. Ondanks de weigering van de regering der stad, en zich niet bekommerende over hetgeen de *wettige* magt zou beslissen,

Digitized by Google

kwamen zij in de stad, en den burgemeester van Crombrugghe werd ten laste gelegd, dat hij de Franschen had ingelaten. Het gepeupel viel hem terstond bij, benevens de brandspuitgasten, die twee kanonnen hadden. Nu werd de citadel geblokkeerd en alle gemeenschap tusschen haar en de stad afgesneden. Men rekende het te Brussel gevestigde bewind, en gaf daardoor den nekslag aan de welvaart en den bloei van Gent.

Niet alleen hield men de fabriekanten, die door den koning tot hiertoe waren ondersteund, verdacht Oranjegezind te zijn, maar door de gebeurtenissen waren zij verstoken van alle gemeenschap met Holland. Het gepeupel, dat thans den baas speelde, deed een aanval op de burgerwacht, die in den regel afkeerig is van revolutionairen onzin. Men schreeuwde het kasteel van levensmiddelen te willen voorzien. Het janhagel werd geholpen door de Parijzenaars, terwijl de brandspuitgasten de orde poogden te herstellen met hunne kanonnen. Pontécoulant echter overreedde hen geen burgerbloed te vergieten. Het natuurlijk gevolg was, dat de burgerwacht afdeinsde, na vele dooden en gekwetsten te hebben verloren, terwijl hunne wapenen aan die Franschen werden gegeven, die daarvan nog niet waren voorzien. Daar de bezetting van het kasteel zich niet in tijds van leeftogt had voorzien, en nu daaraan begon gebrek te krijgen, was zij genoodzaakt zich na korten tijd over te geven. De 800 Hollanders, die zich daar bevonden, trokken ongemoeid naar Antwerpen. Korten tijd daarna vermeesterden de Belgen ook Dendermonde, eene belangrijke vesting, op de plaats, waar de Dender in de Schelde loopt.

Onder alle steden in Vlaanderen, waar tooneelen van

Digitized by Google

vernieling plaats hadden, was Brugge, de waardige geboorteplaats van de Potter, de voornaamste en gaf het voorbeeld aan de andere steden van Vlaanderen. Ware het enkel partijschappen, die hier geheerscht hadden, het zou nog te vergeven zijn geweest, maar moord en roof waarden langs de straten, even als den tijger, die zijne ketenen losgebroken hebbende, zijne wachters is ontsnapt. Het gepeupel vernemende, dat de heeren Rolleghem, vader en zoon, granen opkochten, stormden los op hunne woningen, en vierde daar bot aan hunne plunderzucht, zoodat de vrouw van Rolleghem van schrik stierf. De gewapende burgermagt was niet in staat de woede van het gemeen te doen bedaren: tien huizen werden geheel uitgeplunderd; des avond liepen vrouwen, die meer op furiën, dan op menschen geleken, met fakkels door de straten, gelijk duivelen uit de hel losgebroken. De orde werd hier door Pontécoulant hersteld. Het langst bleef St. Nicolaas den koning getrouw, doch eindelijk voegde het zich, gelijk ook Lokeren, bij de overigen. Zoo zag het er in België uit vóór de gebeurtenissen te Antwerpen.

Digitized by Google

Chassé te Antwerpen. Dibbetz te Maastricht. Oproer te Antwerpen. Van Speijk. Bombardement van Antwerpen. Daine. Bernhard van Saksen Weimar. Togt naar Maastricht en Venlo. De Schelde en de Belgische kusten geblokkeerd. Wapenstilstand. Het kongres te Brussel sluit het huis van Nassau uit.

Algemeen was de verontwaardiging over het uitgebarsten oproer, maar ook algemeen de geestdrift, waarmede velen zich begeerden te scharen onder de krijgsvanen, ter verdediging van koning en vaderland. De studenten te Leiden, Groningen en Utrecht gaven het voorbeeld, dat weldra door anderen vrijwillig werd gevolgd. Daar zich echter de opstand nog hoofdzakelijk slechts bij drie steden had bepaald, en dus gemakkelijk scheen te kunnen onderdrukt worden, oordeelde men, dat eene algemeene wapening geene behoefte was, doch nadat de togt naar Brussel was mislukt, deed de heer van Dam van Isselt, toen er onderzocht werd naar de aanleidende oorzaken van den opstand, een voorstel van den volgenden inhoud:

»Is het niet voor het volk, en dus voor ons, die het hier vertegenwoordigen, van belang om te weten, of die gewesten, die zich hebben gekenmerkt door trouw aan het wettig gezag, door trouw aan hunnen koning, onge-

Digitized by Google

wapend zullen blijven staan tegen over de gewapende gewesten, en of de voorwaarden der scheiding, zoo die wordt bewerkstelligd, door het eene gedeelte des rijks aan het andere zullen worden voorgeschreven met de wapenen in de vuist? — Ik wil den oorlog niet. Ik wensch vurig, dat men middelen zal vinden, om zonder bloedvergieten de rust te herstellen, maar ik ben er trotsch op, tot een volk te behooren, dat den vrede steeds heeft lief gehad, maar den oorlog nooit gevreesd, en dat gedurende bijna drie eeuwen voor vrijheid en Oranje goed en bloed heeft veil gehad.

»Die bedaardheid en die kalmte, waarmede men zoo gaarne spot, is nog het kenmerk der Noord-Nederlanders; en hartelijk dank hebbe dat volk, dat het die onder de moeijelijke omstandigheden, waarin wij verkeeren, nergens heeft vergeten. Men wete het, dat die kalmte en bedaardheid overgaat in vasten moed en volharding, als de nood het vereischt."

Krachtig en mannelijk was die taal van iemand, die gereed was de natie te beschermen, voordat het gouvernement had besloten zich krachtig te weer te stellen. Nadat talrijke vrijwilligers zich hadden aangeboden en dezelfde van Dam, benevens Schimmelpenninck van der Oije vrijkorpsen hadden opgerigt, riep den koning den 5den Oktober alle burgers op tot eene algemeene wapening, en den 11den daaraanvolgende werden de tweede en derde ban der schutterij, benevens de landstorm, opgeroepen, om zich gereed te houden. Algemeen was de toeloop. Ieder, die de noodige kracht gevoelde en een vaderlandsch hart in den boezem voelde kloppen, hoorde naar die roepstem, De leus was *verdediging van Oud-Nederland onder het*

Digitized by Google

huis van Oranje en scheiding van België. In allerijl werden 's Hertogenbosch, Grave, Breda en Bergen op Zoom, als grensvestingen in staat van verdediging gesteld en door de burgerkrijgsmagt bezet, aangezien de staatskrijgsmagt bijna geheel in de provinciën Antwerpen en Limburg verspreid was.

Den 18den Oktober verklaarde de koning bij de opening van de Kamers der Staten-Generaal, uit welken nu alle kwalijkgezinden verwijderd waren, in eene aanspraak, dat *zijne zorgen zich meer uitsluitend tot de Noordelijke gewesten zouden bepalen, en dat derzelver krachten en middelen* ALLEEN IN HUN BELANG ZOUDEN WORDEN GEBEZIGD. Kort daarop werd de volmagt van den prins van Oranje ingetrokken, en *'s konings bestuur zou zich alleen tot de Noordelijke provinciën en het Grootkertogdom Luxemburg bepalen,* terwijl er besloten werd Maastricht, Venlo en Antwerpen door staatstroepen te bezetten, onder bevel van Dibbetz en Chassé, en wel de laatste te Antwerpen.

Chassé was iemand, die ten volle bekwaam mogt worden geacht dit belangrijk krijgskundige punt te bewaren, daar hij door langdurige ondervinding groote ervaring had opgedaan in alle krijgszaken. Hij was in 1765 te Thiel geboren, en naauwelijks tien jaren oud werd hij als kadet aangesteld. Hij gedroeg zich zoo goed, dat hij in 1787, dus op twee-en-twintigjarigen leeftijd, tot kapitein werd bevorderd. De zaak der patriotten toegedaan zijnde, ging hij, zijn vaderland verlaten hebbende, naar Duinkerken en St. Omer, waar hij, even als Daendels en vele anderen, zijne diensten de Fransche republiek aanbood. Door zijne dapperheid bragt hij het weldra tot den rang van luitenant-kolonel, in welken graad hij met Frankrijk tegen

Digitized by Google

zijn vaderland streed, verblind door de schoonklinkende woorden van *vrijheid* en *menschenregten*. In Holland teruggekeerd werd hij kolonel, generaal-majoor en luitenant-generaal, terwijl hij zich door dapperheid onderscheidde in Duitschland tegen de Oostenrijkers en Pruissen, in Noord-Holland tegen de Engelschen, en in Spanje, waar koning Lodewijk hem had gezonden tot bijstand zijns broeders. Zes jaren streed hij met weergalooze dapperheid onder den maarschalk Soult, en kreeg daar den bijnaam van *Général Bajonnet*, daar hij veel de gewoonte had met de enkele bajonnet den aanval op den vijand te doen. Bij Tulavera stond hij tegenover Wellington, bij Ocanja bewees hij, dat de Nederlanders nog evenzeer helden waren als twee honderd jaren geleden in hunnen worstelstrijd met Spanje, en door hen werd in de Pyreneën een Fransch korps, onder bevel van d'Erlon, gered. Door Napoleon werd hem het legioen van eer en de titel van baron geschonken. In 1814 belette hij met vier regimenten, die reeds veel hadden geleden, zes duizend Pruissen het doordringen, en werd bij die gelegenheid gewond. Nu echter werd hij door Napoleon van zijnen eed ontslagen, en keerde naar Holland terug, waar hij den rang van luitenant-generaal bleef behouden. Bij Waterloo ziet de oude garde van Napoleon, dat eene batterij der Engelschen, wegens gebrek aan ammunitie, moet ophouden met vuren, hetgeen voor de Engelschen noodlottig kon worden, want het gevolg zou geweest zijn, dat Blücher en Bulow te laat waren gekomen en de slag ware verloren geweest. Chassé beveelt den majoor van der Smissen, een Belg, tegen de garde op te rukken, en zelf volgt hij hem met gesloten gelederen, valt den vijand met de bajonnet aan en dwingt

Digitized by Google

hem terug te trekken, waardoor het Engelsche leger in staat wordt gesteld aan te vallen.

Aan dezen man nu was het kasteel van Antwerpen toevertrouwd, Dit was aan den regtervlengel gedekt door de stad, aan den linker door Maastricht, in den rug door de Hollandsche vestingen van Bergen-op-Zoom tot Venlo toe, Te meer kon men zich daar veilig rekenen, daar de bekwame generaal Dibbetz te Maastricht bevel voerde, die ondanks de verleiding en de slechte stemming van velen, deze stad wist te bewaren. Het was echter niet te verwonderen, dat de Belgen bijna al hunne krachten aanwendden tegen Antwerpen, welks bezit voor hen van het grootste belang was, daar hun daardoor de toegang tot de zee openstond.

Nadat Chassé alles had in het werk gesteld, om de rust te bewaren (men had reeds op het Vleeschhuis de oproersbanier geplant) verklaarde hij den 24sten October de stad in staat van beleg, en zette de polders van Zwijndrecht en Kalloo, die aan de andere zijde der Schelde waren gelegen, onder water, ten einde het Vlaamsche hoofd, tegenover Antwerpen, te dekken, en verbrandde enkele huizen, die de verdediging konden bemoeijelijken. Door deze maatregelen was het gepeupel nog woedender geworden, en den 26sten, des morgens ten 7 uur, ging de razende bende een vaartuig plunderen, hetwelk de wapenen der afgedankte Belgische soldaten bevatte. Door het gelukkig slagen hierin, kreeg de woeste hoop moed. Het grootste gedeelte des legers was, onder bevel van den generaal van Geen, naar Breda getrokken, zoodat Chassé geene voldoende krijgsmagt ten dienste stond, om 30,000 dolzinnige dweepers te beteugelen. Door de posten in de

Digitized by Google

stad elk afzonderlijk aan te vallen geraakte het gemeen in bezit van wapenen, en tastte de Hollandsche soldaten aan, die door manschappen uit de citadel worden versterkt en de poorten, benevens de voornaamste posten bezetten. Den geheelen dag beletten zij de muiters, die buiten waren, de poorten binnen te dringen. Den 27sten des morgens drong het graauw de Roode en Burgerhoutsche poort binnen, omdat enkelen zich in de belendende huizen hadden begeven, en vandaar veilig op de troepen schoten De troep muiters drong nu de stad binnen, onder bevel van zekeren Niëllon, een gewezen tooneelspeler, den Franschman Mellinet en zekeren Kessels. Deze laatste had in eigendom een walvisch, die op de Belgische kusten was gestrand, en hem door den koning was afgestaan. Hiermede reisde hij rond in de voornaamste steden van Europa, waardoor hij zich een vrij aanzienlijk vermogen had verworven, dat hij nu gebruikte tegen hem, die hem had welgedaan. In blaauwe kielen gekleed kwamen zij de stad in, vielen de Hollanders, die niet met elkander waren vereenigd, afzonderlijk aan en dwongen hen, na hen te hebben ontwapend, de wijk te nemen naar het tuighuis bij het kasteel. Het zag er toen te Antwerpen uit, even als twee honderd vijftig jaren geleden onder de Spanjaarden. Toen echter waren het vreemdelingen door welken de stad werd geteisterd, nu echter hare eigene inwoners. Onder de gruweldaden, die er werden gepleegd, verhaalt men ook, dat eenige Hollandsche soldaten, vermoeid van den strijd, in een gemeen huis binnentraden, waar eene vrouw, althans zoo scheen het, in het kraambed lag. Op hunne vraag naar eene teug water, wees zij hun eene pomp, en terwijl er een zich omkeerde, haalde de vrouw

Digitized by Google

eene pistool voor den dag en schoot den argeloozen krijgsman dood, waarop een zijner kameraden haar den schedel kloofde. Die burgers, die niet door den tuimelgeest der omwenteling waren aangetast, lieten den bevelhebber der citadel verzoeken het bloedvergieten te staken, en de troepen in het kasteel te doen trekken, met belofte eene deputatie naar den koning te zenden, om in verdere onderhandelingen te treden. Chassé, die zeer goed begreep, hoe hagchelijk de toestand zijner manschappen was, stemde hierin toe, en gaf zijn woord van eer niet op de stad te zullen schieten, als men de Hollanders ongemoeid naar het kasteel liet gaan. Nu werd het schieten gestaakt, en zoo ver dreef men de inschikkelijkheid, dat men de sleutels der stad aan een afgevaardigde der provisionele regering overgaf.

Nu zou men denken, dat de muiters tevreden waren, hoezeer had men zich misrekend! De binnengedrongen horden weigerden eene overkomst te erkennen, die met eene *burgerlijke* magt was aangegaan, zeggende, dat *zij* alleen dit hadden kunnen doen, en eischten dus nog, dat men de citadel met alle ammunitie, benevens de Hollandsche oorlogschepen, die vóór de stad lagen, zou overleveren.

Deze schepen waren door de regering bestemd, om de Schelde te verdedigen. Antwerpen in bedwang te houden, en te zorgen, dat het kasteel vrije gemeenschap had met het sterke Dendermonde. In het eerste gedeelte der maand September posteerde zich de kanonneerboot, No. 2, op de Schelde, onder bevel van J. C. J. van Speyk. Wij zullen zeker onze lezers geene ondienst doen, als wij in korte trekken het leven van dien onvergetelijken held schetsen.

Digitized by Google

Jan Carel Josephus van Speyk werd den 31sten Januarij 1802 te Amsterdam geboren. Na den dood zijns vaders werd hij eerst in den kost gedaan bij den heer Reimeringer, onderwijzer op den Buitenkant, doch later in het weldadigheidsgesticht van den heer Hovy, op de Prinsengracht bij het Molenpad, waar hij zich door vlijt en naarstigheid onderscheidde. Toen ook zijne moeder overleden was, werd hij den 5den Februarij 1813 in het Burger Weeshuis opgenomen. Eerst koos hij het vak van kleedermaker, doch toen hij langzamerhand inzag dat dit zijne roeping niet was, vroeg en verkreeg hij van zijnen broeder Adrianus Johannes van Speyk, die reeds in de zeedienst was getreden, boeken over de stuurmanskunst. Nadat hij zich hierin eenige vaardigheid had verworven, werd hij den 3den Februarij 1820 als stuurmansleerling aangesteld aan boord van de *Wassenaar*. Ook deze loopbaan beviel hem niet, hij streefde naar iets hoogers, naar den rang van officier. Den 5den Julij 1821 werd hij overgeplaatst op het fregat *Rhijn* en den 30sten derzelfde maand, na zijne aankomst te Hellevoetsluis, uit de dienst ontslagen.

Na zich verder met ijver, onder de leiding van zijnen broeder, op de stuurmanskunst te hebben toegelegd, werd hij den 19den November 1821 vierde stuurman op de *Zeeland*. Den 1sten Januarij 1823 werd hij adelborst tweede klasse op de *Zeeland* en den 16den Mei op het fregat de *Dageraad*. Den 1sten Januarij 1824 werd hij tot adelborst eerste klasse bevorderd en vertrok naar Indië, alwaar hij zich voordeelig onderscheidde. In het jaar 1830 ontving hij zijne aanstelling als luitenant ter zee tweede klasse, in welken rang hij den 5den September het be-

Digitized by Google

vel had overgenomen over Z. M. Kanonneerboot No. 2.

Den 1sten Oktober ontving hij met den luitenant ter zee eerste klasse J. Schröder, die het bevel voerde over de kanonneerboot No. 4, bevel op de Rupel bij Boom te gaan liggen en toe te zien dat geene andere manschappen dan die des konings, het daar aanwezige veer passeerden.

Beide kanonneerbooten begaven zich dus naar Boom en het dorp Willebroek, dat daar tegenover lag, waar zij tot den 4den bleven. Toen zij er kwamen was alles rustig, daar de ingezetenen in toom werden gehouden door de troepen, die onophoudelijk doortrokken, zoodat geen Belg het durfde wagen een enkelen oproerkreet te slaken of de banier des opstands te planten.

Dit rustig blijven duurde echter slechts totdat alle troepen waren doorgetrokken. Nadat dit was afgeloopen, begon het vuur der omwenteling, dat tot heden had gesmeuld, openlijk uit te barsten. De aanleiding daartoe had plaats op de kermis te Willebroek, den 4den Oktober. Bij die gelegenheid kwamen de bewoners meer in de herbergen dan gewoonlijk, gingen zich aan den sterken drank te buiten en daardoor verhit riepen zij luidkeels: *Vivat de Potter! Vivat Brussel! Dood aan de Hollanders!* Het graauw begaf zich naar de kanonneerbooten, schold de bemanning op allerlei wijze uit en schoot op haar. Maar een paar kanonschoten deden hen weldra uiteenstuiven. Daar de booten door den afloop van het water aan den grond waren geraakt, zoo zouden zij, bij herhaalde aanvallen der Belgen, het onderspit hebben moeten delven, daar zij zich slechts met handgeweer hadden knnnen verdedigen, maar gelukkig voor hen ontvingen zij den last om op de Rupel, waar deze in de Schelde valt, te gaan

Digitized by Google

liggen, vanwaar zij den 21sten Oktober naar Antwerpen vertrokken met de kanonneerboot No. 9, en zich posteerden boven de werf, waar koopvaardijschepen op stapel stonden. Den 26sten gingen zij tusschen de vesting en het Vlaamsche Hoofd liggen, om de rivier schoon te houden.

Ondanks de gesloten overeenkomst begonnen de oproerlingen reeds den 27sten Oktober, ten half twee uur op onze troepen te schieten, die den last hadden bekomen in het stapel- en constructiemagazijn zich terug te trekken. Maar nog wilde Chassé zijn woord houden, nog wilde hij toonen dat belofte en verdrag hem heilig waren en beval van genoemd magazijn de witte vlag te doen waaijen.

Dit teeken van vrede, zelfs door de ruwste en woestste volken geëerbiedigd, werd door de lage, elendige en moordzieke muiters geschonden. Nadat zij eenigen tijd het gebouw hadden beschoten, bezweek de hoofdingang van het magazijn, de oproerlingen drongen als een troep bloeddorstige wolven binnen en vermoordden velen onzer manschappen, terwijl de overigen in het kasteel de wijk namen.

Nu vielen de bandieten met verdubbelde woede aan op de schepen, die vóór de stad lagen, en voornamelijk op de kanonneerbooten, van welke No. 2, onder bevel van van Speyk, het digst bij den wal lag.

Nadat deze gedurende verscheidene uren aan 's vijands vuur was blootgesteld geweest, hoewel de parlementaire vlag op het stadhuis en de kade was geheschen, kon hij het niet over zich verkrijgen, aldus te blijven liggen, *zonder 's konings vlag te verdedigen*, waarom hij den kommandant hiervan berigt gaf. Deze beval hem achter de groote schepen te gaan liggen en slechts met *klein* geweer

Digitized by Google

op den vijand te vuren. Ditzelfde bevel ontvingen de kanonneerbooten N°. 9 en N°. 4.

Terwijl van Speyk bezig was aan dit bevel te voldoen, werd hij door den laaghartigen vijand met eene hagelbui van kogels begroet, zoodat de boot weldra van zijn tuig beroofd, regt op den wal van Antwerpen aandreef, en haren ondergang nabij was. »Alstoen kon ik het niet langer uithouden," dus spreekt hij in een zijner brieven, »maar opende tegen alle order mijn kanonvuur, zijnde 3 dertigponders, 2 zesponders en 2 draaibassen, allen geladen met schroot, hetwelk zulk een effekt deed, dat zij mij onder dien smeerlappigen wal vandaan lieten gaan 1)."

Nu flikkerde het bliksemende zwaard der wrake in de hand der al te lang getergde geregtigheid. Tegen vier uur deed onze held met een dertigponder het eerste schot op de muiters, waarin hij weldra gevolgd werd door het geheele eskader. In korten tijd was de kade schoon geveegd en begaven zich de kanonneerbooten achter de groote schepen.

Weinige minuten na de vloot nam ook de citadel deel aan den strijd, bestookte de stad met bommen en brandkogels, totdat Chassé, op het smeekend verzoek der Antwerpenaren, zich des avonds ten half acht liet bewegen, op nieuw een wapenstilstand te sluiten tot den anderen dag, 's morgens ten acht uur. Hoe weinig echter het laaghartig rot van muitelingen daarom gaf, bleek kort daarop. Toen namelijk beide partijen de witte vlag hadden uitgestoken, werd de wapenstilstand door de oproerlingen geschonden, en weder bestookten zij met hun vuur

1) J. Koning, *Leven van J. C. J. van Speyk*, bladz. 80.

Digitized by Google

de schepen. Velen der onzen sneuvelden, onder welken de dappere L. C. Maas en Klinkhamer, welke laatste door zeven wonden werd getroffen.

Nu was er een einde aan de langmoedigheid der onzen, en de kanonnen der citadel en van het eskader op de Schelde braakten dood en verderf uit over het moordenaarsrot, ten einde zich te wreken over zijne heiligschennende handelwijze! »Men verbeelde zich," dus spreekt de hoogleeraar N. G. van Kampen, in zijn werk: *Gedenkboek van Nederlands moed en trouw gedurende de Belgische opstand*, bladz. 136—138: »een ruime stad aan eene prachtige rivier, door de heldere maan beschenen, wier hoofdkerk met haren trotschen toren zich tot den hemel schijnt te verheffen, eene stad vol roemrijke en treurige herinneringen uit de Vaderlandsche Geschiedenis, getuige de *Spaansche* en *Fransche furie*, en hare merkwaardige belegering 1), maar toen door eene betere bevolking bewoond, thans ter prooi van het laagste gespuis, en met zelfmoordende hand op hare beste weldoeners vurende; nu in volle vlam staande en een tooneel van verwoesting vertoonende, dat met die stille natuur, dien schoonen vloed, dien helderen hemel een krijtend kontrast oplevert: het donderen der kartouwen, dat tot Brussel gehoord, en waarvan het licht tot Brussel gezien wordt; het branden der koopgoederen, een blijk der welvaart, ten koste van Holland, door eene welwillende regering derwaarts gelokt: het kraken der instortende huizen, het sissen der bommen, het vliegen der vuurbranden, door een fellen westenwind over de stad heengevoerd; het gillen der ellendige burgers, der grijs-

1) In 1576, 1583 en 1586.

Digitized by Google

aards, vrouwen en kinderen, die, hunne huizen ontvliedende, daarom niet minder den dood in de armen loopen; de straten vol karren met huisraad en vlugtelingen, alle wegen, die naar de poorten geleiden, met menschen overkropt, kinderen hunne ouders, ouders hunne kinderen zoekende; dit alles stelde men zich voor oogen en te midden van dit beeld der hel, door hen gesticht, de hoofden der muiters en hunne volgers, als zoo vele boze geesten al brullende door de stad vliegende, eindelijk op den achtergrond van dit tafereel, de beleedigde, maar thans fel gewrokene Nederlandsche vlag, te midden van den donder en den rook des geschuts, in de lucht wapperende, zoo van de oorlogsvaartuigen en kanonneerbooten, als van het kasteel, hetwelk hier op onwaardige vijanden eene kleine proef scheen te nemen van de kracht, die het eenmaal, ten aanschouwe van het rondom dien tweestrijd rustende en uitsluitend op dat punt turende Europa, tegen den bloem der Fransche krijgsmagt zou ontwikkelen."

Toen nu de oproerlingen bemerkten, dat de leeuw van Nederland zich niet langer liet tergen, werden zij door doodsangst bevangen. Het bestuur van Antwerpen liet herhaalde malen nederig verzoeken, om het bombardement te doen ophouden, nadat het vier uren had geduurd. Er werd toen weder een wapenstilstand gesloten, doch terstond weder door de muiters geschonden, daar zij vuur gaven op de korvet *de Komeet*, onder bevel van den kapitein-luitenant ter zee, den heer J. C. Koopman, die dus het gevecht tot na tien uur voortzette. De hoofden der oproerlingen durfden nog onbeschaamd eischen, dat men hun gijzelaars zond, als waarborg voor het ontruimen der citadel, die de stad zoo zwaar had getuchtigd. Dit werd

Digitized by Google

hun natuurlijk niet toegestaan, maar daarentegen werd de plaats in de stad bepaald, waar geene gewapenden zouden mogen komen, de gestolen levensbehoeften moesten teruggegeven, de schepen op de Schelde ontzien worden, en alleen als dit zou toegestaan zijn, gaf Chassé zijn woord van eer de stad te zullen verschoonen, totdat de koning zijne beslissing zou hebben gezonden. Des avonds ten 11 uur hield het vuren op en den anderen dag, 's morgens ten acht uur, werd de overeenkomst geteekend.

Schrikkelijk was de verwoesting door het vuur der citadel aangerigt. Wel is waar had de hoofdkerk weinig geleden, maar het Entrepôt was geheel plat geschoten. De stad was gebeukt door 1500 bommen van 180 à 200 pond, een even groot aantal kongrevische vuurpijlen en meer dan 16,000 kogels en houwitsers. Een aantal van 230 huizen werden totaal verwoest, 100 onbewoonbaar gemaakt, en 300 in meerdere of mindere mate beschadigd, zoodat de schade op *f* 15,000,000 werd berekend. Verscheidene inwoners verlieten de stad, uit vrees, dat het treurtooneel zich weder zou vertoonen.

Van Speyk zegt hierover zelf: »Schooner, heerlijker gezigt, dan de nacht van den 27sten, is niet te teekenen. De maan scheen helder, wij vuurden; Antwerpen en het Entrepôt stonden in heldere vlam. *Verschrikkelijk was het gezigt, hoe onze Hollandsche vlag wapperde, en ieder zijnen voorvaderlijken roem trachtte te herwinnen.* Honderd gulden is het mij waard er bij te zijn geweest. Jammer maar der gesneuvelden en verminkten, waaronder twee mijner beste kameraden waren (de bovengenoemde Maas en Klinkhamer); *dan onzen geest is geheel voor*

Digitized by Google

onzen koning. en aller bloed veil tot handhaving onzer vlag." 1)

Den 2den November daaraanvolgende vaardigde Chassé de volgende dagorder uit:

» ZEEHELDEN!

» De dag van den 27sten Oktober laatstleden heeft mij bewijzen opgeleverd, dat het heldenbloed van uwe voorvaders in ruime mate in uwe aderen stroomt. Uw gedrag is voorbeeldig geweest. Gij hebt gevochten met leeuwenmoed, en de Antwerpenaars overtuigd, dat gij lijf en leven voor Zijne Majesteit veil hebt, en zijne regten tot het uiterste wilt verdedigen.

» Ik ben ten hoogste voldaan over uw gedrag en Zijne Majesteit zal hiervan geenszins onkundig blijven. Ik reken in het vervolg op uwe standvastigheid en moed, en durf u reeds voorloopig, indien elk zijn pligt betracht, van de overwinning verzekeren.

» Hoofdkwartier Antwerpen, op de citadel, den 2den November 1830.

» De luitenant generaal, kommanderende de citadel van Antwerpen en het 4de groot militair kommando,

»Baron CHASSÉ." 2)

Verschillend was de uitwerking van het gebeurde. De inwoners van Brussel, die met zoo groote onbeschaamd-

1) J. Koning, bladz 83.

2) J. Koning, bladz. 83 en 85.

Digitized by Google

heid hadden gesnoefd en gespot, werden plotseling door het gebulder der kartouwen en het flikkeren van het vuur tot zwijgen gebragt, toen echter de wapenstilstand te Antwerpen was gesloten, toonden zij zich even overmoedig als vroeger, en schreeuwden: »dat, gelijk het moordtooneel te Brussel den koning de kroon van België had gekost, dus dat te Antwerpen de regten van het geheele huis van Oranje deed vervallen, daar de prins verraderlijk onder vleijende woorden, de veege stad aan de woede der Hollanders en den handelsnijd van Amsterdam had laten opofferen" 1). De indruk, dien het bombardement in Engeland maakte, was geweldig, wegens de logenachtige berigten door de Belgen uitgestrooid. De Engelschen geloofden aan barbaarsche wreedheid en ijverzucht der Hollanders, doch kwamen spoedig tot de overtuiging dat juist het tegendeel waar was.

Van allerwege stroomden vrijwilligers toe tot verdediging van 's lands geschonden regten. Onder anderen deed de luitenant-kolonel van Oyen, te Moergestel, nabij Tilburg, het aanbod om een aantal Noordbrabanders ten dienste te stellen *ter verdediging van den Hollandschen grond*, hetgeen met genoegen werd aangenomen. In de *Staatscourant* van den 20sten Oktober werd van wege het ministerie van oorlog melding gemaakt van dit aanbod, met de bijvoeging: »Deze beweegredenen zijn hoogstbelangrijk. Zij zijn in overeenstemming met den geest der natie, welke, *wat er ook in of met België gebeuren moge, de onafhankelijkheid van den dierbaren grond der vaderen zal weten te verdedigen, zich* DAARVOOR ALLEEN *wapent,*

1) Van Kampen.

Digitized by Google

en, met het volste vertrouwen op de regtvaardigheid der zaak, *met haren koning steunt op de hoede des Almagtigen.*"

Menschen van allen stand en beroep gordden de wapenen aan. Zelfs regterlijke beambten, zooals de heeren Sandenberg Matthiesen en van Styrum gaven het voorbeeld. Te Amsterdam waren de schutters den 27sten Oktober behoorlijk in den wapenhandel geoefend en gekleed, en den 20ste was tot den uittogt bepaald. Op den morgen van dien dag verzamelden zij zich op het veld bij de Utrechtsche Poort, Drilveld genaamd, waar zij door den burgemeester van der Poll hartelijk werden toegesproken. Onder een luid *hoezee* begaven zij zich aan de *Beerebijt*, eene herberg aan den Amstel, digt bij de stad gelegen, scheep en vertrokken dus tot verdediging des vaderlands.

Korten tijd te voren waren de studenten aan het Athenaeum te Amsterdam uitgetrokken, op het voorbeeld van die te Leiden en Groningen, aan welken zich de kweekelingen der Utrechtsche Hoogeschool aansloten, die zich onder bevel van kapitein Wilhelmi stelden en van de dochters van eenige professoren een door hare eigene handen geborduurd vaandel ontvingen. Den 11den November begaven zij zich naar Gorinchem, waar zij op de hartelijkste wijze door de burgers werden ontvangen, vanwaar zij den 13den over Oosterhout te voet naar Bergen op Zoom trokken. De studenten te Leiden, na door den generaal Snouckaert in den wapenhandel te zijn geoefend, vereenigden zich op de Ruïne aldaar, werden door genoemden generaal en den burgemeester der stad toegesproken en vertrokken in schuiten naar Rotterdam. Te Groningen namen zelfs twee hoogleeraren, van Oordt en Vrolik, deel aan de algemeene wapening en werden tot tweeden

Digitized by Google

luitenant aangesteld. Dit alles was echter slechts een voorspel van den kampstrijd, want reeds op eene andere plaats, namelijk in Staats-Vlaanderen, hadden de onzen gezegepraald. Lichten wij dit iets nader toe.

Niet tevreden met het bezit van België, wilden de muiters ook dat gedeelte van ons land bemagtigen, dat wij met zooveel moeite aan de Spanjaarden hadden ontwrongen, namelijk die streek van Vlaanderen, waarin Sluis, Axel, ter Neuzen en Hulst liggen, tot reden gevende dat dit de *natuurlijke grensscheiding* was en dat de Franschen, ten tijde der republiek en des keizerrijks meester daarvan waren geweest. Eene menigte dweepzuchtige Jakobijnen en anarchisten, voor het grootste gedeelte Franschen, die, onder aanvoering van Pontécoulant te Gent en Brugge de omwenteling haar beslag hadden doen krijgen, namen de taak op zich om met behulp der landlieden in West-Vlaanderen ook daar de oproervaan op te steken, hetgeen zij des te gemakkelijker meenden te kunnen doen, daar zij de ingezetenen voor Vlamingen hielden. Dit was echter niet het geval, want zij stamden af van de inwoners van Ostende, die na drie jaren lang te zijn belegerd, de stad verlieten en in het pas door Maurits bemagtigde Sluis een nieuw vaderland vonden.

Toen in het begin van September van eene scheiding werd gesproken, teekenden velen een verzoekschrift, door den heer Callenfels, burgemeester van Oostburg in het land van Kadzand, opgesteld, waarin men den koning verzocht om hulp tegen de vorderingen der Vlamingen, die in den *Catholique* van Gent reeds over inlijving hadden gesproken, hetgeen door de *ministeriëlen* te Sluis *onnoodig* en *voorbarig* werd genoemd.

Digitized by Google

In het begin van Oktober kwamen vele vlugtelingen uit België en Staats-Vlaanderen, die in elendigen toestand verkeerden, als zijnde meest in nachtgewaad gekleed en bijna van alles beroofd. Te Oostburg, Aardenburg, St. Kruis, Waterlandkerkje, Biervliet, Breskens en te Schoondijke namen velen de wapenen op en stelden zich onder kommando der officieren van de gewezene rustende schutterij.

Het was echter verre van af dat allen zoo dachten, daar enkelen gereed waren de Belgische kokarde te dragen, en de Belgische vlag te laten waaijen, hetgeen hun door den genoemden burgemeester belet werd, zoodat de pogingen der Belgischgezinden mislukten.

Den 15den Oktober zond de minister van oorlog den luitenant-kolonel Ledel naar Oostburg om de middelen tot verdediging op te nemen, die hij in zeer ongunstigen staat bevond, waarom hij den voorslag deed, geene bezetting te bewerkstelligen, ten einde de aandacht der Belgen af te leiden. De heer Callenfels echter verzocht hem te beproeven of de verdediging mogelijk zoude zijn, waarop in denzelfden nacht de tijding kwam, dat de Belgen in Yzendijke bezetting wilden leggen. Den volgenden morgen verliet de luitenant-kolonel Ledel, Oostburg en begaf zich terug naar Zeeland, waardoor het land hopeloos verloren scheen. De burgemeester van Yzendijke, een man die wel zeer godsdienstig, maar daarentegen uiterst beschroomd was, *door instructiën van hooger hand geslingerd*, had den vijand, na hem te gemoet gegaan te zijn, in de stad gelaten, terwijl de kommissaris van het distrikt den heer Callenfels den raad gaf om *geene onvoorzigtige stappen te doen*, waardoor de muiters schijnbaar het regt van

Digitized by Google

plundering zouden hebben. De burgemeester beloofde naar de beslissing van den raad te zullen handelen.

Deze was flaauwhartig genoeg, om in het gevoelen van den distrikts kommissaris te deelen, ondanks eene kernachtige aanspraak van den advokaat Egbert Risseeuw. Eindelijk nam het oudste raadslid, de bijna tachtigjarige Pieter Jansen, het woord, en zeide: »Advokaat! gij hebt gelijk, mijn besluit is genomen. Wil de raad de stad aan 60 of 70 Vlamingen overgeven, dan zal *ik* ieder van hen, die op mijnen hof komt, eene hooivork in het lijf steken. Ik kan slechts eenige maanden vroeger ten grave dalen." Daar de Belgen naar Westervliet en Sas van Gent gingen, stemde de raad met het laatst medegedeelde volkomen in. Nu werd in eene vergadering van Burgemeesters van het vierde distrikt van Zeeland, waar de genoemde kommissaris *niet* aanwezig was, besloten, om de klok te luiden, en boden naar de andere gemeenten te zenden, zoodra eene vreemde bende zich zou vertoonen, en den troep, die van den kant van België zou komen, en *niet van behoorlijke kommissie voorzien was*, te verdrijven. De burgemeester van IJzendijke zeide, dat hij de Belgische vlag had laten waaijen uit dwang, en als hij behoorlijke hulp kreeg, die zou doen wegnemen. Op het verzoek om hulp, antwoordde de gouverneur van Zeeland, dat hij daartoe niet bij magte was, en liet Chassé om bijstand vragen. Den 22sten Oktober kwamen eenige troepen der tiende afdeeling, die te Breskens aan wal waren gestapt, de burgers te hulp, maar de Belgen te IJzendijke, onder bevel van den geneesheer Grégoire, verhinderden hen daarin. Daar de Belgen *kommissie hadden van hunne regering*, was men verpligt hen in te laten en te onderhan-

Digitized by Google

delen over de overgaaf, tot welk einde Grégoire naar het stadhuis zou gaan, en Callenfels als gijzelaar achterblijven. Grégoire wist te bewerken, dat de burgers hunne wapenen naar het stadhuis bragten, waarna Callenfels werd vrijgelaten, Nu kwamen 80 Hollanders, onder bevel van den kapitein Groeneveld en den luitenant Koele, die eene volkomene zege behaalden, welke nog vollediger zou zijn geweest, als de onzen de inwoners niet als vijanden hadden aangezien, zoodat de Belgen in staat waren, om te ontsnappen en hunne bagagewagen mede te nemen. De 13 Belgische gevangenen werden voor een gedeelte naar Breskens vervoerd.

Het was natuurlijk, dat Oostburg, en vooral de Burgemeester, de wraak der Belgen te duchten hadden, waarom dan ook de geheele regering, behalve de oude Pieter Jansen, de sekretaris en de ontvanger de stad verlieten. Den 26sten kwamen er nog eenige troepen aan, die door de verheugde inwoners allerhartelijkst werden ontvangen. doch terwijl zij aan den maaltijd zaten, ontvingen zij met hunne kameraden het bevel, om te Breskens scheep te gaan. In hunne plaats kwamen eenige kompagniën der vijfde afdeeling in Staats-Vlaanderen, waardoor Schoondijke en IJzendijke, waarvan het eerste ten Noorden en het tweede ten Zuiden van Oostburg lag, bezetting bekwamen. Op voorstel van luitenant Strater werden de wegen afgegraven en borstweringen opgeworpen, terwijl den 28sten de luitenant Verburg met versterking aankwam, en den avond van denzelfden dag trokken 300 man van de vijfde afdeeling met twee kanonnen Oostburg binnen, waarheen de luitenant-kolonel Dedel zich insgelijks begaf. Deze allen trokken den 29sten naar Sluis, ten einde de Belgen uit St. Anna

Digitized by Google

te verjagen. Bij hen bevond zich ook de advokaat Risseeuw, die aan zijnen zwager per brief liet verzoeken, de posten, zoo goed zulks doenlijk was, te bezetten. De heer Callenfels, naast de meest doeltreffende maatregelen te hebben genomen, verzocht den chirurgijn Moens, kommandant der gewapende burgerwacht van Zuid-Zande, Kadzand en Retranchement hem te hulp te komen, terwijl aan de luitenants Strating en Kerkovilé werd opgedragen, om de stad te verdedigen. De laatste baande zich met 28 man, bij de draaibrug tusschen Sluis en Oostburg, een weg door meer dan honderd Belgen, waarna de draaibrug verbrand werd. Intusschen gedroeg de chirurgijn Jolias Cornelis Moens zich dapper op zijnen moeijelijken post tusschen Sluis, dat door de Belgen was bezet en de afgebrande draaibrug. Intusschen werden Aardenburg en Sluis door de vijanden bezet, hetgeen des te gemakkelijker ging, doordien kort geleden vele Vlamingen daar waren komen wonen.

Nu stonden de zaken te Oostburg bijna wanhopig. De 3000 man, die den 31sten Oktober tegen Oostburg streden, bestonden uit 1200 Franschen, onder bevel van Grégoire en Pontécoulant, en eenige door de priesters tot den strijd tegen de *kettersche Hollanders* opgehitste boeren uit Eccloo, Maldeghem en vijftien andere dorpen, terwijl de Hollanders slechts 300 man sterk waren, waarbij zich een klein aantal artilleristen hadden gevoegd. De luitenant-kolonel Ledel en de luitenant der artillerie de Raadt waren afwezig, maar hun plaats werd waardig vervangen door den kapitein Groeneveld van de tiende en de luitenants Verburg en van den Heuvel van de vijfde afdeeling, met de bovengenoemde luitenants Strating en Kerkovilé.

Ondanks den slechten toestand der verdedigingswerken

Digitized by Google

van Oostburg, weêrstonden 70 à 80 man, onder de leiding van den serjant der artillerie van Mechelen, den aanval der overmagt, voornamelijk daar twee stukken grof geschut der Belgen weinig uitwerking deden, maar des te meer hun geweervuur, waardoor velen sneuvelden, onder welken de dappere Groeneveld en van Mechelen zich bevonden. Het kanon kon bijna niet meer worden gebruikt, zoodat er een ander moest worden gehaald. Een vaandrig der Belgen plantte hunnen standaard digt bij de borstwering, maar Verburg loofde eene premie uit aan hem, die deze vijand zou neêrschieten of gevangen nemen. Hij werd door een korporaal der tiende afdeeling gedood. Toen het beeren paard, dat voor het aanrukkende stuk geschut was gespannen, aan het hollen raakte, greep Verburg het bij de teugels, en toen zijne krachten ontoereikende waren, om het te houden, beval hij het dood te schieten.

Nu kwamen de luitenant de Raadt en de luitenant-kolonel Ledel terug, met een stuk geschut, dat de overwinning besliste, door met schroot de gelederen der vijanden te teisteren, die nu in verwarring de vlugt namen. De Hollanders vervolgden hen en bemagtigden hunnen kruidwagen.

De heer Ledel, hoewel door zijne terugkomst de overwinning was beslist, vertrouwde hierop zoo weinig, dat hij besloot naar Breskens te trekken, hetgeen de ingezetenen van Oostburg met angst vervulde, zoodat reeds velen op het punt waren, om alles in den steek te laten en de stad te verlaten. Maar toen Ledel reeds tusschen Schoondijke en Breskens op weg was, kwam uit laatstgenoemde stad de tijding, dat de Belgen en Franschen, moedeloos geworden door de laatste nederlaag, Staats-

Digitized by Google

Vlaanderen verlieten, en dat er eene kompagnie mariniers en verscheidene officieren waren geland. Op aandrang van den advokaat Risseeuw keerde Ledel terug, en bezette Oostburg weder, ten gevolge waarvan het grootste gedeelte der gevlugte inwoners terugkeerden. Daar Pontécoulant een groot aantal zijner officieren had verloren en bemerkte, dat de bewoners van Staats-Vlaanderen hem niet gezind waren, verliet hij Sluis, vooral daar het zeewater zeer hoog was, en hij dus vreesde, dat de Hollanders hem daarmede zouden bemoeijelijken. Zigtbaar was hier de hand der Voorzienigheid, want het was duidelijk, dat Grégoire reeds in het midden der maand Oktober, hadde hij de hulp uit Zeeland geen tijd gelaten om op te dagen, en bovendien wat meer spoed en dapperheid aan den dag gelegd, het weerlooze land had kunnen bezetten. Dat de muiters bevreesd waren voor onze dappere verdedigers, blijkt hieruit, dat van toen af door hen geen aanval op Staats-Vlaanderen meer werd gedaan, en dat zij het geld, dat zij uit de kassen der ontvangers hadden genomen, *terugzonden*.

Een ingezetene van Sluis deelt ons een gezegde mede, waaruit blijkt, welke de geheime bedoelingen der muiters waren. Toen Grégoire te Sluis meester was, zeide hij: »Ik merk, dat gij allen Protestanten zijt." Toen men hem vraagde: »Wat doet er zulks toe, gij voert immers geen godsdienstoorlog?" antwoordde hij: »Vlei u daarmede niet te zeer." Deze zelfde Grégoire, even als van der Smissen, die den verraderlijken aanval op Antwerpen deed was later een groot ijveraar voor het huis van Oranje en zijn gezag over België.

Hoewel nu Staats-Vlaanderen bevrijd was van den aanval

Digitized by Google

der vijanden, was er nog iets, dat het drukte, namelijk de inkwartiering, daar er eene groote menigte Hollandsche soldaten waren gekomen, om alle plaatsen te bezetten, terwijl, wegens het ophouden van alle verkeer met België, vele bronnen van bestaan ophielden, en de levensbehoeften tweemaal duurder waren dan anders.

Intusschen geraakte de sterke vesting Venlo door verraad in handen des vijands, wier bezit door den koning zich was voorbehouden, toen hij besloot alleen de Noordelijke provinciën onder zijn bestuur te houden. Het Noordelijk gedeelte van Limburg was tot heden rustig gebleven, maar ook hier speelde het verraad zijne rol. Een zekere Belg, Daine genaamd, die, uit een zeer nederigen stand gesproten, zich, door welke middelen is steeds onbekend gebleven, tot den rang van generaal had weten te verheffen, en dien de koning meer dan eens had gered uit de verlegenheid, ontstaan door eene losbandige levenswijs, had door zijne bevallige manieren de Hollanders voor zich weten in te nemen. Doch onder dit schoone uiterlijk klopte een verraderlijk hart, hetgeen hij reeds had getoond door oogluikend toe te laten, dat de levensmiddelen, bestemd voor de citadel van Luik, werden geplunderd. Nadat de generaal Dibbetz hem uit Maastricht had verdreven, werd hem gelast naar Utrecht te gaan, doch wel verre van aan dit bevel te gehoorzamen, deed hij den 2den November eene oproeping aan de ingezetenen van Limburg, die te Hasselt was geteekend, waarbij zij werden aangemaand, om de Hollanders uit Maastricht te verjagen en zich te vereenigen met de vrijwilligers uit Doornik, die onder zijn bevel stonden.

Dibbetz wist echter met beleid en vastberadenheid de

Digitized by Google

muiterij te Maastricht te beteugelen, hoewel daar ook vele misnoegden waren, en zelfs de Belgen, die tot het garnizoen behoorden, in bedwang te houden. Nadat hij deze laatsten onder verschillende voorwendsels had doen vertrekken, bleven er nog 6 à 8000 man over, terwijl de ridmeester van Wiebeking eene krijgskas binnen de vesting bragt.

Het gevolg was, dat Daine, niettegenstaande hij 1800 man onder zijne bevelen had, niets tegen de sterkte kon uitrigten, vooral daar het grootste gedeelte zijner manschappen slecht geoefend en gewapend waren. Daarom deed hij eerst niets anders, dan de werken te vernielen aan de Zuid-Willemsvaart, waardoor het verkeer tusschen de beide vestingen 's Hertogenbosch en Maastricht was afgebroken. Aan de Maas lag echter nog eene vesting, waardoor de gemeenschap met Holland kon worden vergemakkelijkt, namelijk Venlo, welke hij noodzakelijk in zijne magt moest hebben, om aan die zijde den generaal Dibbetz in het naauw te brengen, en langs de Beneden-Maas met Duitschland gemeenschap te hebben Daine trok nu met zijne ongeregelde bende naar de vesting, waar reeds verraad broeide, en wier garnizoen onbezorgd was, daar het onder bevel van den kolonel van Schepern staande en niet meer dan 850 man bedragende, de burgers hunne wapenen liet behouden, zelfs op het oogenblik, toen Daine de stad opeischte en met houwitsers beschoot. Deze generaal dreigde de doodstraf aan de bevelhebbers, zoo men weigerde de vesting over te geven, welke dreigementen steun vonden bij het gemeen. Twee dagen na de opeisching, den 11den December, koos de schutterij de zijde van het gemeen, nam met geweld wapenen uit het tuig-

Digitized by Google

huis en opende de poorten. Van Schepern gaf zich over met 300 man, waarna de Belgen een zekeren de Brialmont tot kommandant der vesting benoemden.

De ongunstige indruk, die de laaghartige overgaaf van Venlo op de Pruissische krijgslieden, die naauwelijks een uur van de stad op de grenzen lagen, maakte, was oorzaak, dat de Hollandsche soldaten door hen als lafaards werden beschouwd. Heerlijk echter zouden zij zich van dien blaam zuiveren,

Onder de Hollandsche aanvoerders bekleedde Bernhard, hertog van Saksen-Weimar, den eersten rang Hij had in den vrijheidsoorlog in Duitschland tegen Napoleon gestreden, en was als vrijwilliger in Holland gekomen, in welks dienst hij zich begaf. Lange jaren was hij te Gent militair bevelhebber, totdat ook daar de omwenteling uitbrak. Nu ontving hij bevel, om het garnizoen van Maastricht te versterken, en tevens de Belgen eene kleine straf toe te dienen, voor het herhaalde schenden van ons grondgebied in Noord-Braband.

Te Esschen, op het grondgebied der provincie Antwerpen, had zich eene bende georganiseerd, die in Noord-Braband vele ongeregeldheden pleegde, stukken geschut en paarden wegroofde, en zelfs tot Rozendaal doordrong. Den 29sten November, laat in den avond, trokken eenige duizenden manschappen, in twee afdeelingen gesplitst, bij welken ook Haagsche en Rotterdamsche schutters waren, naar Esschen. Zes honderd Rotterdammers, vergezeld van eenige linietroepen, onder bevel van den generaal Post, vertrokken van Groot Zundert, terwijl de Hagenaars, versterkt door eene nog grootere krijgsmagt, over Etten, dus meer westwaarts, trokken. Men omsingelde Esschen,

Digitized by Google

overviel de Belgen, doodde twaalf van hen, en nam er dertien gevangen, terwijl wij aan onzen kant slechts twee man verloren, één gesneuvelde en een gekwetste, den luitenant-kolonel Evers, terwijl Esschen op brandschatting werd gesteld. Deze togt, die plaats had onder kommando van den generaal van Geen, boezemde de muiters eenig ontzag in.

De hertog van Saksen-Weimar, aan het hoofd van 6 à 8000 man infanterie, kavallerie en rijdende artillerie, trok uit Tilburg naar Eindhoven, door Kempenland (la Compine), over Lommel, Valkenswaard, Hechtel en Hechteren naar Maastricht. Allen vlugtten bij de nadering der Hollanders, terwijl Daine met zijne troepen en den nieuw benoemden gouverneur, uit Hasselt naar Luik de wijk nam. De onzen trokken nu, zonder dat er een enkel schot werd gelost, Maastricht binnen, waar de brave Dibbetz alle middelen had aangewend, om de rust te bewaren, waaronder ook behoorde, dat hij aan de schutterij de wapenen had ontnomen, en die op eene veilige plaats had doen brengen, hetgeen ten gevolge had, dat de dienst binnen de stad uiterst zwaar werd. Hierin werd nu voorzien door de aangekomen manschappen, en de overtollige officieren, benevens de groote menigte mineurs en sapeurs werden naar andere grensvestingen gezonden, die hieraan gebrek hadden. Nu zond men den majoor Sybers met 200 man naar Visé, dat slechts $2^1/_2$ uur van Luik gelegen is, in welke laatste stad men dien ten gevolge zoo beangst werd, dat er reeds sprake van was de citadel te wapenen. Het was echter niet hierop, dat de Hollanders het gemunt hadden, maar zij gingen naar Maseyk, waar de ingezetenen, bevreesd voor eene tuchtiging: *leve de*

Digitized by Google

Koning! riepen, maar toch genoodzaakt werden onze soldaten van levensbehoeften te voorzien. Nu trokken zij op Venlo aan, welke vesting zij zeker zonder slag of stoot zouden hebben bemagtigd, in aanmerking genomen haren slechten toestand, ware het niet, dat hun plotseling de tijding werd gebragt: »*Er is eene wapenschorsing gesloten!*" Laat ons hierover iets breedvoeriger spreken.

Na het bombardement van Antwerpen had men de zeemagt, die op de Schelde was geposteerd, versterkt, zoodat zij nu bestond uit een fregat, vijf kleinere schepen en tien kanonneerbooten. Daarenboven lag voor Liefkenshoek het fregat *de Javaan* en te Vlissingen bevonden zich nog eene menigte andere oorlogschepen, welke magt voldoende was, om den handel der Belgen te bemoeijelijken, of hen tot onderwerping te dwingen. Bij besluit des konings werd de kust van West-Vlaanderen en de Schelde in staat van *blokkade* verklaard. Hoewel nu niemand den vorst daartoe het regt betwistte, kwam het echter niet overeen met de bedoelingen van Frankrijk. Het was immers natuurlijk, dat een bestuur ontstaan uit de *barrikaden* van Parijs, de *barrikaden* van Brussel in bescherming moest nemen. Hoewel nu de overige mogendheden even veel belang er bij hadden, dat de orde van zaken bleef, zoo als zij bij het kongres van 1815 was bepaald, had echter Frankrijk hen door bedreigingen met zijne legers teruggehouden, om Willem I bij te staan, dat de rol van bemiddelaar wilde spelen, hetgeen het zeer goed wist te zullen kunnen volvoeren door het beleid van Talleyrand. Nadat de koning der Nederlanden de hulp der mogendheden, als borgen voor het Weener kongres had ingeroepen, *om een einde te maken aan de onlusten in zijne staten*, werd er eerst

Digitized by Google

gesproken van eene bijeenkomst te 's Gravenhage, hetgeen door de tusschenkomst van Frankrijk werd veranderd in eene bijeenkomst van afgevaardigden der groote mogendheden te Londen. Door Nederland werd daarheen gezonden de beroemde Falck, door België, Sylvaan van de Weyer, door Engeland lord Aberdeen, door Rusland graaf Martuschewitz en kort daarna graaf Lieven, door Oostenrijk Wessenberg, door Pruissen baron Bulow, door Frankrijk de Talleyrand.

In deze *konferentie te Londen* werd eerst over een *wapenstilstand* gehandeld, volgens welken de troepen over de grenzen zouden trekken en alle plaatsen, die buiten die linie waren gelegen, binnen tien dagen ontruimd worden. De Belgen eischten echter nog daarenboven Maastricht en Staats Vlaanderen. Deze eisch deed het voorstel ter zijde stellen, waarop den 17den November te Londen een ander werd gedaan. Volgens dit nieuwe voorstel zouden onze troepen blijven waar zij waren, totdat er een bepaalde wapenstilstand zou zijn gesloten, bij welken de grenzen van de voormalige republiek der Vereenigde Nederlanden zouden worden hersteld, uitgezonderd Luxemburg. Deze wapenstilstand zou voor onbepaalden tijd worden gesloten *en deszelfs schending zou als eene daad van geweld tegen de Mogendheden worden beschouwd.*

De Belgen, gelijk ook Willem I, namen deze wapenstilstand aan, tengevolge waarvan de hertog van Saksen-Weimar, op het punt om het door verraad genomen Venlo te hernemen, in zijne plannen en hoop werd teleurgesteld, en de blokkade der kusten van West-Vlaanderen werd opgeheven. Onder voorwendsel echter, dat de scheepsmagt, die op de Schelde lag, geene onverhinderde vaart

Digitized by Google

gedoogde, bleef de blokkade van die rivier zoo als zij was geweest.

In Engeland was een nieuw ministerie aan het roer gekomen, hetwelk was zamengesteld uit de oude vrienden van Fox, Grey, Landsowne, Goderich, Durham, Altorp en andere *whigs* (voorstanders der *vrijheid*), die Nederland niet genegen, maar daarentegen met Frankrijk bevriend waren, zoodat zij dus meer de omwenteling in België begunstigden.

Te Brussel was het dusgenoemde *Nationale Kongres* bijeengekomen, waardoor de Potter, de vroegere afgod der revolutionairen, viel en genoodzaakt werd tot het ambteloose leven terug te keeren, en tevens bepaald werd, dat voortaan in België eene *beperkte monarchale* regering zou bestaan, *met uitsluiting van het huis van Nassau uit de regering over België, ten eeuwige dage.* Dit laatste punt werd door Rodenbach, een der werktuigen van de geestelijkheid, geëischt, in weerwil dat de afgevaardigden van Frankrijk en Rusland het besluit afkeurden, als zijnde ontijdig, overhaast, onvoorzigtig en gevaarlijk voor den vrede van Europa 1). Het werd echter doorgezet, doch de verkiezing van een koning bleef uitgesteld.

Bij de onzen heerschten ten opzigte van België drie gevoelens, te weten: hereeniging onder hetzelfde stamhuis, maar met een verschillend bestuur, herstelling van de *oude* betrekking, en eene *geheele scheiding*. Het tweede gevoelen waren voornamelijk de ingezetenen van Noordbraband en het Zuiden van Gelderland toegedaan, omdat dezen dezelfde godsdienst beleden als de Zuidelijke bewoners, en

1) Van Kampen

Digitized by Google

hoewel velen, onder anderen de graaf van Hogendorp, het eerste aankleefden, nam echter het derde meer en meer de overhand. De advokaat Lipman te Amsterdam schreef zelfs daarover brochures, waarin hij den raad gaf, om met de Belgen in onderhandeling te treden, omtrent eene *volstrekte* onafhankelijkheid. Ware die raad opgevolgd, vele rampen zouden ons bespaard zijn. Den 13den November deden vier leden der Staten-Generaal, van Alphen, Collot d'Escury, van Nes en Luzac het volgende voorstel aan den koning:

»De tegenwoordige toestand van het vaderland, in verband beschouwd met de aangelegene bemoeijenissen, waarmede de groote Mogendheden zich te Londen schijnen onledig te houden, maken het ons tot een duren pligt, met onzen betuigingen, met onze bezorgdheden en wenschen tevens, den troon van Uwe Majesteit te naderen.

»Gedachtig aan den afgelegden eed, dat zij de onafhankelijkheid van den staat, de algemeene en bijzondere vrijheid der ingezetenen bewaren en beschermen en het algemeen belang met al hun vermogen bevorderen zullen, vermeenen de Staten-Generaal, Sire! dat zij, in gemeen overleg met U. M. behooren toe te zien, dat in deze gewigtige oogenblikken, waarin door de Mogendheden, volgens de boodschap van U. M. van den 20sten Oktober l.l. over den toestand van België zal worden beslist, de onafhankelijkheid der van ouds Vereenigde Gewesten, ook door het bloed onzer doorluchte Vaderen verworven, in geenen deele worde gekrenkt, of op derzelver lot en voortdurende bestemming een invloed uitgeoefend, welke met het ware belang van ons Vaderland strijdend zou kunnen bevonden worden, en waartoe zij, als getrouwe

Digitized by Google

vertegenwoordigers, geene Mogendheid ter wereld geregtigd mogen achten.

» De Staten-Generaal zien zich alzoo, uit besef van pligt gedrongen, om in ondubbelzinnige taal aan U. M. de plegtige verzekering te geven, dat de oude Nederlandsche natie de toekomst niet zonder angstvalligheid te gemoet ziet, en beducht is, dat welligt, in een vermeend Europisch belang, die Mogendheden, welke zich de bemiddeling van het toekomstig lot van België hebben aangetrokken, zouden kunnen denken aan het weder aaneenhechten van den *noodlottigen band*, welke, gedurende vijftien jaren, aan de aan U. M. en uw huis, ook onder dien druk getrouw gebleven gewesten, zoo veel onspoeds heeft veroorzaakt, en welke voor haar, in dezen stond daarenboven de oorzaak van zoo vele zware rampen en van zoo veel vergoten bloed is geworden.

» De Staten-Generaal van die gewesten, Sire! aan welke, onder de algemeene benaming van Holland, voor het verlies van eenige van derzelver koloniën en voor zoo vele opofferingen, als door hen in het belang van Europa werden gedaan, vergrooting van grondgebied bij de traktaten werd toegestaan, *zonder dat zij daartoe de minste begeerte hadden aan den dag gelegd*, achten zich thans geregtigd, aan U. M. te kennen te geven, dat, *hoe onbeperkter de scheiding van België zijn zal, hoe meer Holland geene andere aanraking met dat land, dan van nabuur zal overhouden, des te meer voldaan zal worden aan het ernstig verlangen en de vurigste wenschen der natie, welke zij vertegenwoordigen.*

» De van ouds Vereenigde Nederlanden, Sire! (en wij bidden U. M. deze onze plegtige verklaring, welke wij

Digitized by Google

in naam der Natie afleggen, met welgevallen te ontvangen), die Nederlanders *verlangen niets meer, dan onder de regering van U. M. en den schepter van het Huis van Oranje vrij en eensgezind te leven*, en bij het ongestoorde genot tevens van die voorregten en instellingen, welke eene goede Grondwet toezegt en verzekert, bewaard en gehandhaafd te worden? Ja, de Staten-Generaal vertrouwen, Sire! dat onder de hoede en den zegen van den God onzer Vaderen, het land, dat door moed en volharding gevestigd werd, dat nog door een vrij en godsdienstig volk bewoond wordt, eenmaal weder die kracht zal kunnen ontwikkelen, welke onze standvastige voorgeslachten bij zoo vele gelegenheden betoonden, *en dat alzoo op nieuw de waarheid zal bevestigd worden, dat voor een koning de zegen der regering niet in het getal, maar in de trouw zijner onderdanen, en voor een volk de bron van geluk niet in een uitgebreid grondgebied, maar in een door broederliefde vereenigd stipje gronds, in waarheid gelegen is.*"

De heer van Alphen zeide, tot bevestiging van dit adres: »Uit de onberekenbare en waarlijk aandoenlijke opofferingen blijkt aan geheel Europa, dat de geheele Natie zich als een enkel man schaart rondom den troon. De vraag, die zij doet, om bij hare oude grenzen bepaald te blijven, is billijk voor God en menschen. Onze kinderen, die op de grenzen staan, de opofferingen, die door onze half verwoeste fortuinen gedragen worden, geven kracht en klem aan die vraag. — Een koninklijk wijsgeer heeft gezegd: »*Waar de beste raadslieden zijn, daar zal de overwinning wezen.* Die overwinning zal voor ons niet twijfelachtig zijn, wanneer in den echt Holland-

Digitized by Google

schen zin raad gegeven en raad aangenomen wordt 1)."

Korten tijd hierop ondersteunden eenige Rotterdammers dit voorstel, en velen zouden dit eveneens hebben gedaan, ware het niet dat de natie huiverig was geworden, om door te vele verzoekschriften de besluiten van de Staten Generaal vooruit te loopen. Wat ook de reden moge geweest zijn daarvan, althans het voorstel werd ter zijde gelegd.

1) Van Kampen, *Gedenkboek*, bladz 198—191.

Digitized by Google

Het Journal de la Haye. Onderhandelingen over Staats-Vlaanderen en Maastricht. Handhaving van het sluiten der Schelde. Erkenning van de wettige grenzen der Vereenigde Nederlanden door de Mogendheden. Onderhandelingen omtrent het kiezen van den koning van België. Heldendood van van Speyk. Grégoire wordt gevangen genomen. Vreesselijke plunderingen der Belgen. Van der Smissen. Hobeyn. Van Leuven. Leopold wordt tot koning verkozen en neemt de kroon. Ontevredenheid van Willem I en de natie.

Nadat de wapenstilstand was gesloten werden er alle middelen in het werk gesteld om te voorzien in den staat der geldmiddelen. Velen bragten vrijwillig hunne gaven op het altaar des vaderlands. Ook werd er in de Staten-Generaal voorgesteld om *schatkistbiljetten* uit te geven, hetgeen werd aangenomen.

Aangezien van de Hollanders en hunne regering allerlei onwaarheden in het buitenland werden verspreid en onze dagbladen en tijdschriften door vreemdelingen niet konden worden gelezen, begeerde men vrij algemeen een dagblad in het Fransch. Hieraan had het *Journal de la Haye* zijn ontstaan te danken, doch in plaats van een bekwamen en geachten redakteur, zoo als den heer Joannes Luzac, schrijver der *Leidsche Fransche Courant*, trad als zoodanig op een Franschman van weinig solide beginse-

Digitized by Google

len, weinig meer dan een gelukzoeker, die in België voor geld bij het Nederlandsche gouvernement zijne diensten had aangeboden, om hetzelve in het dagblad van Gent te verdedigen en nu, toen hij het daar niet kon uithouden, zich naar 's Gravenhage had begeven, waar hij aan het hoofd werd geplaatst van het *Journal de la Haye.* In het begin bespotte hij de Belgische revolutie met geestige woorden, maar later raadde hij de herovering van België aan, en bespotte zelfs de mogendheden als hunne beslissing voor Holland minder voordeelig scheen. Dit ging zoo ver, dat hij uit die dagbladen, die de partij van Karel X waren toegedaan, de hatelijkste artikelen in het blad opnam. Het was dus zeer natuurlijk, dat de konferentie allengs afkeerig werd, van dit blad niet alleen, maar zelfs van het Hollandsche gouvernement. In een artikel over de vijf vreemde hoven, werden dezen in eene voorgewende drukfout, *verslindende beeren* genoemd, waardoor zij, zoo al geene vijanden, althans geene vrienden van Nederland werden, voornamelijk daar het gouvernement geacht werd dit blad te begunstigen.

In den tijd, die verliep tot op het sluiten van den wapenstilstand, poogden de Belgen te bewijzen, dat zij regtens aanspraak hadden op Staats-Vlaanderen en Maastricht, zeggende dat het eerste, van den tijd der inlijving bij Frankrijk of volgens wet en regt, een deel van België uitmaakte, daar Holland daarvan geen bezit had genomen op den 20sten Mei 1814, toen het Parijsche vredestraktaat werd gesloten, maar den 20sten Julij 1814, tengevolge van de inlijving van de genoemde streek bij Zeeland. Dat dit eene onwaarheid was, zullen wij niet behoeven verder aan te toonen, als wij slechts doen opmerken, dat

Digitized by Google

de souvereinen vorst eerst den 1sten Augustus het bewind over Belgie op zich nam en dus geene zes weken te voren over het grondgebied van dat land kon beschikken, daar de genoemde vereeniging niet den 20sten Julij, maar den 20sten Junij plaats had. Wat Maastricht betreft, beweerden de Belgen, dat die stad vroeger slechts *voor de helft* aan de Nederlanden, voor de andere helft aan den prinsbisschop van Luik had toebehoord. Zij zeiden verder dat de heer Jack *geprotesteerd* had tegen het in bezit nemen dier stad op den 5den Mei 1814. Hunne aanspraken werden echter afgekeurd door de heeren Cartwright en Bressou kommissarissen der Londensche konferentie voor Engeland in Frankrijk.

Tengevolge van den wapenstilstand werd nu de blokkade van de Belgische kusten opgeheven en dus het invaren binnen Ostende vrijgelaten, doch met de Schelde was dit niet het geval. Sedert de hertog van Parma in 1585 Antwerpen had ingenomen, was deze rivier gesloten gehouden, hetgeen bij den vrede van 1648 werd bekrachtigd. Gedurende de Fransche overheersching was zij geopend en het Weener kongres van 1815 had bepaald dat dit zou blijven. Zoolang de Belgen niet formeel den wapenstilstand hadden goedgekeurd, hetgeen zij eerst den 13den December deden, was deze sluiting allezins billijk, maar na dit tijdstip had zij, onzes inziens, moeten worden opgeheven. Daar dit echter niet het geval werd, verklaarden de mogendheden in een protokol van den 9den Januarij 1831, dat zij niet dulden zouden dat de vaart op de Schelde langer bemoeijelijkt werd, hetgeen zij beschouwden als een maatregel van vijandigheid, dat zij dus eischten *volkomen vrije vaart op de Schelde zonder andere*

Digitized by Google

tolregten of onderzoek, dan die in 1814 *vóór de vereeniging van* BELGIË *met* HOLLAND *waren vastgesteld*, terwijl zij tevens van de Belgen vorderden dat hunne troepen binnen de bepaalde grenzen zouden terugtrekken, en dus de blokkade van Maastricht opgeheven zoude worden.

Na lang en rijp beraad gaf het Hollandsche gouvernement toe, terwijl de koning verklaarde, dat hij, ten einde Noord-Nederland voor verdere ongelukken en rampen te beveiligen, en zeer goed wetende, *dat niet hij, die overmand onregt lijdt, maar slechts hij, die met overmagt en onder bedreiging van dadelijk geweld onregt aandoet, bij de uitkomst verliezen moet*, besloten had de vaart op de Schelde niet langer te bemoeijelijken.

Waarom echter onze regering geen gebruik maakte van de vrijheid *om de regten van* 1814 *op de Schelde te heffen* kunnen wij niet verklaren, vooral daar geachte leden der Staten Generaal, met name de heeren van Sytsema en van Asch van Wijk van gevoelen waren, dat het gebruik maken daarvan in den aard der zaak lag.

In den *Haarlemmer Courant* van den 22sten Januarij 1831, las men de volgende mededeeling van den Minister:

»Het oogenblik is gekomen om in de Grondwet des koningrijks de wijziging te brengen, die hare toepassing alléén op Noord-Nederland vordert. Z. M. zal dit werk laten voorbereiden en onmiddellijk een ontwerp van wet te dien behoeve aan de Staten-Generaal doen inleveren, waarbij men tevens het vraagstuk over de doelmatigheid der *ministeriëele* verantwoordelijkheid in overweging nemen en onderzoeken zal, of er nog andere wijzigingen noodzakelijk zijn." Tevens wees hij op den onaangenamen toestand, waarin wij waren geraakt ten gevolge der Belgische omwenteling.

Digitized by Google

Ten gevolge van het toegeven der regering was de stemming der konferentie veel gunstiger omtrent Nederland, getuige de prokollen van den 20sten en 27sten Januarij, die dan ook door de regering terstond werden aangenomen. Zie hier den inhoud van het eerste:

„De grenzen van Holland (de Vereenigde Nederlanden) zullen hersteld worden, gelijk in 1790; het overige van het gewezen koningrijk der Nederlanden zal België uitmaken, behalve het groot-hertogdom Luxemburg, hetwelk onder de vorsten van Nassau aan het Duitsche verbond zal blijven toebehooren; men kan echter zoodanige ruilingen van grondgebied, door de zorg der vijf Hoven, bewerkstelligen, dat elk der beide staten een aaneengeschakeld grondgebied bekomt. De bepalingen van het Weener Kongres, omtrent de rivieren, die het wederzijdsche grondgebied doorstrooman, zullen in stand blijven. Daar de vijf Hoven geene vergrooting van grondgebied en geen uitsluitenden invloed of voordeel begeeren, zoo bepalen zij, dat België binnen de palen, die het volgens de grondslagen van dit protocol, zal erlangen, een *altijd onzijdigen staat* zal uitmaken, die echter ook daardoor tevens gehouden is, die onzijdigheid jegens andere staten n acht te nemen. De gevolmagtigden zouden zich zonder uitstel bezig houden met de algemeene beginselen der schikkingen nopens de geldmiddelen, den handel en andere omstandigheden, die de scheiding der beide landen vereischte, daarna zou dit protokol in een bepaald verdrag veranderd, en in dien vorm aan alle hoven van Europa ter aanneming voorgesteld worden. Men zou zien, of het mogelijk zijn konde, de onzijdigheid van België ook tot naburige staten uit te strekken."

Digitized by Google

Het tweede was in denzelfden zin gesteld. Omtrent de regeling der finantiën werd onder anderen bepaald, dat de Belgen het beslag zouden opheffen, door hen op de goederen van het huis van Oranje gelegd, en wat het overige aangaat zouden kommissarissen uit Holland en België te 's Hage zamenkomen, ten einde alles te regelen.

De bepaling van het protokol van den 20sten Januarij werden door de Belgen niet aangenomen, zij eischten op hoogen toon het bezit van Staats-Vlaanderen en Maastricht, als zijnde noodzakelijk voor de veiligheid hunner grenzen, en voor de vaart op de Schelde. Het kongres echter eischte voor Holland het bezit van Sluis, Oostburg, Aardenburg, Hulst, Maastricht, Venlo en Luxemburg. Het protokol van den 27sten Januarij gaven de Belgen aan lord Ponsonby, kommissaris van wege Engeland, in plaats van den heer Cartwright, terug. Dit zouden zij echter niet hebben durven doen, zonder zeker te zijn in Frankrijk een steun te zullen vinden.

Den 1sten Februarij deed de koning van Frankrijk aan Talleyrand te Londen weten, dat hij niet instemde met de bepalingen omtrent de grensscheiding en de geldmiddelen, onder voorwendsel, dat *de konferentie te Londen slechts eene bemiddeling was en de vrije toestemming van beide partijen vereischte.*

Ondanks de beleedigingen, die men hem had aangedaan, deed de prins van Oranje den 11den Januarij uit Londen nogmaals eene proklamatie aan de Belgen, in welke hij, »de rampen van hun land betreurende, zich aanbood om die te heelen, en meende, dat bij *de bestaande moeijelijkheid voor de verkiezing van een vorst over België*, het

Digitized by Google

geene laatdunkendheid was, te gelooven, dat het vestigen der keuze op zijnen persoon den besten waarborg zou opleveren voor de oplossing dier bezwaren, en dat de vijf mogendheden in die keuze het beste middel zagen ter bewaring van de rust van België en den vrede van Europa." Deze proklamatie bleef, althans in het openbaar, zonder eenig gevolg. Integendeel werd er eene lijst van kandidaten opgemaakt, uit welken een koning zou worden gekozen. Nadat de keuze, die eerst op den hertog van Nemours, tweeden zoon van den koning van Frankrijk, door dezen laatste was verworpen, werd Surlet de Chokier tot regent over België benoemd.

Intusschen bleven de Belgen nog steeds Maastricht blokkeren, verlangende dat Aken de eenige plaats zou wezen, waar langs de Hollandsche bezetting met haar vaderland gemeenschap zou onderhouden. Op last der konferentie verklaarde lord Ponsonby dezen eisch voor *onaannemelijk* en beval den wil der mogendheden te voldoen, met bedreiging van maatregelen van dwang te zullen nemen, ingeval van weigering Den 19den Februarij werd in een ander stuk de scheiding der beide deelen van het rijk onherroepelijk besloten, terwijl aan België bepaald werd verboden in Holland eenige veroveringen te maken en het *protest der Belgen* tegen het protokol van den 20sten Januarij ongegrond werd geacht 1). De vijf mogendheden verklaarden het laatstgenoemde te zijn *grondwettig en onherroepelijk* wat betreft de *onafhankelijkheid*, de *grensbepaling* en de *onzijdigheid* van België, en kende aan Holland het regt

1) Van Kampen.

Digitized by Google

toe, om alle plaatsen, binnen zijn wettig grondgebied gelegen, en die door Belgen waren bezet, te hernemen.

De minister van buitenlandsche zaken had aan de Staten-Generaal kennis gegeven van het protokol, waarin de vrije vaart op de Schelde, benevens het opheffen der blokkade van Maastricht werd gevorderd, en tevens van het besluit des konings: »dat, daar Europa van de hulpmiddelen van een enkelen staat, hoe roemrijk deszelfs geschiedrollen ook zijn, de terugkeering tot het *ware* stelsel van niet-tusschenkomst, gegrond op den eerbied voor de regten aan elk volk verschuldigd, niet kan verwachten, hij besloten had, ten aanzien der Schelde toe te geven." Hierop trokken de heeren Collot d'Escury en Luzac hun voorstel in, de laatste met de betuiging: »dat de sedert September voorgevallen bloedige gevechten de hereeniging onmogelijk maakten. Dit voorstel was zijnen oorsprong verschuldigd aan eene plaats in de koninklijke boodschap, die voedsel gaf aan het vermoeden, alsof het bestuur ten aanzien der scheiding anders dacht dan de natie, en de beslissing der bondgenooten daaromtrent moest verwachten, welke men, indien zij tot eene *hereeniging* leiden moest, wenschte te verhinderen. De uitkomst had geleerd, dat dit vermoeden niet geheel ongegrond was geweest."

Van Speyk was na het bombardement van Antwerpen tot ridder van de Militaire Willems-orde benoemd. Hij hield met andere schepen steeds het oog op den Antwerpschen wal, hetgeen noodig was, om zich tegen een verraderlijken aanval des vijands te vrijwaren. Toen er echter ijsgang op de Schelde kwam, was het raadzaam, om bijtijds zich naar eene veilige haven te begeven, hetgeen onmiddelijk werd hewerkstelligd door het fregat *Euridice*

Digitized by Google

en de korvet *Proserpine*. Daar echter de korvet de *Komeet* bleef liggen, bekwam de kapitein-luitenant Koopman het bevel over het eskader, die tot zijnen bijstand nog het stoomschip *Suriname*, gevoerd door den luitenant ter zee 1ste klasse S. R. van Franck, kreeg. De *Komeet* en de *Gier* echter vertrokken den 26sten December, wegens den zwaren ijsgang, naar Vlissingen.

Door voortdurenden storm en drijfijs waren onze schepen herhaalde malen gedwongen bij de Citadel en aan het Vlaamsche Hoofd te gaan liggen, maar zoodra zij dit zonder gevaar konden doen, keerden zij naar de Schelde terug.

Daar de rivier des morgens van den 5den Februarij 1831 vrij van drijfijs was, beval de kommandant van het eskader de kanonneerbooten weder op hare vorige plaats post te vatten, waarom dan ook, ongeveer ten 9 uur, van Speyk met zijne boot onder zeil ging, en behouden te Austruweel, ten Noorden van Antwerpen, aankwam. Door eene stormvlaag uit het Noordwesten echter werd hij met geweld naar lagerwal gedreven.

Alle middelen om dit te verhinderen waren vruchteloos en de boot werd met de achtersteven tegen den wal geslagen, noordwaarts van het fort St. Laurent. Terstond kwam het graauw aansnellen, gevolgd door eenige gewapende manschappen, die blijkbaar het verlangen koesterden om de boot te bemagtigen, terwijl de bemanning alles in het werk stelde tot redding, en zelfs door een werp-anker de boot poogde vlot te krijgen.

Terstond sprongen eenige gewapende Belgen, voorgegaan door hunnen bevelhebber Grégoire op de boot, en verboden middelen aan te wenden om het vaartuig van den

Digitized by Google

wal te verwijderen, terwijl vele muiters hunne geweren laadden en eene groote massa volks, die in sloepen was naderbij gekomen, de boot enterde.

Nu schreeuwde het gepeupel op den wal: *Strijkt de vlag!*" waarop de Belgen, die zich op de boot bevonden, met schendige hand de vlag aantastten, hetgeen door van Speyk niet kon worden belet, voornamelijk daar de officier der vijanden hem niet tegen het graauw beschermde. Dus werd de vlag afgerukt en de bemanning aangemaand om zich over te geven.

Het eenige middel om de geschonden eer der nationale vlag te redden, was nu den brand in het kruid te steken, en dus aan de roofgierige klaauwen des vijands te ontkomen. De officieren der kanonneerbooten hadden namelijk elkander gezworen hiertoe over te gaan, ingeval andere middelen vruchteloos mogten zijn. De boot over te geven, dat strookte niet met den helden-aard van van Speyk, hij moest de vlag en daarmede de eer der natie wreken. Na van den scheepsjongen Wijler eenige sigaren te hebben ontvangen, stak hij er eene aan en begaf zich voorgevende *zijne papieren te halen*, naar de kajuit, *bedaard*, zoo als de loods van de Velde later te Vlissingen heeft verklaard.

De vijandelijke officier riep hem vandaar terug. Op de kajuitstrap sprak van Speyk nog eenige woorden tot hem en zeide onder anderen: »*Wacht een oogenblik, dan zal ik mijne papieren gaan halen en ze u laten zien,*" waarop hij weder naar beneden ging met de brandende sigaar in de hand.

De scheepsjongen Wijler, die toen juist in de kajuit was, meende op het gelaat van onzen held zijn voornemen

Digitized by Google

Digitized by Google

J. C. J. VAN SPEIJK.

Digitized by Google

te lezen en zeide: »*Kommandant! gaat gij vuur in het kruid steken?*" waarop van Speyk kort en veelbeteekenend antwoordde: »*Maak dat je wegkomt!*" Op deze woorden snelde de jongen naar het dek en verhaalde zijne ontmoeting aan den bootsman, die er den loods kennis van gaf, waarop Wijler over boord sprong, naar wâl zwom en den dood ontkwam.

Korte oogenblikken daarna stak van Speyk, getrouw aan zijnen eed het schip niet aan de Belgen te zullen overgeven en te overwinnen of te sterven, het kruid in brand, en met donderend geweld sprong de boot met vriend en vijand in de lucht 1).

Hoewel velen de daad van van Speyk als die van een dwaas en zelfmoordenaar hebben beschouwd, was echter op het vernemen daarvan in Holland, en vooral te Amsterdam, de bewondering en geestdrift ten top gestegen. In de *Noordstar*, het *Handelsblad* en het *Journal de la Haije* werden artikelen geplaatst tot zijnen lof. Door dichters als Loots, Kinker, Simons, Withuijs en Klijn werd hij bezongen. Schilders, als Pieneman en Doijer, ja zelfs de Antwerpsche kunstenaar van Bree vereeuwigden het feit op het doek, terwijl de heer D. van der Kellen voor 's lands rekening een gedenkpenning vervaardigde. Zijne naaste verwanten ontvingen jaargelden, gelijk ook

---

1) Weinige dagen vóór den 5den Februarij zag de adelborst van Geider dat de sleutel in de deur der kruidkamer stak, waarover hij zeer verwonderd zijnde, aan van Speyk vraagde, of deze niet moest worden weggelegd op zijne gewone plaats. *Neen, de sleutel moet* IN *de deur blijven, om te allen tijde gereed te zijn, wij weten niet, wat er gebeuren kan*, was het bedaarde antwoord.

Toen de Belgen zich het eerst op de boot vertoonden, had van Speijk nog tegen hen gezegd: *Terug! zoo uw leven u lief is.*

Digitized by Google

die schepelingen der boot, die behouden bleven. Te zijner eer werd eene nieuw gebouwde korvet met den naam van van Speyk gedoopt. In het Burger Weeshuis werd door zijne medeburgers een eenvoudig gedenkteeken opgerigt, en later een ander in de Nieuwe Kerk te Amsterdam, toen zijn stoffelijk overschot aldaar in Mei plegtig werd ter aarde besteld. Roepen wij met Helmers, in zijne *Hollandsche Natie* uit:

Hij, die bij dit tafreel zijn borst niet voelt ontgloeijen,
Niet naar zijn tombe snelt, daar niet een traan laat vloeijen,
Daar niet met blooten kruin het koude marmer kust,
Waaronder 't overschot dier martelaren rust,
Daar God niet knielend dankt met zaamgevouwen handen,
Verdient des mijnskaals lot in 's aardrijks ingewanden.

Nadat de Belgen zich teleurgesteld zagen in hunne hoop om den zoon des Franschen konings op hunnen troon te zien, bepaalden zij zich enkel tot een regentschap, hetgeen de aanhangers van het huis van Oranje nieuwen moed gaf, die dan ook algemeen van oordeel waren, dat de prins van Oranje als *afzonderlijk* koning van België moest worden erkend. Alles stemde zamen om den toestand van het volk in België elendig te maken, de stremming van den handel met Holland, ten gevolge waarvan de steenkolen en fabrieksgoederen niet uit België, maar uit Duitschland en Engeland werden aangevoerd, en het belemmeren van de vaart op de Maas, omdat Maastricht geene Belgische schepen liet passeren. Daardoor ontstond het grootste misnoegen in Luik, Vlaanderen en Antwerpen. Ook in het leger waren misnoegden, zelfs bevelhebbers, en met name de kolonel Grégoire en van der Smissen, kommandant van Antwerpen. Vooral te

Digitized by Google

Gent, dat door den opstand veel nadeel had geleden, was de stemming der burgers zeer ongunstig, aangezien de gemeene man, die zonder middel van bestaan was, op kosten der meer gegoeden moest worden onderhouden. Hetzelfde had in het laatst van Januarij te Brussel plaats, waar zelfs eenige Oranjeliederen en oproepingen ten voordeele van den prins van Oranje waren aangeplakt. Den 2den Februarij sloegen de troepen te Gent aan het muiten, en dezelfde Grégoire, die drie maanden geleden Staats-Vlaanderen had trachten te veroveren, trok nu, aan het hoofd van 400 man uit Brugge naar Gent en onder den kreet van: *Leve de Prins!* bemagtigde hij het huis van den gouverneur, hierin ondersteund door velen uit de vroegere zesde afdeeling, De Oranjegezinden echter, die beter met de pen dan met het zwaard vertrouwd waren, stonden hem in dit beslissende oogenblik niet ter zijde. Terwijl Grégoire op hunne ondersteuning meende te kunnen rekenen, kwamen de troepen, die de partij der revolutie waren toegedaan, op de been, aangevoerd door Duvivier en Wauthier, welken den grootsten steun vonden in de *pompiers*, de brandwacht, die in 1830 de manschappen van Pontécoulant tegen de ontevreden inwoners van Gent hadden beschermd. Ook de jagers van Borremans voegden zich bij hen. Deze vereenigde troepen, met twee veldstukken gewapend, sloegen de *Belgische Oranjelieden* met verlies van zes dooden en negen gekwetsten, op de vlugt. Deze laatsten werden achterhaald en zouden bijna door het gepeupel verscheurd zijn geworden. Alleen de kapitein de Bast gedroeg zich dapper, maar gevangen genomen zijnde, verraadde hij zijne medepligtigen, ten gevolge waarvan Grégoire te Eccloo op de grenzen van

Digitized by Google

Staats-Vlaanderen met zijnen luitenant Horst, werd gevangen genomen en geboeid te Gent gebragt. Bij hem werd een brief en de bovengenoemde oproeping van den prins van Oranje gevonden, doch geene andere papieren. Vele ingezetenen van Gent, waaronder ook de schrijver Charles Froment, werden gevangen genomen, als verdacht van medepligtigheid aan den aanslag, terwijl Gent kort daarna door de Belgische regering in staat van beleg werd verklaard. Het bestuur zond van de Weyer en van der Linden daarheen, die de stedelijke regering afzetten, omdat zij weinige gehechtheid had betoond aan de *roemrijke* omwenteling.

Velen, onder anderen de abt de Gheel, in zijn werkje over lord Ponsonby, melden dat uit Brussel, Antwerpen, Gent en Brugge afgevaardigden zich naar Londen begaven, om den prins van Oranje een verzoekschrift, door 90,000 inwoners dier steden onderteekend, aan te bieden, inhoudende de begeerte naar *zijn* bestuur, als zijnde de algemeene wensch der Belgen. De ontevredenheid duurde tot het laatst van Maart, terwijl gedurende dien tijd op eene partij te Antwerpen, waar de kommandant van der Smissen tegenwoordig was, een toast op den prins van Oranje werd ingesteld. De hoofden der revolutionaire partij echter, de Brouckère, Goblet en Tielemans namen hun ontslag, ten gevolge van eene bijeenkomst van den 20sten Maart, waarop men zelfs zoo ver ging eene vereeniging met Frankrijk voor te stellen. Van de Weyer en Gandebien deden hetzelfde. Nu kwam in de plaats van Goblet de abt d' Hane, in die van Tielemans, de Sauvage en van van de Weyer Devaux. Deze laatste echter bleef niet lang aan het bestuur, maar werd weldra vervangen

Digitized by Google

door een zekeren Lebeau, een geslepen advokaat uit Luik. De partij der revolutie schreeuwde om den oorlog, terwijl de Potter in een Parijsch dagblad de volgende woorden deed plaatsen: »Er bestaan slechts twee mogelijkheden: of een algemeene oorlog, waarin, zooals te hopen is, Frankrijk de zege behaalt; alsdan wordt België *met geweld* een deel van Frankrijk: *met geweld*, want de Belgen willen (te regt of te onregt) onafhankelijk zijn, en vier vijfden des volks zijn *tegen* de vereeniging. *Of* Europa blijft in vrede, en alsdan zullen de eerstvolgende wetgevende kamers den prins van Oranje terugroepen." In den Brusselschen *Courier* las men zelfs de volgende woorden: »België kan slechts kiezen tusschen de genade van koning Willem en de omwenteling. Is het Belgische volk nog dat van September, hebben eenige vreemden zijne vrije, onafhankelijke ziel niet doen ontaarden, laat ons dan gezamenlijk tegen onzen *verachtelijken* vijand optrekken, die veel meer op onze oneenigheid en afmatting, dan op zijnen moed rekent, *Laat ons met den stormpas, zoo als wij gewoon zijn, hunne vestingen innemen en ons op hunne grenzen hereenigen. Daar zullen wij zien, of wij niet onze zegepraal nog verder behooren voort te zetten.*"

Door de Potter en eenige zijner medestanders werd eene vereeniging gevormd tegen de *Oranjelieden*, die door Froment vooral in den *Messager* van Gent werden verdedigd Nu werden bij dezen laatste de glazen ingesmeten, en toen de prins van Oranje den 21sten Maart te 's Hage terugkeerde, stelde de vereeniging alles in het werk om door volks-opschuddingen de Oranjepartij te onderdrukken. De eerste aanleiding daartoe gaf een berigt uit Antwerpen

Digitized by Google

van den 26sten Maart, van den volgenden inhoud: „De stoutheid der Oranjelieden gaat zoo verre, dat, wanneer de regering geene snelle of krachtige maatregelen neemt de tegen-omwenteling binnen kort daar zal zijn."

Onder hen die met reden voor straf bevreesd moesten zijn bij de terugkomst van den prins, behoorde ook Bodenbach, die een gezworen vijand was van het huis van Oranje. Bij de bovengenoemde vereeniging voegden zich ook de ministers Goblet en d'Hane, benevens krijsbevelhebbers en anderen, wier aantal meer dan 3000 beliep. Toen de Oranjegezinden op het punt waren den prins te erkennen, werden zij door de tegenpartij overvallen, tengevolge waarvan kolonel Borremans, in den nacht van den 25sten Maart gevankelijk van Brussel naar Doornik werd gevoerd. Van der Smissen zou ongetwijfeld hetzelfde lot hebben ondergaan, ware het niet dat hij zich bij tijds door de vlugt gered en zich op Pruissisch grondgebied had begeven. Op nieuw woedde nu de plundergeest. Het graauw, aangehitst door de leden der vereeniging, begeerde den gevangen Borremans in zijne magt te krijgen, wat echter mislukte, doch het vernielde de drukpersen van den *Vrai Patriote* en was reeds bezig de woning van den advokaat Spinael, die het huis van Oranje was toegedaan, te plunderen, toen eene bende krijgsvolk nog juist bij tijds het graauw verdreef.

Nu werd het huis van den heer Matthieu Borremans geplundert en zijn fraai huisraad en koetsen op het marktplein voor het stadhuis te Brussel verbrand. Hetzelfde gebeurde met de woning van den heer Jones, koetsenfabrikant. Nadat de tooneelen van plundering tot den 29sten hadden geduurd, werd het gemeen door de vereeniging tot rust

Digitized by Google

aangemaand in een stuk, waarin onder anderen werd gezegd, *dat de Oranjepartij thans, nu het volk zich getoond had, niet meer te vreezen was, maar dat het volk thans de plundering staken, en de kouing van Holland moest gaan beoorlogen.* Te Luik was het even woelig en de woedende bende begaf zich zelfs naar het paleis van den bisschop van Bommel, een Hollander, en deed hem de zwaarste bedreigingen. Deze echter trad in hoogtijdsdos, met de bisschoppelijke myter in de hand, naar het balkon van zijn paleis. Met eigene hand, opende hij de deur, trad naar buiten en vertoonde zich aan de woedende en opgewonden menigte. Dit gepeupel, dat hem korte oogenblikken te voren den dood had gezworen als verrader des vaderlands, verstomde plotseling, getroffen door des bisschops verhevene en rijzige gestalte, die met de hooge muts op de krullende lokken prijkte en de myter in de hand hield. Allen riepen met luider stem, »*Leve de Bisschop!*" en deze gaf hun zijnen zegen. Overal holde de plunderzucht voort door België, Te Gent kwam het tot een bloedigen strijd tusschen de stadswacht, die revolutionnair gezind was, en het schippersgild. Een der eersten werd door de schippers gedood, terwijl een der laatsten, die *leve de prins van Oranje*! had geroepen, terstond gevangen genomen en mishandeld werd. Thans ging het gepeupel over tot plunderen. Onder alle huizen lag de drukkerij van den *Messager* het eerst aan de beurt, waar alles zonder onderscheid werd vernield. Te Mechelen eischte het graauw de loslating der plunderaars, die in hechtenis zaten, hetgeen men genoodzaakt was toe te staan. Na de vlugt van van der Smissen, werden te Antwerpen de drukkerij van het *Journal du Commerce*, de woning van

Digitized by Google

de heeren de Caters, de Cock, Geelhand de la Faille, de Moor en Werrebroeck Pieters geplunderd. Wie maar eenigzins in staat was te vlugten, verliet de stad, daar het garnizoen, waarschijnlijk op hoog bevel, niemand beschermde, terwijl de toestand der stad nog elendiger werd, doordien op de citadel alles werd in gereedheid gebragt, om elke schending van den wapenstilstand krachtdadig te wreken. Te Yperen werden drie huizen geplunderd, terwijl het gepeupel te Ath eene galg aan den vrijheidsboom vastmaakte, tot eene straf voor alle *verraders des vaderlands*. Nu klonk echter het woord: »tot hiertoe en niet verder," door de volksleiders uitgesproken, daar overal de diepste verontwaardiging heerschte over de gebeurde gruweltooneelen; zelfs Frankrijk begon nu in te zien, welke aterlingen het *broeders* en *bondgenooten* noemde.

Den 2den April berigtte de heer Verstolk van Zoelen aan de Staten-Generaal, dat de koning had ingestemd met de protokollen van den 20sten en 27sten Januarij, dat er reeds mannen waren benoemd, om de bepaling omtrent de grenzen te regelen, en dat Z. M. te Londen had begeerd, »dat de Belgen hunne nu doellooze en overtollige wapening mogten staken, ten einde ook van onze zijde de krijgstoerustingen in evenredigheid te verminderen." Daar echter de konferentie door de Belgen ten hoogste was beleedigd, door dat zij onze grenzen herhaalde malen hadden geschonden, de gemeenschap met Maastricht niet hersteld en openlijk over oorlog met Holland hadden gesproken, werd het beter geoordeeld de wapenen nog niet neder te leggen, waarom dan ook alle korpsen, die zich vrijwillig tot de dienst hadden aangeboden, benevens zij, die daartoe verpligt waren, bij elkander bleven.

Digitized by Google

Terwijl de noodige maatregelen werden genomen tot regeling der geldmiddelen in Noord-Nederland, en het leger op nieuw georganiseerd werd, hadden de Nederlanders zich weder met moed onderscheiden in Staats-Vlaanderen, waar weder was gevochten. Sedert den tijd, dat de Vlaamsche kusten waren geblokkeerd, mogten de Vlaamsche visschers als verdacht van bespieding, niet meer op de Wester Schelde, een water, dat geheel tot Nederland behoorde, visschen. Den 19den Maart bevonden zich in den *Braakman*, bij Biervliet, eenige van hunne vaartuigen, die, hoewel daartoe aangemaand zijnde, niet wilden bijdraaijen, waarom eene gewapende sloep hen naar den oever joeg. Deze laatste evenwel geraakte bij het naderen der kust, ten gevolge van de ebbe, aan lager wal. De Belgen in het nabijgelegen fort Philippine, vuurden aanhoudend daarop, zoodat de zeelieden genoodzaakt waren het te verlaten. De Nederlandsche vlag op het schip achtergelaten zijnde, begaf een Hagenaar, Hobeijn genaamd, zich te water, zwom, onder eene hagelbui van vijandelijke kogels, er naar toe, haalde de vlag af, en bragt haar onbeschadigd bij zijne makkers, die hem met gejuich begroetten. Hobeijn werd voor deze daad in 's Hage met eerbewijzen overladen, maar betuigde, even als vroeger de Ruiter, niets dan zijnen pligt te hebben gedaan.

Het verlies echter van het vaartuig werd niet lang daarna door de onzen gewroken. Den 29sten geraakte eene Engelsche brik op de Vlaamsche plaat, die tot Nederland behoort, vast. Op bevel van den kolonel Ledel werd zij, om haar tegen de niets beduidende Belgen te beschermen, door Nederlandsche troepen bezet. Niette-

Digitized by Google

genstaande dat, kwamen de Belgen, tuk op roof, ten getale van 60 gewapende en 400 plunderaars aan boord, ten gevolge waarvan de Nederlanders, na het grootste deel der lading in veiligheid te hebben gebragt, het verlieten. De dappere kapitein Hopbergen gaf bevel aan eenige soldaten, onder den luitenant Blom, op te rukken, plaatste zich aan het hoofd, en verdreef de Vlamingers, waarbij verscheidene Belgen gekwetst werden en sneuvelden, en een Belgisch kommies in onze handen viel. De schipper werd verdacht gehouden medepligtig te zijn, doch ontkwam naar Brugge.

De Belgen intusschen weigerende aan de protokollen te voldoen, bleven steeds hunne aanspraken op Luxemburg doen gelden, en het land tot voor de poorten der stad, bezet houden, waartegen het Duitsche verbond zich niet verzette, uit vrees voor een algemeenen oorlog, hoewel de revolutionaire Bignon vroeger openlijk had te kennen gegeven, dat Luxemburg buiten kijf aan Duitschland behoorde, en als zoodanig door de konferentie te Londen was erkend. Prins Bernhard van Saksen-Weimar, dien de koning tot gouverneur had benoemd, vermaande de inwoners dan ook aanhoudend tot gehoorzaamheid, terwijl met opzet het gerucht werd verspreid, als zouden er Duitsche troepen in aantogt zijn. Daar dit echter geene plaats had, deed de regent van België eene oproeping aan de ingezetenen, waarin hij onder anderen zeide: »Ik heb gezworen de onafhankelijkheid van het Belgisch gebied te handhaven, en ik zal mijnen eed houden. Laat u, Luxemburgers! noch door beloften verleiden, noch door bedreigingen verschrikken. Het kongres *protesteert* tegen de akte der Londensche konferentie, en de Natie, *die*

Digitized by Google

het Hollandsche leger wist te overwinnen, zal het protest harer tegenwoordigers verdedigen. Ten spijt der verdragen van 1815 begonnen wij onze omwenteling, ten spijt der protokollen van Londen zullen wij haar eindigen."

Nu werd door den Nederlandschen gezant te Londen de hulp der konferentie ingeroepen, daar deze borg was geweest voor de rust en den wapenstilstand. Zij vergaderde evenwel eerst den 17den April, als wanneer de Fransche gezant het protokol van den 20sten Januarij (niet dat van den 27sten aangaande de nationale schuld), en derhalve ook de *volkomen afscheiding* van Luxemburg en België, uitgezonderd het hertogdom Bouillon, erkende, terwijl hij de Belgen aanmaande hunne troepen Luxemburg te doen verlaten. Zoo zij weigerden daaraan te voldoen, zouden de vijf mogendheden hunne gezanten terugroepen en Nederland magtigen zijn gezag in België te herstellen.

Toen schreef Lebeau aan den heer Verstolk van Zoelen een brief, waarin hij zeide: "Sedert zes maanden zijn de vijandelijkheden geschorscht, en ondertusschen lijden de onderlinge handelsbetrekkingen: de wapeningen verslinden 's lands inkomsten, en intusschen verlangt geen der beide volken meer verovering. Waartoe dan de wapenen weder opgevat? Wij staan op het punt zulks te doen voor eenige betwiste punten, die waarschijnlijk reeds zouden beslecht zijn geworden, indien de beide partijen terstond na de wapenschorsching met elkander in onderhandeling waren getreden. Niet van buiten kan de vrede tot ons komen, wij moeten ons zelven dien geven." Na voorgesteld te hebben in eene onzijdige stad eene bijeenkomst te houden, waarschuwde hij den minister, dat de Belgen de wapenen zouden opvatten, ingeval van stilzwijgen.

Digitized by Google

Den 10den Mei bepaalde de konferentie een tijd, binnen welken zij aan den wil der mogendheden moesten hebben gevolg gegeven. Dezen in plaats van bij het Duitsche verbond tusschen beiden te komen, »om de reeds bepaalde maatregelen van dat verbond, ten aanzien van het groothertogdom Luxemburg te vertragen, zouden zelven de noodzakelijkheid dier maatregelen erkennen, en slechts vriendschappelijk naar het getal en de werkzaamheden der troepen vernemen, die het groothertogdom zouden binnenrukken. Wanneer de Belgen (gelijk zij thans in vele dagbladen deden) den wapenstilstand dreigden te verbreken, zouden de mogendheden ter beantwoording dier daad van vijandschap maatregelen weten te nemen."

Nadat over verschillende personen was gehandeld, aan wie de kroon van België zou worden opgedragen, bleef er voor dit land slechts de keuze over tusschen den prins van Oranje en dien van Koburg, welken laatste echter de voorkeur werd gegeven. Den 21sten Mei gaf lord Ponsonby het protokol, waarin hij verklaarde, dat de scheiding veel gemakkelijker zou worden, als de Belgen, met toestemming der mogendheden, tegen schadevergoeding Luxemburg zouden verkrijgen, en hij voegde er bij: »Daar de keuze van een souverein onmisbaar was, om tot bepaalde schikkingen te komen, zou het beste middel, om dat doel te bereiken, zijn, *de zwarigheden uit den weg te ruimen*, tegen de aanneming der souvereiniteit van België door prins Leopold van Saksen-Koburg, *in geval dezelve, zoo als alles deed denken, hem mogt aangeboden worden.*" Echter moesten door de Belgen eerst de grondslagen van scheiding worden aangenomen.

De koning verklaarde nu, *dat hij zich van den 1sten*

Digitized by Google

Junij, den geheelen termijn, af als vrij zou beschouwen, om hetzij tot de verwachte maatregelen mede te werken, hetzij voor eigene rekening en naarmate der omstandigheden te handelen, maar altijd met het eenige doel, om tot die orde van zaken te komen, welke de scheiding als regtvaardig en voegzaam had doen beschouwen.

Nadat de Belgen uit het Noorderfort aan de Schelde op de brievenmaal hadden geschoten, deed Chassé de vaart op die rivier boven Antwerpen stremmen en het buitenwerk St. Laurens bezetten. Wederom blonk Hollands moed heerlijk uit in die dagen. Toen de Belgen, 80 schreden van St. Laurens, eene oproerbanier hadden geplant, sprong een Amsterdammer, Hendrik van Leuven, een jongeling van negentien jaren, naar beneden, greep het vaandel met de tanden, verscheurde het en bragt het in dien toestand aan de zijnen.

Nadat er niemand meer overschoot aan wien men voegzaam de kroon van België kon aanbieden, verklaarden de Belgen zich bereid Leopold als souverein aan te nemen, die echter die kroon niet mogt aannemen, dus wilde het Engeland, zoo niet Staats-Vlaanderen en Maastricht aan België werden afgestaan. Ondanks zijne vroegere woorden: *Men moet krankzinnig of bedelaar zijn, om den Belgischen troon te aanvaarden*, toonde hij zich geneigd tot onderhandelen. De Potter echter, mishandeld door datzelfde gepeupel, dat hem vroeger had aangebeden, hitste uit Parijs, waarheen hij de wijk had genomen, de republiekeinen op tegen de verkiezing van Leopold.

Na veel over en weerspreken, behield eindelijk de meer gematigde politiek van Lebeau de overhand, ten minste in dier voege, dat België geen regt had op Staats-Vlaan-

Digitized by Google

deren, maar wel op Limburg en Maastricht, terwijl men Luxemburg eischte tegen eene geldelijke schadevergoeding. Op aanstoken van Ponsonby en Lebeau, besloot de vergadering Leopold te verkiezen, hetgeen dan ook den 1sten Junij met groote meerderheid plaats had, in weerwil van de pogingen der republiekeinen.

Nu werd er een *voorloopig verdrag* gesloten, dat aan de Vereenigde Nederlanden het grondgebied van 1790 verzekerde, maar Luxemburg zou in den tegenwoordigen toestand blijven, totdat daaromtrent door Leopold met Willem I en het Duitsche Verbond onderhandeld was. Verder werd er, onder anderen, bepaald, dat de gemeenschap tusschen Gent en Terneuzen door het nieuwe kanaal en tusschen Maastricht en Noord-Braband door de Zuid-Willemsvaart zou plaats hebben, terwijl België steeds de onzijdigheid zou blijven bewaren. Dit verdrag behelsde achttien artikelen, welke echter geenszins aan Nederland voldeden.

Lebeau drong sterk aan op de aanneming van deze artikelen, in eene redevoering in de Belgische kamer van Vertegenwoordigers, aan welke wij het volgende ontleenen:

»Er zijn geen protokollen meer, er zijn slechts *voorstellen* van de konferentie! De ruilingen zullen niet meer onder hare tusschenkomst plaats hebben. De linie tusschen Mook en Maastricht, die wij daardoor verloren hadden (en daarmede onzen handel op Duitschland), zullen wij thans behouden, en een ijzeren weg daarop aanleggen, gelijk in Engeland plaats heeft. Gij zegt »»wanneer wij aannemen, zoo verloochenen wij onze vroegere daden.”” Maar gij zijt niet onfeilbaar, hoezeer souve-

Digitized by Google

rein, doch zelfs deze voorbehouding behoef ik niet, gij verloochent niets! gij hebt u slechts verzet tegen eene onteerende, blinde toestemming in de eischen der konferentie, doch de rede zegt u, dat de linkeroever der Schelde u nimmer toebehoord heeft, noch door het regt des opstands, want de inwoners zijn niet met u opgestaan, noch door de herstelling in den vorigen staat, want het behoorde vroeger een ander; noch door afstand, want gij kunt u niet met den buit van Frankrijk vergrooten. Aan wien moet het ten onregte ontnomen goed terugvallen? En Venlo behoeven wij, althans niet terstond, terug te geven, althans niet vóór de ontruiming van Antwerpens kasteel, en der helft, die ons van Maastricht toekomt, alsmede vóór de in bezitneming der *ingesloten stukken lands*. Wij kunnen tot Holland zeggen: »»wij mogen dit regt *tot in de afgelegenste dier streken doen gelden*, gij moet toelaten, dat wij onzen standaard planten en de beginselen onzer omwenteling verkondigen *tot in het hart van Holland*, 'tot in al de steden en bezittingen, wier *vreemde namen* mij in dit oogenblk ontschoten zijn.""" *Overal* kunnen wij bezetting leggen, indien men zulks van de Hollandsche zijde in Venlo wil doen. Of denkt gij, dat de koning van Holland ons dit gemoegen zou schenken, dat de Staten-Generaal eene Belgische bezetting in het hart zijner staten, te midden eener Hollandsche bevolking, zou dulden? *Eischen wij* dus alles, waartoe wij regt hebben, en gij zult zien, dat wij weldra alles zullen verkrijgen, wat wij begeeren. Maastricht zal ons *half*, dat is, in de gegeven omstandigheden en bij den geest der bevolking, *geheel* toebehooren, ook het regt der bezetting kan ons niet worden betwist. Wij

Digitized by Google

behoeven geene mogendheid meer te vreezen, want door de voorafgaande artiken zelven staat de geheele zaak thans tusschen ons en Holland, en *wij* zullen Maastricht nimmer afstaan.

»Wat Luxemburg betreft, een ander lid heeft gezegd: »»Gij zult Luxemburg niet hebben en wel de schuld.""" Ik keer het om, en zeg: »»Gij zult Luxemburg hebben en niet de schuld."" Door oorlog behoudt gij het eerste niet, door onderhandeling wel, want het blijft, volgens de artikelen, tot op het eindverdrag in den tegenwoordigen staat. De oorlog zou hier een *pleonasmus* (overtolligheid) wezen, en zulk een *pleonasmus* maakt men niet ligt. Gij hebt voor het bezit van Luxemburg — ik durf, ik moet zulks thans zeggen — het woord van den prins van Koburg. Hij wil Luxemburg behouden, ten koste van wat prijs het zij, dat is voor hem een punt van eer, en hij weet wel, dat Luxemburg hem noodzakelijk is. Zonder deze provincie zou geen vorst zes maanden in België kunnen regeren. Hij heeft in zijnen brief aan den regent, ten minste zakelijk, gezegd: »»*Ik zal tot u komen, zoo gij de voorafgaande punten aanneemt. Hollands aanneming is mij vrij ovverschillig, zoo gij mij het dubbele regt verleent van te onderhandelen of een eerlijken oorlog te voeren. Engeland wil, dat België magtig zij; ik weet dit zeker.*""" Frankrijk of België moeten eenmaal den linker Rhijnoever hebben, en de Europesche mogendheden zullen die liever in onze minder magtige handen zien. *Door uwe onderteekening der Artikelen bevrijdt gij u daarenboven van eene schuld van* 25 *milioen franks jaarlijks.* Gij kunt bevrijd zijn van de schuld en toch den vrede bekomen."

Digitized by Google

De verontwaardiging over die taal in Holland was algemeen, en onze regering verwierp dan ook de voorafgaande punten, als in strijd met het protokol van den 27sten Januarij, terwijl de koning een vorst over België, die niet vooraf het elfde en twaalfde protokol aannam, zou beschouwen, als *met die daad zelve tot hem in eene vijandige houding geplaatst, en dus als zijnen vijand.*

Ondanks die bedreiging nam Leopold de kroon aan en begaf zich naar Belgie, waar hij overal met geestdrift werd ontvangen, terwijl bij zijne komst het plunderen ophield. Echter verklaarde hij Gent en kort daarna Antwerpen in staat van beleg. De omwentelaars kon hij echter niet bedwingen, dan door de Katholieke godsdienst aan te nemen.

De ontevredenheid des konings en der natie was algemeen. Bij eene wapenschouwing, den 23sten Julij gehouden, verzekerde hij zich van de gunstige stemming omtrent hem, en droeg het bevel over het leger op aan den prins van Oranje, vooral om hem tegenover de Nederlanders te zuiveren van den op hem rustenden blaam van Belgischgezind te zijn. Minzaam onderhield de laatste zich met de schutters uit den Bosch en Amsterdam, bedankte hen voor hunne goede gezindheid, er bijvoegende, dat hij vertrouwde op hunne krachtige hulp in den strijd, die welligt op handen was. Ook uit naam des konings werd de houding dezer dapperen door prins Frederik ten hoogste geprezen, die alle legerhoofden voor de tent van den hertog van Saksen-Weimar had bijeen doen komen. De generaal van Geen antwoordde Z. H. in aller naam en verzekerde hem van hunne toewijding. Van 's Hertogenbosch ging de koning naar Eindhoven, ten einde daar de spaarbenden, onder bevel van den generaal Cort-Heijligers te inspek-

Digitized by Google

teren, bij welken dezelfde geestdrift heerschte. Nu keerde de koning naar 's Hage terug, terwijl prins Frederik de volgende dagorde gaf:

»Het is voor mij eene aangename pligt, op last des konings, aan de troepen van het leger, die Z. M. dezer dagen heeft gezien, Hoogstdeszelfs bijzondere tevredenheid te kennen te geven over hunne goede houding en voorkomen. Groot was het genoegen, dat de koning ondervonden heeft, door op onderscheidene en ondubbelzinnige wijze de overtuigendste bewijzen te ontvangen van den uitmuntenden geest, die u allen bezielt. De koning gevoelde zich gelukkig bij het zien van die moedige strijders, die reeds bewijzen gaven, hoe zij bloed en leven voor koning en vaderland veil hebben; bij het aanschouwen der vrijwilligers, die in het oogenblik van gevaar de wapenen aangordden; van de schutterijen, die allen zijne roepstem met geestdrift volgden; ja, bij de tegenwoordigheid van u allen, die sedert zoo vele maanden aan de grenzen van Oud-Nederland staat, en ook met edele volharding ongemak en opofferingen draagt, terwijl gij niets vuriger wenscht, dan met de wapenen in de hand den vijand te toonen, welken gevoelens in uwen boezem kloppen, welk vertrouwen gij stelt op de Voorzienigheid en de regtvaardige zaak, die u te wapen deed snellen.

»Daarom is de koning op het innigst overtuigd, dat, als het lot der wapenen de zaak van Nederland beslissen moet, gij dan met die edele geestdrift, die gij van het eerste oogenblik af aan den dag leidet, met een overwinningspellenden moed, met die onwrikbaren trouw, die uw eigendom is, den vijand onder de oogen zult tre-

Digitized by Google

den, waarheen dan ook de stem des konings en het vaderland u mogen roepen. De koning weet het, dat u die dag welkom zou wezen, waarop het bevel van *voorwaarts* door uwe gelederen mogt dringen, en gij onder den zegen van *dien* God, die Nederland en zijn koninglijk huis zoo dikwerf uit een kommervollen toestand redde, een strijd zoudt voeren, die bij de jaarboeken van Nederlands alouden roem nieuwe bladzijden voegen moet."

Nadat vele bevelhebbers van het leger waren bevorderd, met name Chassé tot generaal der infanterie, en kolonel Favauge tot generaal-majoor, begaf de prins van Oranje den 31sten Julij zich voor goed naar het leger, na van de zijnen en van de menigte, die om zijn paleis was zamengestroomd, een hartroerend afscheid te hebben genomen. Den 1sten Augustus kwam hij te Breda, en verklaarde, bij dagorder rondborstig, dat hij nooit een ander doel had gehad, dan de rampen van het vaderland af te wenden, *maar dat hij zich in de keuze der middelen moet hebben bedrogen.* Den 2den Augustus rukte het leger België binnen. De teerling was geworpen.

Digitized by Google

Tiendaagsche Veldtogt.

Toen de prins van Oranje de grenzen van België overtrok, begeerde hij niet beschouwd te worden als beleedigingen te wreken, maar als de belangen van zijn vaderland te handhaven, hoewel hij voor het eerste de gegrondste redenen had. Daarom beval hij bij dagorder, alle denkbeelden van wraakzucht te laten varen, en deed vervolgens de nevensgaande bekendmaking aan de Belgen:

»Aan het hoofd van het nationale leger der Nederlanders heb ik den voet gezet op uw grondgebied. Ik kom de vreedzame bewoners dezer gewesten geruststellen over de bedoeling van deze vijandelijke daad. Geene zucht naar overwinning of wraak bezielt het leger en deszelfs aanvoerders. De koning, mijn vader, zendt mij met geen ander doel herwaarts, dan om billijke en regtmatige voorwaarden te verkrijgen van scheiding tusschen de gewesten, die hem getrouw zijn gebleven, en die, welke zich aan zijne heerschappij onttrekken. Wij voeren dus oorlog, om des te spoediger een duurzamen vrede te bewerken. Aan de rustige bewoners van den grond, waarop ik thans sta, waarborg ik bescherming en veiligheid; *zelfs ondersteuning beloof ik aan hen, die de goede zaak zijn toegedaan.* Moge soms hier of daar, eenige ongere-

Digitized by Google

geldheid worden gepleegd, dat altijd onvermijdelijk kwaad van een talrijk leger, elke klagt, die de inwoner doet zal door de legerhoofden worden gehoord. Op het bewijs van het misdrijf zal de straf onvermijdelijk volgen."

Voor het beschrijven van den veldtogt, zij het ons geoorloofd een paar artikelen aan te halen uit de *Allgemeine Zeitung* van den 1sten en 11den Augustus, gesteld door den heer Ernst Münch, en geschreven uit den Haag. Het eerste, na 's konings vertrek naar het leger, luidde als volgt:

„Met ongemeen verlangen wacht men hier Z. M. uit het leger terug, naar men zegt, moet dit reeds in de eerste dagen der volgende week plaats hebben. De monarch, hoewel door de gebeurtenissen van den jongsten tijd weder zigtbaar getroffen, geniet echter op den duur eene goede gezondheid, en arbeid met verbazende werkzaamheid van 's morgens ten half vijf ure tot 's avonds tien, en dikwerf nog later. Zijn voorkomen teekent standvastigheid, helderheid en vertrouwen, hoewel hij diep in zijn binnenste de smart aller edele zielen moet gevoelen, die ten prooi gevallen zijn aan het verraad en de zinneloosheid van onwaardige tegenstanders, en de trouwloosheid of onbestendigheid van vreemden, op wier erkentenis hij regt had. Hij beroept zich op den God van regt en vertrouwen, en op een openbaar gevoelen, dat beginselen van *hartstogt* en *belang* weet te schiften."

Het tweede, tien dagen later publiek gemaakt, was van den volgenden inhoud:

„De *daad* is op de *stemming* gevolgd, zooals wij voorzeiden. Het koninglijk woord heeft een weerklank in het hart der natie gevonden: de kreet van het miskende

Digitized by Google

regt, de zwarte mishandeling, de laatste noodweer tegen smaad en geweld, zal ook in het hart van het niet omgekochte Europa dringen, en alles regtvaardigen, wat thans geschiedt, om het ondragelijke te voorkomen. Men heeft een hoog spel begonnen, maar geen spel, al is het nog zoo hoog, gaat verloren in eene eeuw als de onze, wanneer het ondersteund wordt door zelfvertrouwen en kracht. Onze massa van staten, die in alles, wat dezelve nog zou kunnen zamenhechten, ontbonden is, geene klare denkbeelden of bepaalde bedoelingen heeft, verlangt alleen naar *karakters*. Zulk een karakter is nu Willem van Nassau, en het besluit der jongste dagen zal dit schitterend aantoonen, hoe ook de uitslag der gebeurtenissen mag zijn. De oude fierheid van een geslacht, dat met de staatkundige vrijheid opgegroeid en met de edelste tijdperken der Europesche beschaving één geworden is, die fierheid is ontwaakt, en in den strijd van een getrouw en opregt volk, den vriend aller vrijheidlievende gevoelens, met de apostelen, leerlingen, werktuigen en slagtoffers van trouweloosheid, zelfbedrog en waanzinnigheid, zal het blijken, dat de ernstige, heilige Nemesis (wraakgodin) haar verheven en geducht ambt nog niet vaarwel gezegd heeft. Hoe schoon en schitterend ook Brussels feesten den buitenlanders mogen schijnen in opgesmukte berigten, die natuurlijk de gesmoorde zuchten en tranen van zoovele van België's bewoners verzwijgen, zoo zal toch het volgende ons wel een helder licht over den waren staat van zaken verspreiden, en den grooten tweespalt in België, ten spijt der jeugdige volksgezindheid des konings, der revolutie en der protokollen, bewijzen. Het zwaard is uit de schede. De beide proklamatien van den prins opper-

Digitized by Google

bevelhebber, en de dagorder met de leus *voorwaarts*, die niet enkel verdedigende, maar ook aanvallende maatregelen regtstreeks aankondigen, maken de eerste bladen uit van een nieuw belangrijk hoofdstuk in de geschiedenis onzer dagen. De ware en valsche vrienden, de *echte* en de slechts *verdichte krachten* moeten zich thans vertoonen!"

Een groot kontrast vormden de feesten in België met de krijgstoerustingen en de krijgshaftige houding der Vereenigde Nederlanden. Het had al het voorkomen alsof de Belgen, nadat zij de 18 Artikelen en Leopold als koning hadden aangenomen, niets meer te duchten hadden van de andere mogendheden, te meer daar zij Holland als te klein, te zwak, ja, als te lafhartig beschouwden, om eene vijandige houding aan te nemen, en het al eene groote genade meenden te bewijzen door het onverlet te laten. Daarom ook werd de inhuldiging van Leopold met alle pracht gevierd, daar de Belgen *vermindering van belastingen, herleving van den koophandel en maatregelen tot ontruiming van het kasteel van Antwerpen* verwachtten. Hij zag de kalme houding der Hollandsche troepen op de Schelde, waaruit hij het besluit trok, dat er niets gaande was en alles rustig zou blijven. Daarom gaf hij, aan tafel gezeten, zijne blijde gedachten te kennen, dat *het kasteel spoedig ontruimd, en de vrede niet gestoord zou worden.* Hij inspekteerde evenwel de troepen, bekend onder den naam van het *leger der Schelde*, die, onder bevel van den generaal Tiecken de Terhoven, bij St. Anthonis en St. Job, op den weg naar Turnhout was gelegerd, en wier aantal slechts 7000 man bedroeg. Te Hasselt inspekteerde hij Daine's *leger van de Maas*, waarna hij zich naar Luik begaf. Eensklaps weergalmde nu, als een

Digitized by Google

donderslag uit helderen hemel, de kreet door geheel het land: *de Hollanders zijn over de grenzen getrokken!*

Het laat zich echter niet denken, dat dit den Belgen geheel onvoorbereid trof, aangezien een der meest gelezen dagbladen, *l'Indépendant*, beweerde, dat België *door geheel Europa, met uitzondering van Holland, was erkend*, dat het een vorst was naar eigen keus, die met alle souvereinen was verbonden, dat het dus naar welgevallen oorlog kon voeren of onderhandelen. Leopold *zou hen des noods tot de verovering des vredes geleiden, zijn nieuw vaderland verdedigen, en zijne heerschappij onder krijgsroem beginnen*, om die in den schoot der rust en welvaart voort te zetten. Immers, hij had reeds proeven van zijnen moed getoond. In 1813 had hij tegen Frankrijk in de veldslagen van Lutzen en Bautzen de zwakste linie verdedigd, des avonds den aftogt des legers tegen Napoleon gedekt en, bij de vernieuwing der vijandelijkheden, vijf uren lang tegen eene driedubbele overmagt eene batterij verweerd, welke hij eerst in den nacht, toen de Franschen geen voordeel daarvan konden trekken, verlaten had. In een gevecht bij Peterswalde zou hij bijna, gelijk Napoleon zelf in een *bulletin* vermeldde, *gevangen gemaakt zijn*. Leopold is dus met het thans voor de vorsten zoo noodzakelijk beroep van krijgsman gemeenzaam, en de Belgische krijgsmagt zal *een opperhoofd in hem vinden, dat haar en harer zaak volkomen waardig is*. Ondertusschen bevond de Belgische krijgsmagt zich in een deerlijken toestand, vooral daar zij gebrek had aan krijgsbehoeften en bekwame legerhoofden.

Geheel anders was de toestand der Nederlandsche troepen daar het leger door prins Frederik uitmuntend was ingerigt

Digitized by Google

en de beste krijgstucht onder hetzelve heerschte. Zelfs de schutterijen, anders weinig voor den oorlog geschikt, konden door langdurige oefening de beste troepen van Europa op zijde streven, wat hunne vlugheid van krijgsbewegingen betrof; slechts dan, toen zij het *voorwaarts* uitriepen, waren zij luidruchtig, anders waren zij vóór den slag zoo rustig en bedaard, als dapperen, die zweren te overwinnen of te sterven. Daarenboven waren er goede veldheeren, zoo als Willem van Oranje, zijn broeder Frederik, Bernhard van Saksen-Weimar, Chassé, wier bekwaamheden zeker niemand zal in twijfel trekken. Nog dienen genoemd te worden de generaal de Kock, de majoor de Stuers, de kolonel Ledel, de luitenant-kolonel le Bron de Vexela in Staats-Vlaanderen en de generaal van Geen in Noordbraband, benevens de dappere Meijer en Cort Heijligers.

Daar men met reden vreesde, dat Frankrijk niet zou stil zitten, moest België zeer spoedig worden vernederd. In plaats van Venlo aan te tasten, hetgeen onder andere omstandigheden zeker het beste zou geweest zijn, drong de prins tusschen de twee vijandelijke legers in, met het plan, om het eene in de flank te vallen en, na het met de hoofdmagt verpletterd te hebben, het tweede snel aan te tasten, van de hoofdstad af te snijden, die te vermeesteren en dus den oorlog te eindigen.

De Belgen hadden twee legers, dat der Schelde in de provincie Antwerpen, onder bevel van den generaal Tiecken de Terhoven, en dat der Maas, onder Daine. De prins wilde met het voornaamste gedeelte des legers op Diest trekken en de vijandelijkheden in ééne linie van Staats-Vlaanderen tot aan Maastricht beginnen, om den vijand in het onzekere te laten omtrent het wezenlijke punt van aanval.

Digitized by Google

Den 2den Augustus begon de generaal van Geen aan het hoofd der eerste divisie hare operatiën tegen Baarle-Hertog, een Belgisch dorp, digt bij het Nederlandsche dorp Baarle Nassau gelegen. Hier werden 400 Belgen, na een klein gevecht, door het tweede bataljon jagers tot Merxplas teruggedrongen, terwijl intusschen de hertog van Saksen-Weimar met den kolonel Bagelaar, bevel voerende over het tweede bataljon der achttiende afdeeling, tegen Ravels optrok, en met de bajonet de vijanden uit de huizen en het bosch verjoeg, bij welk gevecht ook de majoor Tegelaar groote lauweren plukte. De aanvoerder der Belgen was de welbekende Niëllon. Door deze overwinning baande men zich den weg naar Turnhout. De generaal Post vergezelde steeds den togt met eene brigade ruiterij, Te Turnhout sloeg de prins van Oranje zijn hoofdkwartier op, alwaar de Jakobijnsche vrijheidsboom met de Belgische vlag werd geveld en verbrand, De kleine steden Geel en Moll werden intusschen bezet, zonder dat de burgers den minsten tegenstand boden. Den 5den trok de prins naar Diest, dat zonder tegenweer werd bezet, terwijl Niëllon, de hoofdstad willende dekken, zich daarheen begeven had.

De prins bevond zich nu te Diest, dat vier uren van Leuven en acht uur van Brussel ligt, tusschen de twee vijandelijke legers in, hetgeen den Belgen onbegrijpelijk voorkwam, daar hunne lafhartigheid hun zulk eene stoutheid niet kon doen gelooven, vooral daar de onzen bij Bergen op Zoom minder voordeelig hadden gestreden. Eenige Zuid-Hollandsche, Utrechtsche en Overijsselsche schutters met een aantal linietroepen, aangevoerd door den kolonel d'Ablaing van Giesenburg en den majoor de Bosson, hadden die vesting verlaten, en zich over de

Digitized by Google

grenzen begeven, terwijl de kolonel Veeren meer Oostwaarts stond. Bij Calmpthout drong de kolonel d'Ablaing op den 5den Augustus de Belgen terug, in welk gevecht de kapitein-adjudant Diemer en de sergeant-majoor Volmaar werden gekwetst. Ook Veeren had den vijand vervolgd tot Bresschaet, bij welke gelegenheid de kapitein der artillerie gewond werd, en de schutters uit Gelderland en Zuid-Holland zich ten uiterste onderscheidden. Loffelijk verdienen gemeld te worden de majoors Repelaar van Molenaarsgraaf en Wassenaar van Katwijk. Hoewel deze voordeelen van eenig belang waren, gingen zij echter weder verloren, daar het gevecht bij Capelle, een dorp op den weg naar Antwerpen gelegen, minder goed uitviel. Toen de majoor de Bosson daarheen was getrokken, werd hij door eene groote overmagt van Belgen, die in hinderlaag lagen, aangevallen, Er ontstond, zoo het schijnt, eenig verwarring, doordien de majoor van Kinschot gewond en gevangen genomen werd, zoodat de onzen naar Putten de wijk namen. Ook ontvingen de luitenants Ameyden en Taets van Amerongen, benevens elf schutters meer of min belangrijke wonden. Ten gevolge van dezen ongelukkigen strijd trokken de troepen, die de bovengenoemde voordeelen hadden behaald, terug, terwijl de schutters, die naar Bergen op Zoom waren geweken, door zes kompagniën Overijsselsche schutters, onder bevel van den kolonel Leicher werden vervangen, waarop de kolonel d'Ablaing naar Esschen retireerde en de kolonel Herkenrath zich tusschen Ossendrecht en Huibergen posteerde, dat is tusschen den straatweg naar Antwerpen en de Schelde, en de luitenant-kolonel Veeren plaatste zich te Westwezel, digt bij Breda.

Digitized by Google

Terwijl wij van onzen kant weder binnen onze grenzen waren teruggetrokken, trok de generaal Tiecken, de Belgen langzamerhand bij Antwerpen zamen, waardoor, hadde het legerhoofd der opstandelingen onder een meer bekwamen en dapperen bevelhebber gestaan, ongetwijfeld de prins van Oranje in het naauw zou zijn gebragt. Deze was, naar alle waarschijnlijkheid, wel onderrigt van den toestand des vijands en daarom, zoowel als omdat Chassé te Antwerpen was, behoefde het verlaten van Diest door hem als geene krijgslist te worden aangezien.

Den 1sten Augustus werd door Chassé de wapenstilstand opgezegd, en bekend gemaakt, dat den 4den daaropvolgende, des avonds ten 9½ uur, de vijandelijkheden een aanvang zouden nemen, of vroeger, indien de Belgen daartoe aanleiding gaven. Rogier de bevelhebber der burgers, deelde dit aan de inwoners mede, ten gevolge waarvan bijna alle zaken stilstonden, vooral op de beurs, en vele deftige burgers, zoowel Belgen als Nederlanders, de stad verlieten.

De Hollanders, die zich in het fort Liefkenshoek bevonden, begonnen de vijandelijkheden reeds op den 2den Augustus, en staken den dijk door van den polder bij Kettenis, terwijl het fort St. Marie bij Calloo, op den linkeroever der Schelde gelegen, door 300 man van de bezetting en 400 matrozen werd aangevallen. De luitenant Goudoever haalde de Belgische vlag van de vesting. Het grootste gedeelte der huizen te Calloo werd in de asch gelegd, terwijl de onzen menige wreedheid pleegden, zelfs aan vrouwen en kinderen, hetgeen echter, hoewel niet te vergeven, echter een natuurlijk gevolg was van de handelwijze der Belgen omtrent hen. Antwerpen echter bleef gespaard, maar in de omstreken had men den naam der

Digitized by Google

Nederlanders leeren eerbiedigen. Zuidwaarts van de citadel bevonden zich twee buitenwerken, de *lunet* Kiel en tusschen deze en de Schelde de post, het *Melkhuis* genoemd, benevens de *lunet* St. Laurent. De luitenant-kolonel Volkhemer bezette het Melkhuis, terwijl aan 280 man werd opgedragen de Belgen in bedwang te houden, en Chassé liet alle werken, die tegen St. Laurent waren opgeworpen, slechten, vijf vijandelijke batterijen vernagelen en alle ammunitie, welke men niet kon medenemen, in het water werpen. De dappere kapitein ter zee Koopman, gezagvoerder van de Hollandsche schepen op de Schelde, had zich met twee gewapende stoombooten, de *Curaçao* en de *Zeeuw*, benevens twee kanonneerbooten naar Rupelmonde begeven, waar hij de werken vernielde, aangelegd tot het bouwen van kanonneerbooten, en vier koopvaardijschepen bemagtigde en naar de citadel voerde.

De schrik, die in het hart der Belgen was gevaren, had ten gevolge, dat Tiecken er niet aan dacht, om met zijne troepen zich uit de nabijheid van Antwerpen te begeven, voordat de stad veilig zou zijn. Leopold was ijlings naar Brussel gesneld, en had in plaats van de heeren de Sauvage en de Failly, ministers van buitenlandsche zaken en van oorlog de heeren de Brouckère en de Hane als zoodanig benoemd. Hier was het weder duidelijk dat, waar bekwaamheden ontbreken, geene veranderingen in staat zijn den staat van zaken te verbeteren, daar de prins van Oranje, terwijl Leopold naar Antwerpen zich had begeven, zich te Diest tegen een onverwachten aanval had verschanst.

Toen Leopold te Brussel was teruggekeerd, zag hij tot zijne ontsteltenis, dat hij zijn lot en zijne eer onvoorzigtig

Digitized by Google

had toevertrouwd aan een volk, dat voor zijne onafhankelijkheid hoegenaamd niets deed. De prins echter, na aan den majoor Tegelaar van de achttiende afdeeling, voor zijne te Ravels betoonde dapperheid, de Willemsorde te hebben uitgereikt, liet een gedeelte te Geel, terwijl de tweede divisie den 6den te Diest rust hield.

Intusschen trok de derde divisie, over welke de generaal Meijer het bevel voerde, van Moll, over de grenzen van Antwerpen naar Limburg, zoodat de tweede en derde divisie eene vereeniging daarstelden tusschen de eerste, die op den straatweg tusschen Breda, Turnhout, Thienen en Namen stond, en de tweede, die zich op den weg naar Luik bevond. Het doel was blijkbaar, om Daine met vereenigde krachten aan te tasten. Beringen, waar de derde divisie onder generaal Meijer geposteerd was, ging eerst na een hevig gevecht over. Op den 5den Augustus, den verjaardag van den slag op Doggersbank, begaven zich eenige Leidsche jagers en huzaren, op bevel van den generaal Meijer, op verkenning uit tegen den vijand, die zich te Oostham bevond, bij welke gelegenheid de student Hust werd gewond, tengevolge waarvan hij later overleed. De studenten en de flankeurs der tiende afdeeling infanterie hadden op den vlugtenden vijand, die tot Beringen was geweken, een zoo wel berekenden aanval gedaan, dat hij zich met Daine niet kon vereenigen, maar genoodzaakt was, de rigting naar Diest in te slaan, waar de onzen hem nog verder vervolgden. Weder werd alhier een der studenten, Stollé, gewond, terwijl een ander, Beeckman genaamd, roemvol voor het vaderland sneuvelde. In de Pieterskerk te Leiden werd een gedenkteeken voor hem opgerigt.

Digitized by Google

De generaal Meijer gaf den aanvoerder van de vierde divisie Cort Heijligers, berigt van zijnen aankomst te Beringen. Deze laatste, door Daine aangevallen zijnde, was van Lommel naar Hechtel gegaan, en had dit den 5den Augustus bemagtigd, bij welke gelegenheid men zegt, dat 900 Belgen werden gevangen genomen. Nu besloot Daine een anderen weg in te slaan. De Belgen schoten onverhoeds van uit de bosschen en huizen, waarin zij zich hadden verborgen, op de onzen, die zich echter dapper weerden, onder aanvoering van den generaal-majoor Knodser. Vijf duizend schutters, nog weinig geoefend, met een regiment kurassiers en een halve batterij, hielden hier meer dan 9000 geoefende soldaten, die buitendien nog versterking hadden ontvangen, terug en dreven hen op de vlugt, tot grooten spijt van Daine, die zijn leger *onoverwinnelijk* had genoemd. Laat ons dezen strijd een weinig omstandiger beschrijven.

Daine was met het grootste aantal zijner troepen tegen de nog genoegzaam ongeoefende Hollanders opgerukt. De prins van Oranje wendde zich tegen zijnen linkervleugel, terwijl de hertog van Saksen-Weimar, die St. Truijen had bezet, met het garnizoen van Maastricht, dat zich te Tongeren met hem moest vereenigen, Daine in den rug viel. De generaal Meijer, de ligte kavallerie van den generaal majoor Boreel, de kurassiers van den generaal majoor Post, gevolgd door den generaal van Geen met eene brigade, wilden hem in de flank vallen. Hij was dus genoodzaakt door te breken, hetgeen hij dan ook besloot te doen op die plaats, waar hij den geringsten tegenstand verwachte. Even als te Beringen de Leidsche jagers, waren de Bosche scherpschutters hier de voorsten, en werden onmid-

Digitized by Google

delijk gevolgd door de Amsterdammers. Het dorp Helchteren werd met den stormpas bemagtigd, maar toen de onzen bij Houthalen kwamen, bevonden zij, dat de magt der Belgen van het *leger der Maas* was toegenomen. Nadat het eerste bataljon Amsterdammers een geruimen tijd den eersten aanval der vijanden had doorgestaan, werd het vervangen door het tweede bataljon en de Gelderschen, onder aanvoering van den majoor Lulofs, terwijl de scherpschutters van 's Hertogenbosch, na als leeuwen te hebben gestreden, voor de overmagt weken en nieuwe ammunitie gingen halen. Volgens de getuigenis van een der Amsterdamsche schutters, gedroegen zich de Bosschenaars, aangevoerd door hunnen dapperen kapitein van der Schuuren, *zoo dapper en roemrijk, dat het wezenlijk allen lof te boven ging*. Intusschen waren de Belgen tot 10,000 aangegroeid en vuurden uit de huizen en de bosschen, terwijl zij aanhoudend versterking ontvingen, hetgeen echter ook met de schutters het geval was, wier aantal langzamerhand tot 7000 man klom. Twaalf uren duurde het musketvuur, terwijl het de onzen steeds moeijelijk viel te strijden tegen vijanden, die, in heggen en struiken verborgen, voor hen onzigthaar waren. Eindelijk besloten de schutters, daar zij op het punt stonden van door de vijanden te worden omsingeld, een twee-gelederen vuur te maken, en om de vijandelijke kogels over hen te doen heenvliegen, vielen zij van tijd tot tijd op den grond en onderhielden een geregeld vuur, zoodat de Belgen eindelijk tegen 9 uur op de vlugt sloegen. Bij dit gevecht had de generaal-majoor Knödser zich zeer onderscheiden steeds gaf hij het eerste voorbeeld, en waagde meermalen daardoor zijn leven. De ruiterij vervolgde den vlugtenden vijand en maakte 80 ge-

Digitized by Google

vangenen. Vreesselijk was de wraak der schutters, op welken nog steeds uit de huizen werd geschoten. Zij drongen de woningen binnen, vermoordden allen, die zij ontmoeten en staken de huizen in den brand. Later verzekerden de inwoners van Hasselt, dat de Belgen *achttien zwaar beladen* wagens, met dooden en gekwetsten aldaar binnen bragten, welke de regering echter beval, om de burgers niet allen moed te ontnemen, achter de stad om naar Luik te voeren. Dit gevecht werd geleverd op dezelfde plaats, waar Leopold, acht dagen geleden, het leger van Daine had geïnspecteerd. Van hoeveel belang de uitslag was, blijkt daaruit, dat, ware het Daine gelukt hier door te breken, 's Hertogenbosch en Nijmegen in gevaar hadden verkeerd, en de prins van Oranje zou hebben moeten terug trekken, om zijn eigen bodem te verdedigen.

Nadat de overige legerkorpsen een dag hadden rust gehouden, trokken zij den 7den Augustus op, ten einde Daine verder te omsingelen. Het derde korps, onder opperbevel van den prins van Oranje, ontmoette de Belgen bij Curingen. Daine poogde zich nu met Tiecken de Terhoven te vereenigen. Nu wederstonden 1700 man, onder bevel ven den kolonel Stöcker, in een bosch tusschen Kermpt en Beerenbroek, een leger van 7000 vijanden. Hun toestand was des te hagchelijker, daar zij noch door geschut, noch door ruiterij konden worden ondersteund, zoodat zij voor een oogenblik genoodzaakt waren te wijken. Dit geschiedde in de best mogelijke orde, en alleen om eene betere positie te kunnen krijgen. Te Beringen was, waarschijnlijk door kwaadwilligheid der Belgen, brand ontstaan, welke echter alleen hun nadeel toebragt, terwijl

Digitized by Google

onze ammunitie, zieken en gewonden ijlings vandaar werden vervoerd. Den 8sten trok de vijand terug.

Denzelfden dag, des morgens, trok de prins door het bosch van Steêvoort met zijnen regtervleugel, terwijl Herckenrode den linkervleugel dekte, naar Curingen, hetwelk door de jagers uit Leiden, Groningen en Noord-Holland op zijn bevel aangetast, en zonder slag of stoot bemagtigd werd, daar de Belgen lafhartig over Hasselt naar Luik vlugtten, zeer goed inziende, dat, als de hertog van Saksen Weimar zich met het garnizoen van Maastricht had vereenigd, zij volkomen ingesloten waren. Nu eischte de luitenant-kolonel van Tuijll, op bevel des prinsen, Hasselt op, wier regering de genade der overwinnaars inriep. De generaal-majoor Boreel ontving bevel, om met eene brigade en eene halve batterij rijdende artillerie den vijand te vervolgen, waardoor de verwarring deszelven, zoo mogelijk nog grooter was, dan die der Franschen te Waterloo. De schrik onder de Belgen kan men het best beoordeelen naar de eigene woorden in eene proklamatie van den verrader Tielemans, die tot belooning van zijn verraad gouverneur van Luik was geworden. Deze luidde als volgt: »Het leger is *niet* geslagen; gedurende eene beweging, heeft een schrik, *die bij de beste troepen niet ongewoon is*, een gedeelte der soldaten aangegrepen, en den generaal *met het overschot* tot den terugtogt naar Luik gedwongen. Doch een valsch alarm moet België niet aan Holland in handen doen vallen. De soldaten beschuldigen hunne officieren, de officieren hunne generaals, gelijk altijd na een geleden verlies..... *Onder groote hoopen zijn gewoonlijk eenige lafhartigen*. Het leger moet zich te Luik herstellen, de overheid zal zorgen voor

Digitized by Google

leeftogt" De *Courier de la Meuse* voegde hierbij: «Neen, neen! het leger der Maas is *niet* geslagen. Eenige soldaten in den rug van het leger stieten een *angstgeschrei* uit, hetwelk *vo'strekt grondeloos* was, en verwekten daardoor eene wanorde in de legerbenden, die door het donkere van den nacht nog vergroot werd. Wij hebben soldaten en officieren gesproken, die ons verzekerden, dat zij tot hunnen aftogt op *geenerlei wijze* door den vijand gedwongen zijn, dien zij gisteren nog anderhalf uur voor zich heen dreven."

De Hollandsche kavallerie vond, toen zij den vijand vervolgde, den weg bezaaid met wapenen en kleederen, die in de haast waren weggeworpen, tot zelfs een aantal *roemrijke voermanskielen*, die uitgetrokken waren, om minder bekend te blijven. De hertog van Saksen-Weimar trok uit St. Truijen op naar Hasselt, met het doel, om Daine, dien hij vermoedde te Hasselt te zijn, aan te tasten. Deze echter, hiervan onderrigt, verwijderde zich te Wimmertingen van den straatweg, en vlugtte langs allerlei omwegen naar Luik, terwijl 200 man, waaronder drie officieren, gevangen werden genomen. Toen Daine te Luik kwam, was hij genoodzaakt her bevel neder te leggen, en werd vervangen door den generaal Goethals, die vroeger in Vlaanderen had gestaan, waarop hij den volgenden dag de stad verliet, door velen lafhartig genoemd wordende.

Deze aaneenschakeling van gevechten, welke wij hierboven schetsten, wordt gewoonlijk de slag van Hasselt genoemd, waarin Daine te Hechtel, Helchteren, Houthalen, Kermpt en Curingen werd geslagen, en met schande en smaad beladen, vlugtte. De Hollanders bemagtigden drie kanonnen, twee houwitsers, zeven *caissons* voor ka-

Digitized by Google

nonnen en houwitsers, benevens een aantal paarden en eene menigte wagens met kleederen. Eene afdeeling van het garnizoen van Maastricht, onder bevel van den generaal-majoor Boecoep, bezette den 9den Augustus Tongeren. Ware Daine 12 uren later door Maastricht gekomen, hij zou gevangen genomen zijn.

Dit was dus het eerste bedrijf van de groote gebeurtenissen dier dagen. In eene week was het leger der Maas, dat zoo zeer op zijne dapperheid had gepocht, verstrooid, en dat alleen door schutters, studenten en andere vrijwilligers, die zich met lof van hunne taak als verdedigers des vaderlands hadden gekweten, des te meer, om geen Rodenbach meer te doen zeggen: *De Hollanders zijn het lafste volk der wereld.* Vele bewijzen van moed en kracht werden er gegeven, waarvan wij er eenigen zullen mededeelen, hopende onzen lezers daarmede geene ondienst te doen. Een Friesche schutter, bij Kermpt door een Belg doodelijk gewond, greep dezen om het ligchaam en drukte hem tusschen zijne gespierde armen dood. Bij Curingen heeft een jager van Rookmaker het ongeluk zich bij het laden de hand met de bajonet te doorboren, waarop zijn kapitein hem aanraadt zich te verwijderen. *En ik heb nog niets gedaan!* roept hij uit, legt op een Belg aan, doorschiet hem en toen eerst laat hij zich verbinden. De luitenant-kolonel Nepveu dringt midden door in dertig vijandelijke lansiers, brengt hunnen officier eene wond toe, terwijl hij van de overigen sommigen doodt en anderen gevangen neemt. Ook waren niet alle Belgen lafaards, hetgeen blijkt uit het volgende Bij gelegenheid der vlugt van de Belgen uit Hasselt, verdedigt zich een Belgisch lansier een geruimen tijd tegen een Hollandsch officier en vier

Digitized by Google

huzaren, die hem aanmanen om zich over te geven, hetgeen hij weigert. Nadat hij den officier van het paard had geworpen, werd hij eindelijk door de overmagt overmand en stierf den heldendood.

Intusschen was ook in Vlaanderen de oorlog begonnen. De Kapitale Dam, welke, even als het digt bijgelegen Verlaat, voor die provincie uiterst belangrijk is voor den waterstaat, was sedert het begin van den opstand in de magt der Belgen gebleven, zoodat men beginnen moest met hem te bemagtigen. De cerste werd door kapitein Swart, aan het hoofd van het reserve-bataljon der negende afdeeling vermeesterd, het laatste alleen door Zeeuwsche schutters van de negende en tiende afdeeling. Wegens de gesteldheid van den grond konden de vrijwillige jagers te paard, die ook daarbij tegenwoordig waren, geene dienst doen. De luitenant-generaal de Kock, benevens de kolonels Ledel en Boellaerd voerden hier bevel. De verschansing der Belgen werd het eerst beklommen door den luitenant Wildeman, terwijl een ander luitenant, die in den rug werd gewond, terstond na zijne verbinding weder aan den strijd deelnam. De jagers te paard, Risseeuw en Baert, voegden zich, na afgeslagen te zijn, bij de scherpschutters terwijl de laatste alleen zich verdedigde tegen twaalf vijandelijke scherpschutters, van welken hij er een doodde. Om de Belgen te verjagen werd hier een huis en eene schuur in brand gestoken. De *Izabelle sluis* bij de haven van Bouchante werd genomen, doch weder verlaten. Ondanks de krachtige pogingen des vijands nog denzelfden dag, om de twee punten te hernemen, mogt hun dit niet gelukken.

Des anderen daags begaf zich eene kompagnie van de

Digitized by Google

afdeeling, vergezeld van een gedeelte van het garnizoen uit Sluis en Aardenburg naar Stroobrugge, vermoedelijk om den geest der Gentenaaren te polsen, daar, zooals wij reeds hebben verhaald, de aanzienlijken te Gent het Huis van Oranje bleven toegedaan. Hierbij kwam, dat de dagbladen alle moeite deden, om den opstand in een hatelijk daglicht te plaatsen, de hereeniging daarentegen aan te prijzen. Doch dit alles was te vergeefsch, daar zij werden tegengewerkt door het gemeen, dat zich liet leiden door de geestelijkheid. De Oranjegezinden zouden, bij een aanval der onzen op Gent zich zeker schuil houden, even als in September te Brussel, wanneer het gepeupel de overhand bekwam, terwijl het geringe getal Hollanders weinig tegenstand zou kunnen bieden. Ware het, dat de vermeestering van Stroobrugge gelukt was, dan zou het gevaar van een aanslag op Gent minder zijn geweest, maar de onzen waren niet sterk genoeg, zoodat het bleef bij het bemagtigen van enkele stellingen in den omtrek. Nadat de Hollanders waren teruggetrokken, rukten de Belgen voorwaarts, vermeesterden het dorp Eede, maar alleen om de vlag van den toren te doen waaijen. Nogmaals eene poging willende wagen met 1000 man en 2 kanonnen, om den Kapitalen Dam en het Verlaat te hernemen, werden zij hiervan afgeschrikt door het gerucht, dat de generaal de Kock plan had, om het laatste te doen springen.

De heeren van Maldeghem en Bouricius ontvingen bevel, om met twee kanonneerbooten eene verkenning te ondersteunen in het zoogenaamde Hazengras, welke door het garnizoen van Sluis zou worden ondernomen, doch toen zij daar kwamen, vonden zij geene troepen hetgeen

Digitized by Google

waarschijnlijk moet worden toegeschreven aan eene verwarring in de bevelen. De kanonneerboot, onder bevel van den heer Bouricius, begon, ingevolge ontvangen bevel, vuur te geven, totdat de kreek bijna droog was, waardoor de Belgen in staat werden gesteld het schip met kanonen geweervuur te bestoken. Uren lang verdedigden de weinige manschappen zich tegen 600 vijanden, terwijl de bezetting van Sluis grootendeels naar St. Kruis was gegaan, kapitein Hopbergen trok des middags met 50 man tot hulp der boot op, die hij echter niet vermogt tegen de overmagt te beschermen. Het vaartuig was doorboord met kogels, het grootste gedeelte der manschappen gesneuveld of gewond, en nogtans durfden de vijanden niet aan boord gaan. Eindelijk ontving kapitein Spaan van den kolonel Ledel te Oostburg bevel, om eene kompagnie landelijke schutterij per as naar het Hazengras te brengen. Naauwelijks komen deze laatsten bij het tooneel van den strijd aan, of zij rukken met den stormpas voorwaarts. De manschappen op de boot, met nieuwen moed bezield door de hoop op ontzet, deden door hun moordend vuur eindelijk de Belgen afdeinzen, terwijl de onzen zich meester maakten van de schans aan het Hazengras. Bij deze gelegenheid maakte een visscher uit Sluis zich buitengewoon verdienstelijk door het verbinden der gewonden, het uitsnijden van kogels en het aanvoeren van ammunitie, terwijl een schutter, Marinussen genaamd, zoo zeer door zijne dapperheid de opmerkzaamheid van kapitein Hopbergen op zich deed vallen, dat hij de Willemsorde ontving. Daar men te Sluis bevreesd was voor een overval, vernagelde men het geschut der schans en verliet haar. Men had ook de kanonneerboot

Digitized by Google

willen doen springen, maar daartoe was het kruid te nat.

Intusschen waren de Hollanders elders handgemeen geraakt, hetgeen juist de oorzaak was van den hagchelijken toestand der kanonneerboot en van hen, die te Sluis waren gebleven. De kolonel Boellaerd was namelijk met 1200 man infanterie en 4 kanonnen over St. Kruis naar Assenede opgerukt, doch kon het niet bemagtigen, wegens den hevigen tegenstand der bevolking, terwijl de onzen zelfs in eenige verwarring terugtrokken tot Sas van Gent. Hierop ontvingen de kolonel le Bron de Vexela en de majoor de Stuers van den generaal de Kock bevel, om de orde te herstellen, hetgeen dan ook gelukte, zoodat de Belgen tot Assenede werden teruggedrongen.

Een gevecht op den 7den was nog roemvoller voor de Nederlanders, door de groote overmagt der vijanden. Deze laatsten waren namelijk 1080 in getal met 3 of 5 kanonnen, onder bevel van een bekwaam officier, Pauli genaamd, terwijl de onzen slechts twee kompagniën der negende afdeeling en anderhalve kompagnie Zeeuwsche landschutters sterk waren, doch later werden bijgestaan door eene kompagnie van de tiende afdeeling. De strijd werd geleverd te St. Anna tot aan het Zwin en het Hazengras en twee kanonneerbooten namen daaraan deel, terwijl het weder hier was, dat de dappere Hopbergen zich met roem overdekte. Toen eenige soldaten weigerden voort te rukken, ging hij hen vooruit, hun toevoegende: *volgt mij, en ziet dat ik mij zelven niet zoek te sparen.* Hierop deed hij zijne soldaten een gewigtig punt bezetten, en hen beloven stand te houden tot aan zijne terugkomst. De kolonel Ledel, kort daarna aangekomen zijnde, stelde voor om St. Anna te ontruimen, waarop de dappere Hopbergen

Digitized by Google

antwoordde: *ik verlaat die plaats niet: hare bewoners zijn vaderlanders, het is vaderlandsche grond, en geen duim breed mag daarvan afgestaan. worden.* Ondanks hunne overmagt waren de vijanden genoodzaakt te wijken en St. Anna bleef in onze magt. Verscheidenen van onze officieren werden gewond, onder anderen de kapiteins Spaan en de Greef en de luitenant Eeckhout. Nu werden de zwakste punten bezet door ingezetenen van Oostburg, Schoondijksche, Breskens, Kadzand, Zuidzande, Retranchement en anderen plaatsen, die nu allen verdedigd werden door bejaarden, kreupelen en gebrekkigen, daar de jonge lieden op andere punten dienst deden en de Vlaamsche werklieden de boeren niet helpen en het bijeenzamelen van den oogst en op sommige posten spelende kinderen wacht hielden. Den 8sten des avonds werden op den weg van Hulst naar St. Nicolaas 150 Belgen door dertig of veertig man verjaagd.

Den 9den werden de manschappen versterkt door andere troepen, vooral door Zeeuwsche schutters, welken alle naar Aardenburg trokken, waar nu 1500 man bijeen waren, met inbegrip van het garnizoen. Nu werd er over Vlaamsch Middelburg weder een aanval gedaan op Maldeghem; daar de togt echter te luidruchtig plaats had, werden de Belgen gewaarschuwd en verbergden zich bij tijds in heggen en struiken. Het landvolk werd overal te wapen geroepen door den pastoor van Vlaamsch Middelburg, die een groot vriend der omwenteling was en de *kettersche* Hollanders een hevigen haat toedroeg. De onzen echter rukten voorwaarts en vermeesterden een kruidwagen, maar de vijand had bij tijds de kanonnen der batterij vervoerd. De onzen vonden hevigen tegenstand aan

Digitized by Google

het water de Lieve, alwaar de luitenants Schildhouwer van Hoei, van der Linden en de Raadt gewond werden. Nu werd Eede ingenomen, alwaar, even als te Stroobrugge, vele baldadigheden en kerkroof plaats hadden, waartegen echter vele officieren zich verzetten, die dan ook de plunderaars dwongen het buit gemaakte geld weder te geven.

Koning Leopold werd ten hoogste bekommerd wegens het vermeesteren van zoovele plaatsen en het voortdringen der onzen, waardoor voornamelijk Gent en Luik werden bedreigd. Dien ten gevolge verzocht hij den koning van Frankrijk om hulp, die hem dan ook dadelijk werd verleend. De reden hiervan was de volgende. Er waren namelijk sedert 1815 verscheidene vestingen gebouwd voor de schattingen, die aan Frankrijk waren opgelegd en die door hetzelve als zeer vernederend beschouwd werden. Den 17den April was door de mogendheden, behalve Frankrijk besloten, dat de in de Nederlanden sedert 1815 gestichte vestingen, voornamelijk ten gevolge der onzijdigheid van België, te groot in aantal waren, dan dat zij door de Belgen naar behooren konden worden bezet, en dat men dus, *zoodra er eene door de vijf mogendheden erkende regering in België zou bestaan, met dezelve eene onderhandeling ter slechting van sommige vestingen zou beginnen*, welk protokol den 11den Julij aan den Franschen gezant werd medegedeeld. De keuze voor de leden der Wetgevende Vergadering in Frankrijk, vielen, ten gevolge van den invloed der andere mogendheden, op gematigde mannen, welken de koning, ondersteund door de konferentie, hoopte voor zich te winnen door de volgende woorden, die den 23sten Julij in zijne troonrede voorkwamen: «Het koningrijk der Nederlanden, zoo als het bij de ver-

Digitized by Google

dragen van 1814 en 1815 was gevestigd, heeft opgehouden te bestaan. De onafhankelijkheid van België en deszelfs afscheiding van Holland, zijn door de groote mogendheden erkend. De koning der Belgen zal niet tot het Duitsche Verbond behooren. De vestingen, gebouwd om Frankrijk te bedreigen, en niet om België te beveiligen, zullen geslecht worden. Eene door Europa erkende onzijdigheid en de vriendschap van Frankrijk verzekeren aan onze naburen eene onafhankelijkheid, wier eerste steun wij geweest zijn."

Deze woorden waren de Belgen eene groote ergernis. Zelfs hunne ministriëele bladen gaven blijken van de ijdelheid van dit volk. »Hoe?" zeiden zij, »zouden de Belgische vestingen en de beschikking over dezelve aan Frankrijk behooren? Indien zij te kostbaar waren, kon België die zelve, naar eigen goedvinden slechten; het zou geen voorstel daartoe aannemen, dan overeenkomstig met de eer en velligheid van den staat."

Dien ten gevolge verkoelde de vriendschap tusschen de twee rijken. Frankrijk erkende den koning van België niet, evenmin als zijnen minister Lehon, terwijl de Belgen hunnen laatsten steun bij de konferentie dreigden te verliezen, zonder de gewapende tusschenkomst van Holland. In hunnen nood, veroorzaakt door het zegepralen der Hollandsche wapenen, wendden zij zich onvoorwaardelijk tot Frankrijk, waar juist in dien tijd een twist was ontstaan tusschen den eersten minister Casimir Périer en den heer La Fitte, dien hij was opgevolgd, en die nu zijnen opvolger zocht te dwarsboomen, door te pogen voorzitter te worden van de nieuwe Kamer der Vertegenwoordigers, hetgeen hem echter mislukte. Périer wilde nu zijnen post

Digitized by Google

nederleggen, maar toen Leopold zijn aanzoek om hulp deed, bood hij zich aan, om in *zulke gewigtige omstandigheden aan het roer van staat te blijven*, hetgeen door Lodewijk Filips werd aangenomen. Terstond werd nu Leopold erkend en zijnen gezant Lehon alle eer bewezen, terwijl ijlings den generaal Gérard bevel werd gegeven, om met een leger van 50,000 man België binnen te trekken, bij hetwelk ook de hertogen van Nemours en Orleans, zonen des konings, zich zouden voegen.

Willem I had den 1sten Augustus bij eene nota aan de Londensche konferentie medegedeeld, dat hij, ingevolge haren wensch, gevolmagtigden naar Londen zou zenden, met het doel om een verdrag van scheiding te maken, maar niet anders dan volgens hetgeen in Februarij als grondslag was aangenomen, en dat hij de onderhandelingen gewapenderhand zou ondersteunen, *zonder dat hij echter eenige vergrooting van grondgebied verlangde*. De minister van buitenlandsche zaken gaf in eene vergadering der Staten-Generaal te kennen, dat hij oordeelde het zwaard in de schaal der onderhandelingen te moeten leggen, om te toonen, dat alle vertooning van magt ijdel is, als men geen gebruik daarvan maakt.

Toen deze nota aan de konferentie werd aangeboden, waren de vijandelijkheden reeds begonnen, zeer tegen den zin van Frankrijk en Engeland. Het eerste beschouwde den intogt van den Prins van Oranje in België als gelijk staande met den slag van Denin, door prins Willem III geleverd, in weerwil dat hij kennis droeg van den vrede van Nijmegen. Dus begeerde de konferentie, dat de wapenstilstand hernieuwd en Antwerpen gespaard zou worden. Wat het eerste betreft, dit werd goedgekeurd, maar

Digitized by Google

voor het laatste beriep de koning zich op de algemeene begeerte der natie en het gevoelen der Staten-Generaal. Hierop maakten de beide genoemde mogendheden zich gereed om gewapender hand tusschenbeiden te komen, Frankrijk te land en Engeland door eene vloot.

Voordat echter de Franschen België binnentrokken, waren de Belgen door hunne verwaandheid en trotschheid oorzaak, dat de zegepraal der onzen voltooid werd. Zij dachten namelijk: »dat 's prinsen stoute beweging hem, in het hart der Belgische gewesten gelokt, in een net zou verwarren, tusschen het leger der Maas, hetwelk hij in den rug liet, en de gewapende bevolking, die, in vereeniging met de troepen, de steden verdedigde. Elk zij op zijn post, en de zege kan ons niet missen! 1).

De *Courier* van Brussel wenschte in een artikel, dat men de Hollanders, die te Diest waren ingesloten, zoude gevangen nemen. Schijnbaar was de geestdrift algemeen in België, zoodat de *Pruissische Staats Courant* het streven der Belgen naar *onafhankelijkheid* gelijk stelde met dat der Duitschers in 1813 en 1814 2). Men zeide dat *drieduizend* Hollanders in Hasselt gevangen waren genomen. De Belgische *Moniteur* zeide: »*Onze stelling verbeterd van dag tot dag, van uur tot uur, de koning bevindt zich in het midden onzer troepen. De vijand kan thans den aanval beginnen, hij zal teruggedreven worden.* De *Courier* was nog opgeblazener. Deze toonde zich verontwaardigd, dat Belliard Antwerpen had beschouwd als eene Europesche en niet als eene Belgische stad, en haar daarom door zijne

1) De *Politique* van Luik van den 8sten Augustus.

2) *Preussische Staats Zeitung.* 13 Augustus Art. *Brussel.*

Digitized by Google

tusschenkomst had gered. Hij wenschte geen wapenstilstand, *daar deze de te Diest ingesloten Hollanders zoude bevrijden* en de geestdrift der Belgen beteugelen. Verder zeide hij: »Weest op uwe hoede, herinnert u aan hetgeen wij der Diplomatie te danken hebben, en laat u geen der voordeelen ontsnappen, die gij aan uwe dapperheid te danken hebt; geeft gij die eenmaal uit de hand, zoo bekomt gij ze nimmer weder." 1)

Dientengevolge besloot Leopold de Franschen te verzoeken nog niet over de grenzen te trekken, waaraan voldaan werd. Ware het tegenovergestelde het geval geweest, gewis zouden de Belgen zich grooten smaad bespaard hebben, en de schandtooneelen te Hasselt zouden niet herhaald zijn.

Nadat de prins van Oranje het leger van Daine had vernield, kwam de beurt aan dat der Schelde, onder Tiecken en Leopold. Hij verbeuzelde dus zijnen tijd niet door de overige vlugtelingen tot Luik te vervolgen en die stad te bezetten, maar trok naar Zuid-Braband. Den 9den bleef het hoofdkwartier te Hasselt, terwijl de tweede divisie, aangevoerd door den hertog van Saksen-Weimar, en waarbij ook de prins was, naar St Truijen terugtrok, en vandaar westwaarts ging; de eerste divisie, aangevoerd door den generaal van Geen, ging naar den kant van Diest, de derde, onder bevel van den generaal Meijer, bleef te St. Truijen, de zware kavallerie te Loon en de ligte tusschen St. Truijen en Thienen gelegerd. Deze laatste plaats werd, nadat de onzen eenige geweerschoten gedaan en eenige granaten geworpen hadden, door de 600 man sterke Bel-

1) *Courrier Belge*, 8 Août 1831.

Digitized by Google

gische bezetting geheel ontruimd. Het bevel werd hier gevoerd door Bernhard van Saksen-Weimar, die meest altijd de voorste in den strijd was. Het plan was nu om Leuven, waaraan de Belgen alle mogelijke kosten aanwendden tot versterking, te bemagtigen, en daarna Brussel aan te tasten, hetgeen evenwel onmogelijk zou geweest zijn, als de Franschen, onmiddelijk nadat zij daartoe bevel hadden ontvangen, België langs den kortsten weg waren binnengerukt.

Uitgezonderd de *reserve divisie*, onder bevel van den generaal Cort-Heijligers, trok het geheele Nederlandsche leger zich den 11den te Diest en te Tienen zamen, ten einde vandaar op Leuven aan te rukken. Het eerste gedeelte, bestaande uit de eerste divisie, aangevoerd door den generaal van Geen, trok van Diest in de rigting van St. Joris Winghe, het tweede, zamengesteld uit de eerste brigade, onder aanvoering der prinsen, benevens de Leidsche, Groninger en Noordhollandsche jagers, van Thienen, ten noordwesten, naar Comptich, Roosbeek en over de hoogte van Bautersem, het derde eindelijk, bestaande uit de tweede divisie, onder den hertog van Saksen-Weimar, en het korps Utrechtsche jagers, om Thienen heen, over Oirbeek, Malden, Couvines en Nethennes. Langs dezen weg konden de straatwegen van Namen en Waveren bezet en Brussel van Leuven en het daar gestationeerde leger afgesneden worden. De voorhoede van het tweede gedeelte, die poogde Bautersem te bereiken, vond, tegen verwachting, eenigen tegenstand, daar Leopold zelf, aan het hoofd van een groot gedeelte van zijn te Leuven bijeengetrokken leger, de onzen tegemoet trok, die, deze groote overmagt niet kunnende terugdringen, in goede

Digitized by Google

orde op Comptich en Roosbeek retireerden. Hier hadden wij het verlies te betreuren van den luitenant-kolonel Valkenburg, bevelhebber van de Groninger jagers, die den heldendood stierf, terwijl twee Leidsche jagers Nieuwenhuis en Leemans, gewond werden.

Wat hier volgt ontleenen wij aan het verhaal van een ooggetuige, en is te vinden bij van Kampen, *Gedenkboek*, bijlagen, bladz. 634—637.

»De order, om den 12den Augustus slag te leveren, was uitgevaardigd; reeds was het leger in beweging, vrolijk, welgemoed en met de grootste orde op marsch, om den vijand op te zoeken, toen Z. K. H. de veldmaarschalk, de prins van Oranje, met nog enkelen van zijn gevolg te Thienen zou te paard stijgen. Een boer, met een blaauwen kiel aan, geeft den prins op dat oogenblik een smeekschrift in handen, om schadevergoeding voor geleden verlies door brand aan zijne woning. Na eene vlugtige lezing trok Z. K. H. met eenig ongeduld op zijn gelaat, naar zijne beurs, ziet een naast hem staanden hoofd-officier, den kommandant van 's prinsen hoofdkwartier, Hoyel, vragend aan, die, den blik verstaande, met eerbied vraagt, of Hoogstdezelve ook iets had te bevelen. *Ik moet geld hebben!* zegt de veldheer. De officier haalt zijne beurs voor den dag en biedt dezelve aan. *Ja, maar ik heb veel noodig!* zegt de veldheer. De officier ledigde zijne beurs, die aanzienlijk met goud was gevuld, op last van den vorst in handen van den boer, die, verbaasd over de groote edelmoedigheid van den prins, zijne dankbare gevoelens niet met woorden kon uiten. Zonder aan den hoogen rang van zijnen weldoener te denken, en door zijne gevoelens van erkentelijkheid weg-

Digitized by Google

gesleept, wierp hij zich om den hals van onzen beminden prins, die gereed was, om op hetzelfde oogenblik, met zijn dapper leger, de vijanden des vaderlands te gaan bestrijden en te overwinnen, maar vooraf nog het zalige genoegen mogt smaken van eene weldaad aan een ongelukkige, tot inwijding van dezen roemrijken dag, te hebben gedaan, en wel aan een Belg, wiens zonen en bloedverwanten welligt op hetzelfde oogenblik met de wapenen in de hand gereed stonden, om den vorst te bestrijden en zoo mogelijk van het leven te berooven.

Deze daadzaak is overal voor de geschiedenis merkwaardig, omdat zij, onder eene menigte van anderen, tot bewijs strekt, dat de proklamatie van den prins van Oranje van den 2den Augustus 1831, aan de Belgen gerigt, en waarin aan de rustige inwoners veiligheid, bescherming en ondersteuning beloofd werd, geene ijdele klanken behelsde, maar integendeel zelfs in de drukste en belangrijkste oogenblikken door Z. K. H. den veldmaarschalk is nagekomen geworden.

Het was even zes uur, toen de veldmaarschalk te paard steeg, om zich aan het hoofd van het centrum des legers, de derde divisie infanterie, op den grooten straatweg naar Leuven te stellen. »Een zware nevel," dus luidt het berigt, »omringde ons; geene vijftig schreden konden wij van ons afzien; tegen zeven uur klaarde het op, het kanonvuur had zich reeds, regts van ons bij de eerste divisie doen hooren. Onze *tirailleurs* raakten met den vijand handgemeen; de opkomende Noordenwind verdreef den nevel geheel, en de doorbrekende zon ontdekte aan ons oog, het op een hoogte liggende dorp Bautersem, door den vijand bezet, welke hier een levendigen tegen-

Digitized by Google

stand bood, vooral met het vuur van eenige stukken kanon, geplaatst aan het hooge einde van het dorp, waarmede hij den straatweg, waarop zij voortrukten, volkomen bestreek. Om den vijand uit deze beheerschende stelling des te spoediger te verjagen, gelastte de veldmaarschalk eene kolonne infanterie en kavallerie, door geschut ondersteund, links over eene vlakte, welke tegen een bosch- en bergachtig land aansloot, Bautersem om te trekken. Te gelijker tijd liet hij eenige stukken geschut regts van den weg, op eene hoogte in batterij stellen. Beide bewegingen noodzaakten weldra den vijand het dorp te verlaten, die zich nu gedeeltelijk in een daarachter liggend bosch wierp, en daarin nog trachtte staande te blijven, maar, door onze infanterie en kavallerie bestookt, moest hij al spoedig in wanorde den weg op naar Leuven de vlugt nemen, waarschijnlijk zou hij geheel vernietigd zijn geworden, indien de Engelsche en Fransche diplomatie niet tot zijn behoud waren tusschen beiden getreden.

»Terwijl de Belgen Bautersem verdedigden, stond de prins van Oranje, omringd door eenige officieren, op den straatweg aan het begin van het dorp, in het bereik van een wel onderhouden kanonvuur uit de batterij, die de vijand aan het hooge einde van het dorp had geplaatst. De kommandant van het hoofdkwartier des legers, de majoor Hoyel, het gedruisch van een zeer digt voorbijvliegenden kanonkogel hoorende, en te gelijker tijd het paard van den prins van Oranje plotseling ziende stilstaan, huiveren en beveren, snelt met angst naar Z. K. H. toe, springt van zijn paard, om bijstand te verleenen en bemerkt toen, dat de kogel het onderste gewricht van een voorpoot des paards van den prins had afgeschoten

Digitized by Google

Het dier bleef stilstaan, trachtte zelfs van tijd tot tijd op het verminkte been te rusten, en viel niet. De majoor Hoyel biedt zijn paard aan, verzoekt den opperbevelhebber hetzelve te bestijgen, met verzekering, dat het vlug is en dat men er op vertrouwen kan. De prins stapt bedaard van het gewonde paard, ziet het een oogenblik met medelijden aan, went zich met eenige geruststellende woorden tot zijnen broeder, prins Frederik der Nederlanden, springt vervolgens op het hem aangeboden paard, rijdt op een galop weg, en bevindt zich weldra op nieuw in groot gevaar, toen op het onverwachts, terwijl men wegens de overgave der stad Leuven in onderhandeling was, van alle werken en wallen dier stad het kanonvuur op ons losbrandde, hetwelk eenigen tijd bleef voortduren. De prins stond destijds op de hoogte van den Pellenberg, en was geheel aan 's vijands vuur blootgesteld. Op hetzelfde oogenblik werden eenige schreden regts en links achter Z. K. H, een rijdende artillerist naast zijn stuk, en een maréchaussé-ordonnans van den kommandant van het hoofdkwartier door kanonkogels dood van hunne paarden geschoten."

Toen de onzen nu den vijand tot den aftogt hadden gedwongen en op het punt stonden, om hem geheel te vernielen, kwam lord Russell, als bemiddelaar van de zijde van Engeland, tusschen beiden. De prins van Oranje had bevel gekregen, om slechts te wijken, als hij de zekerheid zou hebben van het binnenrukken van een Fransch leger in België. De trotschheid der opstandelingen was gefnuikt door den ongelukkigen afloop van den slag van Hasselt, en wederom hadden zij Frankrijk gesmeekt, gewapenderhand tusschenbeiden te komen. Ten gevolge der verkla-

Digitized by Google

ring van Willem I, dat hij tegen Frankrijk niet zou strijden, had lord Russell zich naar de steeds voortrukkende Nederlanders begeven, om een wapenstilstand te bewerken en de naderende schande van eene geheele nederlaag, misschien het gevangennemen van Leopold zelven, te voorkomen. De prins verklaarde, dat hij dit geenszins zou toestaan, dan op voorwaarde, dat Leuven ontruimd en door de onzen bezet zou worden, benevens de verzekering van het binnenrukken van een Fransch leger in België, waarvan hij zich door het zenden van een officier zou overtuigen. Dientengevolge gingen de onzen voort met het vervolgen des vijands, die in groote verwarring de vlugt had genomen en eerst op een geringen afstand van Leuven, op den zoogenaamden Pellenberg, tot staan kwam. Met behulp der eerste divisie verdreef de prins hem ook van daar, bij welke gelegenheid de generaal Favauge zich bij uitstek onderscheidde.

De nood der Belgen klom intusschen op het hoogst, doordien het vereenigde Nederlandsche leger aan den eenen kant digt bij Leuven stond, en aan den anderen de hertog van Saksen-Weimar tusschen Leuven en Brussel zich bevond, na alles voor zich te hebben doen wijken. Deze was den 11den te Nethenes en Nodebais, ten zuiden van Leuven gekomen, waar hij enkele Belgische burgerwachten uit het bosch van Meerdaal bij St. Joris had verjaagd. Den 12den, vroeg in den morgen, rukten de derde divisie en de beide eerste op, begaven zich noordwaarts naar Moerbeke, dat ten westen van Leuven ligt, digt bij den straatweg van die plaats op Brussel, bezetten denzelven, benevens den zoogenaamden IJzeren Berg. Aan de andere zijde werd de weg naar Tervueren,

Digitized by Google

het gewezen lustslot van den prins van Oranje, met krijgsvolk bezet, waardoor voor Leopold slechts de weg naar Mechelen openstond.

Intusschen hadden zich de Fransche generaal Belliard met den Engelschen Lord Adair uit Brussel naar Leuven begeven, om, zoo mogelijk, te verhinderen, dat de Belgen volkomen geslagen werden. De prins van Oranje bleef dezelfde voorwaarde stellen, als aan lord Russell, weshalve er, daar lord Adair de verzekering gaf, dat reeds 40,000 Franschen bij Waveren stonden, bepaald werd, dat de Belgen den volgenden dag Leuven zouden ontruimen en overgeven.

Nadat de Belgen bij Hasselt zulk eene schandelijke nederlaag hadden geleden, verliet hen alle zelfvertrouwen. De gehoorzaamheid aan de bevelen van meerderen werd niet meer in acht genomen, alle vrijwilligers en burgerwachten verloren den moed. De herschenschim der onoverwinnelijkheid van den blaauwen kiel verdween in rook voor het gedonder van het Hollandsche kanonvuur, Doch de Belgen, de schande der nederlaag bij Hasselt willende bemantelen, verspreiden het gerucht, dat de vijand niet de *lafhartige Hollanders*, maar een *vermomd Pruissisch leger* was, hetgeen echter de vrees nog vermeerderde. De eenige, die zich niet lafhartig toonde, was Leopold, die echter in de gegeven omstandigheden niet wist, wat hij moest aanvangen, daar hij op de snoodaards, die onder zijn bestuur stonden, geenszins kon vertrouwen. De krijgsmagt der Belgen bij Leuven was zamengesteld uit het leger der Schelde en meer dan 20,000 burgerwachten. Den linkervleugel bezette Niëllon, terwijl de overige aanvoerders waren zekere Koeckelberg en Clump. Zij waren gedekt

Digitized by Google

door het weder veroverde Bautersem en door een bosch, doch werden van beiden punten door de onzen verdreven. Op het hooren van het eerste kanonschot namen de burgerwachten en vrijwilligers van Koeckelberg de vlugt, en er bleven dus van deze bende slechts 400 man over, welke door het voortreffelijk bediende Hollandsche geschut in verwarring geraakten, voornamelijk toen Leuven van drie kanten omsingeld was, ten gevolge waarvan reeds vóór den middag alle Belgen in die stad waren verjaagd. Alle wapenen, monteringen, ja zelfs de *blaauwe kielen* werden weggeworpen, terwijl ieder zich zijnen knevel, het zoogenoemde teeken van heldenmoed, liet afscheren. Ter naauwernood ontkwam Leopold aan het gevaar, om door de soldaten van den hertog van Saksen-Weimar, die nog onbekend waren met den gesloten wapenstilstand, gevangen genomen te worden. Te midden van de grootste verwarring binnen Leuven, ondanks de pogingen der bevelhebbers om de troepen te herzamelen, werd er uitgeroepen dat er *bier zal uitgedeeld worden*. De begeerte der Belgen naar dien drank was zoo groot, dat zij zich als het ware om de vaten verdrongen en geen acht sloegen op de kogels, die in de stad vielen. Een Hollandsch kolonel, die op dit oogenblik in de stad kwam, glimlachte over dit tooneel.

Nadat de wapenschorsing was gesloten, begaven de Nederlanders met het volste vertrouwen daarop, zich digt bij de vijandelijke stad. Nu begint de moed der Belgen weder aan te wakkeren, en zij vuren met zwaar geschut uit eene der poorten op de onzen, waardoor de luitenant der artillerie, Prinsen getroffen, en het been van den kolonel Gaillières en van zijnen zoon verpletterd werd, terwijl de dappere schutter Westerman, de zoon van onzen

Digitized by Google

onvergetelijken dichter, verraderlijk werd doorschoten. Hoewel eigenlijk daardoor alle onderhandeling had moeten worden afgebroken, stelde men zich van onzen kant tevreden met de verklaring: »dat het een misverstand was en strijdig met de gegeven bevelen."

Den 12den heerschte te Brussel even veel gewoel als te Leuven. De inwoners waren nu overtuigd, dat men de steeds meer en meer naderende Nederlanders geen weêrstand kon bieden. Als er van wege Engeland boden kwamen, riep de menigte: *lang leve Leopold!* kwamen er uit Frankrijk, dan schreeuwde men: *lang leve Frankrijk!* Ondertusschen was het geld uit de Brusselsche bank naar Halle getransporteerd. Nadat men eerst was gerustgesteld door de mare, dat de Fransche bij Halle stonden, werden de burgers weder met angst en schrik vervuld, door de tijding: Saksen Weimar is te Tervueren! reeds trekt hij met de Hollandsche kurassiers op de hoofdstad aan!" Het gepeupel schreeuwde kort daarop: »deze geruchten zijn valsch; Oranjemannen strooijen die uit! waar zijn ze?" De woede ging zelfs zoo ver, dat men iemand, die men om zijnen Vlaamschen tongval voor een Hollander hield, benevens een ander, die de oproeping van den prins van Oranje aan de Belgen had voorgelezen, gegrepen en door het graauw met geweerkolven en steenen werden omgebragt; zelfs vrouwen namen deel aan die schriktooneelen, die op verscheidene plaatsen der stad werden herhaald. Plotseling weergalmde de jubelkreet: »Het zijn onze verlossers, het zijn de Franschen!" Deze waren door het gepeupel, wegens hunne helmpluimen, voor Hollanders aangezien, en daarom maakten zij zich gereed, om op

Digitized by Google

hen te vuren, toen zij nog bij tijds hunne dwaling ontdekten. Onder het gejuich der Brusselaars trok de voorhoede der Franschen de stad binnen.

Vóór het sluiten van den wapenstilstand had Leopold zich op weg naar Mechelen begeven. Bernhard van Saksen-Weimar had met zijne divisie bijna dezen weg bereikt, doch kon de vlugtende lijfwachten des konings niet inhalen, zoodat dezen met Leopold aan zijne handen ontkwamen.

Lord Russel had middelerwijl ook aan Saksen-Weimar de tijding van den wapenstilstand gebragt, die door hem met verontwaardiging werd vernomen. Echter maakte hij de voorwaarde dat de Belgen hunne vlugt zouden staken, als van onzen zijde de wapenen werden nedergelegd. Dewijl hieraan geen gevolg werd gegeven, en aan de zijde van Leuven het vuur zich weder deed hooren, deed Bernhard door zijne dragonders de van hunne vlugt hijgende vijanden uit een hollen weg verdrijven, Op het oogenblik dat de kapitein van Stirum hem de tijding komt brengen van het sluiten van den wapenstilstand, wierp hij, zijne woede en verontwaardigend hierover niet kunnende verkroppen, zijnen degen op den grond, als wordende hem de overwinning uit de hand gewrongen, op het punt, dat deze hem toelachte. Hoewel teleurgesteld in zijne hoop, was het gedrag van den prins van Oranje geheel anders. Immers hij ontving met schijnbare bedaardheid de onaangename tijding, daar hij van zijnen vader, den avond te voren, dienaangaande bevelen had ontvangen Hoezeer de Belgen sidderden voor de zegevierende wapenen der Hollanders, getuigden de kort op elkander volgende boopschappen door hen gezonden, om derzelver loop

Digitized by Google

De Hertog van Saksen-Weimar wordt van den wapenstilstand verwittigd.

Digitized by Google

Digitized by Google

te stuiten. Eerst kwam graaf Crouquemont, een Belg, vervolgens Risse en Bnadry, vroeger officier van de schutterij te Brussel. Die lafhartigen! Den 1sten September hadden zij zich niet geschaamd met hunne overmagt den prins te verguizen en bijna te vermoorden, en nu smeekten zij denzelfden vorst knielend om genade. Ondanks alle vertoogen konden zij niet beletten, dat Leuven ontruimd en door de onzen bezet werd.

Des avonds van dien dag keerde de prins terug naar Tienen, terwijl den volgenden dag Leuven bezet werd, hoewel op verzoek der Fransche en Engelsche onderhandelaars geene inkwartiering in de stad werd gelegd. De tweede, derde en vierde divisie trokken nu de stad binnen, gevolgd door de Leidsche, Utrechtsche en Groninger jagers. Eenigen legerden zich op de wallen, anderen trokken zegepralend de stad door, van de Brusselsche tot aan de Tienenssche poort, en deden de lucht weergalmen van het blijde Wilhelmuslied. Angstig werden zij door de inwoners gadegeslagen, die zich stil in hunne woningen hadden verborgen. Hoewel onder de binnentrekkende troepen de uitbundigste vrolijkheid heerschte, werd er evenwel alle mogelijke zorg gedragen voor hunne veiligheid. Op de straten werden overal wachtposten geplaatst, en het kanon op hare ingangen gerigt. Toen Saksen-Weimar op de markt den vrijheidsboom zag, riep hij met donderende stem uit: »Hakt dien ter neder, ten zoen van den braven Gaillard," 1) Oogenblikkelijk werd aan zijn bevel voldaan.

Korten tijd slechts duurde het genot van de overwin-

1) Zie bladz. 71.

Digitized by Google

ning, daar op den 14den reeds de aftogt was vastgesteld Echter gaf de prins van Oranje vooraf eene dagorde, waarin hij te kennen gaf, hoezeer hij tevreden was over het gedrag zijner dappere troepen. Deze luidde als volgt :

» Wapenbroeders !

» Gij hebt aan mijne verwachting voldaan. Ik vertrouwde op uwe dapperheid en onverwinbaren moed. Ik waardeer de lijdzaamheid, waarmede gij alle vermoeijenissen hebt doorgestaan, en al dat gemis hebt getroost, hetwelk de krijgsmarschen in de nabijheid des vijands altijd vergezelt. Groot is uwe belooning. De zege onzer wapenen is volkomen. Na een veldtogt van naauwelijks tien dagen staan wij in het hart van België. Tweemaal ontmoetten wij den vijand, eerst te Hasselt, en toen bij Leuven, en dit was genoeg, om de twee Belgische legers uiteen te slaan en in wanorde op de vlugt te jagen. Gisteren en heden stonden onzen voorposten op twee uren afstands van Brussel, en geen Belgisch leger is er meer, om den intogt binnen zijne hoofdstad te beletten. De koning, mijn vader, heeft onze behaalde overwinning bij Hasselt met blijdschap vernomen. Door mij betuigt hij zijne innige tevredenheid aan u, en alle troepen van alle wapenen, die aan deze en de overige gevechten deelnamen, en hunne pogingen vereenigden, om dat leger te vernietigen, hetwelk, onder den naam van *leger van de Maas* zich onoverwinnelijk waande. Wij hebben gezegevierd over den vijand, tegen wien wij zijn ten strijde getrokken. Met eere keeren wij terug naar onze grenzen. Een talrijk leger uit Frankrijk rukt België in. Zijne voorposten raken de onzen. Wij

Digitized by Google

keeren terug, ten gevolge eener schikking, die onze souverein heeft gemaakt met den koning der Franschen."

Toen de Hollanders aftrokken schepten de lafhartige Belgen weder moed en hoopten de aftrekkende soldaten te mogen nazitten en nadeel toe te brengen. De prins van Oranje had den maarschalk Gérard, aanvoerder van het Fransche leger, doen verzoeken maatregelen te nemen om bij den aftogt der onzen en den aantogt der Franschen, die alle posten tot aan de grenzen van Oud-Nederland zouden bezetten, alle ongeregeldheden voor te komen. De dusgenoemde *vrijwilligers*, die te Hasselt en Leuven de meeste blijken van lafhartigheid hadden gegeven, wilden nu Tienen binnenrukken, waartoe zij werden aangemoedigd door den generaal de la Woestine, die zich tegen den prins zeer onbescheiden had gedragen, bij gelegenheid dat hij Belliard, vergezelde, om van den intogt der Franschen berigt te brengen. Later poogde hij, aan het hoofd van eene brigade ligte kavallerie, den generaal der ruiterij Boreel uit Hongarde, een vlek ten zuiden van Tienen gelegen, met geweld te doen vertrekken. De Hollanders, gehoorzaam aan de gegeven bevelen, verlieten de plaats, zonder eenig geweld tegen de Franschen te gebruiken. De prins beklaagde zich schriftelijk bij den generaal Belliard over het gehouden gedrag van de la Woestine, hetgeen ten gevolge had, dat dergelijke tooneelen niet meer plaats vonden.

Op voorstel van den prins werd nu te Tienen eene bijeenkomst gehouden met den maarschalk Gérard, waarom dan ook deze plaats onzijdig werd verklaard, en door alle troepen werd verlaten, behalve twee bataljons, die bij den prins bleven. Nu drongen de Belgische plunderaars de

Digitized by Google

stad binnen *even als ongedierte*, tuk op roof en moord. Zij bezetten huizen en straten, beklommen den toren en bedreigden de markt, waar onze troepen zich nog bevonden, die zich nu tot verdediging gereed maakten. De prins van Oranje verbood hun echter tot vijandelijkheden over te gaan, en verzocht Gérard onze troepen door Franschen te doen vervangen, hetgeen ook gebeurde, waarna tusschen beiden veldheerzn een mondgesprek werd gehouden. Bij gelegenheid van het ontbijt, dat zij te zamen nuttigden, werd den maarschalk de Bruissische kolonel Scharnhorst, die als vrijwilliger diende, door den prins voorgesteld, met de woorden: »Ziedaar den eenigen Pruis, die zich bij ons bevindt," zinspelende op het gerucht, dat de Belgen hadden verspreid, dat bijna de helft van het Nederlandsche leger uit Pruissen bestond. Dit gerucht was ontstaan door de lage sjako's en de bandelieren der landelijke schutterij, die zeer veel op de Pruissische uniform geleken. Hierop inspekteerde de prins de binnengetrokken Franschen, die tot de divisie van Hulot behoorden, en werd door den veldmaarschalk tot aan de poort uitgeleide gedaan, van wien hij met alle bewijzen van achting afscheid nam. Een Belgisch elendeling, in een blaauwen kiel gekleed, dreigde den prins onder allerlei beleedigende woorden, met zijnen sabel. Gérard beval hem in hechtenis te nemen, en den volgenden dag werd hij doodgeschoten.

Eene bijzonderheid moeten wij nog melden 1). Terwijl onze Nederlandsche krijgslieden in het hart van België

1) Van Kampen, *Gedenkboek*, bijlagen, pag. 637.

Digitized by Google

indrongen, en zelfs het vierde legerkorps (de spaarbenden) onder den generaal Cort-Heijligers zich aan de hoofdmagt aansloot, bleef Noord-Braband eenigermate blootgesteld, ten minste aan stroopende Belgen uit Limburg en van de zijde van Venlo. Inderdaad drong zulk een troep van Roermond over Weert en Maashees tot Leenden door, al waar vee en andere goederen geroofd werden. Zelfs waagden zij zich tot op een uur van Eindhoven, hetgeen niet weinig ontsteltenis baarde, alzoo zich hier het geheele legerpark der vierde afdeeling, slechts door weinige troepen verdedigd, bevond. De eerste luitenant Bosch, thans plaatselijk bevelhebber van Eindhoven, verzamelde nu 200 ligte dragonders, en deze vertooning alleen was genoeg, om de stroopers te doen terugkeeren. Gedurende den geheelen tiendaagschen veldtogt handhaafde de heer Bosch de rust en orde zoo goed te Eindhoven, dat het bestuur dier stad hem zelven niet alleen deswege eervolle getuigenis gaf, maar ook den prins van Oranje daarvan onderrigte, die aan tafel bij den burgemeester Smits, waar zich Bosch ook bevond, dezen met een hartelijken handdruk zijne goedkeuring te kennen gaf. Na deze uitweiding keeren wij weder tot ons verhaal terug.

Daar nu de Franschen alle plaatsen, die door de Hollanders waren verlaten, achtereenvolgens bezetten, trokken de laatsten in goede orde af. De eerste divisie begaf zich naar Diest, de tweede naar St. Truijen, de derde en vierde naar Hasselt, waar zich den 17den Augustus het hoofdkwartier van den prins van Oranje bevond. De tweede divisie trok over Hechteren ook daarheen. Nadat de Hollandsche troepen den 19den daaraanvolgende, aan gene zijde van Eindhoven weder binnen onze grenzen waren gekomen, namen zij

Digitized by Google

hunne standplaatsen in Noord-Braband weder in. Den 20sten dankte den prins-veldmaarschalk de troepen voor den moed en de volharding door hen betoond, en zijnen broeder, prins Frederik, dat hij het leger zoo goed had georganiseerd, waarom de koning hem tot Grootkruis der Willemsorde benoemde. Tevens werd aan allen, die deelgenomen hadden aan den veldtogt, beloofd, dat hun kruizen zouden worden uitgedeeld, vervaardigd uit het metaal der veroverde stukken geschut.

Inmiddels was door eenige schippers, die op Belgische schepen eene reis hadden gedaan, van Antwerpen naar Batavia, op de terugreis te Londen komende, het gerucht verspreid, dat ook in Nederlandsch Indië een opstand was uitgebarsten, en de hoogste regeringsposten zich in handen der Belgen bevonden. De gezant van de Weijer sloeg hieraan geloof en gaf er berigt van te Brussel aan Leopold, waarom deze het als eene wezenlijke gebeurde zaak aan zijne troepen bekend maakte. Men ging zelfs zoo ver van eene kommissie te willen benoemen en naar Java te zenden, om de zaken van dat eiland voor België te regelen. Daar echter weldra bleek, dat het gerucht valsch was, moest noodzakelijk de bekendmaking weder tegengesproken worden, waardoor zij gelijk gesteld werd met de verhalen der Belgische dagbladen, omtrent de overwinningen der Nederlanders.

Toen de regering besloten had de wapenen op te vatten, deden zij dit onder opzien tot den God hunner vaderen, die hen reeds zoo dikwerf uit gevaren en hagchelijke omstandigheden had gered, getuige de overwinning op de *onoverwinnelijke vloot*, de schitterende zegepraal door onzen onvergetelijken de Ruiter bij Kijkduin behaald, en zoo vele

Digitized by Google

andere gevallen. Even als den 20sten Januarij 1814 een bededag was gehouden om redding uit de handen des tirans, eveneens werd den 14den Augustus zulk een dag bepaald bij besluit van den 2den, waarin deze woorden voorkwamen: »dat de eerste behoefte, die de koning gevoelde, was, zich neder te buigen voor den troon van den Heer der Heerscharen, en den zegen des Almagtigen Gods, in wiens hand het lot der volken is, over onze wapenen af te smeeken."

Des voormiddags van den 14den Augustus kwam de tijding der overwinning bij Leuven te 's Hage, terwijl eene groote menigte in de kerken was vergaderd. Onmiddelijk werd deze tijding verspreid, en de leeraars konden zich nu van de aangenaame taak kwijten om God te danken. Na het eindigen der godsdienstoefening werd door honderd kanonschoten aan de inwoners der residentie en aan de gezanten der vreemde mogendheden verkondigd, dat de onzen zich door de overwinning schitterend hadden gewroken voor de nederlaag binnen Brussel. Kort daarna verschenen de prins van Oranje en prins Frederik in de residentie. Het onthaal dat zij genoten, wordt ons door een ooggetuige op de volgende wijze medegedeeld 1).

De geheele togt des prinsen van Oranje was eene zegepraal. Te Breda, te Dordrecht, te Rotterdam boden maagden hem en zijnen broeder lauwerkransen aan, of waren eerebogen opgerigt op hunnen weg of werden zij door duizenden ontvangen, waarvan zich sommigen beijverden hun rijtuig zelven voort te trekken, of vlagden alle schepen

1) Durand, *Dix jours de Campagne*, pag. 175—178; bij van Kampen, *Gedenkboek*, bl. 389—391.

Digitized by Google

en was de rivier met booten en schuiten bedekt, terwijl zich ieder verdrong om 's prinsen vriendelijk gelaat te aanschouwen, een groet of zelfs een handdruk te ontvangen, die den volklievenden prins van Oranje met hartelijkheid aan velen gaf, die hem naderden. Doch niets evenaarde de ontvangst in den Haag. Alle straten waren met bloemkransen en vlaggen versierd. De koningin, de echtgenooten, de kinderen en de zuster der overwinnaars waren hun te gemoet gereden. De koning alleen was achtergebleven, om hen te ontvangen. Aan het hek, waar zij de stad binnenkwamen, was de stads regering, met eene afdeeling jagers en schutters om hen in te halen, maar het *volk* liet zich dit regt niet ontnemen. In een oogenblik zijn de paarden van de koets des kroonprinsen afgespannen en door vrijwilligers, die haar voorttrekken, vervangen; ook langs het rijtuig van prins Frederik schaarde zich een groot aantal personen, die meer dan de paarden het rijtuig voorttrokken. De geestdrift kende geene palen. Ja, het is waar, wat Durand zegt: »Zulk eene inhaling was grooter en edeler dan eene Romeinsche zegepraal, bij welke geboeide koningen, voor den bloedigen en veelal ontmenschten veroveraar heen, naar den kerker en dikwerf ter dood werden gevoerd, terwijl de soldaten den veldheer bespotten." Hier waren enkel burgers, en eene natie, dronken van vreugde, omdat hare bezwalkte eer voor het aangezigt van Europa hersteld was, en dweepend van gehechtheid aan den veldheer, die haar deze herstelling verschaft had.

Maar het schoonste oogenblik van dezen dag was dat, waarop het koninglijk gezin, door banden eener liefde vereenigd, die in zulk een hoogen stand maar al te zeer eene zeldzaamheid is, zich op het balkon van het koninglijk

Digitized by Google

paleis ontmoette. De prins van Oranje werd letterlijk door de ontelbare elkander verdringende menigte op de handen uit zijn rijtuig gedragen, en snelde de trappen op, waar de oude vorst, door zoo menig, ook huiselijk leed, beproefd, hem in de armen drukte. Welk een tooneel! de koning en vader geeft zijn gevoel in tranen lucht, terwijl hij den overwinnenden veldheer, zijnen zoon, omhelst, en daarop ook de russische keizerstelg, de voor alle grootheid zoo gevoelige prinses van Oranje, die haren echtgenoot, wien zij steeds verdedigd had, thans zoo luisterrijk geregtvaardigd ziet! Ook prins Frederik, diens gade en de jonge prinsen van het derde geslacht, omhelsde de diep getroffen vader en grootvader. De koning had den gezanten der tegen Holland zoo gunstig gestemde mogendheden wel te gemoet kunnen voeren, hetgeen Plutarchus van Antigonus verhaalt: «*Zegt ook dit ten uwent, o mannen! dat ik en mijn zoon aldus onderling leven!* om te kennen te geven, zooals de geschiedschrijver er bijvoegt: «Dat de eendragt en het vertrouwen in zijnen zoon de sterkte van zijn rijk en een bewijs zijner kracht uitmaakten.

In vele jaren had er niet zulk eene geestdrift geheerscht op 's konings verjaardag, den 24sten Augustus. Schitterend werd bij die gelegenheid het gevoelen der vreemdelingen weêrsproken, dat de Hollanders voor geen ander gevoel vatbaar zijn dan dat van winzucht. In tegenoverstelling van het vorige jaar hadden de schuldbrieven eene aanzienlijke daling in waarde ondergaan, de belastingen, verhoogd wegens de buitengewone uitgaven voor wapening als anderzins, drukten zwaar. Bij vele andere volken zoude dit voorzeker ongunstig gewerkt hebben op het vieren van 's vorsten verjaardag, hier echter had juist het tegenover-

Digitized by Google

gestelde plaats. Te 's Hage, Amsterdam, Rotterdam, Utrecht en vele andere plaatsen, wedijverden rijken en armen, aanzienlijken en geringen in het geven van blijken van genegenheid, vooral door het ontsteken van schitterende illuminatiën, vooral te Amsterdam. Op vele plaatsen, zoals te 's Hertogenbosch en Middelburg, werden bij die gelegenheid aan de zieke en gekwetste krijgslieden buitengewone verkwikkingen uitgedeeld.

Kort daarop vertrok de koning naar het leger, om het zijnen dank te betuigen voor den goeden afloop van den veldtogt. Den 29sten Augustus was de koninglijke familie te Breda tegenwoordig bij eene monstering van drie divisiën infanterie en vier regimenten kavallerie. Daar stonden 35,000 man, onder den hertog van Saksen-Weimar en de generaals Meijer en Cort Heijligers, met 60 stukken kanon, in twee gelederen gerangschikt. Ten elf uur kwam de koning, vergezeld door zijne twee zonen, twee kleinzonen en zijnen schoonzoon Albert te paard, terwijl de koningin zich met hare dochter, schoondochter en jongsten kleinzoon in twee rijtuigen bevond. Den volgenden dag inspekteerde de vorst op de heide van Gilzen de eerste divisie, onder aanvoering van den generaal van Geen, met drie regimenten kavallerie, eene batterij veldartillerie en eene afdeeling rijdende artillerie, bij welke gelegenheid de Groninger studenten de aandacht des konings gaande maakten, even als bij de eerste monstering die van Leiden en Utrecht. Nadat zij, alles hebbende verlaten tot verdediging van het geliefde vaderland, vele bewijzen van moed hadden geleverd, verlangden de Leidsche en Utrechtsche jagers tot hunne haardsteden terug te keeren. De eerstgenoemden zagen hunne hoop teleurgesteld, dat

Digitized by Google

reeds bij de wapenschouwing aan hun verlangen zou worden voldaan, doch werden door hunne professoren in eene hartelijke toespraak aangemaand, om zich in hun lot te schikken. Reeds den 23sten Augustus hadden de professoren van Heusden, Suerman en van Goudoever de Utrechtsche jagers welkom geheeten in het vaderland, bij welke gelegenheid de hoogleeraar van Heusden eene aanspraak hield, waarin hij slechts ter loops gewaagde van een spoedig ontslag der studenten.

Ten gevolge der pogingen, die van alle kanten daartoe werden aangewend, werden de studenten van de twee jagerkorpsen, de Groninger en Friesche flankeurs, benevens zij die zich aan andere afdeelingen des legers hadden aangesloten (zoo als de studenten van het Atheneum te Amsterdam, die zich bij de schutterij dier stad hadden gevoegd) bij dagorde van den 17den September *tot nadere oproeping* ontslagen, hetgeen zoowel bij die jongelieden, als bij het geheele volk, groote blijdschap verwekte, hetwelk hen op het hartelijkst bij hunne terugkomst ontving. De kolonel Stoecker nam een hartelijk afscheid van de Leidsche studenten. Te Dordrecht, Rotterdam en Delft werden de vlaggen uitgestoken, de binnenkomende werden verwelkomd door aanspraken en door de burgers feestelijk onthaald. Zelfs te Voorburg, Leidschen Dam en Voorschoten wapperden de vlaggen en waren de wegen versierd. Maar bij den intogt binnen Leiden werden zij door eene tallooze jubelende menigte begroet. Uit naam der Leidsche maagden gaf de hoogleeraar van Hengel aan de studenten een gedenkpenning, terwijl des avonds eene prachtige illuminatie werd ontstoken.

Na een karig onthaal te 's Hertogenbosch werden de

Digitized by Google

Utrechtsche studenten te Gorinchem hartelijk en deelnemend ontvangen. Reeds voordat zij de stad waren binnengetrokken, werden zij verwelkomd door kanonschoten en krijgsmuziek. Te Vianen en Vreeswijk, ja zelfs voor de poorten van Utrecht liepen allen de terugkeerende juichende te gemoet, terwijl in de laatstgenoemde stad, even als te Leiden, eene aaneenschakeling van feesten plaats had.

In het *Gedenkboek der Groninger en Franeker studenten* vindt men de bijzonderheden van den terugtogt dezer studenten na den Tiendaagschen Veldtogt uitvoerig beschreven 1). Het was een zegetogt, gelijk die der akademieburgers van Leiden en Utrecht. Na het hartelijk afscheid van den kolonel Klerk, die hen met muzijk tot buiten Limburg uitgeleide deed, ging de togt over Grave op Nijmegen, alwaar de officieren der Groninger schutterij, daar in bezetting, hen op een maaltijd toefden, waarop zich onder anderen de luitenant-generaal Kraijenhoff, de generaal-majoor George en de burgemeester dier stad bevonden; de inwoners van Nijmegen hadden er zich een feest van gemaakt, de jongelieden te herbergen. Te Arnhem wachtten de burgers hun reeds op de markt af, om hen ter huisvesting naar hunne woningen te geleiden; en er was hier een dag rust, waarvan echter de jongelieden slechts gebruik maakten, om zich in de heerlijke omstreken der stad te verlustigen en des avonds een door de groote *societeit* aangeboden maaltijd en danspartij bij te wonen, bij welke zich ook Arnhems aanzienlijkste vrouwen en meisjes lieten vinden, en waarop de ongedwongenste vrolijkheid heerschte. De oplettendheid der Arnhemmers

1) Zie ook van Kampen: *Gedenkboek*, bijlagen, bladz. 638 en 639.

Digitized by Google

ging zelfs zoo ver, dat zij den volgenden dag de flankeurs, die zich tot den vroegen morgen vermaakt hadden en ten vijf uur vertrekken moesten, met rijtuigen naar Zutphen deden vervoeren. Zelfs dorpen wilden niet onderdoen in de algemeene hulde, aan de studenten gebragt. Te Brummen wachte hen eene eereboog, eene aanspraak en een onthaal in de societeit *Concordia*. Te Zutphen betwistten de mindere standen aan de aanzienlijken het voorrezt, de studenten uitsluitend te herbergen. Het onthaal was hier en te Deventer niet minder hartelijk, schoon anders gewijzigd. In de laatstgemelde stad toefde men hen op het raadhuis in eene fraai verlichte zaal met ververschingen, en werden zij begroet met een gedicht van den hoogleeraar Bosscha, hetwelk algemeene geestdrift opwekte en door den hoogleeraar van Oordt werd beantwoord. Van het buiten Deventer gelegen dorp Olst werden zij met rijtuigen naar Zwolle overgebragt en hier in den schouwburg door de burgerij met hartelijkheid verwelkomd en onthaald, bij welke gelegenheid het raadslid Feith, zoon van den grooten dichter, en kweekeling der Groninger hoogeschool, de terugkeerenden in dichtmaat aansprak. Te Meppel stond eene eereboog opgerigt, en de plaats werd des avonds door de ingezetenen, die hier buitengewone hartelijkheid aan den dag leiden, vrij algemeen verlicht. Op den togt langs de Smildevaart was huis aan huis met vlaggen of groen versierd en de schoolkinderen zongen den voorbijtrekkende gepaste liederen toe. Te Assen was de ontvangst ongemeen luisterrijk, vooral als men den kleinen omvang der plaats in aanmerking neemt. De intogt in Groningen eindelijk had met zooveel feestelijkheid plaats, dat wij den lezer, die daarvan de bijzon-

Digitized by Google

derheden wenscht te kennen, naar het programma en de beschrijving, in het aangehaalde *Gedenkboek* te vinden, moeten verwijzen. De kompagnie werd aan de grenzen der provincie door den gouverneur, den militairen bevelhebber en de kuratoren der hoogeschool tegemoet gereden, iets nader bij de stad ook door de schutterij met muzijk en de stads regering, en binnen de stad door hunne achtergebleven medestudenten opgewacht met het vaandel, in het beleg van 1672 gebruikt. De Rector-Magnificus Hendriks deed op de markt eene plegtige aanspraak. De hoogleeraar Lulofs sprak een Nederduitsch dichtstuk uit; de straten, door welke de trein kwam, waren versierd, en alle huizen des avonds geïllumineerd. De boekdrukkers hadden op de groote markt een fraaijen tempel opgerigt. In één woord, het was even als toen in ouden tijd de overwinnaars in de Olympische spelen van hunne dankbare medeburgers de hulde ontvingen voor de eer, die dezen altijd aan hunne geboortestad deden erlangen.

De kroonprins, die vijf maanden vroeger koel was ontvangen, als verdacht een vriend der Belgen te zijn, werd, nadat zijn vader hem den titel van veldmaarschalk des Nederlandschen legers had geschonken, benevens twee kanonnen, ten einde die te Soestdijk als een aandenken te plaatsen, en nadat de keizer aller Russen hem de ridderorde van Alexander Newsky had geschonken, luisterrijk door de ingezetenen van Amsterdam ontvangen. Zijn intogt geleek een zegetogt; overal, waar hij voorbijtrok, waren de vensters versierd. Men verdrong elkander op de straten, om den glorierijken overwinnaar van Hasselt en Leuven te zien. Overal waren zinnebeeldige voorstellingen aangebragt, waarbij zijne daden in proza of poëzij

Digitized by Google

werden verheerlijkt. Gelijke eerbetooning werd bewezen aan zijne echtgenoote, aan prins Frederik en diens gemalin. Maar de blijdschap bereikte haar hoogste toppunt, toen den volgenden dag ook de koning en koningin hier binnenkwamen. Even als den vorigen avond werd er eene algemeene illuminatie ontstoken, en het eene feest volgde op het andere, terwijl allen daaraan deelnamen, met het heerlijk bewustzijn, dat de eer der natie tegenover Europa gered was.

Digitized by Google

Uitwisseling der gevangenen. De 24 Artikelen. Verdrag van den 15den November 1831. Nota van den 14den December. Oostenrijk, Pruissen en Rusland bekrachtigen voorloopig het verdrag van den 15den November. De Cholera Oproer der Jakobijnen in Parijs, dat onderdrukt wordt. Begrafenis van van Speyk. Een gedenkteeken wordt voor Beeckman opgerigt. De Cholera in Holland. Nota van Nederland van den 30sten Junij 1832. België, stout geworden door het huwelijk van Leopold met eene dochter des konings van Frankrijk, eischt de vrijheid der Schelde zonder regten. Nederland verwerpt het thema van lord Palmerston. Er wordt tot dwangmiddelen besloten. Pruissen doet voorstellen tot bemiddeling. Verdrag tusschen Engeland en Frankrijk van den 22sten Oktober. Het voorstel van Pruissen wordt aangenomen. Embargo.

Te Londen werd het grootste belang gesteld in den intogt der Franschen in België maar, desniettemin maakte zich eenige vrees van het Engelsche volk meester, aangezien het niet met gerustheid ooggetuige daarvan kon zijn. Vooral zij, die tegen de omwenteling gestemd waren, toonden zich daarover ten hoogste ontevreden. Daarom wendde lord Londonderry den 9den Augustus in het Hoogerhuis alle moeite aan, om Nederland te

Digitized by Google

verdedigen, sedert het door de 18 artikelen zoo zeer in het ongelijk was gesteld, in welke pogingen Wellington, Aberdeen en anderen hem krachtig ter zijde stonden. Lord Grey, een der leden van de tegengestelde partij, antwoordde met de belofte dat, *zoodra de Nederlandsche troepen weder op hun grondgebied zouden wedergekeerd zijn, ook de Franschen naar het hunne zouden terugkeeren.* Het was natuurlijk, dat de reeds gemelde verstandige inschikkelijkheid van onzen Willem I zeer welkom moest zijn aan de Engelsche ministers, daar bij een uitbreken van een oorlog tusschen Frankrijk en Holland, Engeland zich in eene buitengewone hagchelijke positie moest bevinden, zoodat zelfs de omwentelingsgezinden met leede oogen de Franschen Antwerpen en Oostende zagen naderen. Toen de Franschen meer verder landwaarts introkken, en de Hollandsche troepen dien ten gevolge retireerden, werd de stemming in Engeland omtrent ons gunstiger, ergdenkender daarentegen omtrent Frankrijk. De *Globe* bekende, dat onze souverein niet zonder reden had geklaagd over de handelingen der konferentie, omdat deze de grondslagen der scheiding van België niet had opgegeven ten voordeele van onzen koning, in weerwil dat hij zich naar haren wensch had gevoegd, maar tot dat der Belgen. Daarom was men blijde, dat de afgevaardigden der vijf mogendheden weder met de onderhandelingen een begin maakten. Den 23sten Augustus werd daarom een wapenstilstand voor *zes weken* voorgesteld, *in de gegronde verwachting der mogendheden, om binnen korten tijd eene eindelijke schikking tusschen Holland en België tot stand te brengen,* welke niet mogt worden geschonden door eene der beide partijen. Inmiddels zouden de troepen zich daarheen be.

Digitized by Google

geven, waar zij hadden gestaan vóór het hervatten der vijandelijkheden, geen aanval, hoe ook genaamd, of onder welk voorwendsel ook ondernemen, maar voor het overige vrije gemeenschap houden. Dit werd door onzen souverein, zoowel als door de Belgen aangenomen, en de duur van den wapenstilstand werd bepaald van den 29sten Augustus tot den 10den Oktober.

Ondertusschen koesterde men bij ons de algemeene verwachting, dat spoedig een gewenschte vrede zou worden gesloten. De hoop hierop werd bevestigd door de plaats hebbende uitwisseling der gevangenen, van hen namelijk, die door de Belgen, gedurende den opstand in 1830, voornamelijk in de grensvestingen waren overrompeld, en, ondanks de prins van Oranje edelmoedig alle Belgische gevangenen had vrijgelaten, gevangen waren gehouden, tegen den in den tiendaagschen veldtogt gevangen Belgen. Dit had plaats in het laatst van September, en dien ten gevolge keerden meer dan duizend Nederlanders naar vaderland en bloedverwant weder.

De konferentie was nu eens op de zijde van Holland, dan weder op die van België, hoewel het laatste door haar het meest werd begunstigd. Dit laatste had de protokollen van den 20sten en 27sten Januarij verworpen voor de 18 artikelen, welke wederom door Holland niet waren aangenomen, waarom dezen, in weerwil van den eisch der Belgen, waarbij zij zich, even als wij, beriepen op eene uitspraak der bemiddelde mogendheden, onmogelijk de grondslag van scheiding konden zijn. De zaak werd hoe langer, hoe moeijelijker, vooral omdat onze koning, als groothertog van Luxemburg, lid was van het Duitsche verbond, op hetwelk de verpligting rust al zijne leden te

Digitized by Google

handhaven in het bezit hunner Duitsche landen. Het voorstel der Belgische regering tot het geheele in bezit nemen van Luxemburg, werd door de bondsvergadering te Frankfort afgewezen, hoewel zij echter aan Oostenrijk en Pruissen volmagt gaf, om over die zaak bij de konferentie onderhandelingen aan te knoopen, tevens haar misnoegen te kennen gevende over het Belgische gouvernement, dat een *militairen gouverneur* over het groothertogdom had aangesteld. Ondanks dit alles bleven de Belgen bij hunne maatregelen.

De gevolmagtigden van Nederland, de heeren Falck en van Zuijlen van Nijevelt, beweerden bij nota van den 5den September, dat zij geenszins bevoegd waren een beslissend verdrag met België te sluiten onder bemiddeling der konferentie, maar dat dit moest geschieden door de vijf mogendheden, opzigters en waarborgen van het koningrijk Holland. Zij deden echter hunne eischen kennen omtrent de *grenscheiding* en de *schuld*, terwijl, wat Luxemburg betrof, zij deszelfs geheele bezit vorderden, of eene ruiling van grondgebied, wanneer het Duitsche Verbond mogt toestemmen in den afstand. Zij eischten de oude grenzen van Holland, benevens de arrondissementen Roermond en Maastricht, uitgezonderd het distrikt Tongeren en het arrondissement Hasselt. *Nogtans behield Holland zich het regt voor, om te handelen over de landen, bij het koningrijk der Nederlanden gevoegd, die te voren geen gedeelte der Oostenrijksche Nederlanden hadden uitgemaakt, zooals de provincie Luik en de door Frankrijk afgestane kantons.*

Omtrent de *schuld* werd gevorderd, dat Holland vijftien en België zestien een en dertigste deelen daarvan zou dra-

Digitized by Google

gen, waartegen het laatste dan ook, even als Holland, vrije vaart zou hebben op de koloniën. *Wanneer België dit aangeboden voordeel weigerde, zou de som, waarmede het zich moest belasten, naar eene billijke evenredigheid worden verminderd.*

De eischen der Belgen, in hunnen naam door van de Weijer, den 23sten September gedaan, waren geheel verschillend. Zij vorderden *de voornaamste dijken in Staats-Vlaanderen*, met inbegrip van Sluis, Philippine en Sas van Gent, het geheele bezit van Venlo, Maastricht en Luxemburg, tegen eene jaarlijksche schadevergoeding van *f* 190,000, benevens dat de schulden van weêrszijden door elk van beiden zouden worden gedragen. Zij vorderden buitendien *de verdeeling der vloot en schadevergoeding voor het bombardement van Antwerpen en het doorsteken der dijken.*

Deze stukken stelde de konferentie aan beide partijen ter hand, ten einde daarop te besluiten nog vóór den 10den October. De Nederlandsche gezanten antwoordden daarop het volgende: »Zij wisten niet, of voorstellen, gelijk de jongste Belgische, een ernstig woord vorderden, dan of men het aan de konferentie zou overlaten, regt te doen omtrent voorslagen, door een geest van bedwelming gekenmerkt. De grenzen — waartoe daarnaar angstig gezocht. In den tachtigjarigen oorlog tegen Spanje waren die gewonnen en door den Munsterschen vrede bepaald. Dit zijn gewis eerbiedwekkende aanspraken! Holland verstaat niet, dat België zal raken aan een grondgebied besproeid met het bloed en zweet zijner nijvere inwoners. Heeft het magtige huis van Oostenrijk zich daarmede tevreden gesteld, zoo zal de konferentie gewis begrijpen, dat

Digitized by Google

— België zich daarmede kan vergenoegen! Zekerlijk heeft men in Limburg meer geëischt dan vroeger de republiek had bezeten, ten einde de vrije gemeenschap met Maastricht, eene door Frederik Hendrik veroverde stad, te erlangen, maar daarvoor bekomt België ook een gedeelte van het oude Staats-Limburg en de geheele provincie Luik, welke te voren nimmer aan hetzelve behoord heeft, en waarop Holland dan ook zijne regten kan doen gelden. Wat de schuld betreft, zoo behoort men onder die van België niet slechts de oude Oostenrijksche en de in gemeenschap gemaakte, maar ook de schulden, *tengevolge* de vereeniging door Holland gemaakt, en de waarde der opofferingen door Holland gedaan, in rekening te brengen. De eisch nopens de vloot is onbestaanbaar. Rijkelijk heeft België, gedurende vijftien jaren, zijn aandeel gehad in de voordeelige leveringen in dezelve; deszelfs handel heeft in de Europesche en Indische zeeën de krachtdadigete bescherming genoten. De vloot heeft haren pligt vervuld, zij is tot hare oude bestemming wedergekeerd. Hebben de Belgen doo de omwenteling verliezen geleden? Men wijte die aan de onvoorzigtigen, die ze veroorzaakt hebben: Holland is hun niets schuldig.

• Wat Luxemburg aangaat, zal de koning niet slechts in geene jaarlijksche uitkeeringen bewilligen, die omtrent een tiende gedeelte der jaarlijksche inkomsten bedraagt, maar in geene andere beschikking hoegenaamd, dan in eene volledige schadeloosstelling *in grondgebied.*"

De Belgen antwoordden op het ontwerp van Nederland het volgende: • Drie vierden dier provincie zouden dus aan Holland vervallen, een grond, niet onvruchtbaar, gelijk de Nederlandsche gezanten beweerden, maar rijk aan

Digitized by Google

zeer goede kolenmijnen, die wel voor de helft aan Hollands behoeften zouden voldoen. Deze afstand zou voor België de gemeenschap met Duitschland volkomen afsluiten, want meer zuidwaarts belet de natuur van den grond het aanleggen van een ijzeren weg of het graven van een kanaal. Het was dus Hollands bedoeling, België's handelsgemeenschap te fnuiken, en de middelen van voorspoed, waarmede de Voorzienigheid deszelfs vruchtbaren grond heeft gezegend, door de verhindering van den handel op Maas en Rijn te doen opdroogen. Daardoor zou het staatkundig bestaan des nieuwen rijks reeds dadelijk in de grondslagen ondermijnd zijn, en dit kon de konferentie toch niet gewild hebben. En wat beteekende het, dat men over de provincie Luik en de door Frankrijk afgestane kantons weder zou onderhandelen? Dergelijke eischen konden slechts onbedachtelijk ontvallen zijn; zij schenen van geene gezindheid tot afdoening van den twist, op eene wijze, *die België onmogelijk was*, te getuigen. De eischen van België waren niet strijdig met de 18 artikelen, gelijk die van Holland in blijkbaren tweestrijd waren met het protokol van den 20sten Januarij 1). Voor Luxemburg wilde men wel schadevergoeding in geld, doch niet in land geven, *bij het buitendien al te beperkte Belgische grondgebied*.

»Ten aanzien der schuld was het verschil der beide anden vóór de scheiding als van 43 tot 2: daar Holland bij de vereeniging 575 milioen werkelijke en 1150 milioen

1) De Belgen rekenden namelijk, volgens de logika van Lebeau Huisen, Zevenaar en Malburg, benevens Ravestein Gemert en Megen, hoezeer door Holland gekocht, mede tot België, en wilden zulks tegen Sluis, Sas van Gent, Maastricht en Venlo wel afstaan 7ie van Kampen, *Gedenkboek*, bladz. 411.

Digitized by Google

uitgestelde schuld had, België daarentegen slechts 27 milioen werkelijke en 84 milioen uitgestelde schuld, de zoogenaamde Oostenrijksche (Austro Belgische) daaronder begrepen. Het overige der schuld, die den 30sten September reeds 780 milioen werkelijke en 840 milioen uitgestelde schuld bedroeg, werd in gemeenschap gemaakt. Naar de rentebelasting te rekenen, heeft België jaarlijks 7 milioen, en dus in 15 jaren 195 milioen voor de oude Hollandsche schuld betaald, waaraan het geen deel had. *Onder dezen last zou het land eindelijk bezweken zijn* (!) Het mag dit bezwaar eener vreemde schuld niet langer dragen. Het *Amortisatie-Sijndikaat* heeft een kapitaal, ontsproten uit verkochte domeinen, die deels in België lagen, en dezen hebben over de 42 milioen opgebragt, die dus aan België behooren. Wat het aanbod van de vaart op de koloniën betreft, dit zou voor 7 milioen 's jaars te duur gekocht, en daarenboven geheel vruchteloos zijn, daar de Nederlanders, in het bezit der koloniën zijnde, de vaart der Belgen steeds zouden kunnen belemmeren, of, door gelijke voordeelen aan andere natiën te verleenen, verijdelen. De zwarigheden der Rhijnvaart, gedurende 15 jaren, de belemmeringen van den handel op de Schelde en Maas, gaven juist geene groote vooruitzigten ten behoeve des Indischen handels voor België, die buitendien geweldig vergroot waren."

Ten gevolge van het groote verschil der eischen van weêrszijden, moest de konferentie *of* met de afgevaardigden der Nederlanden eene overeenkomst sluiten, en de Belgen bevelen daaraan te voldoen, *of* een middelweg kiezen. Wegens den tegenwoordigen toestand van Frankrijk, na de *roemrijke Julijdagen*, was het eerste, hoewel

Digitized by Google

inderdaad het billijkste, nogtans onmogelijk, daar zulks een algemeenen oorlog of een opstand in Frankrijk zoude ten gevolge hebben. Nadat de Poolsche opstand door de inneming van Warschau op den 7den September door de Russen was onderdrukt, rekende men hier op eene krachtige hulp van Rusland. Maar ten gevolge van het dempen van genoemden opstand hadden er te Parijs en op andere plaatsen in Frankrijk tooneelen plaats gehad, waaruit bleek dat men het het ministerie zeer ten kwade duidde, dat het die *heilige omwenteling* niet krachtig genoeg had ondersteund. Rusland, Pruissen en Oostenrijk besloten dus aan beide partijen een voorstel te doen, waarom dan ook de wapenstilstand werd verlengd tot den 25sten Oktober en *alle Fransche troepen* uit België terugtrokken. Dus besloot de konferentie den 26sten September dat zij, »vermits de wederzijdsche mededeelingen der partijen zoo ver uiteenliepen, en deden denken, dat nieuwe ophelderingen van denzelfden aard, wel verre van tot uitkomsten, met het algemeen belang strookende, te geleiden, slechts voor een onbepaalden tijd een staat van vijandschap en onheil zouden doen voortduren, — in de thans verkregen bescheiden omtrent de wederzijdsche eischen van Holland en België, en de door beide partijen ingeroepen regten, de middelen moest zoeken, om eene reeks van artikelen vast te stellen, die tot grondslagen van een eindverdrag tusschen de beide partijen konden dienen, en aan de billijkheid, aan derzelver belangen en aan die van Europa voldoen."

Nadat de konferentie juiste berigten had verzocht en verkregen omtrent den staat der schuld, werd den 16den Oktober een ontwerp van scheiding opgemaakt, in 24 Artikelen vervat, ten einde den staat van spanning te

Digitized by Google

doen eindigen. De hoofdinhoud kwam hierop neder: De gezanten stelden voor dit verdrag te beschouwen, als *tusschen den koning der Nederlanden en de vijf mogendheden gesloten, en onder hunne formelen waarborg zou staan.* Deze artikelen zouden de *laatste en onherroepelijk* zijn. Luxemburg zou in tweeën worden gedeeld, waarvan het Waalsche gedeelte aan België, het Fransche aan den koning der Nederlanden, als grootheertog en lid van het Duitsche rijk zou toevallen, zoodat ook Arlon aan België zou toebehooren. In plaats van het afgestane deel van Luxemburg zou de koning van Nederland een gedeelte van Limburg ontvangen, namelijk wat aan den regteroever der Maas gelegen is, tusschen die rivier, Pruissen, Luik en Gelderland, met Venlo, Roermond, Sittard en de fabriekplaatsen Eupen, Vaals, enz., benevens ook eene strook aan den linkeroever waartoe ook Maastricht zou behooren. *De koning moest zich wegens deze ruiling ook met den Duitschen verbondsdag en de Nassausche vorsten verstaan.* Van beide zijden zouden de grenzen door kommissarissen worden afgebakend. Wat het Weener kongres had bepaald omtrent de vrije vaart op de rivieren, zou alleen worden toegepast op die rivieren, die de twee rijken *scheiden of te gelijk doorstroomen.* Wat de Schelde betreft, haar loodswezen en betonning zou onder *gemeenschappelijk toezigt* staan; zoo ook zouden voor België en Nederland dezelfde loodsgelden worden vastgesteld. De vaart van Antwerpen naar den Rijn zou vrij zijn, en daarop zouden slechts geringe regten worden geheven, terwijl beide volken vrij op de Schelde zouden mogen visschen Beide landen zouden het vrije gebruik hebben van de kanalen, die aan

Digitized by Google

beide gemeen waren. Kortom de handel en de gemeenschap met Duitschland zouden niet mogen worden belemmerd Van af den 1sten Januarij 1832 zou België jaarlijks ƒ8,400,000 voor zijn aandeel in de schuld betalen, hetgeen door Nederland sedert den 1sten November 1830 was voorgeschoten, en nog moest worden voorgeschoten voor de rente, die den 1sten Januarij 1832 zou vervallen, moest door de Belgische schatkist worden vergoed in drie termijnen, den 1sten Januarij, 1sten April en 1sten Julij, de beide laatste met eene rente van 5 pCt. 's jaars. Wat men ten algemeene nutte was beginnen te bouwen, zou het eigendom blijven van dat land, waarin het gelegen was, terwijl de eigendommen aan Hollanders toebehoorende, en waarop in België beslag was gelegd, zouden worden gerestitueerd. Beide volken mogten gedurende twee jaren vrijelijk zich naar elkander begeven, zonder betaling van meer dan gewone regten. In de landen, die afgestaan waren, zou men niemand geregtelijk mogen vervolgen wegens deelneming aan het gebeurde. De pensioenen moesten door ieder volk betaald worden aan de ingezetenen, die in het land waren geboren. Na nog verscheidene andere bepalingen werd ten slotte bepaald, dat veertien dagen na de bekrachtiging de plaatsen, die van gebied veranderd waren, door hunne bevelhebbers moesten worden ontruimd.

Het loopt in het oog dat deze artikelen zich bijzonder gunstig onderscheidden van de vorige achttien, echter maakte de Nederlandsche regering bedenkingen tegen de artikelen betreffende de vrije vaart op de rivieren, omdat men vreesde dat Antwerpen zich daardoor te zeer zou verheffen door den handel, ten nadeele van Amsterdam en

Digitized by Google

Rotterdam, en vooral omdat België, ingevolge het 9de artikel, deel zoude verkrijgen in de souvereiniteit over de Wester-Schelde, welke rivier geheel tot Nederland behoort, terwijl een *gemeenschappelijk opzigt* over die rivier vernederend was voor Nederland. Daarbij kwam dat, wanneer beide natiën *gelijke* tollen betaalden, dat voor Holland en Zeeland nadeelig zou zijn. Verschillende andere bepalingen in de artikelen vervat, verhinderden dus de onvoorwaardelijke aanneming daarvan.

Een middel, om eenige vernederende en nadeelige bepalingen te ontduiken, was hierin gelegen, dat Nederland de hem toegekende jaarlijksche toelage van *f* 600,000 voor handelsvoordeelen aan België zou overlaten, in ruil van de aan de Belgen toegestane gunsten, waardoor Nederland meer aanspraak zou hebben gehad op de deelneming van Pruissen, Rusland en Oostenrijk. Het was niet mogelijk het sluiten der Schelde te bedingen, daar er Pruissen te veel aangelegen lag, om eene vrije gemeenschap met Antwerpen te hebben. Men kon, ten einde de Mogendheden voor zich te winnen, de 24 artikelen *over het algemeen en behoudens eenige wijzingen* aannemen, en totdat België die wijzingen had aangenomen, het kasteel van Antwerpen in bezit houden. Waarschijnlijk zouden de zaken in korten tijd zijn geregeld, als men de onafhankelijkheid en onzijdigheid van België had erkend, en van weerszijden eene ontwapening had willen bewerkstelligen, natuurlijk tegen dadelijke betaling van het achterstallige. Een geacht dagblad 1) deelt mede, dat Engeland en

1) *Allgemeine Zeitung* 1 November 1831 *Brussel.*

Digitized by Google

Frankrijk langen tijd de wijziging der genoemde artikelen wederstreefden, maar dat Oostenrijk, Rusland en Pruissen het zoo verre hadden weten te brengen, dat de 24 artikelen als hun werk moesten worden beschouwd.

Ons gouvernement was echter te verbitterd op Frankrijk en Engeland, om iets goeds van een verdrag te hopen, waarin beiden medewerkers waren geweest. Terwijl de 24 artikelen naar Brussel en den Haag werden gezonden ter inzage, eindigde de wapenstilstand, waarom Bagot, de Engelsche gezant, het hervatten der vijandelijkheden trachtte te voorkomen; doch onze minister van buitenlandsche zaken antwoordde, dat de vijf mogendheden de vrijheid hadden zich te wapenen tegen zijn stilzwijgen of tegen de maatregelen, die hij mogt goedvinden te nemen, waarom Engeland eene vloot zond naar de Hollandsche kusten, om de vijandelijkheden te voorkomen, welke echter ten gevolge van mist en buijig weder terugdreef. Algemeen verklaarden men zich zeer tegen het aannemen der 24 artikelen.

De koning der Nederlanden wilde zich niet formeel tot een verderen wapenstilstand verbinden, maar bij dagorde van den 15den Oktober liet hij den prins van Oranje bekend maken, dat *het leger zich van dit oogenblik af moest beschouwen, als in staat van oorlog tegen elken vijand, die het grondgebied van Oud Nederland zou willen schenden*, terwijl hij verder verklaarde slechts *verdedigender wijze* te zullen handelen. Onze afgevaardigden verklaarden den 7den November uitdrukkelijk aan de konferentie, *dat, hoezeer de koning zich voorbehield om van zijne krijgsmagt gebruik te maken, zoodra zulks voor het belang des rijks zou noodig worden geacht*, hij echter *tot*

Digitized by Google

nu toe, niet van zins was de vijandelijkheden te hernieuwen. Ook toonden zij zich bereid *een verdrag van scheiding te onderteekenen, geschikt om Holland te handhaven in den rang, dien de vaderlandsliefde en opofferingen zijner inwoners het in vroegere eeuwen hadden verworven, en dien het in Europa's tegenwoordig stelsel wegens de trouw, den moed en de volharding van het tegenwoordig geslacht, dubbel verdiende te behouden.*

De Belgische gezant bij de konferentie, van de Weijer had, op aanraden van dezelve, dringend aangemaand om de 24 artikelen terstond aan te nemen, daar Belgie niet met Holland was gelijkgesteld. Toen Leopold hiertoe in de kamers den voorslag deed, verklaarden velen zich daartegen. Ofschoon het volk, vooral na de pas geleden vernederingen, de omwenteling moede was, raadden echter de vrienden daarvan een wanhopigen tegenstand te bieden, zelfs op het gevaar af van bij Frankrijk te worden ingelijfd, bewerende dat België op zulke voorwaarden niet kon bestaan. De leden der kamers, die tegen den voorslag tot aanneming stemden, gaven als reden daarvoor op het nadeel dat er gelegen was in den afstand van een groot gedeelte van Limburg en Luxemburg. Doch ten gevolge van den afloop des tiendaagschen veldtogt waren de Belgen over het algemeen gedweeër geworden. Daar Frankrijk en Engeland dreigden hunne gezanten terug te roepen, Belgie aan zijn lot over te laten, wanneer het door Holland werd aangevallen en het door Pruissische en Engelsche soldaten te doen bezetten, doch daarentegen beloofde in geval van aanneming, het koningrijk België te erkennen, verzekerende dat de overige mogendheden dit ook zouden doen, werd het verdrag door beide kamers *aangenomen*,

Digitized by Google

Te vergeefs deed van de Weijer pogingen om in het verdrag nog eenige wijzigingen te brengen. De vijf gevolmagtigden eischten onvoorwaardelijke toestemming, terwijl zij, onder betuiging hunner hoogachting jegens Holland en »jegens de verhevene eigenschappen die het in den geheelen loop zijner geschiedenis had aan den dag gelegd," verklaarden: »dat het oogmerk der konferentie slechts geweest was, hetzelve van de eervolle plaats, die het in het Europesche statenstelsel zoo regtmatig bekleedde, te verzekeren, en zij zich dus vleide, hetzelve nooit te voren bezeten voordeelen (de aaneenschakeling van zijn grondgebied) te hebben aangeboden. Zij vleiden zich dan ook, dat de koning, van wien het thans alleen, afhing door de aanneming der 24 artikelen den wensch der menschheid zou vervullen; hoe spoediger dit oogenblik daar was, des te meer zouden zich 's konings aanspraken op de dankbaarheid van zijn volk en de achting aan Europa vermeerderen." Van de Weijer nam dus onverwijld het verdrag aan, waarop de vijf gevolmagtigden den 15den November met België een verdrag sloten, hetgeen de 24 artikelen woordelijk bevatte, terwijl van weerszijden beloofd werd het binnen *twee maanden* te bekrachtigen.

Groot was de verbittering in Nederland tegen Frankrijk en Engeland, waarom ook de dagbladen vol waren van beschuldigingen tegen die natiën. Men wees op het jaar 1672, toen men ook met roem met dezelve had gestreden, en veel hooger eischen had gedaan dan nu, daar het ons meer te doen was om de *volkseer* te redden dan om stoffelijke voordeelen. Den 11den November gaf de minister van buitenlandsche zaken verslag van den staat

Digitized by Google

der onderhandelingen en den 21sten deed de minister van financiën de volgende bekendmaking:

»Hoe smartelijk het voor ons ook zij, onze getrouwe onderdanen tot nieuwe opofferingen te roepen, zoo mogen wij toch niet denken aan eenige vermindering der buitengewone krachten, welke tot handhaving van 's lands regten door de natie met de loffelijkste bereidwilligheid zijn daargesteld, en met voortdurende geestdrift aan het vaderland worden gewijd. Zij zelve geeft ons het voorbeeld eener waardige navolging van de edele standvastigheid der voorvaderen, en dan kan ons besluit, bij het herdenken aan den *eersten* Willem, en, even als hij, ons vertrouwen stellende op den Almagtigen God, niet twijfelachtig zijn." Ten gevolge hiervan werd er spoedig voor eene leening van 45 milioen ingeschreven.

Den 14den December verklaarden de afgevaardigden van Nederland te Londen, dat zij niet geheel instemden met den inhoud der 24 artikelen, en wel bepaald tegen de vrijheid der rivieren, het vrije visschen op dezelven, het *wederzijdsche* toezigt op de Schelde, en vooral dat zij tegen de vrije vaart der Belgen op onze binnenwateren waren. Zij namen de jaarlijksche renten van ƒ 8,500,000 wel aan, doch op voorwaarde, dat die zouden worden gekapitaliseerd tegen de waarde der staatspapieren, voor de omwenteling, dat is tegen 65 pCt.

Den 4den Januarij 1832 antwoordde de konferentie dat de zin van de vroegere protokollen geenszins was gewijzigd, en beklaagde zich, dat zij de nota van den 14den December niet den 10den November had ontvangen, voordat het verdrag met België was gesloten, waarbij zij nog de volgende woorden voegde: »Indien 's konings gevolmag-

Digitized by Google

tigden toen waren in staat gesteld geworden, van de bijzondere en dikwerf bevredigende uitzigten, die men in hunne nota en bijgevoegde *Memorie* vindt, te onwikkelen, zou meer dan eene twijfeling zijn opgeheven, en meer dan eene zwarigheid welligt vereffend zijn. De staat van zaken is nu niet meer dezelfde." De Hollandsche afgevaardigden voegden nu bij hun antwoord hierop een nieuw en gewijzigd ontwerp tot een verdrag van scheiding.

Omdat het Nederlandsche gouvernement zich met het verdrag van den 15den November had geweigerd te vereenigen, hadden de vijf mogendheden het nog niet bekrachtigd, men geloofde zelfs algemeen, dat Rusland dit weigerde. Dus werd de bekrachtiging uitgesteld tot den 11den Januarij, dewijl men zich vleide met de hoop, dat ook Willem I zou toetreden, hetgeen echter niet gebeurde.

De keizer van Rusland, Nikolaas, nam nu de taak van verzoening op zich, daar hij den vrede liefhad en wenschte dien niet gestoord te zien. Hij zond daarom zijnen adjudant, graaf Orloff, naar 's Hage, met den last om het verdrag te bekrachtigen, als Hollands koning er in toestemde, namelijk na wijziging van eenige artikelen. Bij nota van den 4den Maart verklaarde de koning genegen te zijn *de staatkundige onafhankelijkheid van België te erkennen*, behoudens eenige voorwaarden, onder anderen de bezetting der citadel van Antwerpen, totdat de scheepsvaart, het loods- en tonnengeld volgens Hollands wil zou geregeld, en de renten gekapitaliseerd zijn. Hij weigerde echter de 24 artikelen voor den vorm te onderteekenen, zoo als graaf Orloff had verlangd, daar hiermede zijne eer was gemoeid. De twee regeringsstukken hieromtrent, deelen wij, om hunne belangrijkheid, onzen lezers mede.

Digitized by Google

Het eerste is geteekend den 7den Maart 1832, en luidt als volgt:

»Daar Zijne Excellentie de graaf Orloff, van wege het Russisch Keizerlijk hof heeft verklaard, dat het erkennen van prins Leopold van Saksen-Koburg eene onmisbare voorwaarde was, om de onderhandeling, betrekkelijk de scheiding van België met Holland, tot stand te brengen, en daar de heeren gezanten van Oostenrijk en Pruissen in naam hunner wederzijdsche hoven hebben verklaard, zich in de tegenwoordige omstandigheden met den graaf Orloff bij het hof van 's Gravenhage te vereenigen, zoo bewilligt de koning, om aan de getrouwe bewoners van Oud-Nederland een nieuw onderpand te geven van de genegenheid, die hem, gelijk zijne voorzaten, altijd bewogen heeft, de door de gebeurtenissen verlangde offers te brengen, om prins Leopold van Saksen-Koburg te erkennen, *wanneer men het eens is over de voorwaarden van scheiding.* In het tegenovergestelde geval wordt de tegenwoordige verklaring als nietig en van geene waarde beschouwd.

»Volgens de gedane vertoogen zal de koning, onder hetzelfde voorbehoud, niet weigeren zich omtrent de *kapitalisatie* der renten te verstaan, volgens eene billijke schatting, zelfs lager dan die in het 9de artikel van het onderwerp van verdrag den 30sten Jannarij 1852 door de gevolmagtigden der Nederlanden bepaald was, en dat men ten aanzien van het Hollandsche grondgebied in Limburg op den linker Maasoever overeenkome omtrent eenige wijzigingen van het bij nota van den 4den Maart 1832 bepaalde, zoodat het grondgebied, in allen gevalle de gemeente van Lommel, de Zuid-Willemsvaart met de kantons

Digitized by Google

aan de Westzijde, en den noodigen omtrek voor de veiligheid van Maastricht in zich sluite." Het tweede luidde hagenoeg eveneens.

Tengevolge van uit Petersburg ontvangen brieven drong graaf Orloff er bij den koning op aan, dat hij voor den vorm de 24 artikelen zoude onderteekenen, hetgeen geweigerd werd. Daarom zond Orloff den 22sten Maart de volgende nota:

»Gedurende den loop der onderhandelingen over de Belgische zaak heeft de keizer onafgebroken aan Z. M. den koning der Nederlanden ondubbelzinnige bewijzen van achting en vriendschap gegeven. Zoodra de scheiding der beide groote afdeelingen des rijks door den koning zelven verlangd was, en het er nu op aankwam, de voorwaarden vast te stellen, waarop de nieuwe Belgische staat een onafhankelijk bestaan zou genieten, hebben alle zorgen, alle pogingen der Russische gevolmagtigden te Londen daarheen gestrekt, om voor Hollands belangen te zorgen en de regten van deszelfs souverein te doen eerbiedigen. Te midden der wapeningen scheen Zijne Nederlandsche Majesteit zelfs eene minnelijke schikking en eene vreedzame bijlegging der geschillen tusschen Holland en België uit al zijne magt te verlangen. Daarenboven moet het voor hem van belang zijn, zoo spoedig mogelijk de lasten te doen ophouden, die de staat van oorlog aan zijne volken oplegt. Daar de keizer te dien opzigte niets anders verlangde, dan zijnen doorluchtigen vriend en bondgenoot, had hij aan zijnen gevolmagtigden voorgeschreven, 's koonings inzigten te bevorderen, en het Haagsche kabinet zal hem het regt niet weigeren van te erkennen, dat zij zich van die taak met ijver en volharding hebben gekwesten, zoodra

Digitized by Google

zij deszelfs inzigten en bedoelingen konden weten. Maar de zwarigheden, die hunne pogingen in den weg stonden, waren dikwerf onoverkomelijk. De keizer heeft dit te meer moeten bejammeren, daar juist die zwarigheden het denkbeeld van het verdrag, den 15den November geteekend, aan de hand gaven. Hoe gewigtig intusschen de bedenkingen waren, die zijne gevolmagtigden noopten, deel aan deze overeenkomst te nemen, zoo was het Z. Keiz. M. genoeg te weten, dat de koning der Nederlanden daarin niet had bewilligd, om de bekrachtiging ook zelf terug te houden. Door het nemen van dit besluit wilde de keizer eensdeels aan zijne Nederlandsche Majesteit een nieuw bewijs geven van den eerbied, dien hij onveranderlijk aan de regten zijner kroon toedraagt, en, aan den anderen kant, hem de middelen verschaffen, om met eere en waardigheid aan de gevaarlijke en ingewikkelde omstandigheden te ontkomen, die hem omringden. Eene vrijwillige toetreding tot de bepalingen, die het verdrag van den 15den November wettigt, behoudens de verzekeringen, die in eene *eindschikking* tusschen de beide landen konden worden gebragt, was alleen in staat, deze lange en moeijelijke onderhandeling op eene voldoende wijze te eindigen.

Het kabinet van Z. M. den koning der Nederlanden heeft daarover anders geoordeeld. De keizer zal zich niet inlaten omtrent de beweegredenen, die Z M. in deze beslissende omstandigheid hebben bestuurd. Zooals hij reeds vroeger verklaard heeft, erkent hij zijnen doorluchtigen vriend alleen voor bevoegden regter over diens bepalingen n eene zaak, die de regten zijner kroon van zoo nabij betreft. Maar Z. Keiz. Maj. kan het zich (wij zeggen dit met diepe smart) niet ontveinzen, *dat het Nederlandsche*

Digitized by Google

kabinet voor altijd eene laatste gelegenheid heeft verloren, om de Belgische zaak, volgens deszelfs ware belangen, ten einde te brengen, en dat zijne bondgenooten, Rusland vooral, te vergeefs nog middelen zouden zoeken, om hetzelve nuttig te wezen.

» De keizer heeft eerlijk jegens den koning der Nederlanden de pligten eener ronde en opregte vriendschap vervuld. Maar hij mag *die* pligten niet vergeten, welke hem het Europesche statenverbond oplegt, nog minder die, welke hij geroepen is, jegens de volken, die de Voorzienigheid hem heeft toevertrouwd, te vervullen. Deze verpligtingen mag de keizer voortaan alleen raadplegen in de bepalingen, die hem ten aanzien der Belgische zaak nog overblijven te nemen. Dus heeft Z. Keiz. Maj. den ondergeteekende gelast, de navolgende verklaring te doen:

» Na alle middelen van overreding en alle wegen van bevrediging te hebben uitgeput, om Z. M. koning Willem bij te staan, ten einde door eene minnelijke schikking, die tevens met de regten zijner kroon en de belangen zijner trouw gebleven onderdanen overeenkomstig was, de scheiding der beide groote afdeelingen des rijks te bewerkstelligen, ziet de keizer voor zich geene mogelijkheid meer, om hem voortaan eenige hulp of ondersteuning te doen geworden. Hoe gevaarlijk ook de toestand zij, waarin de koning zich geplaatst heeft, en welke de gevolgen mogen zijn dezer alleenstaande houding, zoo meent Z. Keiz. Maj., terwijl hij der genegenheid van zijn hart met onuitsprekelijke smart het stilzwijgen oplegt, nogtans Holland alleen verantwoordelijk te moeten stellen voor de gebeurtenissen, die uit dezen staat van zaken kunnen geboren worden.

» Getrouw aan zijne beginselen zal de keizer geen deel

Digitized by Google

nemen aan de dwangmiddelen, die mogten genomen worden, om den Koning der Nederlanden, door geweld van wapenen, tot de onderteekening der 24 artikelen te dwingen. Maar overwegende, dat zij de eenige grondslagen bevatten, waarop de scheiding tusschen Belgie en Holland zal kunnen plaats hebben (behoudens de verbeteringen, die in een eindverdrag tusschen de beide staten mogen plaats hebben), zoo erkent Z. Keiz. Maj. als regtvaardig en noodzakelijk, dat Belgie in het dadelijk genot der voordeelen blijve, die uit de gezegde artikelen voor dit land ontspruiten, met name van deszelfs onzijdigheid, die reeds in beginsel door den Koning der Nederlanden zelven erkend is.

» Door een noodzakelijk gevolg van dit beginsel kan Z. Keiz. Maj. zich niet verzetten tegen de dwangmaatregelen, welke de konferentie mogt nemen, om die onzijdigheid te waarborgen en te verdedigen, indien zij door eene hervatting der vijandelijkheden van de Hollandsche zijde geschonden werd. Indien dit geval ongelukkiglijk plaats mogt hebben, zou de Keizer zich voorbehouden, om met zijne bondgenooten te raadplegen over de beste wijze, om die onzijdigheid spoedig te herstellen, ten einde de algemeene vrede voor alle inbreuk te behoeden.

» Dit zijn de bepalingen, waaraan de Keizer gemeend heeft zich te moeten houden. Daar hij in den tegenwoordigen staat van zaken niet meer in staat is, aan Z. M. den Koning der Nederlanden meer regtstreeks nuttige bewijzen van vriendschap en belangstelling te geven, laat hij het aan de wijsheid des Haagschen Kabinets over, om de gevolgen van een staat van zaken te berekenen, die

Digitized by Google

eene opregte en onbaatzuchtige vriendschap hetzelve had willen besparen."

In denzelfden zin en op denzelfden dag werden door de Oostenrijksche en Pruissische gezanten, baron von Binder en graaf Walburg Truchsess aan den heer Verstolk van Zoelen twee notaas ter hand gesteld. Echter wilde de koning niet toegeven.

Op sterken aandrang van Frankrijk en Engeland besloten Rusland, Oostenrijk en Pruissen het verdrag van den 15den November te bekrachtigen, hoewel Rusland daarmede tot den 4den Mei wachte.

Intusschen had ons gouvernement, geen vertrouwen stellende op de gevoelens van Engeland en Frankrijk, het besluit genomen om de kusten te verdedigen, weshalve te Vlissingen en op verschillende aan de Westerschelde gelegen plaatsen versterkingswerken werden aangelegd. Het kasteel van Antwerpen werd voor den geheelen winter van de benoodigde behoeften voorzien. De bezetting gedroeg zich geduldig en opgeruimd, ondanks de vervelende dienst. De vloot op de Schelde bestond uit 21 kanonneerbooten, 2 stoombooten, 2 roeibooten, 2 brikken, 4 korvetten, 1 fregat en 1 schip van linie, en de bemanning, officieren, zoowel als ondergeschikten, hadden gezworen, in geval van nood, de daad van van Speyk na te volgen. Die eed weergalmde zelfs in de ooren van het Britsche Parlement. Er werd bevel gegeven, dat alle kanonneerbooten, die zich op de Maas en Waal bevonden, naar Vlissingen zouden vertrekken. Om de kusten te beschermen werd een bataljon vrijwillige kanonniers opgerigt, waarbij zich ook schutters voegden. Ook aan den Helder en het Nieuwediep werden versterkingen aangebragt, het

Digitized by Google

geen des te beter ging, omdat de forten: *Erfprins*, *Kaaphoofd*, *Nieuwe Werk*, *Dirksen*, *Admiraal* en *Kijkduin* door kolonel Valter aangelegd, in goeden staat waren, terwijl bovendien het fort *Kijkduin* een uitmuntenden vuurtoren bezat. Om echter alles zoo goed mogelijk te regelen, begaf de luitenant-kolonel Bake, die onder Napoleon den togt naar Rusland had medegemaakt, zich naar den Helder. De scheepsmagt werd vermeerderd en op een goed standpunt van verdediging geplaatst, hetgeen alles plaats had onder het oog van prins Frederik, die zich in persoon daarheen begaf. Bergen op Zoom, Breda, Grave, 's Hertogenbosch en Nijmegen rondom, welke plaats men eene versterkte legerplaats aanlegde, waren de sterkten ter verdediging aan de landzijde, terwijl Maastricht buitengewoon werd versterkt.

Hierop werd telkens aan het zesde gedeelte der schutters en vrijwilligers een verlof van veertien dagen verleend, waardoor zij zich met eigen oogen konden overtuigen, hoe groote zorg er voor hunne huisgezinnen werd gedragen, zoo lang zij afwezig waren.

Sedert dat den 31sten Maart 1831 eene overeenkomst was gesloten, omtrent den vrijen handel op den Rhijn, begon de handel, die vóór het begin van de omwenteling te Antwerpen bij den dag toenam, ten nadeele van Amsterdam, Rotterdam en Dordrecht, zoo zeer te bloeijen, dat in 1831 in de Maas en Goeree 2157 schepen waren binnengekomen en 2134 uitgezeild, hetgeen een aanmerkelijk verschil maakte met het voorgaande jaar, toen dit getal slechts 1681 en 1721 bedroeg. Ook uit Amsterdam werd grooter vaart op Keulen gedreven, dan de vorige aren. Dit alles voorspelde de heilzame gevolgen der

Digitized by Google

scheiding van België. Hierbij kwam dat de in- en uitgaande regten zeer werden verminderd. Aan eenige Nederlandsche regtsgeleerden voornamelijk de heeren Kemper en Reuvens, was na de afwerping van het Fransche juk, opgedragen een nieuw nationaal wetboek te vervaardigen, Beiden echter vonden niet lang daarna den dood, Kemper door een onverwacht toeval en Reuvens te Brussel. Na de scheiding van België werd den 22sten Februarij een ontwerp van wetgeving, gegrond op het oude Hollandsche regt, en ontdaan van vele lastige vormen, aan de Staten-Generaal voorgesteld en aangenomen.

Nu begon de konferentie de middelen te beramen tot het in werking brengen van het tusschen Nederland en België gesloten verdrag. Op hare vraag aan de gevolmagtigden van Nederland en België, of zij ook bevoegd waren om, onder medewerking der konferentie, over eene bepaalde schikking te onderhandelen en die te teekenen, antwoordden die van Nederland terstond, dat het traktaat streed tegen vroegere stukken, voornamelijk tegen het twaalfde protokol, dat de koning zich niet verpligt rekende de vijandelijkheden te doen eindigen, en alleen met de mogendheden in onderhandeling wenschte te komen, maar niet met Belgie, daar deze staat nog niet door hem was erkend. Het antwoord van Belgie's gevolmagtigde was, dat hij, namens zijne lastgever, de ontruiming eischte van het grondgebied, dat aan Belgie was toegekend, van het kasteel van Antwerpen, met al zijne posten, benevens de vrije vaart op de Maas. Het duurde nog zes weken, voordat er nader hierover werd gesproken, en wel ten gevolge der volgende gebeurtenissen.

In Luxemburg had, onder aanvoering van den baron

Digitized by Google

de Tornaco en zijne broeders, een opstand plaats gehad, van de Nassausgezinden tegen de omwentelaars. De Belgen hadden echter Tornaco en meer dan dertig zijner volgelingen gevangen genomen en naar Namen gevoerd. Om zich hierover te wreken, had de Nassausche partij den advokaat Thorn, die door de Belgen tot gouverneur dier provincie was aangesteld, en een werkzaam aandeel had genomen in de oproerige bewegingen in September, op dat gedeelte van Luxemburg, dat door de mogendheden voor onzijdig was verklaard, opgeligt en binnen de vesting gevangen gezet, waarover de Belgen zich bij de konferentie beklaagden, en deze weder bij den koning en bij den Duitschen verbondsdag. De koning verklaarde niets van het gebeurde te weten, maar gaf tevens de ernstige verzekering, dat de advokaat zijne vrijheid niet weder zou erlangen, voordat Tornaco en de dertig overigen weder losgelaten waren. Het verschil hierover duurde den geheelen zomer.

Intusschen had er in Engeland iets plaats, dat het geheele ministerie dreigde te doen vallen. De hervormingswet, na reeds eenmaal door het Hoogerhuis te zijn verworpen, werd ten tweeden male aan het Huis der Gemeenten voorgedragen. Toen hierover den 7den Mei werd geraadpleegd, werd zij eenigermate gewijzigd, waardoor zij, volgens het oordeel der ministers in de hoofdpunten werd ondermijnd. Dien ten gevolge moesten de ministers hunne ambten nederleggen, hetgeen Grey en zijne ambtgenooten terstond deden, na vooraf den koning daarmede gedreigd te hebben, zoo hij niet een voldoend aantal *Pairs* benoemde, om een tegenwigt daar te stellen tegen den tegenstand van het Hoogerhuis. De koning

Digitized by Google

noodigde de hertog van Wellington uit een ander ministerie zamen te stellen, hetgeen een geweldigen indruk maakte in Europa, vooral in Frankrijk, daar Wellington het hoofd der Torypartij was. Ook de groote menigte vond zich daardoor onaangenaam verrast, en er werden verscheidene adressen aan het parlement gerigt, met bedreiging van opstand, *indien er andere ministers werden aangesteld, dan die voorstanders der Hervormingswet waren.* Wellington en zijne vrienden durfden geen weêrstand bieden aan de menigte, en ook de koning zag zich weder genoodzaakt zich in de armen te werpen van Grey, Brougham en Palmerston.

In Frankrijk was uit het Oosten eene vreeselijk verwielende ziekte gekomen, de Aziatische Braakloop of Cholera. In dertien jaren was zij uit Indië door Persie naar Rusland gekomen en had reeds ontelbare slagtoffers geveld. Het eerste vertoonde zij zich bij de geringere klassen, die meer schralen kost en verkoelender dranken gebruiktten; maar weldra geesselde zij ook de burger- en hoogere standen. Vergeefs was het dat men de besmette streken door legerkorpsen deed omsingelen, niets kon haren loop stuiten. Het domme gemeen verkeerde in de verbeelding dat verscheidene geneesheeren en menschen uit de hoogere standen de al te grootei bevolking door vergiftiging wilden tegengaan, hetgeen dikwijls aanleiding gaf tot ergerlijke tooneelen. Van Moskou en Petersburg verspreidde zij zich door Rusland naar Polen en Pruissen. Vreeselijk was hare vernieling te Koningsbergen en Dantzig, vanwaar zij zich door Hongarije en Oostenrijk, naar Weenen en Hamburg verspreidde. De Hollandsche regering zond geneesheeren naar Duitschland om een onderzoek in te

Digitized by Google

stellen naar den aard der ziekte. Dezen verklaarden dat zij niet besmettelijk was, maar desniettemin werden hier voorzorgen genomen tegen alle schepen, die uit de Oostzee kwamen. Zij bereikte nu Newcastle en eindelijk ook Londen, waar zij talloze slagtoffers eischte. Vandaar nam zij hare rigting naar Parijs. Daar in die stad, ten gevolge der omwenteling, opgewondenheid, drift, vrees en onmatigheid de overhand hadden genomen, nam zij een vreesselijken loop. In het midden van April tastte zij binnen 24 uren *dertienhonderd* menschen aan, niet alleen onder de mindere, maar ook onder de hoogere standen, ten gevolge waarvan velen de hoofdstad verlieten. Vele geleerden bezweken aan de vreesselijke ziekte, onder anderen Cuvier en Champollion *de jonge*. Ook Casimier Périer, aan wien de eer toekomt de herhaling der tooneelen van 1792 te hebben voorkomen, stierf na eene langdurige kwijning.

Bij dit alles kwam nog, dat de kiemen van een burgeroorlog zich in Frankrijk begonnen te ontwikkelen. De hertogin van Berry, moeder van den prins, die na den dood van Karel X den troon had moeten beklimmen, en op wien de aanhangers van het oude geslacht der Bourbons al hunne hoop stelden, landde den 29sten April heimelijk in Frankrijk, trok, zonder herkend te worden onder hare vermomming, het geheele Zuidelijk rijk door. Te Marseille en andere plaatsen broeiden opstanden ten gunste harer partij. In de Vendée, wier inwoners steeds de warmste aanhangers van de Bourbons waren geweest, deden de adel en de geestelijkheid in derzelver gemoederen het denkbeeld ontstaan van daden, waardig om door dichtkunst of geschiedenis aan de vergetelheid te worden ontrukt. Even als weleer Kenau Hasselaar in het benarde

Digitized by Google

Haarlem, deed Maria Carolina, niet alleen door moederliefde, maar ook door vaderlandsliefde gedreven, wonderen van moed. Als boerin vermomd, begaf zij zich uren ver, barrevoets en door tallooze gevaren omringd, naar de haren, ten einde haar aan te zetten tot volharding en geduld, terwijl zij zelve de wonden der gekwetsten verbond. In Parijs ontstond eene andere begeerte, namelijk naar die van eene omwenteling, in den geest van die van Marat en Robespierre, en naar de herstelling der republiek. Overal werden schaamteloos geschriften verspreid, waarin Robespierre de hoogste lof werd toegezwaaid. Deze partij toonde zich misnoegd over het bestaande bestuur, over het hof van Lodewijk Filips, dat nog altijd deed denken aan de dagen van heerschappij der Bourbons, over het verhinderen van geweldige maatregelen tegen de *pairs* en de oude Bourbonsgezinden, over de goede eensgezindheid met de overige mogendheden en over den geest van vrede. Na den dood van Casimier Périer, scheen het oogenblik gunstig, om den nieuwen troon omver te werpen en eene nieuwe republiek te stichten. Toen de generaal Lamarque, Odillon Barot, Lafitte en Maugüin aan de cholera waren overleden, verlangden de zaamgezworenen, bij gelegenheid der uitvaart van Lafitte, dat zijn stoffelijk overschot naar het Panthéon zou gebragt worden, dreigende, in geval van weigering, met een aanval. Zonder dat hij eenig voornemen had de plannen der omwentelaars in de hand te werken, ja zelfs zonder die te willen kennen, vertoonde de grijze La Fayette zich bij de plegtigheid. Toen het lijk, nadat er eenige oproerige redevoeringen waren gehouden, naar buiten zou worden gebragt, en de magistraten weigerden het weder in de

Digitized by Google

stad te laten terug brengen, begon het oproer met musketvuur, terwijl de nationale garde vergeefsche pogingen aanwendde, om de rust te herstellen. Nu vertoonden zich de oproerlingen versierd met de Jakobijnsche bloedmuts, uit de tijden van het schrikbewind, die zij op het hoofd of op pieken droegen, overweldigden en plunderden arsenalen, waar het gepeupel zich van ammunitie voorzag. Even als twee jaren geleden, werden er barikaden in de straten opgerigt. Zelfs ging het gerucht, dat eenige razende aanhangers van Karel X en Hendrik V medestreden. Lodewijk Filips steeg te paard, plaatste zich aan het hoofd der schutterijen en militairen, en maakte zich meester van een gedeelte der stad, hetgeen echter aan het oproer geen einde maakte, daar de beruchte voorstad St Antoine, de bakermat van den opstand, in handen der oproerlingen bleef. Des avonds van den 5den Julij was de strijd nog onbeslist. In Julij 1830 hadden de troepen van Karel X den *eersten* dag de overhand behouden, maar deze had (een groote misslag) de schutterij ontbonden, welke thans de sterkste steunpilaar des konings was. De nacht deed het gevecht niet eindigen. Den volgenden dag, den 6den Julij, verzochten de hoofden der oppositie in het wetgevend ligchaam den koning het storten van burgerbloed tegen te gaan, doch kregen geen gehoor, zoo als zij ook verdienden. Nu spreidde Soult al zijne bekwaamheden ten toon, gelijk hij vroeger tegen Wellington had gedaan. Te Parijs begroette men elkander met grof geschut. Een gewezen klooster, waarin de republikeinen zich hadden genesteld en sterk verschanst, hunne laatste toevlugt, werd na een hardnekkigen tegenstand genomen, en dus het monster des

Digitized by Google

opstands gebreideld. Maar nu ging men verder. *Parijs werd in staat van beleg verklaard*, waardoor de regering een tijd lang de dagbladen in hare magt had, en *het onderzoek naar den opstand* door krijgsraden werd ingesteld.

Ten gevolge van de vreeselijke beroeringen, die den 5den en 6den Julij hadden plaats gehad, begon de cholera met verdubbelde kracht te woeden. De opstand in de Vendée, die eveneens in staat van beleg was verklaard, was grootendeels gedempt, hoewel men niet ontdekt had, waar de hertogin van Berry zich ophield, zoodat dus de kiem van het oproer niet verstikt was. De toestand van Frankrijk was derhalve zeer hagchelijk. Nu barstte de cholera ook uit in Belgie, met name te Gent en te Kortrijk. Op de grenzen van den Elzas kwam, bij gelegenheid van een volksfeest, den 27sten Mei, ter viering van de invoering der Beijersche staatsregeling eene groote menigte te zamen op den Hambacherberg, bij welke gelegenheid oproer, omverwerping der staatregeling en het vereenigen van Duitschland onder een volksbestuur werd gepredikt. Tot dit einde wilde men uit Frankrijk helpers oproepen, zoodat het allen schijn had, alsof ook in die streken eene omwenteling, gelijk aan die in Belgie zoude uitbarsten.

Even als eene met bloemen en vruchten rijk geschakeerd landschap, op den top eener rots te midden der zee gelegen, door dezelve tegen alle gevaar wordt behoed, daar zij het botsen der golven weêrstaat, zoo was het ook met Nederland in Mei en Junij. Aldaar werd de begrafenis gevierd van van Speyk, en hulde gebragt aan de nagedachtenis van Beeckman. Wij nemen hieromtrent in zijn

Digitized by Google

geheel over, wat van Kampen in zijn *Gedenkboek*, bladz. 489—492 hiervan mededeelt.

Het deerlijk verminkte overschot van den moedigen jongeling, die zich voor de eer der Nederlandsche vlag had opgeofferd, was door de Antwerpenaars, in wier handen het gevallen was, hoewel niet zonder moeite en na vergeefsche pogingen bij de generaals van der Smissen en Nijpels, aan den scheepsbevelhebber Koopman teruggegeven, en dus de moeite, die zich deze brave zeeman daartoe gegeven had, beloond. In een vaatje met geestrijk vocht gesloten, werd deszelfs echtheid gestaafd, en daarop het geringe, maar door de herinnering dierbare overschot vervoerd, aldaar den 21sten Februarij 1831 aangebragt, nog eens door bevoegde personen naauwkeurig geschouwd, gebalsemd en in eene looden kist in de Ooster Kerk bijgezet 1). Den 4den Mei had, bij het schoonste lenteweder, de overbrenging van dat overschot naar de Nieuwe Kerk, waar ook het stof van de Ruiter en van Galen rust, met groote plegtigheid plaats. Eene sloep, op wier vlag het opschrift prijkte: *het dankbare vaderland aan J. C. J. van Speijk*, ging de zwart geschilderde lijkboot vooraf, door 30 roeijers bewogen, op welke de koningssloep volgde. Alle oorlogsschepen in de haven en verscheidene koopvaarders begroetten het voorbijvarende lijk met eereschoten en treurmuzijk. Aan de Nieuwe Stadshierberg, waar de stoet aankwam, werd hij door de stadsregering en andere aanzienlijke personen plegtig ontvangen en ten grave verzeld. Door de straten, die alom

1) Zie verder: J. Koning, *Leven van van Speyk*, bladz. 100—114, Bijlagen, 108—118.

Digitized by Google

met Hollandsche rouwvlaggen prijkten, te midden eener ontelbare menigte, die een eerbiedig stilzwijgen bewaarde, ging langzaam en statig de trein, waaronder zich ook de zeelieden bevonden, die de uitbarsting van het kruid had gespaard, tot voor het burgerweeshuis, het opvoedingsgesticht van van Speyk. Hier hieven zijne opvolgers in de zorg en weldadige ondersteuning der burgerij, de tegenwoordige weezen, een treurlied aan ter eere van den held, die hun gesticht zooveel luister had bijgezet. In de kerk zelve werd het lijk voor het nog bedekte praalgraf geplaatst, en de welsprekende burgemeester der stad deed eene treffende aanspraak; een zangkoor verving zijne rede, en het lijk werd bijgezet. Met een gevoel van welvoegelijkheid en eene ernstige stemming, dubbel loffelijk te midden eener zoo groote bevolking, die grootendeels op de been was, heerschte bij de geheele plegtigheid eene heilige, eerbiedige stilte. Zoo vereerde Nederland zijne helden, eendragtig, geregeld, met godsdienstige aandoeningen. Daags daarna werd de groote sluis van het Oosterdok, of de nieuwe handelshaven van Amsterdam aan de Oostzijde (door bewonderenswaardige werken en het scheppen uit de golven eener bedijking van een uur lang, ten koste van milioenen tot stand gebragt), als het ware ingewijd, doordien zij het eerst werd opengezet voor eene korvet, welke den naam van van Speyk droeg. Prins Frederik, de zonen van den kroonprins en Prins Adelbert van Pruissen, die juist de Nederlanden bezocht, waren op de korvet tegenwoordig, en deden allen, om zoo te spreken, gelijktijdig hulde aan den gesneuvelden held en aan Amsterdams ijver ter bevordering van scheepvaart en koophandel.

Eene gelijksoortige plegtigheid had op den 22sten Junij

Digitized by Google

te Leiden plaats. Ter eere van den student Beeckman, die als vrijwillige jager te Beringen was gesneuveld, zou, vóór het begin der zomerrust aan de Hoogeschool, door zijne medeleerlingen en wapenbroeders een lijkgesteente geplaatst en plegtig ingewijd worden. 's Lands regering bepaalde dan ook, met eene heusche welwillendheid, *dien* dag tot de uitdeeling der metalen eerekruisen, toegekend aan de vrijwillige jagers der drie Hoogescholen. De 22sten Junij was dus te Leiden een dubbel feest, en dit werd op de uitnemendste wijze gevierd. De jagers begaven zich in montering, en met getrokken degens, onder horengeschal, naar het plein, naar de verwoesting van 1807 de *Ruïne* genaamd, ontvingen aldaar plegtig de eerekruisen, en trokken toen, gezamenlijk met de kuratoren der Hoogeschool en derzelver Senaat, naar de Pieterskerk, alwaar het gedenkteeken was opgerigt, en Neêrlands grootste redenaar, na een treurmuzijk gedurende den intogt binnen de kerk, eene rede hield, die, door gepaste zangen en muzijk afgewisseld, aller gemoederen beurtelings roerde, verhief en streelde door de edelste gevoelens. De betrekkingen van Beeckman, met een aantal genoodigden mede bij deze plegtigheid tegenwoordig, zijne afwezige moeder, gewis! zij konden zich troosten, want hij was voor het vaderland gestorven, en van der Palm was zijn lofredenaar.

Toen de Gedeputeerde Staten van Holland den 3den Julij verslag deden van den staat des handels, zeiden zij: »De groote handel heeft, sedert ons laatste verslag over het algemeen reden gehad tot tevredenheid. De aanzienlijke rijzing der koffijprijzen heeft aan de invoerders van de tweede hand eene streelende vergoeding voor vroegere

Digitized by Google

verliezen bezorgd. Door den opstand in België en onze scheiding van dat land zijn de aanvoeren uit en van den Rhijn, alsmede onze verzendingen naar Duitschland zoowel van den doortogt, als van die, welke op Hollandsche markten gekocht worden, belangrijk vermeerderd." Kortom, hieruit bleek, dat de staat des handels voldoende was.

In het laatste gedeelte der maand Junij barste ook in ons land, en wel het eerst te Scheveningen, de vreesselijke cholera uit. Men zeide, dat eenige visschers van Scheveningen zich naar schepen hadden begeven, waar die ziekte heerschte, en dat dit de oorzaak was van haar ontstaan te dier plaatse, daar men haar veeleer verwacht had van den kant van België of te Rotterdam. Vreesselijke verwoestingen rigtte zij in het genoemde dorp aan, en sloeg over naar 's Gravenhage, waar zij echter minder woedde dan te Rotterdam. Vandaar vertoonde zij zich te Kampen, toen te Leiden, en deed voornamelijk hare woede gevoelen onder de mindere standen Ook te Amsterdam brak zij uit, maar met minder geweld, dewijl men daar reeds lang vele toebereidselen had gemaakt, om haar tegen te gaan. Meest alle plaatsen van ons land werden door haar bezocht, maar door goede voorzorgen en matige levenswijze bij alle standen, werd langzamerhand hare kracht gebroken, en zij verdween geheel, nog voordat de winter daar was.

Bij den tragen voortgang van de onderhandelingen hield ons gouvernement zich streng aan het ontwerp van den 30sten Januarij, hoewel het de mogendheden niet aangenaam was, dat daarin slechts werd gewag gemaakt van eene *scheiding van bestuur* en niet van een *onafhankelijk bestaan* van België. Zij wenschte dus, dat aan de afgevaar-

Digitized by Google

digden van Holland volmagt werd gegeven, om met België in onderhandeling te komen, daar slechts op die wijze de 24 Artikelen eene wijziging konden ondergaan. De nota van den 11den Junij was op eenigzins dreigenden toon gesteld, vooral werd daarin gewag gemaakt van het verminderen der achterstallige schuld als men nog langer draalde. Denzelfden dag nog ontvingen de afgevaardigden een ontwerp van verdrag, dat de 24 artikelen behelsde, benevens de bepaling, dat het wederzijdsche grondgebied voor den 20sten Julij zou worden ontruimd. De artikelen omtrent de vrije vaart langs de binnenwateren werden uitgesloten, totdat van beide kanten kommissarissen te Antwerpen vergaderd zouden zijn, om daaromtrent te beraadslagen. Den afgevaardigden van België werdt daarvan berigt gegeven.

Op twee punten besloot ons gouvernement toe te geven, maar het kasteel van Antwerpen wilde het niet ontruimen. In de nota van den 11den Junij beweerde de heer van Zuijlen van Nijevelt, dat het gouvernement zich *altijd haar regt op België had voorbehouden*, en dat het dezen staat niet zou erkennen, dan wanneer het eenige voordeelige voordeelen voor Holland kon bedingen. In de tweede nota weigerde men het voorstel der mogendheden, daar men niet van zins was eenig grondgebied te ontruimen voor den 20sten Julij en voornamelijk, omdat men niet gezind was te Antwerpen op *Belgisch grondgebied* onderhandelingen aan te knoopen. Wat de schuld betrof, daaromtrent werd men het eens, en België zou het achterstallige voldoen.

De mogendheden wenschten echter in de genoemde artikelen eenige veranderingen te maken, en het *tarief*

Digitized by Google

van den vaart op den Rhijn voorloopig ook voor die op de Schelde te doen dienen. De konferentie zeide ten slotte, dat zij *geene* voorstellen meer zou doen, en dat de gedane *een antwoord vereischten, waarvan de koning den spoed en het gewigt zooveel te meer zou beseffen, daar het over de toekomst beslissen moest* Den 25sten Julij besloot ons gouvernement, dat het de Belgen zou vrijstaan *op den voet der meest begunstigde natie*, op de Hollandsche binnenwateren te varen, zonder hen in iets te belemmeren. Het scheen, dat aldus de toenadering meer en meer begon veld te winnen, maar het noodlot had het anders gewild. De voornaamste zaken, die dit tegenwerkten, waren de volgende:

Vooreerst het gevangenhouden van den advokaat Thorn, wiens *onvoorwaardelijke* vrijstelling de Belgen eischten, terwijl de Luxemburgers dit slechts *voorwaardelijk* wilden doen, hetgeen de gemoederen opgewonden en verbitterd maakte. Dit gaf aanleiding, dat de Bondsvergadering verscheidene notaas inleverde, de voornaamste reden echter, waarom althans België zich niet tot eene toenadering liet vinden, was deze.

Sedert dat Charlotte, prinses van Engeland, Leopolds gemalin, overleden was, had hij nog geen ander huwelijk gesloten. Ten tijde toen men er nog slechts over sprak, om hem tot koning van België te benoemen, werd er door velen het gerucht verspreid, dat hij zich door een huwelijk aan de koninglijke familie zou vermaagschappen, hetgeen ook voorzeker een der voornaamste redenen is geweest, waarom Frankrijk zoo spoedig toestemde in zijne benoeming, vooral daar de troon van België aan den hertog van Nemours, zoon des Franschen konings,

Digitized by Google

ontsnapt was. De gevolgen van den tiendaagschen veldtogt deden dit huwelijk meer dan een jaar uitstellen. Langzamerhand was echter de zedelijke diepe vernedering der Belgen uit de gedachte verdwenen, en ten gevolge van de bemoeijingen der geestelijkheid, die Leopold op allerlei wijzen voor zich had weten te winnen, hielden alle onrustbarende volksbewegingen op. Hetgeen in vorige eeuwen, ja zelfs in de voorgaande nog een grooten hinderpaal zou in den weg hebben gelegd, dat namelijk Leopold de protestantsche en prinses Maria de katholieke godsdienst beleed, werd nu als zoodanig niet meer aangemerkt, vooral daar de geestelijkheid daarbij weder eenigzins kon herwinnen, wat zij verloren had door de benoeming van een protestantschen koning. Leopold gaf namelijk de plegtige belofte, dat hij zijne kinderen in de Roomsche godsdienst zou doen opvoeden. Het huwelijk werd dus in het begin van Augustus 1832 te Compiègne, eene Fransche stad, voltrokken.

Na deze gebeurtenis begon België eenigzins meer een trotschen toon aan te slaan. Den 10den Julij nog had men aan zijnen gezant verklaard, *dat Nederland eene merkelijke toenadering ten aanzien van het grondgebied deed blijken, en gegronde opmerkingen had medegedeeld.* Den 31sten Augustus daaropvolgende verklaarden van de Weijer en Goblet, dat alleen Nederland hinderpalen in den weg leide voor het uitvoeren van het in November des vorigen jaars gesloten verdrag, en dat België verlangde, dat de konferentie zich met de uitvoering zou belasten. België verzekerde in geene onderhandelingen te zullen treden, alvorens zijn grondgebied ontruimd was, en dat het zich niet verpligt rekende de schuld vóór den

Digitized by Google

1sten Januarij 1832 gemaakt, te betalen, aangezien er aanzienlijke kosten werden vereischt, om een leger tegen Holland op de been te houden. De gezanten vorderden, dat de konferentie Holland met geweld zou dwingen, besluitende met de volgende woorden: *Indien, tegen alle verwachting, deze eisch, zoo als alle voorgaande, ijdel bleef, zoo men aan België het regt niet kunnen betwisten, van zelf de geschikte middelen ter bereiking van een zoo lang verwacht doel te bezigen.*

Nu bleek het ten duidelijkste, hoe voordeelig het voor België was, dat Holland voortdurend protesteerde tegen de 24 artikelen. Daar het negende artikel, betreffende de vaart op de Schelde, door Holland niet was aangenomen, althans niet onvoorwaardelijk, deden zijne vijanden opmerken, dat juist dit artikel buitengewoon voordeelig was voor Nederland.

Intusschen werd in de Belgische dagbladen het gevoelen te kennen gegeven, dat wij aan België de vrije vaart op de Schelde wilden beletten en haar sluiten, terwijl het eene *onbelemmerde vrijheid* eischte. Een zekere Smits, vroeger bekend als schrijver van het Fransche treurspel Maria van Bourgondië, schreef verschillende brochures, ten einde zijne medeburgers te overtuigen, dat Antwerpen te gronde was gerigt, in geval het den hoogen Rhijntol, met nog eenige anderen moest betalen, vooral ter oorzake van de groote menigte schepen, die dagelijks de Schelde op- en afvoeren. Alle dagbladen bijna bevatten artikelen tegen het ingebeelde doel van het Hollandsche gouvernement, om de fraaije rivier voor België nutteloos te maken. Ten gevolge van een aan den koning ingediend adres, omtrent deze zaak, vertrok de heer

Digitized by Google

Smits naar Londen. Nu maakten de tegenstanders van Nederland de konferentie opmerkzaam op de artikelen in onze dagbladen, onder welk zich een in het Algemeen Handelsblad opgenomen artikel bevond, houdende eene wederlegging van de brochure van Smits, tevens met het bewijs, dat Nederland het souvereine regt bezat over de Schelde, maar België niet geheel daarvan wilde verstoken zien. Verkeerdelijk trok men te Londen uit dit alles het besluit, dat het de bedoeling van Nederland was, om Belgiës handel te fnuiken.

Lord Palmerston stelde voor, om de bepalingen omtrent het loodswezen en de betonning door te halen, en deze aan het Nederlandsche gouvernement over te laten, en den tol op de Schelde te stellen op *een gulden* per ton, te zamen voor in- of afvaart, terwijl de schepen in het kanaal van Terneuzen slechts de helft zouden behoeven te voldoen. Alle onderzoek zou verboden zijn, en België zou dit voor eene jaarlijksche toelage van *f* 150,000 van Nederland kunnen afkoopen. Eveneens zouden de Belgen vrij op de Schelde mogen visschen.

Dit voorstel, *thema* genoemd, werd verworpen, en zelfs niet eens schriftelijk beantwoord, hetgeen den Britschen gevolmagtigde zeer beleedigde, voornamelijk toen de Nederlandsche regering den 20sten September eene nota zond, waarin geklaagd werd over de omstandigheid, dat de onderhandelingen omtrent den vrede zoo lang duurden, en begeerd werd, dat het verdrag van scheiding zou worden geteekend, en wel zoodra mogelijk, op den voet van de notaas van den 30sten Junij en den 25sten Julij. Na onbewimpeld te hebben gesproken over de kuiperijen en het geschreeuw der Belgen, ten einde den tol op de

Schelde te ontduiken, werd daarin gezegd: »dat België den vrede niet wilde, *om daardoor het beginsel van zijn uit wanorde geboren bestaan te verliezen,*" terwijl de nota eindigde met de woorden: »dat nu de maat der toegefelijkheid vol was. Stormen hebben over het hoofd des konings geloeid, gelijk over dat zijner doorluchtige voorzaten. Holland heeft onder hun bewind eeuwen van gevaar, beproeving en roem beleefd, en deszelfs duur gekochte ondervinding heeft getoond, dat eene natie zelfs uit de grootste onheilen kan herrijzen, zoolang zij aan zich zelve niet wanhoopt. De koning zal zorgen, dat de vruchten dier ondervinding niet verloren gaan, en, terwijl hij met vertrouwen den uitslag der raadplegingen van de Londensche konferentie, volgens de rijpheid, waartoe de onderhandelingen tusschen deze en de Nederlandsche regering gekomen is, afwacht, wijst Z. M. alle verantwoordelijkheid van zich af, wegens de moeijelijkheden uit nieuwe vertraging geboren, en verklaart plegtig, dat hij nimmer aan het *spook der omwenteling* de dierbaarste belangen en regten van Holland zal opofferen; dat het vrije volk, over welks bestemming de koning te waken heeft, met vertrouwen op de Voorzienigheid het hoofd zal weten te bieden aan alles, wat de vijanden der orde in de staten en der onafhankelijkheid der natiën haar mogten willen voorschrijven, en dat, wanneer op het eind, in den uitersten nood, een wreedaardig noodlot deszelfs godsdienstige verwachting te leur mogt stellen, die heillooze uitslag tevens het Statenstelsel van Europa en de rust der wereld in zijne vaart mede zou slepen."

De konferentie beschouwde deze nota als eene uitdaging, en zeide: *dat zij alle houding had van een manifest tegen*

Digitized by Google

de konferentie. Daarom was zij niet goed jegens Nederland gezind.

De Oostenrijksche mogendheden waren wegens het weigeren der voorslagen van Orloff, vrij ongunstig gestemd voor Nederland, terwijl België zich bereid verklaarde, om met Holland onderhandelingen aan te knoopen, mits het *thema* van Palmerston daarbij ten grondslag zou worden gelegd. Deze verklaring van den heer van de Weyer was op den 20sten September geteekend, even als de Nederlandsche nota. Nadat er langdurig beraadslaagd was, stelde de Fransche gezant, Durand de Marenil voor, om *dwangmiddelen tegen Holland te bezigen*, waarin Engeland toestemde. Beide mogendheden verklaarden dus dat, als Holland mogt weigeren vóór den 15den Oktober de Citadel van Antwerpen te ontruimen, België *alle weken een milioen* van de op den 1sten Januarij vervallen schuld zou kunnen aftrekken. Oostenrijk, Rusland en Pruissen wilden echter nog eerst eenigzins bemiddelen, en verzochten, om alle omslagtigheid te vermijden, den koning van Pruissen daartoe de eerste stappen te doen. Frankrijk en Engeland echter *weigerden deze bemiddeling*, daar zij niet vertrouwden op de gehechtheid van Pruissen aan Nederland.

De Belgische gevolmagtigden verzekerde middelerwijl dat, wanneer *den 10den Oktober* geene onderhandelingen waren aangeknoopt met dien van Nederland, hij de gewapende magt der mogendheden in zou roepen, om België bij het verdrag van November toegekende regten te handhaven. Doch ons gouvernement bleef onverzettelijk in zijn besluit om niet met België zelve te onderhandelen, waarop België den 11den Oktober de konferentie deed vragen het verdrag te doen uitvoeren. Zien wij echter, eer wij de uitkomst

Digitized by Google

van dit verzoek vermelden, wat door Oostenrijk Rusland en Pruissen, en wel door de laatste mogendheid, uit naam der twee eersten werd gedaan.

Koning Fredrich Wilhelm was, wel is waar, aan den koning der Nederlanden verwant, maar een vriend des vredes, en had daarom het verdrag van den 15den November bekrachtigd en Leopold als koning van België erkend. Omdat de Pruissische ingezetenen, vooral de kooplieden, belang hadden bij eene vrije gemeenschap met Antwerpen, had het alleen schijn, dat een verdrag, door hunnen koning voorgesteld, den vrede zou ten gevolge hebben. In dit geval werd de Schaldetol onbepaald gelaten, terwijl in vele punten het *thema* van Palmerston onveranderd werd gelaten. Voor het achterstallige zou *f* 9,000,000 worden gerekend, betaalbaar in drie termijnen, tegen eene rente van 5 pCt.

Den 26sten Oktober werd dit ontwerp aan de konferentie aangeboden, en van Zuijlen stemde daarin toe, maar het was te laat, reeds den 22sten hadden Frankrijk en Engeland besloten, *om dwangmiddelen tegen Holland te bezigen*, waarmede de drie overige mogendheden niet instemden, zonder echter hindernissen in den weg te leggen, zoodat de *eerste* konferentie ontbonden was, zonder van eenig nut te zijn geweest. Het genoemde verdrag luidde als volgt:

»Daar de uitvoering van het traktaat van den 15den November, na het mislukken van den weg der onderhandelingen, tot dat einde, dringend noodzakelijk was geworden, waren Frankrijk en Engeland, met leedwezen ziende, dat de andere hoofden zich daaraan onttrokken, genoodzaakt geweest, om daartoe de best berekende maatregelen

te nemen. *Voorevst* dus werden zoowel Nederland als België *opgeroepen*, om, op zijn laatst den 2den November de vepligting op zich te nemen, van den 12den alle troepen in de wederzijds bezette plaatsen en streken op elkanders grondgebied te doen aftrekken. Dus moest van de Nederlandsche zijde de Antwerpsche citadel, benevens de onderhoorige forten: *Vlaamsche Hoofd*, *Burgt*, *Oosterweel* en *Zwijndrecht*, alsmede Lillo en Liefkenshoek, van de Belgische Venlo, Roermond, Stevenswaard, Sittard en de linker Maasoever tot Wessem, de regter tot de Luiksche grenzen ontruimd worden. In geval van weigering van de Nederlandsche zijde zou er een *embargo* of beslag op alle Nederlandsche schepen in de Fransche en Engelsche havens worden gelegd, alle Nederlandsche schepen in zee opgebragt en de Hollandsche kust door een vereenigd Fransch-Engelsch smaldeel geblokkeerd worden. Indien zich, in weerwil hiervan, den 15den November nog Nederlandsche troepen op het Belgische grondgebied mogten bevinden, zou een Fransch legerkorps België inrukken, om de Nederlandsche troepen dat grondgebied te *doen* ontruimen, in geval de koning van België zijnen wensch daartoe te kennen gaf. Doch deze bezetting zou zich alleen bepalen bij de verdrijving der Nederlandsche troepen uit het kasteel van Antwerpen *en de daartoe behoorende sterkten en plaatsen*, welke echter geen van allen door Fransche troepen mogten bezet blijven, en terstond na de ontruiming der bedoelde plaatsen door Belgische troepen zouden worden bezet, terwijl de Franschen naar huis zouden keeren." 1)

---

1) Van Kampen, *Gedenkboek*, blad. 521 en 522

Digitized by Google

De Belgische regering ontving zulk eene bedreiging niet, hetgeen voor ons zeer beleedigend was.

Den 26sten Oktober werd het te 's Gravenhage gewijzigde Pruissische ontwerp ter sprake gebragt, maar door Frankrijk en Engeland verworpen, en reeds den 29sten eischten zij de ontruiming van alle plaatsen, met bedreiging van beslag en blokkade, en later van belegering der citadel, terwijl van Oostenrijk, Pruissen en Rusland voor ons geen hulp te wachten was. Daarentegen zouden wij, in geval van ontruiming, eene groote streek van Luxemburg ontvangen, hetgeen, aangezien het door Nederlandsche troepen bezetten der sterkten met zeer vele kosten gepaard ging, voor ons niet dan voordeelig kon zijn. Maar daar tevens het *regt* aan onze zijde was, besloot de koning niet toe te stemmen in de ontruiming, maar zoo spoedig mogelijk het verdrag van scheiding te teekenen.

Den 18den October had de koning in eene vergadering der Staten-Generaal zijn leedwezen te kennen gegeven, dat zijne hoop op vrede was teleurgesteld, en gezegd, dat er nu geene toegefelijkheid meer kon worden gebruikt, daar het bestaan, de eer en de onafhankelijkheid der natie dit niet duldde.

De Staten-Generaal verklaarde zich: »*fier op de land- en zeemagt, en vol vertrouwen* op de uitwerkselen der middelen tot verdediging, die ontwikkeld stonden te worden," en eindigenden met de volgende merkwaardige woorden; »Zwaar zijn onze lasten, maar eenig is de toestand, waardoor zij bevolen worden, en geen Nederlander, die niet, als het de eer en de onafhankelijkheid des vaderlands geldt, daarvoor alles veil heeft. Veel moge worden toegegeven, om in het algemeen belang den vrede van

Digitized by Google

Europa te bevestigen, maar zelfbehoud stelt aan deze toegevendheid palen, wanneer zij de uiterste grenzen genaderd is. Nooit offerde Nederland *vrijwillig* zijn onafhankelijk bestaan op, en meermalen verdedigde het dit met geringer middelen tegen aanzienlijker overmagt. Nog leeft in aller harten diezelfde gezindheid. Nog leeft de God der vaderen, die redding schonk in de grootste gevaren. Met U. M. vestigen wij op den almagtigen Regeerder ons vertrouwen, en verbeiden, sterk door eensgezindheid van gevoelen en door de regtvaardigheid onzer zaak, de vrucht eener edele en grootmoedige volharding."

Nadat wij geweigerd hadden de citadel van Antwerpen te ontruimen, werd den 7den November *embargo* gelegd op alle Nederlandsche schepen in Fransche en Engelsche havens, terwijl bij Spithead eene vereenigde vloot lag, om de schepen te beletten naar de Hollandsche havens te zeilen, terwijl er bevel gegeven werd, om alle Hollandsche schepen in België op te brengen. De gevolmagtigde te Londen, de heer Dedel, en die te Parijs, de heer Fabritius, protesteerden daartegen, doch zonder gevolg, terwijl onze gezant te Londen, baron van Zuijlen, aanbood de tollen op de Schelde lager te stellen. Ook dit was vergeefsch. Eindelijk deed van Zuijlen den 12den November den voorslag, om het eindverdrag *op de grondslagen van het Pruissische ontwerp binnen 24 uren te teekenen*, en toe te staan, dat daarin alle wijzigingen werden gemaakt, die met regt en billijkheid overeenkwamen. Doch zijne pogingen bleven nutteloos, alle onderhandelingen werden gestaakt en de konferentie was zoo goed als ontbonden.

Digitized by Google

De Fransche en Engelsche vloten kruisen op de kusten van Holland. De Franschen trekken België binnen. De Franschen bij Antwerpen Pruissisch Observatieleger. De stad Antwerpen wordt gespaard. Het kasteel wordt opgeëischt Bekendmaking van Chassé aan zijne wapenbroeders. Het beleg begint. Er wordt een bededag gehouden. Beleg van het kasteel. Leopold te Antwerpen. De krib St. Laurent wordt ingenomen, maar de moed der bezetting verflauwt niet. Het Monstermortier. Oorlogsverrigtingen op de Schelde. Sneuvelen van den Schout-bij-Nacht Lewe van Aduard. De Hollanders bij Doel geslagen. Verwoestingen door het Monstermortier en de nood der vesting. Chassé capituleert. De Nederlanders trekken uit het kasteel. Lot van Koopman en de Zeemagt. Schanddaden der Belgen. Uittogt der bezetting naar Frankrijk.

De Fransche vloot, bestaande uit 1 linieschip, 4 fregatten en 2 kleinere schepen, onder bevel van den admiraal de Villeneuve, vereenigden zich den 29sten October met de Engelsche, onder den admiraal Malcolm, sterk 2 linieschepen van 74, een schip van 52, een van 50 stukken, een fregat en een brik van 16 stukken, terwijl er nog een linieschip en zes kleinere schepen moesten aankomen Deze vloten stevenden den 4den November naar

Digitized by Google

de reede van Duins, terwijl den 16den daaropvolgende zich begaven 3 Engelsche linieschepen, een fregat en twee stoomschepen, vergezeld van twee Fransche fregatten en eene korvet naar de kust van Holland. Ondanks den ophel, die door de vreemde vloten was gemaakt, dat zij naar de Schelde zouden stevenen, gebeurde dit evenwel niet, trouwens Vlissingen en Bath, benevens alle forten tot aan het Vlaamsche Hoofd, waren in zulk een gedrchten staat van tegenweer, dat de Engelschen zich niet op de rivier durfden wagen, waarom zij zich slechts bepaalden tot het wegnemen der koopvaardijschepen, die, van niets bewust, huiswaarts zeilden, en hen in Engeland opbragten. De Nederlandsche konsul May waarschuwde nog in tijds de scheeepskapiteins en de loots- en visschersbooten, zoodat er nog vele gelukkig ontkwamen.

De Engelschen en Franschen hadden in het denkbeeld verkeerd, dat eene bloote *vertooning* van krachtsontwikkeling voldoende zou geweest zijn, om ons zoetsappig in alles te doen toestemmen, en gedwee de bevelen der vreemdelingen af te wachten, maar zij hadden zich deerlijk misrekend. Integendeel, de verontwaardiging steeg ten top over de wederregtelijke handelwijze, niettegenstaande wij, indien Antwerpen ontruimd werd, Venlo en Roermond met een niet onaanzienlijk gedeelte lands verkregen.

Ten einde de onkosten, zoowel gewone als buitengewone, ten bedrage van 94 milioen te kunnen bestrijden, werd er voorgesteld eene leening van 93 milioen te doen, na bij de inschrijving daarvan op de deelneming aan te dringen, door te dreigen met eene gedwongene heffing bij hen, die aan de laatste leening geen deel hadden genomen. Ondanks eenige bedenkingen werd het voorstel aangeno-

Digitized by Google

men, in eene bijeenkomst der Staten-Generaal van den 17den November. Ook werd in deze zelfde zitting gesproken over het al of niet ontruimen der citadel. De meesten stemden daartegen, terwijl eenigen, met name de heeren Schimmelpenninck en Fockema, die bevreesd waren voor een algemeenen oorlog, als men het Kasteel tegen Engeland en Frankrijk verdedigde, de vraag tot hunne medeleden rigtten: *wat men toch met het goedkeuren der uitgaven voor den oorlog gewonnen had?* Sommige leden gaven te kennen van gevoelen te zijn, dat geene uitgaven te groot moesten worden geacht, als zij slechts de vernedering en onderwerping van België ten gevolge hadden, maar de heer Luzac betuigde verzekerd te zijn, dat eene hereeniging geen het minste nut zou aanbrengen, en dat hij derhalve gaarne genoegen nam in het regeringsontwerp van den 30sten Junij, waarin de koning Leopold erkende als onafhankelijk koning van België. Hij vroeg wat de reden was, dat Engeland en Frankrijk niet naar de bemiddeling van Pruissen hadden geluisterd en ons aangevallen hadden, toen wij onze regtmatige verontwaardiging te kennen gaven over de hooggestemde eischen van België, na het huwelijk van Leopold met de dochter des Franschen konings. De heer Frets meende zelfs, dat men thans de vraag moest doen, *of Nederland uit de rei der onafhankelijke natiën zou worden uitgewischt.* De minister van financiën was van gevoelen, dat de geëischte ontruiming van Antwerpens kasteel *het eerste dwangmiddel tegen Nederland was, en door nog anderen stond gevolgd te worden,* terwijl hij betuigde *niet te weten, wat men ons wilde.*

Langzamerhand won het gevoelen bij ons veld, dat

Digitized by Google

Frankrijk en Engeland niet alleen de citadel van Antwerpen wilden bemagtigen, maar zich ook van Staats-Vlaanderen en Vlissingen zouden willen meester maken. Hierin werd men bevestigd door het berigt, dat de Franschen werkelijk België waren binnengerukt. In het *Algemeen Handelsblad* van den 20sten November 1832, art. *'s Gravenhage*, las men daaromtrent het volgende: »Dit berigt maakte een diepen indruk op de gemoederen, elk was verontwaardigd over de handelingen van Frankrijk en Engeland ten opzigte van ons land, en zulks was bijzonder geschikt, om de redevoering van den minister van financiën, waarbij Z. Exc. onder anderen te kennen gaf, *dat men eigenlijk niet meer weet, wat van ons geëischt wordt, en de onvoorwaardelijke overgave der Antwerpsche citadel slechts als eene eerste concessie te beschouwen is,* dien algemeenen bijval te geven, welken zij bekomen heeft. Iedereen was bereid, om den trotschen Brit en den overmoedigen Franschman te doen zien, dat de moed nog niet verflaauwd was, zoodat men algemeen den koning de woorden van onzen grooten Tollens toeriep:

. . . . . Beschik, bepaal,
Wij geven 't goud en grijpen 't staal.

Allen, die verlof hadden bekomen, niet alleen van de schutters, maar ook van de geregelde troepen, werden, ten gevolge van een den 17den November genomen besluit, weder onder de wapenen geroepen. Allen snelden toe op die roepstem. De studenten van de hoogescholen begonnen weder als jagers dienst te doen. De dienstdoende en rustende schutterijen kregen bevel om zich te vereenigen, onder den naam van *reserve schutterijen*, die zich op

Digitized by Google

het eerste appèl gereed moesten houden om uit te trekken. Zij werden in den wapenhandel geoefend en *onder het ministerie van oorlog geteld.* Ook maakte men zich gereed een *landstorm* zamen te stellen uit alle weerbare manschappen van 18 tot 50 jaren.

Reeds boven zagen wij, dat het embargo op onze schepen gelegd, niet dien schrik en die ontsteltenis had veroorzaakt, dat de twee aanvallende mogendheden zich hadden voorgesteld. Integendeel werd er door sommigen gesproken van weerwraak op haar, door gelijke handelwijze jegens hare schepen, die nog niet allen onze havens hadden verlaten, ja zelfs waren er eenigen, die kapers wilden uitrusten. De regering echter verzette zich daartegen en besloot den 16den November aan alle Fransche en Engelsche schepen het bevel te doen toekomen, om binnen drie dagen de havens te verlaten, en hun te verbieden dezelve in te zeilen, zoolang het beslag op onze bodems duurde. Ook werd van onze zijde het varen op de Schelde naar en van Antwerpen niet bemoeijelijkt. Door deze handelwijze overtuigde ons gouvernement geheel Europa, dat het geenszins den oorlog wilde, en maakte zich vele vrienden, zoo al niet in Frankrijk, dan toch in Engeland, waar de overeenkomst in godsdienst en de herinnering aan oude betrekkingen het *volk* met Holland bevriend maakte. Zelfs werden er te Londen ten behoeve van de nagelaten betrekkingen van hen, die ongelukkig mogten sneuvelen, giften ingezameld en naar 's Gravenhage gezonden. Vele handelaars te Londen teekenden een adrss aan den koning, om de maatregelen van dwang, tegen Holland genomen, te doen opheffen, daar ook noodzakelijk Engelands handel daaronder moest lijden. Hetzelfde werd gedaan te Hull,

Digitized by Google

Newcastle, Bristol, Norwich en in andere koopsteden, als ook in Schotland en Ierland.

Meer verwachting koesterde men van het binnenrukken der Franschen in België, dat door Leopold was *verlangd*, en waarvan hij bij de opening der kamers had kennis gegeven, terwijl hij tegen de ontruiming van Antwerpen die van Limburg had toegestaan. Aangezien de tijd, die verliep tusschen deze kennisgeving en den 15den November, te kort was voor eenige weigering, waren de kamers gedwongen stilzwijgend hunne goedkeuring te hechten aan het verdrag, waarin werd bepaald, dat door het Belgisch leger *geen deel mogt worden genomen aan de belegering der citadel.* Echter zou het laatstgenoemde leger het Nederlandsche trachten te beletten de belegerden te hulp te komen. Alle Belgen, die nog eenig denkbeeld hadden van volks-eer, konden hieraan hunne goedkeuring niet hechten. De erkentenis dat zij, zonder vreemde hulp, eene vesting in hun eigen land gelegen, niet konden bemagtigen, kon hun geene aanspraak doen maken op zelfstandigheid. Maar wat eenmaal geschied was, kon niet veranderd worden, de Franschen waren eenmaal in het land en ook welgevallig aan het ministerie. Het Fransche leger, onder bevel van denzelfden Gérard, die hen reeds eens had bijgestaan, en waarbij de hertogen van Orleans en Nemours, zonen des konings, zich bevonden, trok over Bergen en Doornik naar Brussel en Mechelen. Het grootste deel van dit leger, dat 42,000 man sterk was, posteerde zich op den regteroever der Schelde. Bij dit gedeelte bevond zich de *genie*, onder bevel van den bekwamen Haxo, en de artillerie, onder den kundigen Neigre. De generaals Achard en Tiburce Sébastiani trokken met een kleiner gedeelte

Digitized by Google

naar den linkeroever, tegen het Vlaamsche Hoofd en het fort Lillo, ten einde de omliggende forten in bedwang te houden. De ontzettend groote menigte geschut, wiens vervoer vele moeijelijkheden opleverde, was de oorzaak van de vertraging der operatiën tegen de citadel.

Middelerwijl de Franschen de kern van hun leger om Antwerpen vereenigden, en het Belgische leger op de grenzen der provincie gelegerd was, om het Hollandsche leger tegen te houden, kwam een vierde kampvechter op het tooneel, namelijk Pruissen. Deszelfs koning had, evenmin als de keizers van Rusland en Oostenrijk, het verdrag van den 22sten Oktober goedgekeurd, weshalve hij tusschen de Maas en den Rhijn een *observatie-leger* deed postvatten, om terstond bij de hand te zijn, als het Fransche leger de grenzen van Duitschland of Holland mogt overschrijden. Dit leger, 20,000 man sterk, onder bevel van den generaal von Muffling, vestigde zijn hoofdkwartier te Krefeld.

Van de vier legers, die nu digt bij elkander geschaard stonden, zou het grootste alleen strijden tegen eene magt, tienmalen kleiner, opgesloten in een kasteel, tegen eene bezetting, zamengepakt in eene beperkte ruimte, met argus oogen bespied uit eene vijandige stad, die een eed had gedaan eenmaal haar den ondergang te berokkenen, tot wraak voor de geledene tuchtiging. Doch die bezetting had eene trouwe en krachtige hulp in het Hollandsche leger, zamengesteld uit de helden, die zich in den Tiendaagschen Veldtogt met roem hadden overladen. Deze troepen, aangevoerd door den onsterfelijken held van Quatre-Bras, Waterloo, Hasselt en Leuven, zou haar gewis niet verlaten. Daarbij stonden zij tegenover Belgen, die gezegd

Digitized by Google

hadden ons leger te zullen verhinderen tot ontzet der citadel aan te rukken. De dapperen op het kasteel waren bij zich zelven verzekerd, dat Oranje zich naar Antwerpen een weg zou banen over de geledebraakte ligchamen dier snoevers, de Franschen in den rug vallen, hen van hun land afsnijden en Holland een onsterfelijken roem daardoor verwerven zou.

Dat ook het Fransche gouvernement daarvoor bevreesd was blijkt daaruit, dat het het Belgische leger niet aan zich zelven overliet, maar den hertog van Orleans en de generaals la Woestine en Castellane beval tusschen Antwerpen, Breda en Turnhout zich neder te slaan, om het Hollandsche leger in het oog te houden. Maar ons gouvernement wilde ook hier weder een bewijs geven van wijze gematigdheid, ten einde aan geheel Europa te toonen, dat het den blaam niet verdiende een algemeenen oorlog te willen, om in troebel water te kunnen visschen en België te heroveren. Thans bood de schoonste gelegenheid zich daartoe aan, nu de wapenstilstand, die door Holland was aangenomen, door Frankrijk en Engeland geschonden werd. Ontzette men de bezetting van het kasteel, men zou dit slechts kunnen beschouwen als een pligt omtrent krijgsmakkers. Zoo de Franschen daarbij het onderspit delfden, dan viel België in onze handen, was het tegenovergestelde het geval, dan zouden wij veilig binnen onze grenzen kunnen terugtrekken, terwijl het leger der Pruissen de Franschen zou beletten ons grondgebied aan te tasten, Ondanks den strijdlust, waarvan ons leger blaakte, wilde men in 's Gravenhage de verschrikkelijkheden van een algemeenen oorlog vermijden, en liet dus de bezetting aan haar lot over.

Digitized by Google

Aller oogen van Europa staarden nu onafgewend op die kleine heldenschaar, gereed om den strijd te wagen met de groote overmagt. Onversaagd stonden zij daar, gelijk weleer Leonidas met zijne 300 Spartanen tegenover het honderdduizenden sterke leger van Perzië's magtigen vorst, gelijk bij Homerus Menelaus tegenover den veel sterkeren Hector. Eene zekerheid had Chassé voor zijne veiligheid, namelijk dat Antwerpen aan zijn geschut bloot stond en haar lot geheel in zijne magt stond. Zij wist het wel, die verwaten stad, reeds eenmaal had zij ondervonden, dat Hollands leeuw zich niet ongestraft laat tergen, zoodat een algemeene schrik zich van hare burgers meester maakte, en velen de stad verlieten. De weezen verlieten hunne verblijfplaats en het hospitaal werd verplaatst naar Leuven. Van alle kanten, zelfs uit Namen, werden brandspuiten naar Antwerpen gezonden, zoodat er een getal van 58 in de stad was, bezet door 400 werklieden, die geen werk hadden, en in *brigaden* verdeeld waren. De stads kommandant Buzen, een Franschman, gaf bevel aan allen, die geene wettelijke ingezetenen waren, de stad *te verlaten binnen* 24 *uur*, tenzij hij een *bepaald* verlof gaf om te blijven. Al wie *onrustbarende geruchten verspreidde*, dreigde hij met een teregt staan voor een krijgsraad en een doodvonnis binnen 24 uren. Hoewel de ministriële bladen in Engeland het poogden tegen te spreken, verwachtte men algemeen, dat de stad het slagtoffer zou worden. Genoemde bladen poogden te bewijzen, dat dit niet overeenkomstig zou wezen met de krijgswetten.

Het heerlijkste weder begunstigde de Franschen, waardoor zij in staat werden gesteld binnen korten tijd voor hunne troepen tenten op te slaan, in de onmiddelijke

Digitized by Google

nabijheid van de stad. Honderd en veertien stukken geschut stonden gereed, om het moordend vuur uit te braken. In het Fransche leger bevond zich ook van wege Engeland een kommissaris, Craddock genaamd, om een oog over alles te houden. De veldheer der Franschen, Gérard, wilde het kasteel van den kant der stad aanvallen, waar het het zwakste was, hetgeen, ten gevolge van de klagten der burgers, niet werd toegestaan. Den 30sten November deed de maarschalk Gérard, Chassé eene opeisching toekomen, waarbij hij herinnerd werd aan de overeenkomst van Frankrijk en Engeland, en aangemaand om de citadel *met de daarbij behoorende sterkten* over te leveren aan Leopold. Hij beloofde, dat de aanval niet zou gerigt worden tegen de stadszijde, maar verlangde tevens, dat men de stad niet zou bombarderen.

Chassé antwoordde, dat hij *de stad Antwerpen als onzijdig zou beschouwen*, mits noch uit haar, noch uit hare buitenwerken vuur werd gegeven op de citadel, het *Vlaamsche Hoofd*, de sterkten *Burgt*, *Zwijndregt* en *Oosterweel*, noch ook op de vloot op de Schelde. Hij vorderde, dat zijne gemeenschap met Holland niet zou worden belemmerd door de tusschenliggende Belgische forten. Gérard zeide uit de buitenwerken der stad het kasteel niet te zullen beschieten, behalve uit het fort *Montebello*, ook beloofde hij het *Vlaamsche Hoofd* van uit de stad niet te zullen bestoken, maar betuigde geene vrije kommunikatie te water te zullen toestaan. Daar de door Chassé gestelde voorwaarden niet waren vervuld, bleef hij het regt behouden, om de stad te beschieten, op hoog bevel echter liet hij dit varen.

Wij meenen onzen lezers geene ondienst te doen door hier eene plaatselijke beschrijving der citadel te geven,

Digitized by Google

vooral omdat die noodig is voor het verstand van het volgende, Wij geven die, zoo als van Kampen, in zijn *Gedenkboek*, bladz. 549—552, ze mededeelt.

Het kasteel van Antwerpen werd door den hertog van Alva in 1568 gebouwd, als een breidel der stad. Zoo hij had kunnen voorzien, dat eenmaal uit Holland de afval van Spanje zou komen, zou hij ongetwijfeld de citadel aan de Noordzijde der stad hebben aangelegd, thans deed hij haar aan de Zuidwestzijde bouwen, door een zijner kundigste krijgsbouwmeesters. Paciotto of Pacieco. De bouw kostte veertien tonnen gouds (toen nog veel meer waard dan thans), waartoe de stad er vier moest opbrengen, en hield tweeduizend werklieden bezig. Het is een regelmatige vijfhoek, leunende ten westen aan de Schelde en ten noordoosten de stad bestrijkende. In 1576 deden de Spanjaarden van hier een uitval op de ongelukkige, tegen hen opgestane stad, die zij met bloed en ijzing vervulden. Terstond na den Gentschen vrede en den aftogt der Spanjaarden, werd het kasteel *naar de stadzijde* vernield. Maar nadat Parma de stad hernomen had, was het herstel der geslechte werken eene zijner eerste zorgen. Het kasteel werd nu weder een regelmatige vijfhoek, en de vijf bolwerken van hetzelve herkregen de namen der stichters: *Toledo*, *Paciotto*, *Fernando* (Alva's voornaam), *Hertog* en *Alva*. De grond wordt aan de zuidwestzijde door zijne laagheid, bij ongunstig weder, bijna een moeras, en daar, tusschen het zoogenaamde *Melkhuis* aan de Schelde en de bril of lunet *Kiel*, konden dus de Franschen geene werken aanleggen. Meer oostwaarts verhoogt zich de weg, en hier, bijna vlak in het zuiden der stad, was de tweede lunet *St. Laurent*.

Digitized by Google

Deze beide schansen waren in den beginne onbezet gebleven, naderhand had de bezetting die, tijdens de herhaalde inbreuken op den wapenstilstand, en de stichting van het *Noorderfort*, op hare beurt bezet, en zij kwamen haar treffelijk te stade. Aan de overzijde der Schelde bezetten de Nederlanders het versterkte *Vlaamsche Hoofd*, en daar zij door hunne oorlogschepen en kanonneerbooten meester der rivier waren, konden zij telkens de gewonden en zieken naar die vesting zenden, waar zij buiten bereik van 's vijands geschut waren. Nog waren de kleine forten *Burgt* en *Zwijndrecht* op den linker, en *Oosterweel* op den regteroever der Schelde in het bezit der Nederlanders. Maar de Antwerpenaars hadden ten noorden der stad, waar de rivier eene groote bogt naar het westen maakt, het zoogenaamde *Noorderfort* aangelegd, en daar men van onze zijde de forten *St. Marie* bij Calloo, benevens *de Parel* op den linker- en *St. Philippe* op den regteroever, mede noordwaarts van Antwerpen, niet bezet had, zoo haastten zich de Franschen daarvan bezit te nemen. Dit was voor den uitslag van het beleg van zeer groot belang, vermits hierdoor de gemeenschap met Holland kon worden afgebroken. Verder noordwaarts op hielden de onzen Lillo op den regter-, Liefkenshoek op den linkeroever bezet, twee onbeduidende sterkten, wat hunnen aanleg betreft, maar die door overstroomingen geducht konden worden gemaakt. Zij waren in 1785 door onzen staat aan Oostenrijk afgestaan, en behoorden dus in 1790 tot België, hetwelk daarop diensvolgens thans aanspraak maakte. Maar dewijl dezelve vroeger nooit onder Antwerpen hadden behoord, had de koning thans ook een afzonderlijken bevelhebber daarover aangesteld, den kolonel

Digitized by Google

Bake, die vroeger bekend was, om den ijzeren weg tusschen Keulen en Amsterdam te banen. Meer noordelijk had men de Belgen meester gelaten van de beiden forten den *Doel* en *Frederik Hendrik*. Alsdan verbreedt zich de stroom, en het Nederlandsche fort Bath, op de punt van het verdronken Zuidbeveland, bestrijkt zoowel den inloop in de Ooster- en Westerschelde.

Zoozeer waren de Franschen zeker van hunne magt, dat zij berekend hadden het kasteel in *vijf* of op het hoogst in *tien* dagen te zullen bemagtigen. Toen echter het beleg langer, en wel meer dan *drie weken* had geduurd, verontschuldigden zij zich met de nietige uitvlugt, dat het de minister van oorlog zulks had gewild. Echter steunde hunne berekening toch op ondervindingen van vroegere jaren, want in 1746 hadden zij het kasteel, met veel minder soldaten dan thans in *zeven* dagen ingenomen, terwijl gedurende de jaren 1792—1794 de sterkte eens door de Franschen en eens door de Oostenrijkers vermeesterd was. Nu echter begrepen zij uit den versterkten staat der werken en uit het fiere antwoord van Chassé: *de plaats niet te zullen overgeven, eer alle verdedigingsmiddelen uitgeput waren,* dat het hun nu zoo spoedig niet zou gelukken. Toen Chassé door hen was opgeëischt, hadden zij den nacht te voren de loopgraven geopend, hetgeen den grijzen bevelhebber het volste regt gaf, nog dienzelfden dag, den 30sten November, zijn vuur op hen te rigten.

Ziedaar dan de hoop van die twee trotsche mogendheden verijdeld, dat Willem I het zoover niet zou durven laten komen. Zij moesten het aanzien, dat Chassé meer durfde, dan zich enkel tegen Belgische muiters te verdedigen, ja, dat hij hen ook fier in de oogen durfde zien.

Digitized by Google

Den 24sten November was er, op bevel van Chassé een *raad van verdediging*, zamengesteld uit den generaal Favauge, den kolonel van Quadt, van de infanterie, den majoor Voet, plaats-kommandant, een krijgsman, die bij ongesteldheid van Chassé, moedig de verdediging bestuurde, den doorkundigen bevelhebber der artillerie Seelig, wiens talenten zelfs door den vijand met bewondering werden genoemd, de bevelhebber der genie van der Wijck, en den intendant Mulder, die tot sekretaris werd aangesteld, en voor de vloot den moedigen kapitein Koopman. Schetsen wij in korten trekken diens levensloop.

Jan Koenraad Koopman werd in 1790 te Amsterdam geboren. Vijftien jaren oud begaf hij zich in dienst ter zee. Hij was tegenwoordig bij het feit, toen de kleine vloot Hollandsche kleine vaartuigen, ondanks de kruisers der Engelschen, uit de Schelde naar Duinkerken en Boulogne werd geleid, waar de landingsvloot van Napoleon bijeenkwam. Achttien jaren oud werd hij benoemd tot luitenant tweede klasse, en toen in 1813 de vrijheid op onzen bodem weder begon te herleven, was hij een der eersten, die Naarden hielp ontwringen aan den vijand. In 1816 bevrijdde hij in Amerika een Spaansch schip, dat in handen was gevallen van een zeeroover. In 1821 leende hij krachtig de hand tot het vermeesteren van Palembang, bemagtigde daar eene batterij, ontving eene wond, en had de eer de tijding van de overwinning naar het moederland over te brengen. Hij werd nu benoemd tot ridder der Militaire Willemsorde, en kort daarop tot kapitein-luitenant bevorderd. Toen hij bevel voerde in de Middellandsche Zee, begaf hij zich geheel gekleed te water om een matroos te redden, waarvoor hem een zilveren me-

Digitized by Google

dalje werd toegekend. Hij diende ook nog in de Oost-Indiën, op het fregat *de Komeet*, en wel bij Celebes. Voor zijne daden op de Schelde, werd hij ridder van den Nederlandschen Leeuw. Hij was het, die Antwerpen in Mei 1831 voor den ondergang behoedde, en nu voerde hij als kapitein, met den rang van kolonel, bevel over de vloot op de Schelde.

Voor dat de *raad van verdediging* was ingesteld, deed Chassé de volgende bekendmaking:

» Dappere krijgsbroeders!

» Het oogenblik nadert, waarop Oud-Hollandsche trouw en moed eene nieuwe proef zullen ondergaan. Binnen weinige dagen zal zich een Fransch leger voor deze muren vertoonen, om ons, zoo mogelijk, met kracht van wapenen tot de overgave dezer sterkte en der onderhoorige forten te dwingen. Vol vertrouwen op de regtvaardigheid onzer zaak, en gerust op uwen beproefden moed en verknochtheid aan koning en vaderland, zullen wij dat leger onverschrokken te gemoet zien.

» Krijgsbroeders! heel Nederland en zelfs Europa houden het oog op ons gevestigd. Toont dan allen in het algemeen, en elk uwer in het bijzonder, dat het vertrouwen, hetwelk onze dierbare koning ons heeft geschonken, niet aan onwaardigen is besteed, en nemen wij het onwankelbare voornemen, om ons met mannenmoed tot het uiterste te verdedigen. *Leve de koning!*"

Dat alle leden der bezetting het eens waren met deze mannelijke taal en besloten hadden hun laatsten druppel bloeds voor het vaderland te storten, bewees eene groote Hollandsche vlag, die uit het kasteel wapperde.

Digitized by Google

In den nacht van den 30sten November was de hertog van Orleans, begunstigd door eene zware duisternis, begonnen met het aanleggen der loopgraven. Dit ging evenwel met veel moeite gepaard, ter oorzake van het regenachtige weder, waardoor de grond, vooral aan den kant van *Kiel* geheel doorweekt was. Te vergeefs poogde men door rijsbossen en planken den grond op te hoogen, ten einde te beletten, dat de kanonnen in den grond zonken, terwijl de werklieden tot aan de knieën in den grond zakten. Daar het niet mogelijk was het groote aantal Franschen onder dak te brengen, waren velen genoodzaakt op het open veld te overnachten. Intusschen hadden de onzen van het verzuim der Franschen gebruik gemaakt, om het *Melkhuis* aan de Schelde te bezetten en een stuk van den dijk der Schelde bij *Burcht* te doen springen, terwijl zij de vijanden noodzaakten het dorp Berchem te ontruimen. De laatsten konden zich niet begrijpen, dat de Hollanders niet heviger op de werklieden in de loopgraven vuurden, en geene uitvallen deden tot vernieling der werken. Door velen worden daarvan verschillende redenen bijgebragt, maar wij zijn het eens met eenige anderen, die het er voor houden, dat Chassé zijne manschappen niet te zeer heeft willen vermoeijen, of dat hij, op hooger bevel, zich alleen bepaalde bij verdediging.

Op bevel des konings werd Zondag den 2den December een bededag gehouden, om den Almagtige om hulp te smeeken. Buitengewoon groot was de toeloop in de kerken, en allen waren met een heiligen ernst vervuld, welke bewees, dat de Hollanders nog steeds dien godsdienstzin koesterden, waardoor zich hunne voorouders zoozeer onderscheidden. Bij deze gelegenheid vervaardigde onze

Digitized by Google

gevierde dichter Tollens een gedicht, dat herhaalde malen in het Fransch, Duitsch en Engelsch werd vertaald.

Onder een steeds toenemend vuren der belegerden werkten de Franschen dag en nacht aan de loopgraven. Door de bekwame artilleristen bediend, rigtte ons geschut vreesselijke verwoestingen aan, en deed de rijen der belegeraars dunnen. Na eene bovenmenschelijke inspanning werd eindelijk met behulp van zes duizend werklieden, het geschut op de batterijen geplaatst. De eerste bevond zich op het fort Montebello, hetzelfde dat Chassé geëischt had onzijdig te blijven, als waarborg voor de veiligheid der stad. Maar ondanks dit alles bleef Antwerpen voor het vuur des onzen bewaard.

Nadat het kasteel voor de tweede maal was opgeëischt, begonnen de Franschen den 4den December te vuren uit zeven batterijen en zes loopgraven. Den dag daaraanvolgende waren er reeds veertien batterijen. Vreesselijk was het vuur, en gedurende negentien dagen, dat is van den 4den tot den 23sten December regende het kogels, bommen en andere moordtuigen op de sterkte. Het laat zich gemakkelijk begrijpen, dat dien ten gevolge de vernieling in de kleine ruimte, waarop de Franschen hun vuur rigtten, onbeschrijfelijk was. Chassé, die toch zekerlijk vele bloedige gevechten had bijgewoond, getuigt zelf dat iets dergelijks in den vreesselijken worstelstrijd met Spanje niet had plaats gehad. In het begin van het beleg werden reeds de gebouwen der citadel vernield. De plaats, waar twee kompagniën haar verblijf hadden gevestigd, werd verwoest, terwijl den 5den en 6den December het groote magazijn van levensmiddelen werd in de asch gelegd, bij welke gelegenheid twee officieren der genie, de graaf van

Digitized by Google

Limburg Styrum en Roger, zulke zware wonden ontvingen, dat men genoodzaakt was hun been af te zetten. Vele gebouwen, die voor bomvrij waren gehouden, onder welken zich een hospitaal en een kruidmagazijn bevonden, leden zware schade of werden totaal vernield. Dit geschiedde ten gevolge van het werpen van bommen van eene nieuwe konstruktie, door Paixhans uitgevonden, wier geweld door niets te breken was, waarom dan ook de kazematten, die zooveel arbeid en geld hadden gekost, nutteloos waren. Ondanks dit alles beantwoordden de belegerden des vijands vuur op het krachtdadigst. De Franschen leden daardoor groote verliezen en vervloekten het goede treffen der onzen. De 6den December, de geboortedag van den prins van Oranje, kenmerkte zich door uitstekende heldendaden van vriend en vijand. Uit het kasteel werd een hagelbui van kogels, bommen, houwitsers, steenen en ijzerwerk der vernielde gebouwen, op den vijand geworpen, die dus op dien dag zwaarder verliezen leden dan tot nog toe. Twee hunner officieren der genie stierven den heldendood en de onzen bragten het fort Montebello tot zwijgen. De vijandelijke officieren namen de plaats in der soldaten, wier rijen te dun werden om de stukken te rigten, maar alle hunne pogingen stuitten af op de vlugheid der onzen, waarmede zij de rigting hunner kanonnen veranderden, en waardoor zij den vijand teleurstelden in het rigten van hun geschut. Des nachts geleek het kasteel op een berg van vuur, en door vuurkogels, die men afschoot, werd het vijandelijk leger bespied. Ondanks het kwetsen van eene menigte Franschen, ondanks de akeligheid des nachts, dien zij genoegzaam alleen besteedden aan het vervoeren van gewonden en begra-

Digitized by Google

ven van gesneuvelden, ontsnapten hun geene enkele klagt.

Sommige schrijvers verhalen, dat ook eenige batterijen van de onzen tot zwijgen waren gebragt, maar zeker is het, dat zij gebruik maakten van den nacht, en de door zulk een moordend vuur ontstane verwarring bij den vijand, om op de loopgraven te vuren, hetgeen dan ook in den nacht ten 11 uur plaats had uit een bedekten weg, die toegang verleent naar buiten. Vreesselijk woedde ons musketvuur onder den vijand, maar wij hadden het verlies te betreuren van een luitenant der tiende afdeeling, die zich steeds ten tijde des opstands bijzonder door dapperheid had onderscheidden. Bij dezen uitval had er een voorval plaats, dat een bewijs geeft van de onbaatzuchtigheid der onzen, hetgeen ons door een ooggetuige wordt medegedeeld 1).

Een serjant van buitengewone lengte en sterkte werd door twee Franschen, terwijl hij de zijnen aanmoedigde, aangevallen om hen gevangen te nemen, doch hij wierp beiden op den grond, schoot zijn geweer af, en keerde tot de zijnen terug. Een korporaal en tien man, allen gewond zijnde, werden gevangen gemaakt. De korporaal werd voor den generaal Gérard gebragt, en nopens den toestand der citadel ondervraagd. Hij zweeg. Men bood hem ververschingen en een glas wijn aan, mits hij het uitdronk op de gezondheid der Franschen en Belgen. »Ja," antwoordde hij, »zoo de Belgen nog waren gelijk te Waterloo." Op de gezondheid van vader Willem en mijnen dapperen generaal! De Fransche officieren, niet ongevoelig voor grootheid, drukten hem de hand, en de

1) Zie van Kampen, *Gedenkboek*, blad. 561, de aanteekening.

Digitized by Google

maarschalk bood hem twintig franks aan, doch hij weigerde zulks, met uit een Hollandsch nieuwsblad de verbazend menigvuldige giften te doen zien, die de natie ten behoeve van dezen voorpost in 's vijands land uit het diepste der beurs opbragt, als een bewijs, dat hij zich gerustelijk omtrent zijn onderhoud op de grootmoedigheid zijner landgenooten kon verlaten.

Op dezen bloedigen dag, den veertigsten verjaardag van den prins van Oranje, werden de militaire kruisen, die gegoten waren uit het bij Hasselt en Leuven veroverde geschut, uitgedeeld aan allen, die het nog niet hadden ontvangen. Bij die plegtigheid werd er eene dagorde van den direkteur-generaal van oorlog, den heer Eerens, voorgelezen, waarin onder anderen het volgende voorkwam.

»Onder gewigtige omstandigheden, dappere krijgslieden, ontvangt gij het eereblijk uwer trouw aan koning en vaderland. Reeds wekt het geschut eener in Europa beroemd geworden sterkte den Nederlandschen krijgsman tot nieuwe pligtsbetrachting op. Gij hebt u daarin, elk in zijne betrekking, steeds getrouw betoond. Gij zult daarin onder uwe waardige bevelhebbers volharden, en zoo, met vorst en volk, de heilige en onkreukbare regten van Nederland handhaven. Wapenbroeders! voor uw eergevoel zal het onvergetelijk zijn, dat het eerekruis u voor het eerst op een dag versiert, die het feest der geboorte van uw legerhoofd, van den prins van Oranje is. Hij wees u het spoor der eer en der overwinning bij den Viersprong, bij Waterloo, bij Hasselt en Leuven. Hij heeft met zijnen koninglijken broeder aanspraak op uw vertrouwen, op onze liefde, op onze dankbaarheid. Nederlanders! wapenbroeders! op nieuw ons ook op dezen dag aan Oranje verbonden!

Digitized by Google

Met hem strijdende, zij onze leus nu en altoos: *Met God, voor koning en vaderland! Leve de Koning!*

Het meest werden de Franschen in hunne operatiën belemmerd door de sterke bril St. Laurent. Deze toch was oorzaak dat zij hunne linie van aanval niet genoeg konden uitbreiden, waarom het dus ten hoogste noodzakelijk voor hen was, haar eerst te bemagtigen, wilden zij zich van de citadel meester maken. Het duurde evenwel *zestien* dagen dat de bezetting van dezen kleinen post zich met weergalooze dapperheid verdedigde, en dat tegen een in vergelijking talloos leger. Den 5den December hadden de Franschen te vergeefs eene poging gedaan om haar bij verrassing in te nemen. Vreesselijke vernielingen rigtte het klein geweervuur der bezetting onder den vijand aan, en toch, eindelijk moest zij vallen, daar de muren op den duur niet bestand waren tegen het grof geschut der Franschen. Den 7den December werd een muur aan de buitenwerken vernield, maar onmiddellijk werd binnen de sterkte eene nieuwe verschansing opgeworpen. Op denzelfden dag rigtte een nieuw uitgevonden bom, die in het werkhuis des kasteels viel, aldaar groote vernieling aan, terwijl den 8sten December de groote kazerne door bomvuur werd vernield. Bijna dagelijks werden er gebouwen vernield, zoodat de manschappen niet meer in dezelve konden gehuisvest worden, maar zich moesten begeven naar de naauwe gangen (*poternes*) en galerijen, alwaar zij zoo digt op elkander waren gedrongen, dat het grootste aantal zitten noch liggen konde. Dagen lang stond de dappere bezetting pal, ondanks het vreesselijke vuur des vijands, hetwelk zij even krachtig beantwoordde. Daar die plaatsen, die men bomvrij meende te zijn, zulks later

Digitized by Google

bleken niet te wezen, waren de manschappen, die zich daar ophielden, evenmin veilig als op andere plaatsen. De bommen, die door den vijand in de sterkte werden geworpen, omwoelden den grond, hetgeen de kommunikatie tusschen de verschillende verblijfplaatsen bijna onmogelijk maakte, gelijk ook het verplaatsen van het geschut. Overal was de grond bezaaid met wapenen, lijken en ledematen en ondanks al deze gevaren en onaangenaamheden, stonden de onzen pal en weken geen duimbreed gronds. Eene bom viel door een ongelukkig toeval in een kruidmagazijn. Het in de lucht vliegen daarvan werd verhinderd door een gemeen kanonnier, die de bom wegnam en uitdoofde, waardoor de geheele bezetting aan hem het behoud van haar leven verschuldigd was.

Hoewel de bezetting dus aan duizenden dreigende gevaren bloot stond, waren er toch nog mannen, die het lot dier helden benijdden, en aan hetzelve wilden deelnemen. Gumoëns, dezelfde Zwitser, wiens heldhaftig gedrag te Brussel wij hebben verhaald 1), baande zich met een overste van den staf en den heer van Rappard, kapitein der artillerie, een weg door het midden der Fransche verschansingen. Groote gevaren bedreigden hen op dezen togt, daar langs de Schelde alle gemeenschap was afgesneden en de vijanden alle vaartuigen, die zich naar de citadel begaven, in den grond boorden. Zij kwamen op de plaats hunner bestemming aan, waar de dood hen op alle mogelijke wijze aangrimde, terwijl, bij de onmogelijkheid van te worden ontzet, ook nog gevangenschap hen bedreigde. Gumoëns ontving den 22sten December, den dag vóór de

1) Zie bladz. 58 en 59.

Digitized by Google

overgave, terwijl hij de rondte deed, negen wonden, tengevolge waarvan hij in het hospitaal te Antwerpen overleed. Andere vreemdelingen deden hetzelfde met name de heer von Rahden, kapitein der Pruissische artillerie, die, gloeijende van geestdrift voor Hollands zaak, als gemeen kanonnier op de citadel had dienst genomen, en zich niet ontzag alle moeiten en gevaren met de belegerden te deelen.

Hoewel de vijand den aanval tegen St. Laurent krachtdadig voortzette, gaf de bezetting geen kamp, maar begroette het vuur der Franschen op het hevigste. Reeds den 10den December kwamen 11 wagens met gekwetsten te Brussel, en kort daarna nog 27. Echter kwamen de vijanden langzamerhand nader bij de sterkte, en wel tot aan de gracht, tengevolge van het aanleggen van twee evenwijdige loopgraven (parallellen). Ten einde de bezetting tot eenige verademing te doen komen, besloot Chassé den 10den December, des avonds, een uitval te doen met 60 man van de 10de afdeeling, onder aanvoering van den heldhaftigen kapitein Morre. Onverwachts deden zij een aanval op hen, die bezig waren met werken tusschen de citadel en de buitenwerken. Zij hadden mijnwerkers medegenomen, met wier hulp zij meer dan 20 ellen van de werken des vijands vernielden, waarna zij, hoewel met groot verlies, terugtrokken. Onder anderen sneuvelde de tweede luitenant Nantzing, en kapitein Morre werd zoo zwaar gekwetst, dat hij kort daarna overleed. De vijand wist het water der gracht te doen afvloeijen, door een steenen beer te laten springen, waardoor de vaart belemmerd werd.

Intusschen sperde de dood rondom zijne kaken wijd

Digitized by Google

open en eischte vriend en vijand ten offer, het kanon bulderde met onafgebroken kracht, zoodat men het te Amsterdam en Keulen konde hooren, vele bommen vlogen over het kasteel in de stad, waardoor verscheidene huizen werden vernield en vele ingezetenen de vlugt namen, en te midden van dit alles, wie zou het kunnen gelooven, gastte en braste Leopold te Antwerpen. Dat hij op verlangen van Frankrijk en Engeland slechts toeschouwer was bij hunne krijgsverrigtingen, dit lag in de omstandigheden en kon ligtelijk worden verschoond, maar dat hij te Antwerpen, te midden van het gedonder der kartouwen, te midden der gevaren, die de stad bedreigden, feesten vierde, een Belsasar waardig, dat was laag. Volgens de getuigenis van Belgiesche nieuwspapieren wilde men door muzijkpartijen in het paleis het bulderen der kanonnen verdooven, en door het zingen van omwentelingsliederen het gejammer der gewonden en stervenden doen vergeten Even laag handelde Leopold, toen hij van het dak der hoofdkerk het kasteel van binnen bespiedde, en alles wat hij daar ontdekte, door seinen aan den vijand deed kennen. Terwijl in Holland zich allen als één man om den troon vereenigden, werden Oost- en West-Vlaanderen onder een krijgsraad gesteld, *dewijl men daar valsche en ontmoedigende tijdingen had durven voorspellen.* Tot voorzitter van dien raad benoemde men den gewezen akteur Niëllon, die allen voor hem deed dagen, welken van bovengenoemde *misdaad* verdacht waren, en hen, als zij schuldig werden bevonden, terstond deed teregtstellen. Verscheidene aanzienlijke burgers, met name de heeren Froment, Le Couvreur van Maldeghem, Michel de Barlaimont en Stevens, werden op het kasteel gevangen gezet.

Digitized by Google

Hetzelfde lot dacht men ook toe aan den heer Met de Penningen, die echter ontsnapte. Volgens sommige schrijvers had het Gentsche gepeupel een zekeren Voortman, een algemeen geacht ingezeten, wreedaardig mishandeld. Het had hem namelijk zijn aangezigt, ten bloede toe, tegen den *vrijheidsboom* te pletteren gestooten.

Niettegenstaande de citadel reeds meer dan half tot puin was geschoten, verminderde de moed der bezetting niet, die wonderen van dapperheid verrigtte, en door hun goed gemikt vuur uit groot en klein geschut de rijen deed dunnen van die Franschen, die in hunnen verwaten overmoed hadden gewaand, *het vuur der citadel binnen hoogstens* 48 *uren tot zwijgen te brengen.* Dagelijks kwam te Parijs de tijding van het innemen van St. Laurent, maar even dikwijls moest dit berigt worden tegengesproken. Nu begonnen de vijanden mijnen aan te leggen. Onder begunstiging van een wederzijdsch geweldig vuur 1), liet de kundige Haxo, bevelhebber der Fransche genie, eene mijn graven, waaraan zonder ophouden werd gewerkt. Daartoe was men genoodzaakt, door den nacht begunstigd, op vlotten de gracht over te steken. Het werk was voltooid in den nacht van den 13den op den 14den. Nu vulde men de mijn met duizend pond kruid, maakte van schanskorven en steenen eene brug over de gracht, waarover drie kompagniën zouden kunnen trekken, ten einde onmiddellijk na het springen, de bres te kunnen beklimmen. Ten einde de belegerden minder te doen acht geven op den arbeid, had men op de citadel een hevig vuur

1) De Franschen alleen verschoten in den nacht van den 11den op den 12den December 70,000 patronen.

Digitized by Google

gerigt, zoodat zelfs in den nacht van den 12den op den 13den twaalf bommen te gelijk boven de sterkte werden gezien. Ten einde de manschappen in de lunet te beletten den vijand te hooren werken, vuurde deze den volgenden nacht allerhevigst. Toen de mijn voltooid was, stak men het kruid aan, de mijn sprong, maar de uitbarsting beschadigde de brug, zoodat er nog een half uur moest worden besteed om haar te repareren. Hierop rukten drie kompagniën vijanden de sterkte binnen, wier bezetting, slechts 124 man sterk, langen tijd de Franschen had bezig gehouden en Parijs verontrust. Ten gevolge van het kwetsen van den kapitein Groeneveld, die naar de citadel was getransporteerd, was de stand van zaken eenigzins veranderd, daar de helft der bezetting besloot naar de citadel terug te trekken. De kommanderende luitenant Boers had echter de poort doen sluiten en dus waren zij genoodzaakt over het paalwerk te klimmen en zich door de Franschen heen te slaan. Wij moeten hier een trek van moed van een tweeden luitenant voor eeuwig aan de vergetelheid ontrukken. Deze held werd door zes Fransche soldaten aangevallen. Zij zetten hem de bajonet op de borst en bevalen hem zich over te geven. Maar hij, den degen gegrepen hebbende, bragt daarmede een van hen eene wond toe en streed zoo lang met de anderen, totdat hij ontsnapte. Verbitterd over de geleden verliezen, snelde de vijand naar binnen. De eerste luitenant Boers verweerde zich tot het uiterste, doch eindelijk ziende, dat hij voor de overmagt moest bezwijken, en den vijand gereed, om hem en de zijnen over de kling te jagen, riep hij uit: »*Doet met mij wat gij wilt, maar spaart de mijnen!*" Hoe geheel anders handelden hier de Fran-

Digitized by Google

schen dan de Belgen in hetzelfde geval zouden hebben gedaan. Getroffen door die taal van ware grootheid, lieten zij hunne sabels zinken en namen hem gevangen, terwijl zij hem de grootste achting bewezen. Zij schatten ook den moed des luitenants op den waren prijs, door hem *een heerlijken krijgsman* te noemen. Toen hij over Brussel naar Valenciennes werd getransporteerd, maakte zijne edele en fiere houding grooten indruk op de toeschouwers. Ter eere des vijands moeten wij melden, dat alle krijgsgevangenen met menschlievendheid en achting door hen werden behandeld. Ook de Hollanders te Brussel openden ten hunnen behoeve eene inschrijving, die *f* 5500 bedroeg.

Ontegenzeggelijk waar is het dat de Franschen veel hadden gewonnen door het bemagtigen dezer sterkte, maar de moed der bezetting van de citadel verflaauwde niet alleen niet, maar zij deed eene groote Hollandsche vlag wapperen, om daarmede te kennen te geven, dat zij daarom zich niet bekommerde. Zelfs de Franschen noemden haar vuur van toen af aan *moorddadig*, en moesten bekennen, dat het kasteel zich op geene betere manier had kunnen verdedigen. De bezetting deed ook van tijd tot tijd kleine uitvallen. Somtijds trokken eene groote menigte troepen, zonder van patroontasschen te zijn voorzien, met het geweer op schouder en de spade in de hand, naar buiten, om een aanval te doen op de slapende soldaten; een anderen keer kropen zij op de knieën tot aan de belegeringswerken der vijanden, die hen niet konden hooren door het gedonder der kanonnen, en leverden een strijd van man tegen man met de Franschen, die alleen zich met de bajonet konden verdedigen, daar de regen verhinderde te schieten.

Digitized by Google

Eindelijk begon het de Franschen te vervelen, zoo langen tijd aan dit moorddadig beleg te besteden. De regimenten van linie, die werkeloos op post moesten staan, terwijl de artillerie en genie den eigenlijken aanval deed, klaagden onophoudelijk daarover, en wanneer een van hen een makker der andere wapenen ontmoette, vraagde hij »of er ook niet welhaast ook voor *hen* iets te doen zou vallen." Men troostte hen door hun voorbeelden aan te halen van andere belegeringen, die langen tijd hadden geduurd, hetgeen echter een armzalige troost was, daar in dien natten winter de soldaten bij iederen stap in den modder zonken.

Het waren niet alleen de soldaten, die morden, ook Gérard begon het geduld te verliezen en deed aanzoek om het verlof de citadel ook uit de stad te beschieten, waardoor het beleg spoediger zou afgeloopen zijn en hij zijne manschappen meer zou sparen. Eene spaarbende, onder bevel van den generaal Schramm, was België binnengetrokken. Het zou den veldmaarschalk zeker verdroten hebben, als de pogingen der Franschen op een eenvoudig kasteel schipbreuk leden. Leopold echter was tegen het aanzoek, even als de Engelsche kommissaris. Toen men nu oneens werd over die zaak, stelde Leopold voor een middel aan te wenden, om, zonder Antwerpen in gevaar te brengen, het kasteel te bedwingen, een middel dat elk eerlijk krijgsman moet verfoeijen, wij bedoelen het *monstermortier*. Voordat wij echter over den uitslag van dit voorstel spreken, moeten wij met een enkel woord gewag maken van de krijgsverrigtingen op de Schelde.

De stoomboot *Curaçao* sleepte den 1sten December het fregat *Eurydice* van Lillo naar St. Marie, waar ook de

Digitized by Google

bombardeerkorvet *Proserpina* gestationeerd was, terwijl tevens eenige kanonneerbooten de Schelde opzeilden, ten einde de onzen meesters mogten blijven van de rivier. Toen de vijand de forten Burgt en Oosterweel met Liefkenshoek opeischte en in den omtrek van *St. Marie* en *de Parel* verschansingen begon op te werpen, ten einde alle gemeenschap met de citadel af te snijden, poogde de Schout bij Nacht, Lewe van Aduard, die op de Hollandsche vloot het bevel voerde, zich daarheen te begeven. Hij werd echter door storm en regen verhinderd dit voornemen uit te voeren, voordat de werken des vijands voltooid waren. Diensvolgens ontving de kapitein-luitenant le Jeune den 2den December bevel aan den generaal Sebastiani, die de Fransche troepen op den linkeroever der Schelde aanvoerde, te doen weten dat hij het als eene daad van vijandelijkheid zou beschouwen, wanneer de Franschen langs de Schelde batterijen aanlegden. Het antwoord van Sebastiani luidde, dat hij slechts handelde overeenkomstig met zijne ontvangen bevelen en dat hij geene vijandelijkheden in den zin had. Hij verklaarde echter van af *Pijp Tabak* (gelegen beneden het Noorderfort van Antwerpen) tot aan *Frederik Hendrik* (dat digt bij de noorderpunt van Vlaanderen gelegen is) den oever der rivier te zullen versterken, ten einde zich te *beveiligen* tegen iederen aanval. Nu beval de Schout bij Nacht de stoomboot *de beurs van Amsterdam* twee bombardeerkorvetten *Medusa* en *Proserpina* de Schelde op te slepen en zich te vereenigen met het fregat *Eurydice*. Hij liet toen generaal Sebastiani nogmaals waarschuwen, en toen deze, ondanks dit alles, met zijne werken voortging, gaf hij bevel tot den aanval. De Franschen werden eerst door de

Digitized by Google

onzen teruggedreven, maar de Nederlanders werden door een moorddadig vuur des vijands verhinderd voet aan wal te zetten. Dus werd terstond de kommunikatie bemoeijelijkt. Den 7den December bereikten twee matrozen van de bij het *Vlaamsche Hoofd* gestationeerde schepen het fort Lillo, nadat zij een hevig geweervuur van *St. Marie* en *de Parel* hadden moeten doorstaan. De Franschen wendden voor dat zij alleen de oevers en dijken bezet hielden om te verhinderen dat deze laatsten doorgestoken werden. Zij durfden ook geen aanval wagen op het *Vlaamsche Hoofd*, noch op Lillo en Liefkenshoek. Toen zij op het punt stonden om den 11den eene batterij op te rigten op de *Kruisschans*, werden zij hierin verhinderd door de korvet *de Komeet*, verscheidene kanonneerbooten en bommen uit Lillo, waardoor zij genoodzaakt waren achter den dijk te wijken. De luitenant van der Plaat bragt veel schade toe aan *de Parel*, maar was niet in staat den vijand daaruit te verdrijven. Evenwel gelukte het de *Curaçao* den vijand te verjagen uit een werk *beneden de Parel* gelegen, terwijl de schans *Frederik Hendrik* hevig door de onzen werd bestookt. Het gedeelte der vloot, waarover kapitein Koopman het bevel voerde, en dat tot bescherming van het kasteel moest dienen, voerde niets uit. Chassé zelf merkte naar waarheid aan dat het besluit der onzen om de stad Antwerpen te sparen grooten invloed had op het lot der bezetting van de citadel, daar, indien de sterkte ook van die zijde had kunnen bestookt worden, de gekwetsten niet ongehinderd hadden kunnen worden getransporteerd naar het *Vlaamsche Hoofd*, hetgeen alsdan blootgesteld zou geweest zijn aan het vernielende vuur des vijands.

Digitized by Google

Lewe van Aduard vatte nu het besluit op om krachtdadiger den vijand aan te tasten. De Franschen beantwoordden echter bedaard het vuur van de *Eurydice* en de *Proserpina*, zoodat zelfs op het eerste vaartuig brand ontstond door acht houwitsergranaten. Treurig en onherstelbaar was het verlies dat wij bij die gelegenheid leden. Nadat er vijf uren was gestreden, werd de Schout bij Nacht des namiddags ten 3 ure doodelijk getroffen. Zijn lijk werd naar Vlissingen getransporteerd. Den volgenden dag bombardeerden de *Proserpina* en eene batterij van Liefkenshoek de Kruisschans, wier vuur zij deden zwijgen.

Behalve een uitval van uit het fort Liefkenshoek, die goed gelukte, had op de Schelde niets plaats wat eenige bijzondere melding verdient. Den 23sten deed eene afdeeling troepen uit de forten Bath en Liefkenshoek, ondersteund door de *Eurydice*, de *Komeet* en verscheidene kanonneerbooten, nabij den Doel, niet ver van het fort Frederik Hendrik, een aanval op den vijand. De troepen van Bath werden aangevoerd op vier stoombooten en de booten van genoemde vaartuigen bragten hen aan den wal. Kort te voren had de luitenant Paravicini di Capelli, bevelhebber der troepen uit Liefkenshoek, de voorposten der Franschen aan het wijken gebragt, maar was ten slotte gedwongen voor de overmagt te wijken, en de bevelhebber sneuvelde. Tengevolge van het hevige vuur des vijands, kon de landing niet geregeld plaats hebben, hetgeen het lot van dien dag besliste. Onder de zwaar gekwetsten bij die gelegenheid telde men den majoor Boelen, terwijl zijn adjudant Menso sneuvelde. Op bevel van den kolonel Lucas trok men naar Liefkenshoek terug. De kolonel Bake had 150 man uit Lillo te hulp gezonden, maar zij

Digitized by Google

kwamen te laat. Ook werd de luitenant Beelaerts van Blokland, die van Liefkenshoek naar de Parel was getrokken gekwetst door het springen eener granaat.

De Franschen beschouwden dezen voor ons zoo ongelukkig afgeloopen togt als eene schitterende overwinning, daar zij het deden voorkomen, alsof zij tegen eene viermaal sterkere magt hadden te strijden gehad, terwijl zij de onzen nog beschuldigden een onbillijken aanval op hen te hebben gedaan. Het was echter eene kanonneerboot gelukt van het Vlaamsche Hoofd vertrokken zijnde, het fort St. Marie te bereiken, alle anderen werden daarin verhinderd door het vreesselijke vuur, dat de vijanden van beide oevers op de onzen rigtten. De eerstgenoemde boot was genoodzaakt, ter oorzake van het vuur uit het fort St. Marie, zich over te geven, nadat zij al de kanonnen had vernageld. Keeren wij nu tot de citadel terug.

Nadat Leopold herhaalde malen vruchteloos zijn voorstel had herhaald om de citadel met het *monstermortier* te beschieten, stemde Gérard eindelijk daarin toe. Paixhans, een Belgisch officier, vervaardigde een model daarvan, en de Fransche minister van oorlog, Evain, die in dienst van België was overgegaan, had het te Luik gegoten. De vernieling daardoor veroorzaakt, was vreesselijk. Nadat de vijanden te vergeefs hadden beproefd een *ravelijn* te vermeesteren, dat door de Hollanders met weergalooze dapperheid werd verdedigd, en de kapiteins der artillerie Schutters en van Hoey van Oostee beiden op dezelfde plaats waren gesneuveld, *drukten*, zoo luiden de woorden van Chassé zelven, *de belegeraars het zegel op hunne moorddadige handelwijs*, door het monstermortier tegen de muren aan te wenden. De eerste bom, die daaruit werd gescho-

Digitized by Google

ten, sprong, hoewel digt naast het kruidmagazijn nedervallende, zonder eenig nadeel te veroorzaken, maar des te vreesselijker was de uitwerking der volgende. Bewaarplaatsen van levensmiddelen en putten van drinkwater werden tot puin geschoten, en die nog in stand bleven verloren hun water, zoodat al spoedig het gebrek hieraan zich liet gevoelen. Het water dat was overgebleven, was zoo ongezond, dat allen, die daarvan dronken aan braakloop met bloed begonnen te lijden. Er was geene behoorlijke verblijfplaats meer voor de soldaten, die, naauw op eengedrongen in de gangen en gaanderijen, niet konden zitten en ter naauwernood overeind staan. Het was klaar, dat dit niet lang zoo zoude kunnen duren. Het hospitaal, waarin gewonden waren, die niet konden getransporteerd worden, viel nagenoeg in en dreigde alle bewoners onder zijne puinen te begraven. Er was reeds eene bres geschoten van 100 ellen breed, en de gracht ongeveer voor de helft gevuld. Het was duidelijk dat het springen van ééne mijn, en een daarop gevolgde storm den ondergang der sterkte zou tengevolge hebben.

Alle Nederlanders hielden onafgewend het oog op de benaauwde citadel gevestigd. Aan ontzet was voor haar niet te denken, zelfs niet van den kant van Pruissen, daar dit had geweigerd, op verzoek van onzen vorst, Venlo en half Limburg te bezetten, en niet anders deed, dan eene verdedigende houding aan te nemen en te blijven behouden. Wij weten echter uit goede bronnen, dat het gebulder des geschuts zoo hevig was, dat de manschappen en bevelhebbers, die te Crefeld lagen, in hunne rust werden gestoord. Men kan er veilig op vertrouwen, dat het Hollandsche leger zich niet van zijne plaats zoude

Digitized by Google

bewegen, hoewel bij hetzelve de strijdlust van dag tot dag meer ontbrandde en het geheel gereed was om op te marcheren. Vele jongelingen, die reeds een remplaçant hadden gesteld, wilden liever hij het leger blijven, en het jagerkorps van Rookmaker werd met vele vrijwilligers versterkt. Het gouvernement had echter eenmaal wijsselijk besloten niet aanvallender wijs te werk te gaan. Dewijl de vijanden beide oevers der rivier met zwaar geschut hadden verschanst, konde er met de citadel zelfs geene gemeenschap te water worden onderhouden. Het eenige middel om tijdingen en bevelen over te brengen, bestond in eene duivenpost. Maar aan de bezetting kon niets worden medegedeeld dan de geestdrift die overal heerschte, om bijdragen te hunnen behoeve in te zamelen. Doch de eenige goede troost, de hoop op ontzet, kon haar niet worden gegeven. Wat het lot der heldhaftige manschappen zoude zijn, wie kon het weten? Eenigen spraken zelfs van eene herhaling der opoffering van van Speijk, en dit werd zelfs openlijk in gedichten te kennen gegeven, Indien de regering daaraan had toegegeven, voorzeker allen, althans de meesten, zouden hunne goedkeuring daaraan hebben gehecht, terwijl het volk algemeen geneigd was om de gevolgen van eene dergelijke handelwijze voor zijne rekening te nemen. De Hollandsche gezant had verschillende aanbiedingen gedaan aan het Engelsche ministerie, ten einde tot eene schikking te komen, doch was afgewezen, en dat enkel en alleen om Frankrijks vorst den lauwerkrans der overwinning en des roems om de slapen te vlechten. Groot was de verontwaardiging, die de tijding daarvan verwekte. Op bevel der regering was de tweede en derde ban der schutterij, benevens de land-

Digitized by Google

storm gewapend. Het besluit daartoe was door de meeste leden der Staten-Generaal goedgekeurd, in weerwil dat anderen het voor *onwettig* hielden. Er was zelfs een lid, die de meening uitte dat, daar de koning het regt had van vrede en oorlog, hij ook geheel eigenmagtig over alle weerbare manschappen kon beschikken, terwijl de heer van Nes daartegen de opmerking maakte *dat zulks regt streeks tot het despotismus geleidde*. Ondanks dit alles werd den 14den December de wet met *drie en veertig* tegen *drie* stemmen aangenomen. Wanneer dus Chassé met zijne heldhaftige manschappen, op het voorbeeld der inwoners van het oude Saguntum, zich aan den dood had prijsgegeven, voorzeker niemand zoude hem, zoo als de zaken thans stonden, dit ten kwade hebben geduid. Sommigen zegden zelfs dat de dappere man veel liever zijn leven zou hebben geëindigd door eene schitterende daad, dan gevangen te worden genomen. Wat er ook van moge zijn, de koning *beval* hem niet tot zulk een uiterste over te gaan. Voorwaar een wijze maatregel, die, tegelijk met het vrijlaten der Engelsche en Fransche vaartuigen en het sparen van Antwerpen, een gunstigen indruk maakte op alle buitenlanders. Van Kampen in zijn *Gedenkboek*, bladz. 586, de aanteekening, zegt hierover het volgende: Dit gedrag had dan ook de uitwerking van alles wat edelmoedig is. Het beschaamde den beleediger, en droeg bij Engelschen en Franschen, zelfs bij voorstanders der omwenteling, hooge goedkeuring weg. De *Courier Français*, een der sterkste revolutionaire bladen te Parijs, verhief de Hollandsche natie hemelhoog, omdat zij den strijd voor een zedelijk beginsel boven rust en stoffelijke voordeelen koos, en de *Temps* zeide op den 8sten De-

Digitized by Google

cember: »Wij vereeren den tegenstand, welken Holland biedt, en moeten zeggen dat dezelve niet van gematigdheid ontbloot is. Koning Willem heeft het schandelijk voorbeeld niet nagevolgd, hem door de kabinetten van Parijs en Londen gegeven. Hij bestrijdt onze vloot, ons leger, doch doet onzen handel geenszins den oorlog aan. Het barbaarsche en verouderde volkenregt, hetwelk de beheerschers der beschaving weder te voorschijn roepen, wordt door den koning van een klein volk in eere gehouden; hij bedekt zijne tegenstanders met schande." Voorts werd daarin gezegd dat het Engelsch-Fransche raadsbesluit, om die Hollandsche schepen, wier ladingen aan bederf onderhevig waren, vrij te laten, aan *schaamte* haren oorsprong te danken had, terwijl in Engeland de geest des volks zoo geweldig tegen het *embargo* was aangekant, dat de manschap van eenige kruisers, die arme Hollandsche visschers had opgebragt, door het volk met steenen geworpen werd. Men liet ook sedert de visschers op zee ongemoeid.

Toen het gouvernement dus aan Chassé had doen bevelen de daad van van Speyk niet na te volgen, toen de citadel bijna tot een puinhoop was geschoten en wat er nog was staande gebleven, eene prooi dreigde te worden van de vernielende uitwerkselen van het *monstermortier*, bleef er voor den grijzen krijgsman niets over dan op eervolle voorwaarden te kapituleren. Toen ten dien einde de *raad van verdediging* door hem was bijeengeroepen, stemden allen in zijn voorstel, behalve Koopman.

Dienovereenkomstig werd des voormiddags van den 23sten December de witte vlag uitgestoken. Chassé zond nu twee officieren van den staf met een brief aan den maarschalk

Digitized by Google

Gérard, waarin het aanbod was vervat om de citadel te verlaten, op de voorwaarden in de vroegere opeisching vervat. Den Franschen bevelhebber was dit echter nu niet voldoende, want niet alleen eischte hij de dadelijke ontruiming van de citadel met alle daarbij gelegen forten, maar ook verlangde hij de overgave van Lillo en Liefkenshoek, daar deze forten vroeger bij het Belgische grondgebied hadden behoord, en Chassé het bevel daarover had gevoerd. Thans echter was de luitenant-kolonel Bake door den koning tot bevelhebber benoemd, en dien ten gevolge had Chassé daarover de vrije beschikking niet meer.

Tot drie ure in den namiddag werd in het hoofdkwartier van Gérard hierover onderhandeld, waarna de Fransche kolonel Avray belast werd om de voorwaarden van overgave aan den generaal te doen weten. Langen tijd aarzelde deze, maar eindelijk, des avonds ten half elf, stemde hij er in toe. Dat dit zoo lang duurde, moet ons niet verwonderen, wanneer wij in aanmerking nemen wat de eischen van Gérard waren. Daar het Chassé niet vrij stond over die forten vrijelijk te beschikken, die niet onder zijn bevel stonden, zouden hij en de manschappen der bezetting *de wapenen nederleggen* en zich als gevangenen overgeven tot waarborg voor de overgaaf der forten. Indien het gouvernement der Nederlanden genegen mogt zijn Lillo en Liefkenshoek te ontruimen en door de Franschen te laten bezetten, verpligtten deze laatsten zich de manschappen der citadel tot aan de grenzen van Nederland uitgeleide te doen en hun de wapenen terug te geven. Om hierover te beraadslagen, zouden er Fransche en Hollandsche officieren naar 's Gravenhage vertrekken, en, mogt de zaak niet uitvallen overeenkomstig de begeerte van Gérard, dan zouden allen naar

Digitized by Google

Frankrijk worden gebragt. Echter werd er bepaald dat in het laatste geval de officieren hunne wapens zouden behouden, terwijl het den manschappen zoude vrijstaan bagaadje, rijtuigen, paarden en verdere bezittingen als hun eigendom te blijven beschouwen. Hetgeen echter aan het land toebehoorde, bestaande voornamelijk in krijgsbehoeften, zoude een eigendom des vijands worden, terwijl tevens de wapenen den manschappen zouden worden ontnomen. Deze twee laatste voorwaarden dienden, ingeval de bovengenoemde forten niet werden overgegeven.

Niemand voorwaar zal het de minste verwondering baren dat het voor een krijgsman, als Chassé, wiens loopbaan steeds eervol en gelukkig was geweest, die langen tijd met voorbeeldelooze getrouwheid de Franschen had gediend en hen later voor zijne zegevierende wapenen bij Waterloo had doen zwichten, dat zulk een man het denkbeeld ondragelijk moest wezen om, in een leeftijd van zeventig jaren, en dus bijna aan het einde zijns levens, de krijgsgevangene te worden van datzelfde volk. Ondanks dit alles deelden de grijze generaal en zijne officieren aan den zendeling naar 's Hage den last mede om bij den koning, bij gelegenheid der beraadslaging over het al of niet ontruimen van Lillo en Liefkenshoek, slechts aan te dringen op het behartigen van 's lands belangen, met achterstelling van de hunne 1). Dit herinnert ons aan den

1) De gedachten van Chassé, en zijn voornemen, als hij niet door een bevel was teruggehouden geweest, blijkt uit zijne woorden tot den minister van oorlog gerigt: „Ziedaar, Uwe Excellentie! den ongelukkigsten dag van mijn leven! Gaarne had ik mijne loopbaan hier door een luisterrijken dood geëindigd, maar zulks heeft geene plaats kunnen hebben." Van Kampen, bladz. 589.

Digitized by Google

braven Romein Regulus, toen hij door de Carthagers was gevangen genomen en naar Rome gezonden om over den vrede te onderhandelen, met de belofte op zijn woord van eer gegeven, om terug te keeren, als deze zaak niet goed afliep. In den senaat gekomen, raadde hij de leden aan alleen op Rome's belangen te zien en keerde naar Carthago terug, in weerwil der mishandelingen, die hem daar bedreigden. Doch ter zake. De eerste luitenant Heshusius, de sekretaris van legatie de Tallenay en de kapitein bij den staf Passy, begaven zich op weg naar den Haag. De twee Franschen werden niet over de grenzen gelaten. Aangezien het Haagsche kabinet vast had besloten van het oude Belgische grondgebied geen duimbreed af te staan, dan alleen door geweld gedwongen, zoo werd het gedeelte van het verdrag, waarin van die ontruiming melding werd gemaakt, niet aangenomen, waardoor dus de bezetting genoodzaakt werd als krijgsgevangenen naar Frankrijk te vertrekken. De reden hiervan ligt zeker daarin, dat men niet aan de dadelijke terugtrekking van het vijandelijk leger geloof sloeg, en in de meening verkeerde dat de konferentie, althans Frankrijk en Engeland, er op zoude hebben aangedrongen dat, wanneer het Belgische gebied ontruimd werd, ook het aan ons toegewezen gedeelte zou ontruimd worden.

De koning toonde zich echter niet vertoornd op den generaal en zijne manschappen, daar zij hadden gedaan, wat onder het bereik valt van menschelijke kracht. Van geestdrift vervoerd, rukte Willem het Grootkruis der Militaire Willemsorde, dat hij zelf droeg, van zijne borst en beval den minister van oorlog het aan Chassé ter hand te stellen. In den brief, die deze benoeming begeleidde, kwa-

Digitized by Google

Digitized by Google

CHASSÉ
wordt in zijne kazemat door Gérard en de Fransche Prinsen bezocht.

Digitized by Google

men onder anderen de woorden voor: *dat de koning, in den persoon des opperbevelhebbers der citadel alle officieren en manschappen derzelve wilde vereeren.*

Het gedrag en de heldenmoed van Chassé en van de manschappen der bezetting, werd niet alleen door onzen vorst, maar ook door den vijand op den waren prijs geschat. De Franschen, geenszins ongevoelig voor krijgsmansroem, vereerden den grijzen held, die eenmaal onder Napoleon, hunnen afgod, had gediend. Onmiddellijk nadat het vuren had opgehouden, omhelsden zij hen, die kort te voren nog hunne vijanden waren, als kameraden, en deden aan de bezetting brood, wijn en sterken drank uitdeelen, onder de betuiging der grootste achting en vriendschap. Een Fransch officier vertoonde zich ten halven lijve boven de batterijen, en riep tot een daar staanden Hollandschen officier: *Monsieur! capitaine ou lieutenant, c'est égal! venez, que je vous embrasse, courageux frère d'armes!* (*Mijnheer! kapitein of luitenant, dat is om het even, kom, dat ik u omhelze, dappere wapenbroeder!*) 1). De maarschalk Gérard, vergezeld door de hertogen van Orleans en Nemours, zoons van den koning van Frankrijk, en van zijnen staf, ging den 24sten December naar de citadel. Vreesselijk was het tooneel dat zij daar aanschouwden. De grond, door 70 à 80,000 bommen omgewoeld, was het akeligste tooneel van vernieling. Naauwelijks konden zij plaats genoeg vinden om te gaan. Stukken puin, kogels, bommen en lijken lagen daar verward bijeen, alsof er eene aardbeving had plaats gehad. Na veel inspanning kwamen zij aan het eenige gedeelte, dat nog

1) Van Kampen.

Digitized by Google

tot woning kon dienen, de kazemat, die gedurende ruim eene maand aan den grijzen Chassé tot verblijf had gediend. In dit eenvoudige vertrek bevonden zich nu de erfgenaam des troons van een magtig rijk van dertig milioen menschen, zijn broeder en een der beroemdste generaals, om een man te begroeten, die, oud en ziekelijk, bevelhebber eener sterkte, bemand met nog geen tiende deel van hun leger, in dienst stond van een land veel kleiner dan het hunne, wiens heldenmoed, standvastigheid en menschelijkheid hem een zedelijk overwigt gaven, dat onwillekeurig aan alle welgezinden achting inboezemt. Zeker waren de belegeraars veel grooter in magt en aantal, en zij hadden minder uit eigen wil, dan wel ten believe van een laaghartigen bondgenoot, misbruik gemaakt van hunne krachten, maar wat zedelijke grootheid betreft, was zeker de zegepraal aan de zijde van den edelaardigen Chassé, die, hoewel het lot eener misdadige en laaghartige stad in de handen hebbende, eener stad, die hem bestookt en bespied had, nogtans niet prijs gaf aan zijn vernielend vuur, niettegenstaande zij de voorwaarden, waaraan dat sparen was verbonden, had verbroken, den man, die drie weken lang een kasteel had verdedigd tegen eene overmagt, tienmalen grooter dan de zijne, totdat hij niets dan puinhoopen had over te geven, die, daar het sterven hem ontzegd was, *eerst* zich als gevangene voor zijne manschappen wilde opofferen 1), en *daarna* deelnemen in hunne gevangenschap,

1) Chassé zegt in zijn rapport van den 23sten December: „Ik heb mijnen persoon en eenigen mijner officieren als krijgsgevangenen aangeboden, onder voorwaarde van het overige der bezetting naar de Noordelijke Provinciën terug te doen keeren, doch vruchteloos."

Digitized by Google

niettegenstaande hem door den vijand voor zich en de zijnen de vrijheid was aangeboden, als hij de plegtige belofte wilde afleggen, *niet meer tegen Frankrijk en België te zullen dienen.* De Fransche bevelhebber en de koningszonen waren gedwongen te erkennen, dat zulk eene handelwijze moest voortvloeijen uit eene kracht, grooter dan die der *Paixhans*bommen en monstermortieren.

Nadat Gérard aan zijnen ouden krijgsmakker de hulde had toegebragt, welke het geheele vijandelijke leger hem gevoelde schuldig te zijn, sprak hij bij zijn afscheid van hem de daarbij tegenwoordige officieren in Hollandsche dienst, op de volgende wijze aan: »Uwe verdediging, mijne heeren, heeft u den eerbied des Franschen legers, hetwelk overal den moed eert, verworven. De moed is eene eigenschap, die den Franschman onwederstaanbaar bekoort, en waar heeft hij daarvan schooner blijken, minder door woesheid en dolzinnige vermetelheid onteerd, dan bij u? Gij hebt eene groote bevolking gespaard, maar u tegenover een gewapenden vijand als helden gedragen, zonder immer de wetten des oorlogs te schenden. Er is bij mijn geheele leger geen officier, die er niet trotsch op zou zijn, ulieden onder zijne wapenbroeders te tellen. Inderdaad dit puin, hetwelk mij omringt, is het schoonste zegeteeken uwer dapperheid!" Toen Gérard terugkeerde en nogmaals in het gaan bemoeijelijkt werd door dat puin, toen hij de vernielde magazijnen en putten zag, benevens het half vernielde bolwerk Toledo, riep hij getroffen uit: »Het was hoog tijd! De generaal heeft zich als man van eer gedragen, bij geene mogelijkheid kon hij het één dag langer hebben uitgehouden."

Denzelfden dag trokken de Hollandsche troepen uit de

Digitized by Google

citadel. Wanneer men de hevige belegering en het verschrikkelijke vuren daarbij in aanmerking neemt, hadden zij niet vele manschappen verloren. Hun verlies bedroeg slechts 180 dooden en 300 gekwetsten. Drie duizend vier honderd zeven en zestig man, met inbegrip van drie honderd zeelieden, verlieten de citadel en leiden, ingevolge het verdrag, op het *glacis* (het voorplein) hunne wapenen neder, terwijl de officieren hunne degens mogten behouden. Een hunner wierp zijnen degen weg, met de verklaring dat hij hem, nu hij gevangen was, van geen nut kon zijn. Terstond nam een Fransch officier hem op, gaf hem den fieren krijgsman terug, en zeide: »Behoud hem, mijnheer! hij behoort in zulke dappere handen!"

Door een gevoel van kieschheid gedreven, deed Gérard zoo weinig manschappen van zijn leger daarbij tegenwoordig zijn, als maar eenigzins mogelijk was, en toch waren onze dapperen bleek en outdaan, daar zij, na al het sedert weken doorgestane, nog deze vernedering zich moesten laten welgevallen. Velen van hen stortten tranen, toen zij verpligt waren hunne geweren over te geven, welke door de vijanden in koppels werden geplaatst. Ter eere der Franschen moeten wij getuigen dat dezen alles in het werk stelden om de onaangename aandoeningen hunner dappere vijanden te verzachten, welken zij toen nog meer huldigden. Een gemompel van goedkeuring, weldra in toejuiching overgaande, verhief zich onder hen, toen onze kanonniers, wier vuur zooveel vernieling had aangerigt, voorbijtrokken. Vervolgens keerden de Hollanders naar de citadel terug, om hun lot af te wachten, dat afhing van het besluit van ons gouvernement.

Het lot der zeemagt was nog onaangenamer, vooral

Digitized by Google

omdat dezelve met Belgen te doen had. De kolonel en kapitein Koopman, onder wiens bevel de vloot op de Schelde stond, was aan Chassé onderworpen, en toch had hij dringend zijn verlangen te kennen gegeven, niet in het verdrag te worden begrepen, aangezien hij, gelijk wij boven zagen, zijne goedkeuring daaraan niet had gehecht. Het denkbeeld om twaalf kanonneerbooten waarop zich wapenbroeders van van Speyk bevonden, zonder slag of stoot te moeten overleveren aan de Franschen, en wel ten behoeve van Belgen, wier fonkelende oogen reeds op het zien daarvan, van rooflust vlamden, dit denkbeeld was den edelaardigen en dapperen man ondragelijk. Men beproefde of het mogt gelukken zes der beste kanonneerbooten, onder begunstiging van de duisternis, de Schelde te doen afzakken, doch het gelukte slechts aan eene door den vijand heen te komen en aan het Noorderfort te ontsnappen, maar toen St. Marie werd overgegeven, kon zij niet ontwijken. Dewijl bij de anderen de vrees zich opdeed, dat zij, bij het in het werk stellen eener nieuwe poging, in handen der Belgen zouden geraken, hetgeen voor hen onverdragelijker was dan alles, wat zij zich konden voorstellen, besloot de dappere Koopman die booten, over welken in het verdrag met de Franschen niet was gesproken, te vernielen, en aan het Vlaamsche Hoofd de beslissing van zijn lot af te wachten. Zoo gezegd, zoo gedaan; eenige booten liet hij in brand steken, anderen in stukken slaan, tengevolge waarvan er eenigen zonken. Treffend was dit tooneel. De hemelhooge vlam verlichtte Antwerpen en de oevers der rivier, en bescheen dus eene nieuwe laaghartig daad van het elendige volk. De inwendige wrevel der muiters, tuk op buit, dien zij zonder eenige moeite kun-

Digitized by Google

nen behalen, toen zij de zeemagt, die zij reeds in hunne magt waanden, eene prooi der vlammen zagen worden, was met geene pen te beschrijven. Daar gingen dan die schoone schepen in vlammen op, die schepen, die voor hen zooveel aantrekkelijks hadden. Hunne roofgierigheid was bitter teleurgesteld. Het kostte wat het wilde, lucht geven wilden zij aan dien spijt, wreken wilden zij zich op de Hollanders, die hun eene zoo schoone gelegenheid ontnamen om zich te verrijken. Gelijk duivels uit de hel losgebroken, voor welken alle euveldaden slechts spel zijn, en die tot elken prijs willen vernielen, handelden zij even als weleer de Spanjaarden te Naarden, wreedaardiger gedachtenis. Zij schoten op de Hollanders, die naar het Vlaamsche Hoofd zwommen, die dus weerloos ten spel en doel strekten aan hunnen moordlust, onder hoongelach en de woorden: »Eene schoone eendenjagt!" Die onverlaten, die laaghartige en lage moordenaars! Wisten zij dan niet dat aller oogen op hen waren gevestigd, dat weerloozen, zelfs bij de barbaarschte volken, ontzien werden, dat alle weldenkenden met de diepste verachting op hen zouden nederzien? Ja, voorzeker, zij wisten het en toch — waartoe kan muit- en roofzucht den mensch al niet vervoeren, vooral als die gerugsteund worden door priesterdwang en godsdiensthaat. Gelukkig was het dat de moordenaars slechts weinigen op deze wijze troffen, zeker zonder hunnen wil.

Vijf kanonneerbooten waren dus, op bevel van Koopman, door vuur vernield en zeven in den grond geboord, terwijl het stoomschip *Chassé* in de lucht was gevlogen. Gérard beschouwde de handelwijze van Koopman als willekeurig en strijdig met zijne onderdanigheid aan Chassé, weshalve hij zich verstoord tegen hem betoonde, en hem

Digitized by Google

niet gelijk wilde stellen met de officieren der landmagt, en derhalve hem en zijne ondergeschikten de degens wilde ontnemen, toen zij zich, met het *Vlaamsche Hoofd* aan hem overgaven. Even als de officieren van de kanonneerboot, die bij *St. Marie* was genomen, werden zij naar Antwerpen getransporteerd. Hier had weder een tooneel plaats, zoo afgrijsselijk, dat onze pen bijna ons hare dienst weigert om het te beschrijven. Het gepeupel van Antwerpen, uiterst verbolgen dat in den verloopen nacht hun de vurig begeerde buit ontgaan was, stortte zich op klaarlichten dag op de weerlooze krijgsgevangenen en mishandelde hen wreedaardig, dewijl het hen beschuldigde als brandstichters hunne *eigene* vaartuigen te hebben vernield. De Oranjesjerp der officieren, eene kleur, zoo gehaat bij de Belgen, bood een geschikt voorwendsel daartoe aan. Die laaghartigen! Hun, die in den strijd met eerlijke wonden bedekt waren, en die zich niet konden verdedigen, bragten zij nieuwe wonden toe. Een Belg wierp een stuk van eene bom, dat hij in het veld had gevonden, met even veel snoodheid als lafhartigheid in het gelaat eens zeemans, die daardoor een oog verloor. Het gevoelen van sommigen, dat deze officier de heer Meesman, bevelhebber der te *St. Marie* genomen kanonneerboot, geweest is, die met twee ridderorden was versierd en daardoor de woede van het gepeupel deed ontbranden, komt ons voor onjuist te zijn. Het ergste van de zaak was dat althans *hij* niet schuldig was aan de gewaande *misdaad*, waarvoor men hem straf wilde doen ondergaan, daar die boot niet behoorde tot het getal van diegeenen, die op bevel van Koopman werden vernield. De edeldenkende burgemeester van Antwerpen, de heer Legrelle, op wien de onaangename

Digitized by Google

taak rustte dit janhagel te besturen, was verpligt hun onder het oog te brengen (hunne biechtvaders hadden dit nooit gedaan) dat *bij beschaafde volken krijgsgevangenen heilig zijn, en dat een ontwapend vijand geen vijand meer is.* De laffe muiters vuurden den 26sten ook op de schepen met ligt gekwetsten, die door Chassé, met toestemming der Franschen, en onder hun geleide, naar Bergen op Zoom werden getransporteerd. Dit duurde totdat de Franschen aankwamen en hunne eerlooze bondgenooten deze handelwijze beletten, welke de laatsten als een misverstand deden voorkomen.

Zelfs iemand, die met het grootste vooroordeel behebt is, zal, wanneer hij eene vergelijking maakt tusschen de handelwijze der Belgen en die der Franschen, gedwongen zijn te erkennen, dat er nooit iets goeds kan voortkomen uit een land, waar twee eeuwen lang de Roomsche geestelijkheid haren ijzeren schepter heeft gezwaaid over de gemoederen. Onbeperkt was hare magt in België en was daar zoo diep ingeworteld, dat het niet mogelijk was eenige verbetering van denkwijze, eenige verlichting in overeenstemming met de liefderijke wetten des Christendoms daar te doen doordringen, waar kennis en deugd hunne koesterende stralen over den bodem niet konden verspreiden. In Frankrijk waren de meesten het nog niet eens op het stuk van godsdienst, de Evangelische leer was daar niet geheel onderdrukt, hoewel vreesselijke verwoestingen door het ongeloof waren aangerigt. De vroegere kerk verspreidde haar licht over hetzelve, zoodat het gedeeltelijk verdween. België daarentegen was het land der duisternis bij uitnemendheid en althans de mindere volksklassen besmet met den zuurdesem van boosheid en onkunde. En dit volk

Digitized by Google

moest met u, verlichte Nederlanders, vereenigd worden. O, gij kunt den God uwer vaderen, die zooveel goeds aan u heeft gewrocht, niet genoeg danken voor de weldaad, die Hij u heeft bewezen, door u daarvan te bevrijden, door u te vrijwaren voor de botsingen, die, bij eene langere vereeniging, zouden zijn ontstaan, en dat Hij ons geliefd Huis van Oranje de ondankbare taak heeft van de schouders genomen, om *zulk* een volk te besturen.

Weldra ontdekten de Franschen den waren aard en het wezenlijke karakter hunner bondgenooten. Het kon niet anders of zij moesten erkennen, dat zij niet in gevoelen met dat muitzieke ras konden overeenstemmen. Wel zijn de Franschen pogchend van aard, maar toch bezield met gevoelens van eer en wezenlijken moed. En zekerlijk woedden hunne soldaten nimmer tegen ongewapende en weerlooze vijanden, integendeel, zij behandelden hen met eerbied en verschooning. Het kan ons dus geene verwondering baren, dat de lijdelijke houding der Belgen door hen met minachting werd beschouwd, welke zekerlijk niet verminderde, toen zij vernamen, dat Leopold de altijd laaghartige rol van verspieder speelde van het dak der Lievevrouwekerk te Antwerpen. Behalve dit waren er nog vele, hoewel geringe, omstandigheden, die indruk op hen maakten. Sedert de tijden der revolutie hadden zij een afkeer van alle monniken en uiterlijk vertoon van godsdienstplegtigheden en van alles, wat slechts op de minste wijze daarmede in verband stond. Daar zij nu zagen dat in België allerlei uiterlijkheden der Roomsche kerk werden ten toon gespreid, zoo als vele beelden van heiligen op wegen en in straten, vooral in die van Antwerpen, stuitte hun dit tegen de borst. Evenmin ontsnapte het aan hunnen scherpen blik,

Digitized by Google

dat dit laffe volk geheel onder den invloed der geestelijkheid stond, hetgeen weder een punt was, waarin zij van hetzelve moesten verschillen, daar zij juist dezen invloed in hun vaderland met geweld hadden pogen te keer te gaan, hetgeen hun dan ook ten deele was gelukt.

De soldaten zelfs bleven niet geheel vrij van dien invloed. Digt bij de citadel en bereikbaar voor haar vuur, stond eene kerk. Deze werd tot hospitaal ingerigt, maar geen Franschman mogt daarin worden toegelaten, zoo hij niet eerst had gebiecht en de priester hem absolutie gegeven had. Men zegt zelfs, hoewel wij voor ons daaraan eenigermate twijfelen, bij gebrek aan overtuigende bewijzen, dat eenige priesters met de brandewijnflesch rondgingen en aan diegenen, welken zich bereid toonden de biecht af te leggen, daaruit toedienden, hetgeen hunne ziekte noodzakelijk erger moest maken. De Franschen werden ook door de Belgen niet zoo hartelijk ontvangen als zij hadden mogen vooronderstellen het geval te zullen zijn, daar zij als bondgenooten kwamen. Immers hadden de Belgische geestelijken de burgers gewaarschuwd tegen hunne bondgenooten, als zijnde in hunne oogen veel te ligtzinnig en ongeloovig. Van een anderen kant zagen de Oranjegezinden, die minder talrijk maar des te meer gegoed waren, hunne komst met misnoegen aan, waarom zij ook de Franschen, die bij hen ingekwartierd waren, slecht onthaalden. Doch dit was niet alles. De vertegenwoordigers in de Belgische kamer veroorloofden zich allerlei scherpe aanmerkingen over de tusschenkomst der Franschen en gispten sterk de weinige zorg, waarmede men verblijven voor hen had in gereedheid gebragt in de moerassige landen nabij Antwerpen. Het Fransche leger

Digitized by Google

was bekend met de omstandigheid, dat de grootste moeijelijkheden van het beleg daaraan waren te wijten, dat het niet werd toegestaan van uit de stad op de citadel te vuren, waardoor de eerste werd gespaard. Deze onzijdigheid der stad, hoewel in den eigenlijken zin des woords geschonden, werd echter voor den schijn in dier voege gehandhaafd, dat de Fransche gekwetsten niet daarheen, maar naar Mechelen, Brussel en Gent, ja zelfs naar Bergen in Henegouwen werden getransporteerd. Dit laatste werd later veranderd, daar wij lezen dat Leopold zelf een bezoek bragt aan de Fransche verpleegden in het hospitaal, en dat de Fransche prinsen hun ondersteuning in geld aldaar deden toekomen. Het gebeurde meermalen dat er zes en dertig uren verliepen, voordat aan de soldaten der Franschen levensmiddelen werden uitgedeeld.

Toen de regen en de stortbuijen den grond als in een moeras hadden herschapen, en wel denzelfden grond, waarop de soldaten zich ter ruste moesten leggen, was van de zijde der Belgen in niets voorzien, zelfs niet in de onmisbaarste behoeften, met name stroo en brandhout. Moet het ons dan wel verwonderen dat deze krijgers, gekomen ter hulp van een volk, dat hen met zulk eene in het oogloopende nalatigheid behandelde, vertoornd over deze handelwijze, zich geenszins ontzagen om naar de lusthuizen der rijken, die in de omstreken van Antwerpen gelegen waren, te gaan, en daar met geweld eischten, wat hun volgens billijkheid toekwam, terwijl zij er ook aanmerkelijke schade aanrigtten. De nieuwsbladen, die de partij van Oranje waren toegedaan, maakten met veel ophef en omhaal van woorden daarvan gewag, waarbij zij tevens de Franschen zoo weinig spaarden, dat derzelver verbittering

Digitized by Google

noodzakelijk ten top moest stijgen. Niet minder werd deze door de omstandigheid, dat gemelde dagbladen de wijze van aanleggen der Fransche belegeringswerken niet alleen ten hoogsten laakten, maar daarbij zooveel doorslaande blijken van onkunde en eigenwijsheid gaven, dat elk kundig en bekwaam man, zich daardoor ten hoogste beleedigd moest gevoelen.

De schanddaden door de Belgen jegens ongewapende en weerlooze krijgsgevangenen gepleegd, moesten dus de in dit punt edeldenkende Franschen zeer tegen de borst stuiten. Het kon niet anders of de kleinigheden, die wij hierboven opgesomd hebben, moesten hun in een nog veel hatelijker licht verschijnen. Hoezeer stond het gedrag der belegerden gunstig daartegenover. Welke dapperheid hadden dezen betoond. Hoe heerlijk blonk hun gedrag uit door de gematigdheid, waarmede zij jegens de eerlooze stad handelden en door de naauwgezetheid, waarmede zij alle wetten des oorlogs in acht namen, en de menschlievendheid, die zij betoonden, voor zooveel zulks bestaanbaar was met den oorlog. Wij moeten hierbij een trek van moed aan de vergetelheid ontrukken, die ons onwillekeurig doet denken aan den heldenmoed der oude Spartanen of van dien der Pruissen van Frederik den Groote. Een gemeen soldaat uit Amersfoort, Morre genaamd, had eene zoodanige wond aan den linkerarm en de regterhand ontvangen, dat beiden noodzakelijk moesten worden afgezet. Deze dubbele kunstbewerking werd aan hem verrigt in het hospitaal te Antwerpen, en hij onderging die met zulk een moed, zonder één kreet van smart te doen hooren, dat de Fransche heelmeesters hem hunne bewondering niet konden ontzeggen. De volgende trek van edelmoedigheid van een

Digitized by Google

der onzen jegens een vijand, verdient evenzeer vermelding. Een officier der Franschen, die na de overgaaf van de citadel op een vooruitstekend bolwerk stond, verloor het evenwigt en viel in de gracht. Een Hollandsch gemeen soldaat, dit ziende, sprong hem na, bereikte den gevallene en redde zijnen vijand. Door den maarschalk Gérard werd hem eene geldelijke belooning aangeboden, maar hij weigerde die, met de verklaring, dat hij zijn leven nog nimmer voor geld had veil gehad, en dit ook nu niet wilde, dat hij slechts had gedaan, wat de Christelijke liefde hem gebood. De koning van Frankrijk van die edele daad onderrigt, liet hem de ridderorde van het Legioen van Eer aanbieden. Fier en een oud Romeinschen soldaat waardig, was het antwoord van dezen geringen man: »Ik neem geene geschenken van een vijand!" Ook in den vijand moeten wij blijken van zelfopoffering en moed eeren, vooral wanneer de teedere sekse die toont. Daarom vermelden wij de daad eener Fransche zoetelaarster. Antoinette Manon gaf bij het 28ste regiment van linie dagelijks bewijzen van moed en ijver en voor het welzijn van anderen. Onder het vuur der Hollanders redde zij een *mineur*, die in eene gracht was gevallen; reeds had een kogel haren hoed doorboord, terwijl zij een gekwetste hulp toebragt, en nog ging zij, te midden der nedervallende bommen, eene draagbaar halen, om een anderen gekwetsten krijgsman te vervoeren 1).

Dergelijke daden, en het heldhaftig gedrag van den luitenant Boers, toen hij zich voor de zijnen wilde opofferen 2), moesten noodwendig diepen indruk maken op de

1) Van Kampen
2) Zie bladz. 263.

Digitized by Google

Franschen, en hen de Belgen evenzeer doen verachten en verfoeijen als zij de Hollanders daarom hoogschatten. Dit was dan ook de reden dat zij de Hollanders, van het oogenblik af aan, dat de vijandelijkheden werden gestaakt, met zooveel beleefdheid, hoogachting en verschooning behandelden. Getuige daarvan de achting, die de officieren der Franschen te Valenciennes aan onzen luitenant Boers bewezen, het menschlievend aanbod van Gérard om aan de bezetting overvloedig geneesmiddelen te doen toekomen en haar vrijheid te verleenen om alle gewonden, of naar Holland of naar het Fransche hoofdkwartier te transporteren, om verzorgd te worden; getuigen de bewijzen van hoogachting, die door de Franschen ten onzen opzigte werden aan den dag gelegd, toen de wapenen werden nedergelegd, getuige eindelijk het gedrag der Franschen, terwijl zij de krijgsgevangenen geleidden, midden door het ongastvrije en laaghartige België.

Vergeefsch was het dat Gérard aan Chassé en de manschappen der bezetting van de citadel, tengevolge van uit Parijs ontvangen bevelen, de vrijheid aanbood, *op voorwaarde van tegen de Franschen, noch tegen hunne bondgenooten te dienen.* Ware het eerste gedeelte slechts als voorwaarde gesteld, welligt had Chassé het aangenomen, maar daar in het laatste gedeelte al te zeer gedoeld werd op de Belgen, tegen welken hij natuurlijk, als eerlijk en regtschapen man, eene billijke verachting moest koesteren, wilde hij zich niet verbinden om nooit tegen die eerloozen de wapenen weder te zullen aangorden, en daarom verkoos hij de gevangenschap boven de vrijheid.

Op den 27sten December begon de bezetting haren aftogt naar Frankrijk. Op dien dag begaf zich de eerste

Digitized by Google

kolonne, bijna 2400 man sterk, aangevoerd door den generaal Favauge, en bestaande uit de dappere tiende afdeeling en twee kompagniën der tweede zich op weg. Den 30sten daaraanvolgende werd zij gevolgd door de tweede kolonne, uit 2300 man bestaande, met inbegrip van 300 matrozen. Bij deze laatste was de dappere grijze Chassé. Aller oogen staarden op hem, die der Belgen uit nieuwsgierigheid, die der Franschen uit bewondering. Hij verwekte algemeenen eerbied, vooral door de sporen van smart, die zich op zijn gelaat teekenden, wegens het ijdele zijner pogingen, waarbij nog kwamen de smarten, die zijn ligchaam teisterden en zijn lijden ondragelijk maakten.

De luitenant-kolonel de Boer, een van hen, die hem het getrouwste en volhardendste had bijgestaan, zat met hem in hetzelfde rijtuig. Het tweede bevatte den kolonel Koopman, die op voorbede van Chassé, van Gérard zijnen degen had terugbekomen, waardoor hij met de andere gevangenen op eene lijn werd gesteld. Alle toeschouwers waren getroffen door zijne edele gestalte en fiere houding. Zijn makker in hetzelfde rijtuig was de majoor van der Wijk. De majoor Bouman, de adjudant majoor Brunsted en de luitenant ter zee Moesman, gezagvoerder der bij St. Marie genomen kanonneerboot, bevonden zich in het derde rijtuig. De stoet werd geleid door eene afdeeling Fransche lansiers. Hun weg liep over de Schelde naar Burght, vanwaar zij over St. Nicolaas naar St. Omer, Aire en Hesdin werden getransporteerd. Op bevel van het Fransche gouvernement waren deze drie grensplaatsen tot ontvangst en verblijf der krijgsgevangenen in gereedheid gebragt. Terwijl de manschappen daar zoo voortrukten, zoude men gedacht hebben, dat hunne gevoelens niet van

Digitized by Google

de aangenaamste soort waren, wegens het lot, dat hen te wachten stond. Het tegendeel had plaats. Bewust van hunnen pligt te hebben volbragt, van alles te hebben gedaan wat menschelijke krachten vermogen, zongen zij, opgeruimd van geest, onze volksliederen, onder anderen het welbekende van Brandt: » Wij leven vrij, wij leven blij," enz. De Belgen, die geheel in onkunde waren gedompeld, stonden als door den donder getroffen op het hooren van woorden en den lof der *vrijheid* uit den mond van Nederlandsche soldaten. Dat konden zij niet begrijpen, dat was te hoog voor hun beperkt verstand. Zij verkeerden misschien in den waan, die verwatenen, dat wij, afstammelingen van de tijdgenooten van Frederik Hendrik, Joan de Witt, de Ruiter, Willem IV en zooveel andere onsterfelijke mannen, dat wij, zeg ik, niet zooveel regt hadden om onze politieke vrijheid te prijzen als de burgers van die rampzalige landen, waar Robespierre, Marat, Barras, Buonaparte of van der Noot en de Potter een klad hadden geworpen op dat woord. Men oordeelde het niet raadzaam met de krijgsgevangenen door Gent te trekken, daar velen, vooral onder de aanzienlijkste kringen der maatschappij, het huis van Oranje waren toegedaan, en misschien pogingen zouden hebben aangewend om de onzen met geweld aan de handen der Franschen te ontrukken. Daarom sloegen zij een anderen weg in om de plaats hunner bestemming te bereiken. De afdeeling Franschen, die hun tot geleide strekte, en voornamelijk haar bevelhebber, behandelde hen met zoodanige welwillendheid, hartelijkheid, oplettendheid en menschlievendheid, dat zij hem later per brief, hunnen dank hebben doen betuigen. Op de plaatsen hunner bestemming waren het weder de Franschen, die het lot hun-

Digitized by Google

ner dappere vijanden zoo dragelijk mogelijk wilden maken, door de vriendelijkheid en beleefdheid, waarmede zij hen behandelden. Dewijl echter het Fransche gouvernement slechts karig in hun onderhoud deed voorzien, zoude hun lot zeker onverdragelijker zijn geworden, ware het niet dat hunne medeburgers daarin poogden te voorzien.

Even groot als de bewondering was, waarmede Europa op dezen heldenschaar de oogen had gevestigd, even groot was de deelneming in hun lot. Te Genève, eene stad, die vroeger ten naauwste aan Nederland verbonden was, openden de ingezetenen eene kollekte, ten behoeve van de bloedverwanten van hen, die gesneuveld waren. Ook in Engeland werden er tot het gemelde doel aanzienlijke giften ingezameld, en naar Holland overgezonden. Niet alleen in de genoemde landen, maar zelfs in België, ja zelfs te Brussel, werden er genootschappen gevormd, die zich ten doel stelden niet slechts de gevangenen van de lunet St. Laurent te ondersteunen, maar ook de lotgenooten van Chassé; het op de laatste wijze bijeengebragte geld werd den generaal met vele bewijzen van hoogachting ter hand gesteld. Deze echter meende dat het hem niet vrijstond het aan te nemen, vreezende daardoor eenigzins zijn vaderland te zullen in de schaduw stellen. Hij kon dit met des te grootere gerustheid doen, daar in Nederland overvloedige giften werden ingezameld. Het regende van alle kanten geschenken in levensbehoeften en versnaperingen, toen de kommunikatie nog niet was gestremd, welke allen naar de citadel werden overgemaakt. Deze handelwijze der onzen doet ons denken aan hetgeen door de Nederlanders werd gedaan, ten tijde dat Bergen op Zoom werd belegerd, in het jaar 1747. Verscheidene leden der

Digitized by Google

schoone sekse maakten pluksel voor de gewonden, en velen, armen zoowel als rijken, zonderden iets af voor den onderstand der dappere krijgers. Te Rotterdam werd er eene loterij gehouden van voorwerpen van kunst en handel, die de aanzienlijke som van *f* 28,693 opbragt, en gezonden werd aan het bestuur der vereeniging *tot aamoediging der gewapende dienst* te Amsterdam. Eene dame uit Utrecht schonk *duizend* gulden, en haar voorbeeld werd door velen gevolgd. Niet alleen de burgers, maar ook de militairen droegen het hunne bij tot verzachting van het lot hunner dappere kameraden. In Amsterdam kwam men echter het eerst op het denkbeeld, om voortdurende eene som bij elkander te houden, welke op den duur zoude dienen tot onderstand van de nagelaten betrekkingen der gewonden. De burgemeester, met eenigen der voornaamste burgers vormden zich te dien einde tot eene kommissie. Deze deed den 16den December, dus eene week vóór de overgave van het kasteel, eene oproeping aan alle ingezetenen. De inhoud daarvan was de volgende:

Waarde landgenooten!

»Geene plek van Europa boezemt op dit oogenblik meer belangstelling in, dan de citadel van Antwerpen. Hetzij men het gewigt der plaats en de overmagt der belegeraars, hetzij men de dappere verdediging door de belegerden beschouwt, een ieder, vriend of vijand om het even, wordt tot bewondering gedrongen. Eerbied zoowel jegens den grijzen bevelhebber, als jegens allen, die onder zijn geleide, aldaar en in de nabijheid Hollands roem en onafhankelijkheid verdedigen, en tot dus verre, God zij dank

Digitized by Google

hebben helpen handhaven, vervult dan ook aller gemoederen. Deze eerbied echter vordert meer dan eene bloote betuiging. Wanneer wij ons de overmagt des vijands en de moeijelijkheid der verdediging voor oogen stellen, en dan het innig besef zullen verkregen hebben van de onnoemelijke ontberingen en onbeschrijfelijke gevaren, waarmede al onze krijgs- en zeelieden te kampen hebben, dan waarde landgenooten! dan zal een iegelijk zich overtuigd houden, dat het zijn pligt is, naarmate zijn vermogen, iets toe te brengen, ten einde zijne dankbaarheid te doen blijken aan al die braven.

»Van die gevoelens doordrongen, kwam bij vele weldenkenden de wensch op tot het bijeenbrengen van een fonds, bestemd om aanvankelijk, zoo mogelijk, verkwikking te bezorgen aan diegeenen, die, hetzij op de citadel en de nabijgelegen forten, hetzij op de schepen op de Schelde, voor onze onafhankelijkheid strijden, en ten andere aan dezen een bewijs te geven van de nationale dankbaarheid en erkentenis, en voorts, in zooverre de bijeengebragte fondsen het zullen toelaten, de nablijvende weduwen en kinderen dergeenen, die zullen sneuvelen, te verzorgen.

»Van verscheidene zijden is het ons voorgekomen, dat velen onzer landgenooten slechts naar eene gelegenheid wachtende waren, om hunne met ons eenstemmige gevoelens op die wijze te openbaren. Dit heeft ons dan ook aangemoedigd, om ons tot eene kommissie te vereenigen, welke zich zal belasten met het inzamelen van giften, strekkende om aan hen, die in de nabijheid der citadel zullen gestreden hebben, de dankbare hulde van het vaderland te bewijzen, hetzij door giften aan hunnen eigen persoon, wanneer God in den hagchelijken strijd hun het

Digitized by Google

leven spaart, of aan hunne nablijvende weduwen en kinderen, bijaldien zij in den heiligen strijd mogten sneuvelen.

»De kommissie, overtuigd dat het aan hare landgenooten aangenaam zal zijn, langs dezen weg de verschuldigde hulde aan vele dapperen te betoonen, en aandringende op het belang der zaak zelve, zal zich beijveren, om hetgeen zal worden geschonken, op de doelmatigste wijze te besteden, en elke gift zal door haar in dank worden aangenomen."

Groot was de uitwerking dezer oproeping. Vele aanzienlijke personen te Haarlem en in andere kleine steden, vormden zich tot kommissiën, welke weder met die te Amsterdam in betrekking stonden, of zamelden afzonderlijk giften in. De bijdragen, die van alle kanten waren bijeengekomen, bedroegen eene som gelds, veel grooter dan *honderdduizend gulden*. De omstandigheden echter leidden er toe, dat de vereeniging niet geheel beantwoordde aan het zich oorspronkelijk voorgestelde doel, maar die gelden deden strekken tot ondersteuning van hen, die in Frankrijk krijgsgevangen waren. Tengevolge van de milddadigheid hunner landgenooten, blijkende in talrijke geschenken en verkwikkingen, die dezen hun deden toekomen, begonnen zij al langzamerhand in een beteren toestand te komen, en eene betrekkelijke weelde te genieten, zoodat hun bevelhebber het noodig oordeelde, de kommissiën in Holland af te raden meerdere gelden te zenden, vermits het gezondene met hetgeen het land hun toekende en het Fransche gouvernement hun verstrekte, meer dan voldoende was, om in de behoeften der manschappen te voorzien, ja dat zij zelfs nog eenige gemakken konden hebben. De Hollanders zorgden dus in een

Digitized by Google

tijd, dat de koophandel, de bron van welvaart van den staat, tengevolge der wederregtelijke handelwijze van Engeland en Frankrijk, kwijnde, voor hen, die goed en bloed voor hunne medeburgers hadden veil gehad. Hoewel men vreesde vijandelijk te zullen worden aangevallen, hoewel ons krediet zeer wankelbaar was geworden, ondanks dat alles werden er nog daarenboven aanzienlijke gelden ingezameld, ten behoeve van hen, die veel geleden hadden door een vreeselijken brand te Paramaribo, bij welke gelegenheid voor meer dan een milioen waarde werd vernield. Zoo waar is het, dat bij ons Nederlanders het ware ongeluk geopende harten en handen vindt.

De sekretaris van de bovengemelde kommissie, de heer J. P. van Walree, begaf zich, omtrent het einde des winters naar St. Omer, ten einde met eigen oogen zich van den toestand der gevangenen te vergewissen en de ingezamelde giften aan elk volgens zijne behoefte, uit te deelen. Tengevolge van het verdrag van den 21sten Mei 1833 keerde de bezetting der citadel naar haar vaderland terug, kort nadat de heer van Walree van St. Omer was teruggekomen.

Digitized by Google

BESLUIT.

Nieuwe vredesonderhandelingen te Londen. Verdrag van den 21sten Mei 1833. De manschappen der Citadel komen terug en worden feestelijk onthaald.

Onmiddellijk nadat de citadel door de onzen was overgegeven, verlieten alle Franschen het grondgebied van België, waardoor de Hollanders zich zagen teleurgesteld in hunne hoop, dat de dans nu eens regt zoude beginnen en dat men nu met den vijand zoude handgemeen worden. Het gouvernement der Nederlanden werd nu ook weldra door de hoven van Frankrijk en Engeland aangezocht om de onderhandelingen te hervatten, die reeds geruimen tijd waren afgebroken. Genoemde mogendheden stelden voor de door hen genomen schepen terug te geven, het *Embargo* en de blokkade op de Fransche en Engelsche kusten op te heffen, benevens Venlo en het door ons meermalen gemelde gedeelte van Luxemburg terug te geven, waartegen zij dan ook verlangden dat wij van onze zijde de twee forten Lillo en Liefkenshoek zouden ontruimen en België als een onafhankelijk rijk erkennen zouden. Terwijl de Franschen het kasteel van Antwerpen belegerden en En-

Digitized by Google

geland en Frankrijk onzen handel drukten door het leggen van Embargo, was de Schelde door het Nederlandsche gouvernement gesloten. Wel is waar had het, daartoe ten sterkste door Engeland aangemaand, die rivier weder voor de vaart opengesteld, maar tegen betaling eener tol, waaromtrent het volkomen in zijn regt was. Dit echter was nu te laat. De Belgen en al degeenen, die hunne partij toegedaan waren, vorderden niet alleen *volkomen vrijheid der Schelde*, maar ook *vrijdom van alle regten*, ten minste tot op den tijd, waarin het eindverdrag zou tot stand komen.

Dienaangaande werden onderhandelingen op het touw gezet, hetgeen echter, nadat er van weerszijden verscheidene notaas waren gegeven, even vruchteloos dreigde te blijven, als het tot hiertoe was geweest. Wij voor ons zijn niet bekend genoeg met de redenen, waarom ons gouvernement zulk eene hooge waarde hechtte aan de onbeduidende fortjes Lillo en Liefkenshoek, dat het het van zulk een hoog belang achtte die te behouden, te minste tot na het sluiten van een eindverdrag. Immers, al waren zij voor ons verloren, de Schelde bleef toch niet onverdedigd, daar het fort Bath en de versterkingswerken van Vlissingen en Breskens genoegzaam waarborg opleverden. Wat dan de reden ook hiervan moge zijn geweest, de gevolmagtigden van Engeland en Frankrijk gaven in hunne nota van Februarij te kennen, dat er geene pogingen meer aan te wenden waren, om het geschil in der minne te schikken, waarvoor zij de verantwoording alleen op het Nederlandsche gouvernement schoven. Middelerwijl werd het *Embargo* op de schepen nog steeds niet opgeheven, hoewel men in de meening

Digitized by Google

had verkeerd, dat het slechts van korten duur zou zijn, immers slechts bepaald tot het beleg van Antwerpen, en ondanks alle bewijzen, dat het onwettig was, en het gemor der Engelsche kooplieden. Dus is het niet te verwonderen, dat de toestand van handel, zeevaart en visscherij in Holland zeer treurig was en slechte uitzigten opleverde, terwijl velen beducht waren, dat de wetten van redelijkheid en goede trouw herhaaldelijk zouden worden geschonden, daar de omstandigheden er toe leidden, om schepen van onzijdige natiën, of liever Nederlandsche schepen onder eene onzijdige vlag, ten onzen behoeve te doen varen. Op geene enkele zee dus wapperde de Nederlandsche vlag meer, die meer dan twee en eene halve eeuw zoo beroemd was geweest.

Nu begreep het gouvernement eindelijk, dat aan dien staat van spanning een einde moest komen, dat een toestand als die, waarin wij toen verkeerden, langer onhoudbaar was. Daarom werd er besloten eenige pogingen aan te wenden, om toenadering te bewerkstelligen. Het is niet onwaarschijnlijk, dat onze gezant, de baron van Zuilen van Nyeveld, toen hij de belangen van zijn vaderland met warmte voorstond, door zijne rondborstige taal de gezanten van Frankrijk en Engeland, die meer van omwegen hielden, ontevreden had gemaakt. Toen de edelaardige man zag, dat onaangenaamheden, zijnen persoon alleen betreffende, noodeloos den onaangenamen toestand zijns vaderlands zouden doen voortduren, verzocht hij teruggeroepen te worden. Vleijend waren de bewoordingen, waarin de koning hem zijn ontslag verleende, welke nu in zijne plaats lastbrieven mededeelde aan den heer Salomon Dedel, een man, die vroeger gezant

Digitized by Google

was geweest aan het Spaansche hof te Madrid, en een staatsman, die in Engeland in hooge achting stond, daar hij langen tijd zich daar had opgehouden. Vooraf werden beiden regeringen gepolst, of zij soms mogten verlangen, dat er *eene voorafgaande overeenkomst* werd gesloten, waarna dan weder eene konferentie kon worden bijeengeroepen, ten einde over een eindverdrag te beraadslagen. Toen hierop toestemmend was geantwoord, vertrok de heer Dedel in Maart 1833 naar Londen. Nu begonnen aller harten met vertrouwen vervuld te worden, omtrent het ophouden van dien onaangenamen toestand van vrede noch oorlog, die reeds al te lang had geduurd. De effecten hier te lande rezen zoo hoog, als in de twee laatste jaren nog geene plaats had gehad, en de afgevaardigde werd bij zijn vertrek naar Engeland met de beste wenschen vergezeld. Ook in Engeland heerschte daarover niet minder blijdschap. De eerste beraadslagingen echter stelden veler verwachtingen te leur, en de staatspapieren daalden dientengevolge weder even spoedig, als zij te voren gerezen waren. Er was nu geene sprake over de vraag, hoe groot de tol op de Schelde zou wezen, evenmin over de schuld, daar dit moest behandeld worden bij het verdrag van scheiding. Er werd gesproken over de geheele vrije vaart op de Schelde, *totdat dit verdrag zou gesloten zijn*, en over het punt, dat ons gouvernement van nu af aan de onzijdigheid van België zou erkennen. Van Januarij 1831 tot November 1832 was de vaart op genoemde rivier vrij geweest, en ons gouvernement had dit voor een tijd opgehouden dien tol te vorderen, waardoor zij toegaf aan de onbillijke vorderingen van Frankrijk en Engeland, doch slechts om den toestand

Digitized by Google

des handels minder drukkend te maken, door het opheffen van het beslag op de schepen. Wat betreft de onzijdigheid van België, het verschil hieromtrent bestond slechts in een woordenstrijd. Noch op ons grondgebied, noch op dat van België, was eenige vijandelijkheid gepleegd sedert Augustus 1831, behalve de onlusten te Antwerpen in December. Echter was ons gouvernement nog niet geneigd de *onzijdigheid* te verzekeren, daar volgens zijne meening de *onafhankelijkheid* daarmede onafscheidelijk was verbonden, en deze wilde het niet erkennen, voordat er een bepaald verdrag van scheiding en vrede gesloten was. Nadat sedert de komst van den heer Dedel twee maanden met onderhandelingen waren verstreken, werd men het in dier voege met elkander eens, dat Willem I *zich van alle aanvallende vijandelijkeden zou onthouden*, totdat er een eindverdrag zou tot stand gebragt zijn. Onze regering besloot er echter niet toe, om de forten Lillo en Liefkenshoek te ontruimen, weshalve haar ook het haar toegewezen grondgebied niet werd afgestaan, zoodat Maastricht in het midden van het Belgische grondgebied, alleen bezet bleef. Het was dus noodig, dat bij het voorloopig bedrag bepalingen werden gemaakt, omtrent de kommunikatie van die sterkte met noordelijk Nederland, waartegen het ook billijk was, dat de kommunikatie van Luik naar de Benedenmaas te water door die vesting heen, open stond.

Op die voorwaarden werd te Londen, den 21sten Mei 1833, een voorloopig verdrag gesloten. Het Hollandsche gouvernement gaf hierbij zijne toestemming tot de vrije vaart op de Schelde, zonder het heffen van eenigen tol hoegenaamd, dat wil zeggen: *totdat er een eindverdrag zoude*

Digitized by Google

gesloten zijn aangaande de scheiding van België. Het gaf ook zijn woord van eer geene vijandelijkheden te zullen ondernemen. Van den kant van België werd bepaald de gemeenschap met Maastricht niet te bemoeijelijken en toe te staan, dat hare bezetting behoorlijk werd verwisseld, zoo slechts de vrije vaart op de Maas werd toegestaan. De Hollandsche schepen, die in de Engelsche en Fransche havens waren opgebragt, werden teruggegeven, terwijl de vloten aan welke het was opgedragen, onze schepen op te brengen, last bekwamen naar hare respektieve landen terug te keeren, zoodat de handel nu niet meer aan banden lag en de vrije vaart weder openstond.

De Engelsch-Fransche nieuwspapieren noemden dit verdrag veel voordeeliger voor België dan voor Nederland, en zoo was het ook, daar de punten, waaromtrent het meeste verschil bestond, onbeslist bleven in het belang van het eerstgenoemde land. Het was vrijgesteld van alle mogelijke tollen en regten op de Schelde, behoefde zelfs niet het kleinste dorp in Limburg af te staan en evenmin eenige achterstallige of loopende renten der schuld te betalen, tot op den tijd van het tot stand komen van een eindverdrag. (Hoe verkeerd was het van ons gouvernement gehandeld, dat het in November 1831 of Maart 1832 de gewijzigde 24 Artikelen niet had aangenomen, waardoor die onaangename toestand van onzekerheid niet zou hebben plaats gehad). Wanneer wij echter in aanmerking nemen dat de bronader van Nederlands welvaart en bestaan, de handel, aan banden was gelegd, terwijl men tevens groote kosten moest doen, om een vrij groot leger te onderhouden, hetgeen onze krachten verre te boven ging, wanneer wij verder in oogenschouw nemen, dat een toe-

Digitized by Google

stand als deze, hoe lijdelijk men zich daaronder ook gedroeg, hoe weinig klagten de kooplieden, door ware vaderlandsliefde gedreven, ook deden hooren, op den langen duur niet kon blijven, dat dit geduld zonder voorbeeld eene liefderijke regering tot verpligting en prikkel strekte, om op alle mogelijke wijze den vrijen handel weder te doen herleven, vooral daar de eer des lands eischte, dat zijne onbezoedelde en roemrijke vlag op alle zeeën vrij wapperde en verbood zich van vreemde vlaggen voor den handel te bedienen, wanneer wij dit alles met een onbevangen oordeel beschouwen, dan voorwaar zullen wij moeten erkennen, dat dit verdrag heilrijke vruchten moest dragen, aangezien men werkelijke voordeelen verkreeg voor een *regt*, dat voor het oogenblik nutteloos was. Hierbij kwam, dat het toestaan van een vrijen Belgischen en onzijdigen handel niets anders was, dan eene overbodige inwilliging, omdat ten gevolge van het oogluikend toestaan van ons gouvernement, de vrije vaart op de Schelde was toegestaan, terwijl het aan geen enkel Hollandsch schip geoorloofd was ongemoeid *onze* havens binnen te loopen. Wel is waar was het aan de Belgische vlag, die vroeger niet was toegelaten, vergund vrij op de Wester-Schelde te varen, maar hier tegenover stond, dat ons gouvenement *de vaart van Antwerpen langs de binnenwateren naar den Rhijn* nog *niet* had toegestaan, hetgeen door den Nederlandschen handel zoo zeer gevreesd was. Daar het vervoer van koopmanschappen te land zeer kostbaar was, strekte dit tot een onbetwist voordeel voor den handel van Amsterdam en Rotterdam langs den Rhijn.

Alleen uit het oogpunt van den handel verschafte dus de overeenkomst van den 21sten Mei 1833 vele voor-

Digitized by Google

deelen aan ons vaderland, maar ook in andere opzigten was het van heilzame gevolgen. De drukkende toestand, waardoor huisvaders, ver verwijderd van hunne vrouwen, kinderen en betrekkingen, benevens jonge lieden, die bestemd waren burgerlijke betrekkingen uit te oefenen, genoodzaakt waren hunnen tijd in noodelooze werkeloosheid aan de grenzen te slijten, omdat er geen oorlog kon noch mogt worden gevoerd, had reeds meer dan te lang geduurd, en werd van dag tot dag ondragelijker. Noch van den kant van België, noch van dien van Nederland, had men zich, sedert Oktober 1831, verpligt tot een wapenstilstand. Nu echter werd er tusschen de twee staten overeengekomen de wapenen niet weder tegen elkander op te vatten, tot op den tijd van een bepaald vredesverdrag, waartoe de konferentie veel van hare zijde had bijgedragen, door België aan te zoeken het voorbeeld van Nederland in dezen te volgen. Werkelijk was er dus geen oorlog meer, niettegenstaande er nog geene bepaalde schikkingen waren getroffen, en wij dus van onzen kant er nog niet aan mogten denken, om onze strijdkrachten te verminderen. Nadat den 29sten Mei te Londen, van weerszijden de overeenkomst bekrachtigd was, had het derde gedeelte der troepen vrijheid bekomen met *groot verlof* naar hunne haardsteden terug te begeven, en dus weder hunnen vroegeren stand in de maatschappij in te nemen. Men was bij die gelegenheid bevreesd geweest voor ongeregeldheden, daar de terugblijvende manschappen zich onaangenaam verrast gevoelden, nog langer werkeloos te blijven, en dus voor de hunnen niet te kunnen zorgen, en ook wezenlijk ging de terugreis met eenige verwarring gepaard, maar weldra herna-

Digitized by Google

men alle zaken hunnen geregelden loop, voornamelijk daar er ten gevolge van den invallenden zomer, het hervatten van de veldarbeid, en het weder openen der zee, vele handen benoodigd waren, die thans beter geschikt waren om de ploeg en het zeil te behandelen, dan het musket of den sabel. Vele bedrijven, die door het drukkende *embargo* waren beginnen te kwijnen, ja zelfs geheel hadden opgehouden, werden weder met verdubbelden ijver hervat, nu de vrije handel weder hersteld was, en velen tot hun burgerlijk beroep waren teruggekeerd. Met zijnen ouden luister begon de handel weder te herleven, de schepen, die zoo wederregtelijk door Engeland en Frankrijk waren teruggehouden, waren ons wedergegeven, (iets wat gewoonlijk strijdig was met de beginselen van Engelands staatkunde), en zeilden statig de Maas en het IJ binnen, begroet door de eenparige jubelkreten eener verrukte menigte van tallooze toeschouwers, die nu de hoop weder in hunne harten voelden herleven, dat er betere tijden aanstaande waren. De vaart op den Rhijn, een groote bronader van welvaart, nam aanmerkelijk toe. De heer Wilson, wiens katoenspinnerij te Brussel, in Augustus 1830, bij gelegenheid der onlusten aldaar, was geplunderd, bragt te Haarlem eene dergelijke inrigting tot stand, hetgeen niet weinig vertier veroorzaakte, en aan vele menschen, die tot hiertoe zonder werk waren, brood verschafte. Vele nijvere handwerkslieden uit België begonnen zich in Overijssel te vestigen, ten gevolge van de voordeelen, die zich voor hen hier te lande aanboden. Zulke heilzame uitwerkselen had een vrede, die toch nog slechts ten halve was gesloten voor ons land.

Maar dit was niet de eenige zaak, waarin Nederland

Digitized by Google

zich ten gevolge der overeenkomst van den 21sten Mei 1833 verheugde. Even bereidvaardig als de kooplieden het goedwillig hadden aangezien, dat hunne toebehoorende schepen in Engelands havens werden opgebragt, even goedwillig als zij zich het stilzitten, of de gevaren en de verliezen, waarmede eene vaart onder onzijdige vlag gepaard ging, getroostsen en zich niet morrend uitlieten tegen hun bestuur, daar zij begrepen, dat dit in de gegeven omstandigheden niet anders konden handelen, even gewillig getroostten zich de Nederlandsche soldaten, nadat zij zoo heldhaftig gestreden hadden tegen eene tienmaal sterkere overmagt, en op het kasteel van Antwerpen zich tallooze gevaren en mocijelijkheden hadden getroost, nadat zij van alle kanten den dood onder allerlei afzigtelijke gedaanten zich hadden zien aangrimmen, en ten doel hadden gestaan aan de beleedigingen, hun door een muitziek en laaghartig volk aangedaan, even gewillig, zeg ik, getroostten deze helden zich eene gevangenschap in een vreemd land, veel liever, dan dat zij de belofte zouden afleggen, die men van hen eischte, om nimmer weder de wapenen tegen Frankrijk of een van deszelfs bondgenooten te zullen voeren, daar deze hen misschien zou verpligten tot eene werkeloosheid en rust, die zij voor minder eervol hielden. Ten gevolge van een twist, die om nietige redenen op eene openbare plaats was ontstaan tusschen Nederlandsche krijgsgevangenen en Fransche krijgslieden, en die tamelijk hoog liep, werd er bevel gegeven door de overheid, dat de Nederlanders hunne kazerne niet mogten verlaten, en dat hunne officieren zich niet buiten de wallen van St. Omer begeven mogten. Natuurlijk werd daardoor de begeerte, om naar het ge-

Digitized by Google

liefde vaderland terug te keeren, nog heviger, vooral daar het voor hen eene groote opoffering was, om bij het heerlijke lenteweder van het jaar 1833, de heerlijke natuur niet te mogen genieten. Het verdrag van den 21sten Mei 1833 was oorzaak, dat aan dit brandend verlangen werd voldaan. De dappere heldenschaar van de citadel van Antwerpen, de moedige krijgers, die voor hun vaderland zich de onaangenaamheden der gevangenis manmoedig hadden getroost, zouden wedergegeven worden aan hunne medeburgers, die buitengewoon verlangend waren om hun allen de doorslaandste bewijzen te leveren van de dankbaarheid en hoogachting, waarmede zij jegens hen bezield waren. In Nederland maakte men zich gereed, om schepen te huren en in gereedheid te brengen, om hen af te halen, terwijl de Franschen van hunnen kant hen zoo spoedig doenlijk van Duinkerken naar Vlissingen deden transporteren. Wie schetst de vreugde, de geestdrift, de jubelkreten, waarmede zij werden ontvangen, wie maalt de roerende tooneelen, waartoe die terugkomst aanleiding gaf. Vaders drukten hunne zoons, vrouwen hnnne lang gemiste echtgenooten aan het hart. Bloedverwanten zagen hunne bloedverwanten weder na eene smartelijke scheiding. Onze krachten, wij bekennen het onzes ondanks, zijn te gering, om alle tooneelen naar waarheid met de passende kleuren af te malen. Het was in de schoone dagen van Junij, toen ieders hart begon te kloppen van zoete hoop op eene eindelijke schikking, en een lang en vurig gewenschten vrede. De dappere verdedigers der citadel werden in die steden, waarvan zij de bezettinng zouden uitmaken, of waar zij slechts doortrokken, met alle mogelijke en denkbare hartelijkheid

Digitized by Google

ontvangen. De land- en zeemagt te Vlissingen deden met de burgers om strijd hun best, om die helden eene behoorlijke ontvangst te bereiden. Te Gorinchem werden zij hartelijker ontvangen, dan een vreemdeling ooit zou hebben verwacht van een Nederlander, dien hij gewoonlijk voor koel houdt, en voor hevige en vurige indrukken onvatbaar, en misschien werd de eerbetooning wel wat ver gedreven. De stad, dezelfde, die in 1831 de Utrechtsche studenten zoo hartelijk had ontvangen, verwelkomde hen door een feestelijk onthaal. Verzen werden ter hunner eer gezongen, maagden bestrooiden hen met bloemen, eerebogen werden voor hen opgerigt, en *katafalken* voor hen die gesneuveld waren. Maar hierbij bleef het niet. Ter hunner eere, en als een dankoffer voor de gesneuvelden, werden er reukwerken ontstoken, eene eerbewijzing, die in de tijden der Grieken en Romeinen hare plaats vond, maar eenigzins strijdig was met onze begrippen, en ook werkelijk minder passende. Ook te Arnhem, waar eenigen van hen voor een tijd hun verblijf zouden moeten vestigen, werd aan die dappere en onversaagde krijgslieden de grootste hulde bewezen.

Thans zijn wij aan het einde van onzen arbeid gekomen, wij hebben de rust in ons geliefd Nederland zien herstellen, en daarmede de welvaart weder zien bloeijen. Wij hebben pogen aan te toonen, dat de Nederlandsche natie, hoewel aanhoudend getergd en uitgedaagd door een laaghartig, muitziek volk, nogtans zich streng gehouden heeft aan de grondbeginselen van eer en deugd, dat zij dus niets verbasterd was van den adel hunner voorvaderen, integendeel, zich hen steeds waardig heeft getoond.

Digitized by Google

Ondanks de gevaren, die haar bedreigden, ondanks de verleiding van Belgische wuftheid en schoonschijnende bevalligheid, die haar in een maalstroom van onberekenbaar groote ligtzinnigheid dreigde mede te slepen, hetgeen haar voorzeker aan de kaken van een wis verderf zou hebben ter prooi gelaten, ondanks dit alles, bleef Nederland getrouw aan die deugden, waardoor hunne vaderen zich zoo zeer hadden onderscheiden, vaderlandsliefde, zelfopoffering, heldenmoed, ordelievendheid, gehoorzaamheid aan de wetten en instellingen en milddadigheid. Door deze deugden deed zij zich door geheel Europa, dat haar zoo lang had verguisd en miskend, bewonderen, en ontwrong zij het de erkentenis, dat ook een klein volk, wiens grondgebied slechts een stipje op de wereldkaart beslaat, in de schaal van edele en zielverheffende deugden een groot gewigt kan leggen. Wij zijn voor immer van België gescheiden, maar nog is Oud-Nederland hetzelfde land, dat vroeger helden als de Ruiter, Tromp, Heemskerk, van Galen, Evertsen, staatslieden, als Oldenbarneveld, Hugo de Groot, Johan en Cornelis de Witt; dichters, als Cats, Hooft, Antonides, Vondel enz., kortom, hetzelfde land, dat aan een tal van edele en beroemde mannen het aanzijn gaf. Weder wappert onze driekleur vrij en ongedeerd op alle zeeën, geacht en geëerbiedigd door alle natiën, en vrede en voorspoed huisvesten hier weder, zoo wij hopen, voor immer. Daartoe geve de almagtige God Zijnen zegen.

Digitized by Google

BIJLAGEN.

I. Bladz. 60.

Het verschil tusschen het karakter van Belgen en Hollanders in die *roemrijke vier* dagen, blijkt ons uit een geloofwaardig verhaal, dat wij onzen lezers mededeelen, zooals het voorkomt bij van Kampen, *Gedenkboek*, bladz. 627. Een nieuwe voorslag om het bloedvergieten te doen ophouden van denzelfden prins, dien de Brusselaars als een monster afschilderen, en van onmiddellijke staking der vijandelijkheden van de Hollandsche zijde verzeld, had, ten minste in sommige gedeelten van Brussel, een zweem van toenadering doen geboren worden. In de Schaarbeeksche straat gaven de troepen en inwoners elkander de hand. Het scheen wapenstilstand, en eenigen der soldaten, Belgen van geboorte, traden volgens het *instinkt* van dien landaard, een bierhuis binnen. De luitenant C. G. A. van Gorkum, van de rijdende artillerie, die over twee stukken geschut bevel voerde, welke het bolwerk en de Koningstraat bestreken, had dit oogluikend geduld, vertrouwende op de wapenschorsing, en misschien toenadering daaruit verwachtende, doch toen de manschap te lang weg bleef, snelde hij zelf om die terug te halen, de straat op, maar zag zich eensklaps door eene horde Belgen omringd, die hem gevangen namen en naar het stadhuis bragten, alwaar hij in een kamertje werd opgesloten. In zes en dertig uren zag niemand naar hem om, en hij bleef van alle berigten, alle gemakken en behoeften des levens verstoken. Eerst in den avond van den 26sten bezocht een heer, wien hij bij het opkomen ten stadhuize zijn wedervaren verhaald had, den gevangene, en gaf hem de keus om of met zijne andere lotgenooten gevangenschap te deelen, of

Digitized by Google

op zijn eigen gevaar te wagen uit de stad te ontsnappen De Hollander verkoos het laatste. Hij ontdeed zich van alle blijken van krijgsdienst en verliet zijne gevangenis, om een nachtverblijf te zoeken. Doch niemand wilde hem innemen, niemand waagde het een onbekende, die een Hollander zijn kon, al ware het voor één nacht, huisvesting te verleenen. De heer van Gorkum herinnerde zich echter den uit Holland afkomstigen boekhandelaar Brest van Kempen, als een man, die gewillig een landgenoot in verlegenheid op zou nemen. Deze was echter reeds sedert den opstand met zijn gezin naar Holland vertrokken, en had zijnen boekhouder, L. van Bakkenes ter bewaring van have en goed achtergelaten. Dadelijk nam deze brave man den luitenant in en gaf hem niet slechts een nachtverblijf, maar beraamde ook met hem de middelen om hem veilig uit de stad te helpen. Den 26sten verlieten zij te zamen, de krijgsman in kleederen van den boekhouder, deszelfs woning en begaven zich naar de *Allée verte*. Hier echter deed zich eene gewigtige zwarigheid op. Er stond wel slechts één man als schildwacht aan den uitgang der laan, doch deze was gewapend. Het gelukte echter den heer van Bakkenes dezen man met een gesprek en het vertoonen der dubbel bezette stad door een verrekijker, bezig te houden, terwijl de luitenant ontsnapte. Doch hij werd in zijne vlugt tot de nabijgelegene Hollandsche krijgsmagt opgemerkt door de wacht aan eene der poorten, die daarop als eene woedende horde op zijnen bevrijder en den schildwacht afkwam. Wanneer de eerste als Hollander erkend was geworden, zoo ware hij stellig als slagtoffer zijner herbergzaamheid en vaderlandsliefde gevallen. Doch gelukkig herkende hem niemand, schoon hij wel van het hoofd tot de voeten bezien werd. Dus ontkwam hij het gevaar, en niemand wist dat hij de redder van den gevangen officier was, terwijl de heer van Gorkum zijne landgenooten aan de Lakenbrug bereikte, en vandaar zich naar het hoofdkwartier van prins Frederik begaf.

II Bladz 63.

De luitenant Bosch, ridder der Militaire Willemsorde, deelt ons het volgende mede omtrent het verlies van Ath.

Digitized by Google

Den 5den September werd door zekeren graaf Duval, die in den omtrek van Ath een kasteel bewoonde, alle moeite aangewend om de ingezetenen tegen de Hollanders op te zetten. Des avonds ten 6 ure kwam hij in de stad en berigtte, »dat te Brussel alles werd vermoord." Die onzinnigen dachten er niet aan, dat, ware dit het geval, hunne waardige broeders elkander moesten ombrengen, aangezien de Hollanders zich toen daar niet bevonden. Weinig echter is er noodig om een Belg aan het muiten te doen slaan Zijne pogingen echter mislukten, daar het berigt werd tegengesproken door den luitenant Borgers, een Hollander, die van Brussel kwam. Het bleef dus rustig tot op den 8sten September. Toen verscheen de markies de Chasteles, op zijnen hoed het oproerteeken van van der Noot dragende, uit Brussel en verwekte opschudding. Nu werden ook de soldaten aangezet tot afval en beloofd dat, als zij niet meer luisterden naar bevelen van Hollandsche officieren en weigerden vuur te geven, de opschrijvelingen van de krijgsdienst zouden vrij zijn, en dat zij, die in dienst van België wilden blijven, of daarin overgaan, verhoogingen in rang zouden genieten. Een korporaal zoude serjant, een serjant luitenant worden, en aan de gemeene soldaten zoude dagelijks 50 cents worden toegekend: »Hun lot, indien zij slaafsch de banieren des vijands bleven volgen, zou daarentegen afgrijsselijk zijn. Men zou hen wegslepen naar de moerassen van Holland, *om daar levend te verrotten*," zeide men. Eene taal, die zoozeer van oproer getuigde, werd zelf verspreid in de barakken, ja overal. In stilte dus broeide het onweder. Den 21sten werd uit het midden der burgers van Ath eene kommissie naar Brussel gezonden, die aan de oproerlingen mededeelde: »dat zij op hen konden rekenen," en den 27sten, na het mislukken van den intogt der troepen binnen Brussel, brak het oproer uit. Men riep: *Leven de Belgen! Weg met de Hollanders!* De wacht in het arsenaal werd dien dag waargenomen door den bovengenoemden luitenant Bosch met een serjant en 30 man. Eene groote hoeveelheid geschut en ammunitie bevond zich daar. Het was bezet door eenige kanonniers, onder bevel van den kapitein Ziereveld en den tweeden luitenant de Cock. Aangevoerd door den luitenant de Pages werden door de oproerlingen de straatsteenen opgenomen en

Digitized by Google

de toegang tot het tuighuis afgesneden, omdat zij vreesden dat de kanonniers tegen hen zouden worden aangevoerd. De vensters der nabijgelegen infirmerie dienden de muiters tot opneming van het arsenaal, waartoe hun echter de toegang werd geweigerd. Een uur daarna werd de kapitein Ziereveld door den luitenant-adjudant Callemart, een Belg in onze dienst, dien de opstandelingen tot majoor hadden benoemd, bij den kolonel Knodser ontboden. Dit was niets anders dan eene laaghartige list, om dezen in denzelfden val te lokken, waarin reeds alle overige Hollandsche officieren waren gevallen, hetgeen noch de luitenant Bosch, noch zijne manschappen wisten. Ondanks alle vleijende beloften van het *voorloopig bestuur*, bleven zij getrouw aan hunnen eed, hoewel zonder levensmiddelen in het tuighuis opgesloten. Bosch beval op de oproerlingen te schieten, wanneer zij het mogten wagen de muren te overklimmen, hetgeen stiptelijk werd uitgevoerd. Het arsenaal bleef dus behouden tot des namiddags ten 2 uur, en Bosch was van zins om aangevallen wordende, het tuighuis in de lucht te doen vliegen. Ook toen nog weigerde hij zijnen post over te geven, toen twee burger-officieren hem, *namens den kommandant der stad*, het bevel daartoe bragten. Op zijn verlangen om een schriftelijk bevel te bekomen, werd hij een half uur daarna bij den kommandant ontboden, terwijl de twee burger-officieren hun *militair eerewoord* gaven, dat het hem vrij zou staan ongehinderd naar het arsenaal terug te keeren. De heer de Cock, die in zijne plaats nu het bevel voerde, beloofde eveneens den post niet te zullen overgeven, voor de terugkomst van Bosch. Toen deze laatste buiten kwam dreigden hem de verraders den dood en hij werd slechts door de twee officieren beschermd. Daar kolonel Knodser zelf gevangen was, kon hij geene bevelen geven, maar de kommandant Drieser vraagde hem of hij geloofde het arsenaal te kunnen behouden. Hij antwoordde ontkennend, maar zeide dat hij het voor een gedeelte in de lucht konde doen springen. Drieser gaf geen bepaald antwoord, maar zond hem naar kapitein Gulik, een Belg. Deze bevond zich met andere in rang verhoogde officieren op het stadhuis, en beval Bosch zijnen post over te geven. Deze nu vorderde een schriftelijk bevel, hetgeen men hem echter niet durfde geven. Men deed hem zware

Digitized by Google

bedreigingen, hetgeen hem echter den moed niet deed verliezen, en hij werd naar het arsenaal teruggeleid. Daar gekomen besloot hij bepaald hetzelve, met opoffering van zijn leven, aan de oproerlingen te ontwringen. »Hij *wilde*," zeide hij, »*den boel in brand steken*." Het was te laat; de luitenant de Cock had zijn woord gebroken en poogde, met behulp van den majoor van der Smissen, die pas uit Brussel was gekomen, en den p'aats-majoor Torsen de kanonniers de zijde der Belgen te doen kiezen. Daar de gezindheid jegens Bosch vijandig was, kon hij niets voor Holland redden. De vleijende beloften der Belgen hadden de Cock tot een schurk gebrandmerkt. Men had hem tot kapitein benoemd, en hij geleidde nog dienzelfden dag de kanonniers naar Brussel.

De regimentskas was ook in handen der oproerlingen gevallen en de Hollandsche officieren waren gevangen. Met groote moeite kwam Bosch bij den kolonel Knodser, die hem een brief overhandigde aan den generaal Wauthier en den kolonel de Brauw te Doornik, om dezen dadelijk van den staat van zaken te onderrigten. Toen hij terugkeerde, hoorde Bosch dat men aan de poorten zijn signalement en dat der overige nog vrije officieren had gegeven, om hem in hechtenis te nemen en naar Brussel te brengen, en dat den 28sten September ook te Doornik het oproer zou losbreken.

Bosch werd door een schriftelijk bevel van den majoor Techters genoodzaakt zich naar Doornik te begeven. Al zijne goederen achterlatende, waarvan hij nimmer iets heeft teruggezien, klom hij in burgerkleeding vermomd over de muren, zwom de gracht over, en kwam des morgens ten 7 ure voor Doornik. Hij raadde den kommandant der poortwacht, luitenant Cambier, zijne soldaten met geladen geweren bijeen te houden, ten einde tegen een onverhoedschen aanval gedekt te zijn. Men antwoordde hem, »dat men daartoe geene bevelen had (!!)" Nu begaf Bosch zich naar den kolonel Stavenisse de Brauw, en door dezen vergezeld, naar den generaal Wauthier, bevelhebber van het kasteel. Hier gaf hij den raad de wachten aan de poorten en op andere plaatsen te verdubbelen, hun behoorlijke bevelen te geven en *patroeljes* door de stad te doen trekken, om het lot der bezetting van Ath te ontgaan. De generaal antwoordde *dat te Doornik alles rustig en er geen*

Digitized by Google

gevaar was, en gaf den luitenant bevel krijgsmanskleederen te koopen en op het kasteel te blijven. Twee uren later bevestigden zich de woorden van Bosch. Men vernam dat de wachten aan de poorten overvallen en ontwapend waren! De muiters vielen nu aan op de kazerne en beschoten die, maar vonden grooten tegenstand, vooral van den kant van het zesde regiment huzaren. Bosch beklom toen een der bolwerken om te weten te komen of er mogelijkheid bestond de muiters van het kasteel af te bestoken, hetgeen hij meende zeer goed te kunnen gebeuren Op ditzelfde oogenblik hoorde hij naast zich oproerige kreten. Eenige flankeurs vielen met de bajonet en gespannen haan op hem aan. en zouden hem misschien hebben gedood. waren niet de luitenant-kolonel Vegelius en de luitenant-adjudant Diederiks tusschen beiden gekomen. De heer Bosch onderrigtte dadelijk den generaal van hetgeen er was gebeurd, en drong er sterk op aan de oproerige flankeurs dadelijk te laten gevangennemen en doodschieten, om te verhinderen dat de geheele kompagnie aan het muiten zou slaan In plaats van antwoord ontving hij bevel naar de kazerne te gaan. Heimelijk hoopte men welligt, dat de muitelingen door een schot hen van den lastigen Hollander zoude ontslaan. Dit gebeurde evenwel niet. Bosch zag ondertusschen dat goedgekleede mannen op de straten van Doornik veel geld aan het gepeupel uitdeelden, om het aan te zetten tot oproer Ondanks dat hij ettelijke malen werd aangerand, bereikte hij behouden de kazerne. Hij gaf hier den kolonel en den majoor den raad om aan de officieren hunne traktementen uit te betalen, uit vrees dat de oproerlingen zich van de kas mogten meester maken Men gaf dien raad gehoor, en nog dien dag bleef het kasteel van Doornik voor den staat behouden. Des nachts of den volgenden morgen werd het verdrag van overgaaf geteekend en de stad in bezit der burgers gesteld. De heer Bosch begaf zich naar Antwerpen, doch werd onderweg te Kortrijk gevanvangen genomen. Hij ontsnapte evenwel en kwam behouden aan in het hoofdkwartier van prins Frederik, te Antwerpen.

III. Bladz. 99.

Er was geen gedeelte van ons land, waar de goddelijke bij-

Digitized by Google

stand zoo zigtbaar was dan als in Oktober 1830 in Staats-Vlaanderen. Wanneer Grégoire, toen zich nog geen Hollander daar bevond, zich niet te Yzendijke en op andere plaatsen had opgehouden en Breskens, het punt van ontscheping, had bemagtigd, zoude hij zeer veel kans hebben gehad de Hollanders te beletten door te komen. Maar hij was minder krijgskundig dan verwaand. Zijne soldaten behoorden tot het genootschap *les amis des peuples* (*de vrienden der volken*), die zeer hevig republikeinsch- of liever Jakobijnschgezind waren. Zij noemden zich *citoyen* (*burger*) en waren verlangend om den *goeden tijd* van 1793 in België en Staats-Vlaanderen te herstellen.

Digitized by Google

Digitized by Google

INHOUD.

Bladz.

INLEIDING . . . . . 1.

GEBEURTENISSEN ONMIDDELLIJK VOLGENDE OP DEN SLAG VAN WATERLOO . . . . . 4.

GEBEURTENISSEN VAN 1817—1829.

DERDE EEUWFEEST DER KERKHERVORMING — OVERWINNINING BIJ PALEMBANG. — WATERSNOOD IN 1825, ENZ. 20.

OPROER TE BRUSSEL EN LUIK. — TOONEELEN TE LEUVEN, BERGEN, ENZ. — DE PRINS VAN ORANJE TE ANTWERPEN. — PLUNDERINGEN DER BELGEN. — GEVECHTEN TE WAELHEM EN TE LIER. — SCHRIKTOONEELEN TE BRUGGE. . . . . 38.

CHASSÉ TE ANTWERPEN. DIBBETZ TE MAASTRICHT. OPROER TE ANTWERPEN. VAN SPEYK. BOMBARDEMENT VAN ANTWERPEN. DAINE. BERNHARD VAN SAKSEN-WEIMAR. TOGT NAAR MAASTRICHT EN VENLO. DE SCHELDE EN DE BELGISCHE KUSTEN GEBLOKKEERD. WAPENSTILSTAND. HET KONGRES TE BRUSSEL SLUIT HET HUIS VAN NASSAU UIT. . . . . 76.

HET JOURNAL DE LA HAYE. ONDERHANDELINGEN OVER STAATS-VLAANDEREN EN MAASTRICHT. HANDHAVING VAN HET SLUITEN DER SCHELDE. ERKENNING VAN DE WETTIGE GRENZEN DER VEREENIGDE NEDERLANDEN DOOR DE MOGENDHEDEN ONDERHANDELINGEN OMTRENT HET KIEZEN VAN EEN KONING VAN BELGIË. HELDENDOOD VAN VAN SPEYK GRÉGOIRE WORDT GEVANGEN GENOMEN. VREESSELIJKE PLUNDERINGEN DER BELGEN. VAN DER SMISSEN. HOBEYN. VAN LEUVEN. LEOPOLD WORDT TOT KONING VERKOZEN EN NEEMT DE KROON AAN. ONTEVREDENHEID VAN WILLEM I EN DE NATIE. . . . . 111.

TIENDAAGSCHE VELDTOGT . . . . . 140.

UITWISSELING DER GEVANGENEN. DE 24 ARTIKELEN. VERDRAG VAN DEN 15DEN NOVEMBER 1831. NOTA VAN DEN 14DEN DECEMBER. OOSTENRIJK, PRUISSEN EN RUSLAND BEKRACHTIGEN VOORLOOPIG HET VERDRAG VAN DEN 15DEN NOVEMBER. DE CHOLERA. OPROER DER JAKOBIJNEN TE PARIJS, DAT ONDERDRUKT WORDT. BEGRAFENIS VAN VAN SPEYK. EEN GEDENKTEEKEN WORDT VOOR BEECKMAN OPGERIGT. DE CHOLERA IN HOLLAND. NOTA VAN NEDERLAND VAN DEN 30STEN JUNIJ 1832. BELGIË, STOUT GEWORDEN DOOR HET HUWELIJK VAN LEOPOLD MET EENE DOCHTER DES KONINGS VAN FRANK-

Digitized by Google

Bladz

RIJK, EISCHT DE VRIJHEID DER SCHELDE ZONDER REGTEN. NEDERLAND VERWERPT HET THEMA VAN LORD PALMERSTON. ER WORDT TOT DWANGMIDDELEN BESLOTEN. PRUISSEN DOET VOORSTELLEN TOT BEMIDDELING. VERDRAG TUSSCHEN ENGELAND EN FRANKRIJK VAN DEN 22STEN OKTOBER. HET VOORSTEL VAN PRUISSEN WORDT AANGENOMEN. EMBARGO . . . . . 192.

DE FRANSCHE EN ENGELSCHE VLOTEN KRUISEN OP DE KUSTEN VAN HOLLAND. DE FRANSCHEN TREKKEN BELGIË BINNEN. DE FRANSCHEN BIJ ANTWERPEN. PRUISSISCH OBSERVATIELEGER. DE STAD ANTWERPEN WORDT GESPAARD. HET KASTEEL WORDT OPGEËISCHT. BEKENDMAKING VAN CHASSÉ AAN ZIJNE WAPENBROEDERS. HET BELEG BEGINT. ER WORDT EEN BEDEDAG GEHOUDEN. BELEG VAN HET KASTEEL. DE BRIL ST. LAURENT WORDT INGENOMEN, MAAR DE BEZETTING VERPLAAUWT NIET. HET MONSTERMORTIER. GORLOGSVERRIGTINGEN OP DE SCHELDE. SNEUVELEN VAN DEN SCHOUT-BIJ-NACHT LEWE VAN ADUHRD. DE HOLLANDERS BIJ DOEL GESLAGEN. VERWOESTINGEN DOOR HET MONSTERMORTIER EN DE NOOD DER VESTING. CHASSÉ KAPITULEERT. DE NEDERLANDERS TREKKEN UIT HET KASTEEL. LOT VAN KOOPMAN EN DE ZEEMAGT. SCHANDDADEN DER BELGEN. UITTOGT DER BEZETTING NAAR FRANKRIJK. . . . . 238.

BESLUIT.

NIEUWE VREDESONDERHANDELINGEN TE LONDEN. VERDRAG VAN DEN 21STEN MEI 1833. DE MANSCHAPPEN DER CITADEL KOMEN TERUG EN WORDEN FEESTELIJK ONTHAALD . . . . . 298.

BIJLAGEN . . . . . 311.

PLAATSING DER PLATEN.

Bladz.

1. *Spelevaart op het IJ te Amsterdam, bij gelegenheid van het Huwelijk van Z. K. H. den Prins van Oranje met H. K. H. Mevrouwe Anna Paulowna, Groot-Vorstin van Rusland* . . . . . 14.
2. *Heldendood van J. C. J. van Speyk op den 5den Februarij* 1831. . . . . 121.
3. *De Hertog van Saksen-Weimar wordt van den Wapenstilstand verwittigd* . . . . . 176.
4. *Chassé in zijne Kasemat door den Maarschalk Gérard en twee Fransche Prinsen bezocht.* . . . . . 277.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google